

การประกอบสร้าง“ความเป็นลาว”ในวรรณกรรมและสื่อภาพยนตร์ไทยร่วมสมัย

นายวิทยา วงศ์จันทา

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวรรณคดีเปรียบเทียบ ภาควิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2555

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)

เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository(CUIR)

are the thesis authors' files submitted through the Graduate School.

CONSTRUCTING “LAONESS” IN CONTEMPORARY THAI LITERARY WORKS AND FILMS

Mr. Wittaya Wongchanta

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in Comparative Literature

Faculty of Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2012

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การประกอบสร้าง “ความเป็นลาว” ในวรรณกรรมและ
สื่อภาพยนตร์ไทยร่วมสมัย

โดย

นายวิชา วงศ์จันทา

สาขาวิชา

วรรณคดีเปรียบเทียบ

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

รองศาสตราจารย์ ดร.ตรีศิลป์ บุญขจร

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้แก่นักวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาปริญญาโท

.....คณบดีคณะอักษรศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประพนธ์ อักษรวิรุฬหาร)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(อาจารย์ ดร.ทองแสง เชาวน์ชุตติ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร.ตรีศิลป์ บุญขจร)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(อาจารย์ ดร.อุมารินทร์ ตูลารักษ์)

วิทยา วงศ์จันทา : การประกอบสร้าง“ความเป็นลาว”ในวรรณกรรมและสื่อภาพยนตร์ไทยร่วมสมัย (CONSTRUCTING “LAONESS” IN CONTEMPORARY THAI LITERARY WORKS AND FILMS) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: รศ. ดร.ตรีศิลป์ บุญจรรยา, 180 หน้า.

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีจุดประสงค์เพื่อวิเคราะห์การประกอบสร้าง “ความเป็นลาว” ในวรรณกรรมและสื่อภาพยนตร์ไทยร่วมสมัยและวิเคราะห์บริบททางสังคมและวัฒนธรรมในการนำเสนอภาพแทน “ความเป็นลาว” ในวรรณกรรมและสื่อภาพยนตร์ไทยร่วมสมัยจำนวน 7 เรื่อง ได้แก่ วรรณกรรมเยาวชน 2 เรื่อง คือ ลูกแม่น้ำโขง (2544) และ เพื่อนรักริมโขง (2547) ของ “เจ็มชาติ” นวนิยาย 2 เรื่อง คือ สาปภูษา (2550) และ รอยไหม (2550) ของ “พงศกร” กวีนิพนธ์ 1 เรื่อง คือ เขียนแผ่นดินสุวรรณภูมิลาว (2551) ของ เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ และ ภาพยนตร์ 2 เรื่อง คือ สะบายดีหลวงพระบาง (2551) และ ไม่มีคำตอบจากปากเซ (2553)

จากการศึกษาพบว่าความหมายของ “ความเป็นลาว” ที่ถูกสร้างขึ้นในวรรณกรรมและสื่อภาพยนตร์ไทยร่วมสมัยมีลักษณะทั้งผสมผสานและขัดแย้งในตัวเอง คือ ในยุคล่าอาณานิคม “ความเป็นลาว” ที่หมายถึงการโหยหาอดีตของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมอันรุ่งเรือง ในยุคหลังสงครามเย็น “ความเป็นลาว” ถูกนำเสนอถึงมิตรภาพอันปราศจากอคติร่วมกับประเทศเพื่อนบ้านอื่นแถบภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ และในยุคโลกาภิวัตน์ “ความเป็นลาว” หมายถึงดินแดนแห่งความสุข สำหรับการค้นหาความหมายของชีวิต เพราะเป็นประเทศที่มีวัฒนธรรมอันเก่าแก่และทรงคุณค่า ยังคงความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

วรรณกรรมและสื่อภาพยนตร์ไทยร่วมสมัยทั้ง 7 เรื่องแสดงให้เห็นถึงภาพแทน “ความเป็นลาว” ซึ่งเป็นผลของการประกอบสร้างทางประวัติศาสตร์ (Historical Construct) ที่เลื่อนไหลไปตามบริบททางสังคมและการเมืองระหว่างไทยกับลาวที่ส่งผลต่อการมองคนลาวในสายตาของคนไทย

สาขาวิชา วรรณคดีเปรียบเทียบ

ลายมือชื่อนิสิต.....

ภาควิชา วรรณคดีเปรียบเทียบ

ลายมือชื่ออ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....

ปีการศึกษา 2555

528 02118 22: MAJOR COMPARATIVE LITERATURE

KEYWORDS: CONSTRUCTION/ LAONESS/ THAI LITERARY WORKS/ FILMS

WITTAYA WONGCHANTA: CONSTRUCTING “LAONESS” IN CONTEMPORARY THAI LITERARY WORKS AND FILMS. ADVISOR: ASSOC. PROF. TRISILPA BOONKHACHORN, Ph.D., 180 pp.

The objectives of this thesis are to analyze the construction of “Laoness” and the social and cultural contexts involved in representations of “Laoness” in 7 contemporary Thai literary works and films, namely *Luk Mae Khong (Mae Khong Boys)*, *Phuan Rak Rim Khong (Friendship across Mae Khong)*, *Sap Phusa (Ghost’s Cloth)*, *Roi Mai (The Silk Trace)*, *Khian Phaen Din Suvannabhumi Lao (Noted on Lao Suvannabhumi Land)*, *Sabai Di Luang Phra Bang* and *Mai Mi Kham Top Chak Pak Say*

The study results show that meanings of “Laoness” constructed in contemporary Thai works and films are various and paradoxical. During the colonial period, the meaning of “Laoness” was nostalgia of ways of life and culture of the glorious past. After the Cold War period, “Laoness” was represented as nonpartisan friendship toward neighboring countries. Lastly, in the globalized era, “Laoness” means a land of happiness due to its ancient and valuable cultural heritage and still abundant natural and environmental resources.

The selected literary works and films provide representations of “Laoness” which are historical constructs whose meanings vary according to Thai-Lao political and social contexts that take part in determining Thai people’s perceptions of Lao people.

Department ... Comparative Literature ... Student’s Signature

Field of Study ... Comparative Literature ... Advisor’s Signature

Academic Year: ... 2012

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยคำแนะนำและความช่วยเหลืออย่างดียิ่งของรองศาสตราจารย์ ดร.ตรีศิลป์ บุญจรรยา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ซึ่งไม่เป็นเพียงผู้แนะนำความคิดที่ลึกซึ้งในเชิงวิชาการเท่านั้น แต่ยังเป็นผู้นำแนวทางและเปิดโลกแห่งวรรณคดีเปรียบเทียบที่สัมพันธ์กับชีวิตและโลกให้กับผู้วิจัย เป็นแสงสว่างทางปัญญา เป็นแรงกระตุ้นความมุ่งมั่น ความอดุสาหะ และความเพียรพยายาม ที่ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ลุล่วงอย่างมีค่าและความหมาย ผู้วิจัยซาบซึ้งในพระคุณของอาจารย์เป็นอย่างยิ่ง จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ ที่นี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ อ.ดร.ทอแสง เข้าวชฺคติ ประธานกรรมการ และ อ.ดร.อุมารินทร์ ตูลารักษ์ คณะกรรมการภายนอก ที่ได้กรุณาใช้เวลาให้คำเสนอแนะและคำแนะนำที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ตลอดจนตรวจแก้ไขให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ความมีสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ไม่เพียงแต่ความรู้ในเชิงวิชาการเท่านั้นที่ผู้วิจัยได้รับ หากแต่ความเมตตาและปรารถนาดีที่สัมผัสได้ ล้วนทรงคุณค่าต่อจิตใจต่อผู้วิจัยเป็นอย่างยิ่ง จึงขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ทั้งสองเป็นอย่างยิ่ง

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ในภาควิชาวรรณคดีเปรียบเทียบทุกท่านที่ได้ให้ความรู้ในศาสตร์แห่งวรรณคดีเปรียบเทียบและอบรมทางความคิดและจริยธรรม บ่มเพาะความคิดเพื่อรับผิดชอบต่อสังคมด้วยความทุ่มเทและเอาใจใส่อย่างจริงจัง และขอบคุณสหาย มิตร พี่น้อง ผองเพื่อนในภาควิชาวรรณคดีเปรียบเทียบทุกคน ทั้งนิสิตและเจ้าหน้าที่ซึ่งให้ความรักและกำลังใจยามไถ่สารทุกข์ ทำให้ช่วงเวลาที่ใช้ศึกษาและทำวิจัยเป็นช่วงเวลาที่มิมีคุณค่าและมีอาลัยมรณ์เลือน ขอบคุณอย่างที่สุดสำหรับกลุ่มเพื่อนหอจำปี ชั้น 14 รหัส 52 ทุกคน มิตรสหายผู้ร่วมแบ่งปันและให้คำแนะนำตลอดช่วงเวลาแห่งการศึกษาที่นี้

ขอบคุณสำนักงานเทศบาลเมืองนครพนม และสำนักงานเทศบาลตำบลดงเย็นที่ได้ให้เวลาในการศึกษาอย่างเต็มที่ และขอบคุณเพื่อนครูโรงเรียนเทศบาล๒ (ถนนบำรุงเมือง) และ โรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลดงเย็นที่เป็นธุระในระหว่างที่ผู้วิจัยลาศึกษาต่อและขอบคุณภาควิชาวรรณคดีเปรียบเทียบที่ให้ทุนผู้ช่วยสอน

กราบขอบพระคุณแม่และเรื่องเล่าในวัยเด็กที่เป็นรากฐานให้ลูกรักนิทานและวรรณคดี แม้จะอยู่ห่างไกลกันแต่แม่ก็ยังทำหน้าที่ได้อย่างดีเยี่ยมที่สุด ขอบคุณ คุณบุรพัทธ์ วงศ์ดินแทนและ พัชรมล มุขมมงคล สำหรับมิตรภาพอันบริสุทธิ์ ทั้งญาติพี่น้องทุกคนที่เป็นแรงเสริมสุขในยามทุกข์ยาก คุณความดีทั้งหลายอันเกิดจากวิทยานิพนธ์เล่มนี้ขณะขออุทิศให้กับผู้ที่ล่วงลับไปแล้วโดยเฉพาะพ่อ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่	
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย.....	6
1.3 สมมติฐานในการวิจัย.....	7
1.4 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย.....	7
1.5 ขอบเขตของการวิจัย.....	7
1.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	8
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	14
บทที่ 2 “ความเป็นลาว” : การโหยหาอดีต ใน <i>สาปภูษา</i> และ <i>รอยไหม</i>	15
2.1 “ความเป็นลาว” กับการต่อสู้เพื่อดำรงอยู่และยืนยันตัวตนใน <i>สาปภูษา</i> และ <i>รอยไหม</i>	40
2.1.1 <i>ผ้า</i> และ <i>ผู้หญิง</i> วิถีแห่งการดำรงตัวตนใน <i>สาปภูษา</i> และ <i>รอยไหม</i>	41
2.1.2 “ <i>ผี</i> ” : อดีตที่ยังหลอกหลอนใน <i>สาปภูษา</i> และ <i>รอยไหม</i>	51
2.2 วิถีชีวิตแบบดั้งเดิมและ การโต้กลับในโลกสมัยใหม่.....	55
2.2.1 การกิน-อยู่: วัฒนธรรมกับการโต้กลับ ใน <i>รอยไหม</i>	57
2.2.2 <i>ผ้า</i> และ <i>ผู้หญิง</i> : ภาพความรุ่งเรืองในอดีต ใน <i>สาปภูษา</i>	60

บทที่ 3 “ความเป็นลาว”: มิตรภาพที่ปราศจากอคติ ใน ลูกแม่น้ำโขง และ เพื่อนรักริมโขง.....	66
3.1 วิธีชีวิตของเด็กและการสร้างมิตรภาพ.....	71
3.1.1 อคติเรื่องเชื้อชาติ: การเรียนรู้และการทำลายอคติ.....	74
3.1.2 เยาวชนกับ กระบวนการสร้างมิตรภาพ	84
3.2 ความเชื่อ ประเพณีและการสร้างมิตรภาพ.....	95
3.2.1 การเสียดสีและมิตรภาพ.....	96
3.2.2 ประเพณีกับการสร้างมิตรภาพ.....	112
3.3 มิตรภาพแห่งอาเซียนและการสร้างความเสมอภาค.....	118
3.3.1 สมาชิกภาพแห่งอาเซียน: ความสามัคคีสู่มิตรภาพ	124
3.3.2 ลาว-ไทย: ดินแดนแห่งสัจจะและไม่ตรี.....	135
บทที่ 4 “ความเป็นลาว”: ดินแดนแห่งความสุข ใน <i>สบายดีหลวงพระบาง, ไม่มีคำตอบจากปากเซ , และ เขียนแผ่นดินสุวรรณภูมิลาว</i>.....	140
4.1 “ความเป็นลาว”และการค้นพบตัวตน.....	140
4.1.1 <i>สอน : ผู้หญิงลาวกับการค้นพบตัวตนของตัวละครเอกชาย ใน</i> <i>สบายดีหลวงพระบาง</i>	142
4.1.2 “ความเป็นลาว” ส่องสะท้อน ตัวตนใน <i>ไม่มีคำตอบจากปากเซ</i>	151
4.2 “ความเป็นลาว”: ดินแดนแห่งวิถีธรรมชาติและชีวิตที่สงบสุข ใน <i>เขียนแผ่นดินสุวรรณภูมิลาว</i>	156
4.2.1 “ความเป็นลาว”:ดินแดนแห่งการค้นหาคำความหมายชีวิต.....	158
4.2.2 “ความเป็นลาว”: ดินแดนแห่งความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ.....	162
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	169
รายการอ้างอิง.....	175
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์	180

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาของปัญหา

ประเทศไทยและประเทศลาว นับแต่ครั้งที่ทั้งสองประเทศยังไม่ได้ถูกแบ่งแยกออกเป็นประเทศไทยและประเทศลาวด้วยพรมแดนชาติอย่างเช่นในปัจจุบัน เพื่อสนองตอบอุดมการณ์ “ชาตินิยม” ของตนเอง ทั้งสองประเทศถือเป็นประเทศคู่มิตรกันในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นยาวนานอีกคู่หนึ่ง ซึ่งทั้งประเทศไทยและประเทศลาวต่างมีความใกล้ชิดสนิทชิดกันทั้งในฐานะที่ไทยและลาวต่างถือว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน ทั้งนี้ไม่ว่าจะด้วยลักษณะทางกายภาพ และด้วยลักษณะทางภูมิประเทศที่ไทยและลาวมีพรมแดนใกล้ชิดติดกันตลอดลำน้ำโขงก็ดี อาณาเขตของทั้งสองประเทศที่มีพื้นที่ติดต่อกัน ตั้งแต่ทิศเหนือของประเทศไทยที่จังหวัดเชียงรายซึ่งตรงกับแขวงบ่อแก้ว และจุดสุดท้ายที่แม่น้ำโขงได้เชื่อมโยงประเทศไทยและประเทศลาวเข้าด้วยกันคือบริเวณจังหวัดอุบลราชธานีและแขวงจำปาศักดิ์ รวมพื้นที่ที่เชื่อมต่อกับประเทศไทยทั้งทางบกและทางน้ำประมาณ 1,810 กิโลเมตร (เจียน ธีระวิทย์: 2544)

ความกว้างของแม่น้ำโขงที่แบ่งพรมแดนไทยและลาวออกจากกัน มีพื้นที่ที่มีบริเวณของแม่น้ำโขงที่กว้างมาก และแคบมาก จุดที่แคบเมื่อยามน้ำลดจะกลายเป็นจุดที่ประชาชนทั้งสองฝั่งสามารถใช้สัญจรไปมาหาสู่กันได้โดยสะดวกโดยการเดินข้ามหาดทราย รูปแบบการดำเนินชีวิตของคนทั้งสองฝั่งโขงที่อิงอาศัยอยู่กับลำน้ำเช่นนี้ส่งผลให้ประชากรที่อาศัยอยู่ตลอดสายแม่น้ำโขงทั้งสองฝั่ง ล้วนมีรูปแบบวิถีการดำเนินชีวิต ภาษา และวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกัน อันเกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์กันผ่านรูปแบบการดำเนินชีวิตในแต่ละวัน เช่นการเดินทางข้ามมาฝั่งไทยของคนลาวเพื่อมาจับจ่ายซื้อขาย และแลกเปลี่ยนสินค้าอุปโภค-บริโภค หรือการข้ามฝั่งมาเพื่อรับการรักษาพยาบาลจากโรงพยาบาลในฝั่งไทยตามจุดผ่อนปรนต่างๆที่ประเทศไทยอนุญาตให้เปิดขึ้น หรือเมื่อคนไทยจะข้ามไปฝั่งลาวเพื่อไปการท่องเที่ยว พักผ่อนหย่อนใจ รวมทั้งการจับจ่ายซื้อของที่เป็นผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติเช่น ยาสมุนไพร ผักพื้นบ้าน เป็นต้น การสัญจรไปมาเช่นนี้ย่อมก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์กันของประชากรทั้งสองฝ่าย ส่งผลให้วิถีชีวิตบางอย่างของคนทั้งสองฝั่งโขงคล้ายคลึงกันอย่างแยกไม่ออก ว่ารูปแบบการดำเนินชีวิตแบบใดเป็นของใคร โดยแท้

แม่น้ำโขงจะถูกนำมาใช้เป็นพรมแดนธรรมชาติเพื่อแบ่งแยกประเทศทั้งสองออกจากกัน แต่ด้วยภาษาและวัฒนธรรมที่มาจากรากเหง้าเดียวกันก็ไม่ได้ทำให้สายสัมพันธ์ ไทย-ลาว คู่ห่างเหินและแยกจากกันแต่อย่างใด การดำเนินชีวิตภายใต้ครรลองวัฒนธรรม ประเพณี “ฮิด 12 คอง 14” ของคนทั้งสองฝั่งของแม่น้ำโขงที่สืบทอดมาแต่อดีต ยังสามารถพบเห็นการยึดถือปฏิบัติแบบเดียวกันนี้ได้เช่นกัน เมื่อคนทั้งสองฝั่งต่างก็ข้ามไปร่วมทำบุญยังอีกฝั่งหนึ่งของแม่น้ำโขง เช่น ประเพณีสงกรานต์ พิธีสู่ขวัญ งานแต่ง งานบวช การทำบุญไหว้พระธาตุพนม หรืองานบุญพระธาตุหลวง เป็นต้น ด้วยความเชื่อในพระพุทธศาสนาเช่นนี้ จึงทำให้ทั้งสองประเทศยังคงมีสายสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นกันมิรู้คลาย

ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ได้ชี้ให้เห็นอย่างเด่นชัดว่าประเทศไทยและประเทศลาวเคยมีประวัติที่แสดงให้เห็นถึงสัมพันธ์ภาพอันดีต่อกันมาช้านานกว่าประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (กรวรรณ ชิวสันต์: 2543) สัมพันธภาพดังกล่าวได้แก่ ความสัมพันธ์ในระดับชาวบ้าน และความสัมพันธ์ระดับผู้นำประเทศ ความสัมพันธ์ระดับชาวบ้าน คือความสัมพันธ์ของคนทั้งสองฝั่งแม่น้ำโขงที่อาศัยแม่น้ำสายหลักนี้เป็นแหล่งทำมาหากิน เพื่อหล่อเลี้ยงชีพ ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ในการดำเนินชีวิตของคนไทยและคนลาวที่อาศัยอยู่บนริมฝั่งแม่น้ำโขง ความสัมพันธ์ดังกล่าวอาจเกิดจากการไปมาหาสู่ การแต่งงาน การย้ายถิ่นฐาน และการแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างกัน ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ด้านรูปแบบการใช้ชีวิต รวมถึงภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร จนแทบจะไม่เห็นความแตกต่างว่าใครเป็นคนไทย หรือใครเป็นคนลาว

ความสัมพันธ์ระดับผู้นำประเทศทั้งสองแตกต่างกับความสัมพันธ์ข้างต้นตรงที่มีการแบ่งแยกอำนาจบริหารของแต่ละประเทศอย่างชัดเจน เพื่อผลประโยชน์ของประเทศเป็นสำคัญ เช่นการง่ายต่อการพัฒนาและบริหารประเทศ โดยมีการนำนโยบายระหว่างประเทศต่างๆ เป็นตัวผลักดันความสัมพันธ์ของทั้งประเทศไทยและประเทศลาว จนนำไปสู่การพัฒนาความร่วมมือและการแลกเปลี่ยนในระดับทวิภาคีของทั้งสองประเทศในปัจจุบัน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การคมนาคม และเทคโนโลยี เป็นต้น

ดังนั้นความสัมพันธ์ทั้งสองแบบดังกล่าวจึงนำไปสู่การสานสัมพันธ์และเจริญความร่วมมือทั้งระดับชาวบ้านและระดับผู้นำประเทศของไทยและลาว ประชากรของประเทศไทยทั้งในในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ และคนไทยในภูมิภาคอื่นๆ ส่วนใหญ่สามารถสื่อสารและเข้าใจภาษาลาวได้เป็นอย่างดี โดยไม่จำเป็นต้องใช้ล่ามหรือการแปลใดๆ ให้ยุ่งยาก เพราะสำนวนภาษาที่ใช้ในการ

สื่อสารสนทนาเป็นภาษาลาวก็มีความใกล้เคียงกับสำนวนภาษาที่ใช้ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือของ ไทย

ขณะเดียวกันประชากรของประเทศลาวเอง ก็สามารถรับรู้และเข้าใจในวัฒนธรรมและ ภาษาไทยได้เช่นกัน ดังตัวอย่างของความเข้าใจในความเป็นไทยโดยอาศัยการรับชมข่าวสารผ่านทาง รายการวิทยุและโทรทัศน์ของประเทศไทย (วิภา อุดมฉันท: 2544) ซึ่งผู้ชมของประเทศลาว สามารถที่จะเปิดเครื่องรับวิทยุและโทรทัศน์เพื่อรับสัญญาณเสียงและภาพจากประเทศไทยที่ครอบคลุมพื้นที่ส่วนใหญ่ของประเทศลาวได้โดยตรง ทำให้ “สาร” ที่ส่งผ่านสื่อวิทยุและโทรทัศน์ของไทย นอกจากจะส่งถึง ผู้รับในประเทศไทยเป็นหลักแล้วยังสามารถข้ามพรมแดนไปถึง “ผู้รับ” ในฝั่งประเทศลาวด้วย ด้วยเหตุนี้ คนลาวจึงสามารถรับรู้ถึงความคิดและอุดมคติของไทยที่มีต่อพวกเขาได้ตลอดเวลาที่มีการเปิดรับ สัญญาณวิทยุ-โทรทัศน์จากฝั่งประเทศไทย ถึงกระนั้นกลับมี โอกาสเพียงน้อยนิดที่คนไทยจะได้เรียนรู้ และรับทราบถึงมุมมองของของคนลาวที่มีต่อคนไทย นอกเสียจากการรับเอาข้อมูลถึง “ความเป็นลาว” ที่คนไทยเคยนำเสนอและถ่ายทอดผ่านวรรณกรรมและสื่อในอดีต โดยปราศจากการปรับปรุงข้อมูลที่ ทันสมัยตามกระแสโลกที่เปลี่ยนแปลงไปแล้วเชื่อตามอย่างที่พูดหรือเขียนไว้ในเอกสารและสื่อดังกล่าว ว่าคนลาวเป็นแบบนั้นจริง

ตามกรอบการพัฒนาแบบตะวันตก เมื่อกระแสโลกาภิวัตน์มีอิทธิพลต่อรูปการดำเนินชีวิตของ คนไทยในสังคมเมืองที่ใหญ่ไปกระแสโลกซึ่งหมุนไปข้างหน้าเพียงอย่างเดียว การพัฒนาทางเศรษฐกิจ ถูกนำมาเป็นดัชนีชี้วัดความก้าวหน้าของประเทศ และความกินคือยุดีของประชากรไทย พร้อมกับการ เปิดรับการพัฒนาทางวัตถุหรือเทคโนโลยีที่นับวันจะพัฒนาแบบข้ามกระโดด จนเราเองก็ตามไม่ทัน แล้วสรุปเหมารวมว่าการพัฒนาเช่นนี้ ในชุมชนของคน สังคมของคน ประเทศของคน ได้พัฒนาจน “เหนือกว่า” ประเทศลาวและประเทศเพื่อนบ้านอื่นๆ โดยปราศจากการเหลียวมองดูประเทศเพื่อนบ้าน เหล่านั้นว่า เขามีสภาพความเป็นอยู่อย่างไร

ไม่ว่าจะเป็นการค้าขายตามแนวชายแดน ความร่วมมือของคนในท้องถิ่นตามเขตแนวชายแดน ในการร่วมอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีที่ไม่สามารถแบ่งแยกออกจากกันได้ของคน ที่อาศัยอยู่ตามริม แม่น้ำโขง แล้วคนในประเทศของเราจากส่วนกลางมีความเอื้ออาทรเกื้อกูลกันที่ญาติมิตรต่อประเทศ เพื่อนบ้านนี้มากนักน้อยเพียงใด

ด้วยเพราะตราใบไม้ที่ “ภาพ” สะท้อนของมิตรภาพระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านของเราซึ่งไม่ใช่แต่เพียงแต่กับประเทศลาว เท่านั้น ยังรวมถึง ประเทศกัมพูชา ประเทศเวียดนาม ประเทศพม่า และประเทศเพื่อนบ้านอื่นในภูมิภาคอุษาคเนย์ ที่สะท้อนออกมาแล้ว “ราบรื่น” และ เป็น “ปกติสุข” ย่อมจะเป็นสิ่งที่ช่วยส่งเสริมให้ประเทศไทยมีความมั่นใจว่าการพัฒนาความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านกำลังดำเนินมาถูกต้องทิศทางแล้ว และนั่นไม่เพียงแต่จะช่วยทำให้สภาพชีวิต สังคม และวัฒนธรรมของคนไทยเราเองสามารถดำรงอยู่อย่างสงบสุขท่ามกลางกระแสโลกที่เปลี่ยนแปลงไป แต่ยังช่วยเกื้อกูล และยังผลแก่ประเทศเพื่อนบ้านที่เราไม่อาจจะแบ่งขาดออกจากกันด้วยพรมแดนธรรมชาติ ให้มีความวัฒนาถาวรไปพร้อมๆกับเราด้วย

เพราะความผูกพันในสายเลือดและจิตวิญญาณของคนตามลำน้ำโขง เราทั้งสองประเทศยังคงต้องดำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์อันใกล้ชิดกันอย่างแทบแยกไม่ออก ดังนั้นอุดมคติที่เกี่ยวกับ “ความเป็นลาว” ที่แฝงอยู่ในงานวรรณกรรมและสื่อภาพยนตร์จึงเป็นอุดมการณ์ที่สำคัญประการหนึ่งที่ผู้วิจัย สนใจที่จะศึกษาค้นคว้า เพื่อให้ได้มาซึ่งองค์ความรู้และเข้าใจใน “ความเป็นลาว” ที่แท้จริงอันเกิดจากมุมมองของคนไทยต่อประเทศลาว เพื่อให้เราสามารถที่จะอยู่ร่วมกับประเทศเพื่อนบ้านอื่นๆอย่างเข้าอกเข้าใจ ท่ามกลางวิกฤตความขัดแย้งกับประเทศเพื่อนบ้านที่ประเทศไทยกำลังเผชิญอยู่ อันถือเป็นอุปสรรคสำคัญในการที่จะชักพาให้ประเทศชาติและประเทศในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ร่วมมือกันพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรให้มีความเป็นอยู่ที่ดีตามสมควร

ดังนั้นเมื่อนักวรรณคดีศึกษาได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาวรรณคดีในมิติของวัฒนธรรมศึกษา (Cultural Studies) ยังผลให้ขอบเขตของการศึกษาวรรณคดีได้เปิดกว้างและขยายอาณาบริเวณของความหมายของความเป็นตัวบท (canon) ไม่เพียงแต่วรรณกรรมเท่านั้นแต่ยังรวมถึงสื่อภาพยนตร์ซึ่งหากยึดถือว่าสื่อภาพยนตร์ร่วมสมัยเป็นปฏิบัติการทางวาทกรรม (Discursive Practice) ด้วยแล้ว สื่อภาพยนตร์ร่วมสมัยดังกล่าวยังสามารถที่จะนำเสนออุดมคติบางอย่างที่แฝงเร้นอยู่ในรูปแบบของวาทกรรมชุดต่างๆ ทั้งที่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย หรือแม้แต่การผลิตซ้ำความคิดคิดในชุดเดิมๆ (ตรีศิลป์ บุญขจร , 2554: 21 – 34) ซึ่งปัจจุบันสื่อภาพยนตร์ร่วมสมัยดังกล่าวไม่ได้สร้างขึ้นมาเพียงเพื่อตอบสนองต่อความต้องการด้านความบันเทิงของคนในสังคมเท่านั้น แต่แวดวงนักวิชาการไทยได้นำภาพยนตร์และสื่อบันเทิงมาประกอบการศึกษาในฐานะตัวบท(text) อีกประเภทหนึ่งที่จะศึกษา “สาร” ที่แฝงเร้นอยู่ ซึ่ง

ผู้วิจัยเชื่อว่าวรรณกรรมและสื่อภาพยนตร์ร่วมสมัยที่คัดสรร ได้สอดแทรกวาทกรรมเกี่ยวกับการประกอบสร้าง “ความเป็นลาว” ไว้ในงานดังกล่าวด้วย และขณะเดียวกันก็ได้ประกอบสร้าง “ความเป็นลาว” และให้ความหมายถึง “ความเป็นลาว” ที่แตกต่างกันขึ้นมาหลายชุด ซึ่งอาจจะอยู่ในลักษณะที่ยอมรับ ผลิตภัณฑ์วาทกรรมชุดเก่าๆที่เคยมีอยู่ในสังคมไทย การต่อรองคั่ง้าง การปฏิเสธกับแนวความคิดของสังคมอันเป็นแนวความคิดกระแสหลัก รวมทั้งการสร้างวาทกรรมชุดใหม่ๆขึ้นมาเพื่อตอบสนองต่ออุดมการณ์บางอย่างของเจ้าของผลงาน ทั้งนี้การประกอบสร้าง “ความเป็นลาว” มีปัจจัยที่ขึ้นอยู่กับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมต่างๆที่แตกต่างกัน

การสร้างภาพตัวแทน และการนิยาม “ความเป็นลาว” ในสังคมไทย

หลังจากพัฒนาการของเทคโนโลยีการสื่อสารในสังคมยุคโลกาภิวัตน์ได้เปลี่ยนโฉมหน้าและรูปแบบไปอย่างก้าวกระโดด มนุษย์ในสังคมถูกส่งเสริม ถูกกระตุ้นให้พูดและทำการสื่อสารกันมากขึ้น โดยช่องทางการสื่อสาร (Media) ทั้งหลายก็จะถูกเลือกเพื่อส่ง “สาร” (Message) ผ่านสื่อในรูปแบบต่างๆ จึงอาจกล่าวได้ว่ามนุษย์ในยุคปัจจุบัน กำลังถูกขบขันให้ทำการสื่อสารกันมากขึ้นทั้งที่มนุษย์เรารู้ตัวและไม่รู้ตัว แต่ปัญหาของการสื่อสารมักเกิดขึ้นเมื่อการสื่อสารถูกสร้างขึ้นขณะที่เราไม่รู้ตัว ส่งผลให้ความสามารถในการสื่อความหมาย “สาร” ที่ถูกสื่อออกมาทั้งแบบตั้งใจและไม่ได้ตั้งใจอันเคลือบแฝงอยู่ในทุกกิจกรรมที่มนุษย์กำลังดำเนินอยู่เกิดความคลาดเคลื่อน เช่น ความนิยมในการใช้โทรศัพท์มือถือรุ่นแบล็คเบอร์รี่ การเลือกบริโภคริสปีครีม หรือแม้แต่การแต่งตัวเลียนแบบดาราดาราเกาหลีหรือญี่ปุ่น ทั้งที่จริงแล้วสาเหตุที่คนเหล่านี้เลือกที่จะใช้โทรศัพท์มือถือ หรือเลือกที่จะแต่งตัวแบบใดแบบหนึ่งนั้นเพราะพวกเขาอาจไม่ได้มองว่านั่นเป็นเพียงการบริโภค แต่ยังมีเหตุผลอื่นอีก คือ ความต้องการที่จะบอกถึงรสนิยมของตนที่ทันสมัย ก้าวทันเทคโนโลยี รวมทั้งความต้องการที่จะได้รับการยอมรับจากคนทั่วไป โดยเฉพาะคนกลุ่มเดียวกันว่าพวกเขาเหล่านั้นแต่งตัวได้ดี ไม่ล้าสมัย “สาร” เหล่านี้เมื่อส่งออกไปจึงถูกรับรู้และตีความโดยคนที่อยู่รอบๆ หรือแม้แต่โดยสังคมเอง (ธีรยุทธ บุญมี, 2551: 14) นำไปสู่การตีความเกี่ยวกับอาหารที่บริโภค โทรศัพท์มือถือที่เลือกใช้ หรือเสื้อผ้าที่ถูกสวมใส่ของกลุ่มคนดังกล่าว กำลังถูกรับรู้และตีความหมายอย่างไร (ศิริมิตร ประพันธ์รุจิ, 2550: 55) ซึ่งเป็นการประกอบสร้างภาพแทน “ความเป็นวัยรุ่นไทย” ที่ปรากฏออกมาและรับรู้ในความหมายและความรู้สึกของคนทั่วไป Stuart Hall

(1997) ได้ให้ความหมายของคำว่า ภาพแทน (Representation) คือกระบวนการสร้างความเป็นจริงผ่านสัญลักษณ์ต่างๆ และสัญลักษณ์ก็ได้ถูกรับรู้และกลายเป็นตัวแทนของความเป็นจริง ซึ่งกระบวนการสร้างภาพแทนนี้ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการมองสิ่งต่างๆว่าเป็นอย่างไรแต่กลับมองว่าสิ่งเหล่านั้นกำลังถูกสร้างการรับรู้และให้ความหมายใหม่ว่าอย่างไร ซึ่งความหมายใหม่นั้นก็มีอำนาจและอิทธิพลต่อทัศนคติและการมองโลกในความเป็นจริงต่อไป เช่น ภาพการโฆษณาคนในเมืองที่ทันสมัย ถูกแทนที่ด้วยสัญลักษณ์การใช้โทรศัพท์มือถือรุ่นล่าสุดที่สามารถใช้งานได้หลากหลายหน้าที่เพียงโทรศัพท์มือถือเครื่องเดียว เพื่อดึงดูดกลุ่มเป้าหมายให้ดูเป็นคนทันสมัย นักโฆษณาจึงต้องเลือกทำการโฆษณาสินค้าให้ดูเป็นสิ่งที่คนรุ่นใหม่ไม่อาจมองข้าม ส่งผลถึงการช่วยให้ผู้ชมโฆษณาตัดสินใจเลือกที่จะซื้อมือถือรุ่นใหม่ดังกล่าว เพียงเพื่อต้องการให้มีวิถีการดำเนินชีวิตเช่นเดียวกับภาพการโฆษณาที่ถูกสร้างขึ้น ซึ่งการใช้โทรศัพท์มือถือรุ่นใหม่ดังกล่าวถูกสร้างและให้ความหมายมากกว่าความต้องการในการสื่อสาร แต่การได้ครอบครอง เทคโนโลยีมือถือรุ่นใหม่ล่าสุดดังกล่าวยังถูกรับรู้และให้ความหมายของเจ้าของมือถือรุ่นใหม่ล่าสุดนั้นว่า เป็นคนมีฐานะดีที่จะสามารถซื้อหามาเป็นเจ้าของด้วยความสามารถในการตามเทคโนโลยีได้อย่างเท่ากัน ซึ่งการหลงอยู่ในมายาคติดังกล่าวก็เท่ากับว่า คนในสังคมส่วนหนึ่งได้ยอมรับกับ “ภาพแทน” ของการเป็นคนทันสมัยผ่านการประกอบสร้างทางสังคมในยุคทุนนิยมที่ ความสามารถในการบริโภค ถูกนำมาใช้เป็น ภาพแทนของบุคคลที่ทันสมัย ไม่ล้าหลัง

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ “ความเป็นลาว” ในวรรณกรรมและสื่อภาพยนตร์ไทยร่วมสมัย
2. เพื่อวิเคราะห์ บริบททางสังคมและวัฒนธรรมของการนำเสนอภาพแทน “ความเป็นลาว” ซึ่งประกอบสร้างจากวาทกรรมต่างๆ ในวรรณกรรมและสื่อภาพยนตร์ไทยร่วมสมัยดังกล่าว

1.4 สมมติฐานในการวิจัย

1. วรรณกรรมและสื่อภาพยนตร์ไทยร่วมสมัย นำเสนอภาพแทน “ความเป็นลาว” ซึ่งเป็นผลของการประกอบสร้างทางประวัติศาสตร์ (Historical Construct) ที่เลื่อนไหลไปตามบริบทสังคมและการเมืองระหว่างไทยกับลาว
2. ความหมายของ “ความเป็นลาว” อาจผสมผสานและซ้อนแย้งในตัวเอง เช่น “ความเป็นลาว” หมายถึงการโหยหาอดีต “ความเป็นลาว” ที่นำเสนอว่าลาวเป็นเพื่อนบ้านที่มีความเสมอภาคและเท่าเทียมกับไทยในยุคโลกาภิวัตน์ “ความเป็นลาว” หมายถึงประเทศที่มีวัฒนธรรมอันเก่าแก่และทรงคุณค่า ยังคงความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กับวิถีชีวิตที่มีความสุขท่ามกลางความสมบูรณ์ของธรรมชาติ

1.5 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยใช้เอกสารวิจัยและเสนอผลงานแบบพรรณนาวิเคราะห์โดยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. รวบรวมวรรณกรรมและสื่อภาพยนตร์ไทยร่วมสมัยที่ต้องการศึกษา
2. ศึกษาแนวคิดเรื่องการสร้างภาพแทน “ความเป็นลาว” ที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมและสื่อภาพยนตร์ไทยร่วมสมัย
3. วิเคราะห์ภาพ “ความเป็นลาว” ที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมและสื่อภาพยนตร์ไทยร่วมสมัย
4. สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล
5. เสนอรายงานการวิจัยเป็นรูปเล่ม

1.6 ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการประกอบสร้าง “ความเป็นลาว” ในวรรณกรรมและสื่อภาพยนตร์ไทยร่วมสมัยจำนวน 7 เรื่อง ซึ่งได้รับการตีพิมพ์และเผยแพร่ในช่วงปี พ.ศ. 2544 – 2553 ได้แก่

1. วรรณกรรมเยาวชน 2 เรื่อง คือ *ลูกแม่น้ำโขง (2544)* และ *เพื่อนรักริมโขง (2547)* ของ “เข้มชาติ”

2. นวนิยาย 2 เรื่อง คือ *สาปภูเขา (2550)* และ *รอยไหม (2550)* ของ “พงศกร”
3. กวีนิพนธ์ 1 เรื่อง คือ *เขียนแผ่นดินสุวรรณภูมิลาว (2551)* ของ เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์
4. ภาพยนตร์ 2 เรื่อง คือ *สหายดีหลวงพระบาง (2551)* และ *ไม่มีคำตอบจากปากเข (2553)*

1.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอการประกอบสร้าง “ความเป็นลาว” ถึงแม้จะมีผู้ศึกษามาเป็นระยะเวลาช่วงหนึ่งแล้ว แต่การศึกษาที่ผ่านมาถูกนำมาพูดถึง “ความเป็นลาว” ที่ด้อยกว่าไทยเท่านั้นบทความและงานวิจัยที่งานวิจัยชิ้นนี้อ้างถึงบทความของอาจารย์กำจร หลุยยะพงศ์ ได้พูดถึงเกี่ยวกับอำนาจของหนังต่อการ “สร้างภาพ” ของประเทศเพื่อนบ้านไว้ในบทความเรื่อง “**อุบายเนย์ที่ถูก (ประกอบ) สร้างในหนังไทย**” อาจารย์กำจร หลุยยะพงศ์ ในฐานะนักวิชาการด้านภาพยนตร์มองว่า ภาพยนตร์ไม่ได้ทำหน้าที่เพียงการสร้างความเป็นไทยเท่านั้น แต่ทำหน้าที่มากกว่านั้น ทั้งยังทำหน้าที่ในการเผยแพร่ ความคิด ประเด็น เกี่ยวกับการเมือง สังคม และวัฒนธรรมระหว่างประเทศด้วย ซึ่งเป็นการปลุกฝังอุดมการณ์ดังกล่าวให้กับผู้ชมโดยที่ผู้ชมไม่รู้ตัว ด้วยคุณสมบัติของหนังที่สร้างความเพลิดเพลินและสามารถสอดแทรกด้วยสาระ จึงส่งผลให้ผู้ชมซบซบอุดมการณ์บางอย่างที่ผู้ผลิตตั้งใจและไม่ตั้งใจที่จะใส่ลงไปหนังอย่างไม่รู้ตัว เช่น อุดมการณ์ชาติ เป็นต้น

บทความดังกล่าวได้เขียนถึงประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับพลังอำนาจของสื่อในการกระบวนการประกอบสร้างอุดมการณ์เรื่องชาติในหนังไทย โดยการสร้าง “ความเป็นอื่น” ให้แก่ประเทศเพื่อนบ้านเพื่อตอบสนองความต้องการที่จะให้คนในชาติเกิดความหวงแหนความเป็นชาติของตนเอง และปลุกจิตสำนึกความรักชาติของตน และนำมาซึ่งความสามัคคีของคนในชาติ ซึ่งผู้วิจัยมีความปรารถนาที่จะศึกษาวิธีการประกอบสร้าง “ความเป็นลาว” จากวรรณกรรมและสื่อภาพยนตร์ที่คัดสรร

อาจารย์กาญจนา แก้วเทพ และ คณะ ได้ศึกษาเกี่ยวกับอำนาจและกระบวนการใช้สื่อบันเทิงในงานโฆษณาชวนเชื่อ ใน “**สื่อบันเทิง: อำนาจแห่งความไร้สาระ**” อาจารย์กาญจนาได้ให้ความเห็นที่น่าสนใจไว้ว่า เนื่องจากสื่อในปัจจุบันได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่การใช้สื่อเพื่อการสงครามเพื่อยังประโยชน์ในการโฆษณาชวนเชื่อเป็นหลัก ด้วยเหตุอาจารย์กาญจนาจึงกล่าวว่าในสายตาของนักวิชาการเอง สื่อทำหน้าที่ในการโน้มน้าวใจมากกว่าที่จะทำหน้าที่เพื่อการบันเทิงอย่างที่เรารู้จัก ซึ่ง

ใจความสำคัญของการศึกษาเรื่องดังกล่าวยังคงยกย่องการนำเสนอสมัยใหม่ กล่าวคือภาพยนตร์มาใช้เป็นเครื่องมือในการนำเสนออุดมการณ์บางอย่างตามที่ผู้ผลิตต้องการสื่อ เพื่อแสดงความ “เหนือกว่า” ประเทศเพื่อนบ้านของไทย รวมถึงการนำความเชื่อเรื่อง “ไทยเหนือกว่าลาว” มาแสดงในประเพณีวรรณกรรมและสื่อภาพยนตร์ด้วย

มายาคติดังกล่าว เมื่อถูกนำมาผลิตซ้ำก็ทำให้คนไทยที่ไม่มีประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับ “ความเป็นลาว” รับเอาเนื้อความที่ถ่ายทอดออกมาจากสื่อประเภทภาพยนตร์ว่าสิ่งนั้นอาจหมายถึง “ความเป็นลาว” โดยปราศจากการนำเสนอประสบการณ์เรื่องการตีความจากสื่อข้อมนำมาซึ่งความบาดหมางได้เช่นกัน ดังในกรณีเกี่ยวกับการที่คนตะวันตกสร้างภาพคนตะวันตกออกว่าคนป่าเถื่อน ไร้อารยะธรรม เพื่อนิยามตัวตนว่าเป็นชนชาติที่เจริญแล้ว และเป็นชนชาติที่มีวัฒนธรรมสูงส่งกว่า ซึ่งทั้งหมดล้วนเป็นมายาคติที่หล่อหลอมคนในสังคมไทยส่วนใหญ่ให้หลงเชื่อว่า สิ่งที่ถูกนำเสนอออกมานั้นเป็น “ความจริง”

จากมายาคติดังกล่าวที่ยังคงถูกกล่าวถึงครั้งแล้วครั้งเล่าทั้งในวรรณกรรมและสื่อภาพยนตร์เพื่อตอบสนองอุดมการณ์บางอย่าง โดยปราศจากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ถึงการสร้างวาทกรรม “ความเป็นลาว” เหล่านั้น ผู้วิจัยจึงมีความปรารถนาอย่างยิ่งที่จะทำการศึกษาวิจัยเพื่อแยกแยะและสังเคราะห์ให้เห็นถึงกระบวนการและมายาคติที่แฝงเร้นอยู่ ก่อนที่จะทำการศึกษาการประกอบสร้าง “ความเป็นลาว” ในวรรณกรรมและสื่อภาพยนตร์ไทยร่วมสมัย ผู้วิจัยได้ค้นคว้าและรวบรวมเอกสารงานวิจัย บทความ และ รายงานเชิงวิชาการต่างๆ ที่แสดงให้เห็นถึงการประกอบสร้าง “ความเป็นลาว” และการนำเสนอภาพแทน “ความเป็นลาว” ในวรรณกรรมและสื่อภาพยนตร์ร่วมสมัยดังนี้

งานวิจัยเรื่อง “ ความสัมพันธ์ไทย-ลาว ในสื่อบันเทิงไทย: กรณีศึกษาการประกอบสร้างอัตลักษณ์ความเป็นลาวจากภาพยนตร์เรื่อง หมากเตะโลกตะลึง” ของ ศิริมิตร ประพันธ์ธุรกิจ ผลการวิจัยพบว่า ภาพยนตร์เรื่อง “หมากเตะโลกตะลึง” (2549) ได้นำเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการดูถูกคนลาว อันมีปมปัญหาจากการสร้างภาพแทน “ความเป็นลาว” จากการรับรู้ของ “คนไทยส่วนกลาง” ผู้วิจัยได้ชี้ให้เห็นว่าภาพยนตร์ดังกล่าวได้สร้างภาพของคนลาวให้มีลักษณะล้าหลัง ด้อยพัฒนา ต้องพึ่งพิงการพัฒนาและความช่วยเหลือจากไทย รวมทั้งเป็นการผลิตซ้ำตามความเชื่อที่ว่า “ลาวด้อยกว่าไทย” และเมื่อทางการลาวออกมาคัดค้านการนำภาพยนตร์เรื่องดังกล่าวออกมาเผยแพร่ ด้วยมีเนื้อหาที่ดูหมิ่นคนลาวโดยตรง ทางทีมงานผู้สร้างจึงได้ลบชื่อและสัญลักษณ์ที่บ่งบอกถึง “ความเป็นลาว” ออกไป เช่น ชื่อ

ทีมนักฟุตบอลจาก “ทีมชาติลาว” เป็น “ทีมชาติอวี” แต่ผลจากการศึกษาก็ยังคงพบว่า ความหมายหลัก (Dominant Meaning) ยังคงอยู่ไม่ได้ถูกเปลี่ยนแปลงไปแต่ประการใด

การประกอบสร้าง “ความเป็นลาว” ยังได้ดังกล่าวนำเสนอให้เห็นถึงการสร้างวาทกรรม “ความเป็นลาว” อีกชุดหนึ่งที่แสดงถึงความล่าหลังที่คนไทย “ส่วนหนึ่ง” สร้างขึ้นมาเพื่อมารับใช้อุดมคติเรื่องความรักชาติจากวิกฤตการณ์ทางการเมือง พ.ศ. 2549 ที่มีการเปลี่ยนแปลงคณะรัฐบาลเพื่อบริหารบ้านเมืองชุด “ชั่วคราว” ภายหลังจากที่มีการรัฐประหารในปี พ.ศ. 2549 เพื่อตอบสนองนโยบายบ้านเมืองให้อยู่ในสถานการณ์สงบเรียบร้อย การสร้างความตกลง ขบขันผ่านบทภาพยนตร์ประเภทเพื่อนบ้านที่ล่าหลังจึงถูกนำมาสร้างเพื่อความ “สนุกสนานและเพลิดเพลิน” และ สอดแทรกอุดมการณ์ “ความเหนือกว่า” ด้วยความเป็นชาติไทยเข้าไป เพื่อตอบสนองนโยบายชาติที่ต้องการให้คนไทยรักและสามัคคีกัน ผ่านความตกลงขบขันของประเทศเพื่อนบ้าน

การรับรู้ความหมาย “ความเป็นลาว” ดังกล่าวเกิดจากการการรับรู้ถึง “ความเป็นลาว” ของคนไทย 2 กลุ่มคือ กลุ่มคนไทยที่ไม่มีประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมของลาวอย่างแท้จริง และกลุ่มคนไทยที่เคยมีประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมของลาว ซึ่งผู้ชมที่เป็นคนไทยทั้ง 2 กลุ่มก็มีปฏิกิริยาตอบสนองต่อหนังเรื่องดังกล่าวที่แตกต่างกันตามประสบการณ์ โดยกลุ่มที่ไม่เคยมีประสบการณ์ตรงถึง “ความเป็นลาว” ก็จะเชื่อและยอมรับในอัตลักษณ์ที่ถูกประกอบสร้างขึ้นในภาพยนตร์เรื่องดังกล่าว ในทางตรงกันข้ามกลุ่มที่มีประสบการณ์ตรงก็จะตีความหมาย “ความเป็นลาว” ที่หลากหลาย ซึ่งขึ้นอยู่กับประสบการณ์ส่วนตัวของผู้ชมนั้นๆ ว่าประทับใจหรือไม่ในการได้มีประสบการณ์เกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมลาว

จากการศึกษางานวิจัยภาพยนตร์เรื่อง “หมากเตะ โลกตะลึง” (2549) พบว่า ถึงแม้การที่คนไทยนำเสนอภาพ “ความเป็นลาว” ผ่านภาพยนตร์เรื่องดังกล่าวไม่ได้นำไปสู่ความขัดแย้งที่เป็นรูปธรรมมากเท่าใดนัก แต่จากอุดมการณ์การสร้างภาพ “เหนือกว่าประเทศเพื่อนบ้าน” ของคนไทย นำมาซึ่งความรู้สึกลึกซึ้งของคนลาวที่ไม่ไว้เนื้อเชื่อใจในความสัมพันธ์ระหว่างไทยและลาว

จากงานวิจัยเรื่อง “อุษาคเนย์กับกระบวนการกลมเกลียวทางสังคมผ่านการศึกษาในระบบ : ลาวในแบบเรียน ของไทย” ของ กรกิต ชุ่มกรานต์ จากการศึกษางานวิจัยดังกล่าวก็พบว่า แม้แต่ใน

แบบเรียนของไทยเองก็ยังนำเสนอภาพการประกอบสร้างประเทศเพื่อนบ้านที่มีลักษณะ “ต่ำต้อย ค้อยค่า” อันนำมาซึ่งการนำเสนอ “ภาพของความเป็นลาว” ในแบบเรียนของไทยที่สร้างความเหนือชั้นของคนไทยในอีกระดับหนึ่งด้วยการกด “ภาพของความเป็นลาว” ให้ต่ำกว่า “ความเป็นไทย” และนำเสนอสู่นักเรียนไทยผู้ซึ่งส่วนใหญ่ยังไม่มีประสบการณ์ตรงกับประเทศลาว นักเรียนที่ศึกษาบทเรียนดังกล่าวก็ย่อมจะยึดถือว่าลักษณะ “ความเป็นลาว” ที่นำเสนอในบทเรียนจึงเป็นสิ่งที่น่าเชื่อถือ

การนำเสนอภาพ “ความเป็นลาว” ดังกล่าว ถือเป็นการนำเสนอข้อเท็จจริงที่มีลักษณะเป็นความรู้แบบ “ถูกจำกัด” และถูกเลือกเพื่อให้สอดคล้องกับอุดมการณ์ของหลักสูตรที่มุ่งหมายให้ผู้เรียนเกิดความรักชาติ เป็นพลเมืองที่ดีขณะเดียวกัน “ภาพของคนลาว” ที่ถูกสร้างขึ้นในแบบเรียนไทยตามหลักสูตรการศึกษาพ.ศ. 2503 – พ.ศ. 2544 โดยภาพ “ความเป็นลาว” ที่ถูกนำเสนอมี 3 ลักษณะคือ 1. ลาวมีฐานะเป็นบ้านพี่เมืองน้องที่ดีของไทย 2. ลาวมีฐานะเป็นประเทศที่มีสถานะต่ำกว่าไทย และ 3. ลาวมีฐานะเป็นตัวปัญหาของไทย

ทั้งนี้ กรกิจ ชุ่มกรานต์มีความคิดเห็นว่า รัฐไทยในขณะนั้นมีความต้องการที่จะแสดงให้เห็นว่าตนเองมีอำนาจเหนือรัฐลาว แต่อย่างไรก็ดี “ภาพของคนลาว” ที่พบในตำราแบบเรียนไทย ผู้เขียนตำราเองไม่ได้มีอุดมการณ์ที่จะโจมตีคนลาว หรือสร้างภาพคนลาวในลักษณะที่เป็นภัยในฐานะศัตรูเช่นเดียวกันกับพม่า

แม้แต่ในงานวิชาการเองก็ได้สร้างสภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของชาวลาว ให้มีสภาพความเป็นอยู่ที่ยากลำบาก ดังที่ได้ศึกษาจากบทความเรื่อง “สังคมลาวในยุคโลกาภิวัตน์” โดยปกรณ กฤษประจันต์ ได้สรุปภาพ “สังคมของคนลาว” ภายหลังจากการบริหารประเทศของคณะรัฐบาลคอมมิวนิสต์เป็น 3 รูปแบบ แบบที่ 1 สังคมลาวภายใต้เงาอำนาจคอมมิวนิสต์ และ แบบที่ 2 สังคมที่แตกสลายและหลงทาง กล่าวถึงสภาพสังคมของคนลาวที่แตกแยก และเต็มไปด้วยความหวาดกลัวภายหลังจากที่พรรคคอมมิวนิสต์ลาวเข้าครอบครองและบริหารประเทศ สังคมลาวต้องสูญเสียความเป็นตัวเอง และประสบกับความปั่นป่วนทั้งทางด้านการเมืองและจิตใจ

บทความดังกล่าวได้สร้างภาพประเทศลาวผู้อ่านให้เห็นถึงภาพวิถีชีวิตหลังการลี้ภัยออกนอกประเทศของคนลาว และภัยจากการถูกจองจำอันโหดร้าย สถาบันครอบครัวถูกทำลาย ซึ่งแทนที่ด้วย

ความเชื่อในระบอบคอมมิวนิสต์ หรือแม้แต่ในยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งถือเป็นยุคแห่งการฟื้นฟูสภาพสังคมของคนลาวนี้ ผู้เขียนบทความยังได้กล่าวไว้ว่า ประชาชนชาวลาวยามที่จะหาที่พึ่งพิงทางจิตใจและจิตวิญญาณ จึงแสดงออกผ่านในเรื่องพิธีกรรมการเผาศพแบบพุทธ จึงจะยังคงเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจเพียงสิ่งเดียวที่พวกเขาจะยังพอทำได้

ผู้เขียนบทความยังนำเสนอภาพของสังคมลาวแบบที่ 3 สังคมลาวในต่างประเทศ เมื่อคนเชื้อสายลาว กระจุกกระจายอยู่ทั่วโลก ซึ่งผู้เขียนบทความก็ได้กล่าวไว้ได้น่าสนใจเกี่ยวกับคนลาวในต่างแดนว่า พวกเขาสามารถที่จะรับเอาวัฒนธรรมแบบใหม่ในสังคมที่พวกเขาไปอยู่เข้ามาปรับใช้กับวิถีชีวิตแบบเดิมของพวกเขาได้อย่างลงตัว โดยไม่ลืมนิยามวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมของพวกเขา แต่สิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปคือ คนลาวรุ่นลูกที่เกิดขึ้นในสังคมวัฒนธรรมแบบตะวันตก เป็นผลผลิตที่เกิดจากการผสมผสานของ 2 วัฒนธรรม จากวัฒนธรรมเดิมที่เต็มไปด้วยการกดขี่และข้อห้ามที่ตึงเครียด เมื่อมาผสานกับวัฒนธรรมแห่งเสรีภาพ ทุกคนมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ทำให้คนลาวรุ่นใหม่เกิดความรู้สึกเป็นอิสระจากกรงวัฒนธรรมลาวอันเดิมก่อนที่คนรุ่นพ่อแม่ของเขาจะอพยพมาอยู่ที่ใหม่ ณ ต่างแดน

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่กล่าวมาข้างต้นล้วนแต่นำเสนอ “ภาพความเป็นลาว” ในมุมมองที่ต่ำต้อย ต่ำกว่าความเป็นไทย ทั้งบทความ งานวิจัยและงานวิชาการดังกล่าวยังคงยึดติดด้วยการผลิตซ้ำวาทกรรมว่าด้วยความทุกข์ยาก ความด้อยพัฒนาของคนลาว ทั้งในสถานะที่บ้านเมืองปรกติหรือแม้แต่ในยามที่บ้านเมืองอยู่ในช่วงวิกฤตการณ์ทางการเมือง

เนื่องด้วยปัจจุบันประชาชนในประเทศลาวสามารถรับรู้ความคิดของคนไทยที่มีต่อคนลาวโดยการรับรู้ผ่านสื่อต่างๆของไทยได้อย่างง่ายดาย ด้วยการเข้าถึงสื่อต่างๆที่ส่งข้ามไปยังประเทศลาว เช่น สื่อวิทยุ โทรทัศน์ และสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆที่เข้าถึงประชาชนในลาวได้โดยตรงเช่นนี้ ส่งผลให้คนลาวรับรู้และเข้าใจในความคิดและอุดมคติของคนไทยที่มีต่อคนลาว ดังนั้นเพื่อหาแนวทางป้องกันไม่ให้เกิดความผิดข้องหมองใจในฐานะประเทศเพื่อนบ้าน

ผู้วิจัยจึงต้องการที่จะวิเคราะห์การประกอบสร้าง “ความเป็นลาว” ที่คนไทยมีต่อลาวผ่านตัวบทวรรณกรรมและสื่อภาพยนตร์ไทยร่วมสมัย อีกทั้งวิเคราะห์บริบททางสังคมและวัฒนธรรมอันนำไปสู่การนำเสนอภาพแทน “ความเป็นลาว” ซึ่งประกอบสร้างชุดวาทกรรมต่างๆที่ว่าด้วยความเป็นคนลาวอันจะ

นำไปสู่ ความเข้าใจในมายาคติดังกล่าว และการถักทอความร่วมมือระดับนานาชาติและกระชับความสัมพันธ์ ความเข้าใจและความปรารถนาดีต่อกันในฐานะประเทศเพื่อนบ้านกันอย่างแท้จริง

ภายหลังจากที่ทั่วโลก รวมทั้งประเทศในแถบภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้เผชิญกับวิกฤตภาวะเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 ซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าวแม้จะเป็นช่วงเวลาหลังจากที่ประเทศไทยและประเทศลาวเพียงจะได้รับผลกระทบจากวิกฤตภาวะเศรษฐกิจเช่นเดียวกับนานาประเทศ แต่ความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศยังมีความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นอันดี ดังจะเห็นได้จากการตัดสินใจเข้าร่วมเป็นสมาชิกแห่ง “สมาคมอาเซียน” ของประเทศลาวในปี พ.ศ. 2540 รวมทั้งการให้ความร่วมมือเพื่อพัฒนาประเทศควบคู่กันไปในทุกมิติเช่น ด้านวิชาการ ด้านวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจและด้านสังคม โดยทั้งสองประเทศต่างส่งเสริมและร่วมมือพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ด้วยการเดินทางเพื่อเยี่ยมชมเยือนกันโดยผ่านทางตัวแทนหรือผู้นำระดับสูงของแต่ละประเทศอยู่เสมอ นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 – 2552 ปราบฏการณ์ดังกล่าวได้แสดงให้เห็นว่าประเทศไทยและลาวสามารถที่จะก้าวข้ามผ่านวิกฤตเศรษฐกิจในช่วงเวลาดังกล่าวได้เป็นอย่างดี โดยไม่มีอุปสรรคปัญหาใดๆที่จะสามารถบั่นทอน หรือลดทอนความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศได้

ยิ่งไปกว่านั้นในปีพ.ศ. 2547 เมื่อทั้งฝ่ายประเทศไทยและลาวได้มีมติตกลงร่วมกัน ในการประชุมร่วมระหว่างสมาคมไทย-ลาวและสมาคมมิตรภาพลาว-ไทยประจำปี 2547 เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2547 โดยที่ทั้งสองฝ่ายได้ให้ความเห็นชอบในการเปลี่ยนชื่อสมาคมทั้งสองใหม่เพื่อให้สอดคล้องกันตามข้อเสนอของท่านภูมิ ทิพพะวอนประธานสมาคมมิตรภาพลาว-ไทย โดยฝ่ายไทยใช้ชื่อว่า “สมาคมไทย-ลาวเพื่อมิตรภาพ” และฝ่ายลาวใช้ชื่อว่า “สมาคมลาว-ไทยเพื่อมิตรภาพ” ซึ่งภาพความร่วมมือดังกล่าวได้ถูกนำเสนอให้เห็นว่าทิศทางของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสองกำลังดำเนินไปในทิศทางที่ดีขึ้นภายหลังการฟื้นตัวของเศรษฐกิจของทั้งสองประเทศ

ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องการที่จะศึกษาการประกอบสร้าง “ความเป็นลาว” ในวรรณกรรมและสื่อภาพยนตร์ไทยร่วมสมัยที่คัดสรร ซึ่งได้รับการตีพิมพ์และเผยแพร่ในช่วงปี พ.ศ. 2544 – 2553 อันเป็นช่วงเวลาที่มีความเคลื่อนไหวและเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้าน สังคม การเมือง เศรษฐกิจและวัฒนธรรม ที่เกิดขึ้นในประเทศไทยและประเทศลาว รวมทั้งประเทศในแถบอุษาคเนย์ด้วย อีกทั้งต้องการที่จะศึกษาบทบาทของสมาชิกภาพแห่ง “สมาคมอาเซียน” ของประเทศไทยและประเทศลาวว่ามีความเกี่ยวเนื่อง และ

ส่งเสริมกันอย่างไร และในทิศทางใดบ้าง ทั้งในฐานะประเทศบ้านใกล้เรือนเคียงและการเป็นประเทศ
ภายใต้การเป็นสมาชิกแห่งสมาคมอาเซียนเช่นเดียวกัน

1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ทำให้เข้าใจการประกอบสร้างภาพแทน “ความเป็นลาว” ซึ่งสัมพันธ์กับวาทกรรมชุดต่างๆที่
ปรากฏในวรรณกรรมและสื่อภาพยนตร์ไทยร่วมสมัย

บทที่ 2

“ความเป็นลาว” : การโหยหาอดีต ใน *สาปภูษา* และ *รอยไหม*

การโหยหาอดีต (Nostalgia) เป็นทฤษฎีที่เกิดขึ้นมาจากกรอบความคิดในยุคหลังสมัยใหม่ (Post-modernism) ซึ่งเป็นการให้ค่าและตีความหมายเกี่ยวกับทัศนคติหรือการมองเห็นโลกที่มนุษย์เคยเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย การให้ค่าและตีความหมายดังกล่าวเกิดขึ้นได้โดยผ่านกระบวนการของความคิด และความรู้สึกของปัจเจกชนในขณะนั้นถึงเหตุการณ์ที่กำลังเกิดว่า มีผลต่อความรู้สึกนึกคิดในขณะนั้นถึงเหตุการณ์ในอดีตที่มีสภาพสอดคล้องหรือคล้ายคลึงกันกับเหตุการณ์ปัจจุบันเช่นไร สาเหตุสำคัญของการโหยหาอดีตของเรา อาจเกิดจากประสบการณ์ที่มีความพลาดพลั้ง ความเสียดาย หรือความอาลัย อารมณ์ถึงเหตุการณ์ที่เคยเกิดขึ้น และ มนุษย์เราไม่อาจกลับไปยังช่วงเวลาที่ผ่านไปได้อีกแล้ว แต่มนุษย์ทำได้เพียงการจำลองเหตุการณ์ที่คล้ายคลึงกับเหตุการณ์ฝังใจดังกล่าวผ่านเรื่องเล่า บทเพลง หรือ ภาพยนตร์ การโหยหาอดีตผ่านการจำลองเหตุการณ์ในปัจจุบันดังกล่าวจึงมีหน้าที่ในการช่วยบรรเทา หรือเติมเต็ม ความรู้สึกอันขาดหายไปเกี่ยวกับ ช่วงเวลา หรือเหตุการณ์ในอดีต ทั้งนี้การโหยหาอดีตดังกล่าวยังมีนัยยะสำคัญในการให้กำเนิดตัวตนใหม่ รวมถึงการแสดงออกให้กับมนุษย์ด้วยกัน (สุวรรณมาศ เหล็กงาม, 2553)

ปรากฏการณ์การโหยหาอดีตจึงมักเกิดขึ้นในพื้นที่ของ “สังคมเมือง” เป็นส่วนใหญ่ อันเป็นดินแดนที่ความเจริญทางด้านวัตถุ เทคโนโลยี และ เศรษฐกิจได้พัฒนาไปถึงขั้นสูงสุด จนทำลายพื้นที่ความเป็น “ชนบท” ซึ่งถือเป็นรากเหง้าของทุกสังคมก่อนจะพัฒนาไปสู่ความเป็นสังคมเมืองไปจนหมดสิ้น ปรากฏการณ์ดังกล่าวสามารถพบเห็นผ่านเหตุการณ์กิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรมต่างๆ ได้อย่างชัดเจนเช่น การหันมานิยมบริโภคกาแฟโบราณ การตกแต่งบ้านที่อยู่อาศัยด้วยรูปแบบศิลปะโบราณ (Antique Art) การหันมาพัฒนาสินค้าที่เน้นความเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น (OTOP) และ ความนิยมในการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ เป็นต้น ซึ่งปรากฏการณ์เหล่านี้ล้วนถูกขับเคลื่อนด้วยทัศนคติที่เห็นว่าอดีตแม้เป็นช่วงเวลาที่ไม่อาจเรียกกลับคืนมาได้ แต่ด้วยอำนาจของการบริโภค โดยเฉพาะการบริโภคของคนในสังคมเมือง ช่วงเวลาในอดีตที่ขาดหายไปดังกล่าวก็สามารถถูกทดแทนได้ด้วยการจำลองกิจกรรมหรือเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งขึ้นมาแทนที่ได้ จาก

แนวความคิดดังกล่าว การเข้าสู่ “สังคมเมือง” ทำให้เกิดกระแส การโยกย้าย “สังคมท้องถิ่น” ในอดีต อันเป็นยุคสมัยที่สังคมอุดมไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ ท้องถิ่นยังกรุ่นอายุของวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม ประเพณีท้องถิ่นยังบริสุทธิ์ ไม่มีการปนเปื้อนของการอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวหรือเหตุผลเชิงพาณิชย์ จากแนวความคิดเรื่องการโยกย้ายอดีตดังกล่าว ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษา ผ่านนวนิยายสองเรื่องคือ *สาปภูษา* และ *รอยไหม* ซึ่ง “ความเป็นลาว” ในนวนิยายทั้งสอง เรื่อง ของ *พงศกร* ถือเป็น “สาร” อีกอย่างหนึ่งที่ผู้วิจัยมองเห็นว่าถูกประกอบสร้างขึ้นโดยมี จุดมุ่งหมายในการที่จะสื่อ “สาร” กับผู้อ่านหรือสังคม ถึง “ความเป็นลาว” ที่ถูกประกอบสร้างขึ้น ผ่านนวนิยายทั้งสองเรื่องดังกล่าว คือ ในฐานะบันเทิงคดี (Fiction) อันถือเป็นปฏิบัติการทางวาทกรรม (discursive practice) แล้ว ผู้แต่งยังต้องการที่จะสื่อสาร “ความเป็นลาว” ในช่วงที่สังคมกำลัง เปลี่ยนผ่าน ในยุคโลกาภิวัตน์นี้ว่ามีความหมาย ปรากฏออกมาในรูปแบบของ โหยหาอดีต ขณะเดียวกันการประกอบสร้างดังกล่าวยังช่วยขบขันให้ ภาพแทนของ “ความเป็นลาว” ดังกล่าว มี ประวัติศาสตร์ รากเหง้าความเป็นมาทางวัฒนธรรมที่ยาวนาน

โดยขณะที่โลกและสังคมกำลังพัฒนาไปอย่างเต็มที่ด้วยวิวัฒนาการด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจและ การคมนาคม แต่ “ความเป็นลาว” ของ *พงศกร* ใน *รอยไหม* กลับมีเรื่องราวของภูตผี วิญญาณและมนต์ดำ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า “ความเป็นลาว” หมายถึงวิถีชีวิตอันเรียบง่ายงดงาม แตกต่าง จากวิถีชีวิตของคนจากเมืองหลวงอย่างกรุงเทพฯ ที่แออัดและเต็มไปด้วยการจราจรที่คับคั่งและ วุ่นวาย

“เมืองนี้มีรถยนต์ไม่มากนัก เศรษฐกิจของชาวเมืองยังไม่อาจ เทียบกับเมืองใหญ่อย่าง กรุงเทพฯ ได้ ชาวหลวงพระบางจึง ใช้จักรยานและมอเตอร์ไซด์เป็นพาหนะหลักเสียเป็นส่วน ใหญ่”

(รอยไหม: 11)

ภาพแทนของวิถีชีวิต “ความเป็นลาว” ที่เรียบง่ายดังกล่าว ผู้แต่งได้นำเสนอให้เห็นภาพ ความเจริญทางเศรษฐกิจของชาวหลวงพระบางที่แม้จะยังไม่เทียบเท่าเมืองใหญ่อย่างกรุงเทพฯ แต่ วิถีชีวิตของคนหลวงพระบางยังคงเรียบง่ายและไม่วุ่นวายด้วย ผู้คนที่หลวงพระบางยังคงใช้จักรยาน

และรถยนต์ไฮดรอลิกในการเดินทางสัญจรไปมา สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตที่ไม่รีบเร่ง ส่งผลต่อการจราจรที่ไม่คับคั่งและแออัดอย่างเมืองหลวงอย่างกรุงเทพฯ ยิ่งไปกว่านั้นผู้แต่งยังเลือกที่จะใช้คำเพื่อให้ผู้อ่านรับรู้ถึงขนาดและพื้นที่ของ *เมืองใหญ่อย่างกรุงเทพฯ* ซึ่งเบื้องหลังของการสร้างภาพแทนดังกล่าว เป็นการสนับสนุนทัศนคติของการโหยหาว่าภาพ “ความเป็นลาว” ที่เรียบง่ายเป็นสิ่งที่ไม่เพียงแต่จะได้รับความนิยมจากคนลาวเท่านั้น แต่รวมถึงคนไทยที่เดินทางเข้ามายังหลวงพระบางด้วย ก่อนที่จะทำการศึกษาผู้วิจัยจะกล่าวถึง การวิเคราะห์ตัวบท การวิเคราะห์โครงเรื่อง การวิเคราะห์ตัวละคร และ แนวคิดที่ได้รับจากนวนิยายเรื่องนี้ ดังนี้

นวนิยายเรื่อง *รอยไหม* เป็นบทประพันธ์ของ พงศกร หรือ นายแพทย์พงศกร จินดาวัฒน์ ได้กำหนดให้เรื่องราวเกิดขึ้นในเมืองหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งผู้แต่งได้เล่าถึงเรื่องราวอันเป็น โศกนาฏกรรมความรักที่ไม่สมหวังผ่าน เรริน อาจารย์สาวชาวไทยผู้มีความรู้ความสามารถด้านผ้าทอโบราณ แต่เกิดความผิดหวังตัวฉันทน์ คู่หมั้นของเธอ เธอจึงแอบเดินทางไปรักษาแผลใจที่หลวงพระบางเพียงลำพัง

ณ หลวงพระบางเธอได้พบกับ *สุริยวงศ์* ต่อมาเมื่อชายหนุ่มรู้ว่าเธอสนใจผ้าทอโบราณ จึงอาสาพาไปพบกับย่าของเขาคือ *หม่อมบัวเงิน* เพื่อชมและขอข้อมูลเกี่ยวกับผ้าทอ แต่เมื่อพบหน้ากัน ย่าของสุริยวงศ์กลับแสดงความไม่พึงพอใจต่อเรรินอย่างมาก และจำได้ว่าเรรินคือ *เจ้าหญิงมะณีริน* กลับชาติมาเกิด ทำให้วันนั้น เรรินไม่ได้รับการต้อนรับที่ดีจากหม่อมบัวเงินและปวดหัวจากอาการไมเกรนจนสลบไปซึ่งในภพอดีตเจ้าหญิงมะณีรินเคยถูกหม่อมบัวเงินทำร้ายจนสิ้นชีวิตคากี้ อันเนื่องมาจากความริษยาที่เจ้าหญิงมะณีรินจะได้อภิเษกสมรสกับเจ้าสว่างวัฒนา องค์รัชทายาทที่หม่อมบัวเงินหลงรัก

แต่เรรินก็ได้รับความช่วยเหลือจาก *ไหมแม* ภักดารักษ์ของหลวงพระบางเข้าไปชมผ้าเกิดละหว่าซึ่งยังคงทอค้างอยู่บนกี่และทันทีที่เธอได้เห็นผ้าผืนนั้นเธอก็ตกอยู่ในภวังค์และนั่งลงทอผ้าผืนนั้นต่อทันที ทั้งที่มีความเชื่อว่าการทอผ้าต่อจากคนตายนั้นเป็นเรื่องต้องห้าม ต่อมาเรรินได้รับรู้ถึงเรื่องราวของเจ้าหญิงมะณีริน เจ้านางจากล้านนาที่ถูกส่งมาเพื่ออภิเษกสมรสกับเจ้าศิริวัฒนาโดยที่พระนางไม่ได้เต็มใจ แล้วก็เกิดเหตุการณ์ที่พลิกผันคือเจ้าหญิงมะณีรินแอบออกจากคุ้มหลวงไป

เที่ยวหาทรายพร้อมกับคำเที่ยงนางพี่เลี้ยง และได้ตกลงรักกับชายหนุ่มซึ่งก็คือเจ้าศิริวงศ์ อนุชาของเจ้าศิริวัฒนา

ในขณะที่เดียวกันหม่อมบัวเงิน หม่อมของเจ้าศิริวัฒนาที่ไม่พอใจกับการมาของเจ้านางน้อยแห่งล้านนาคนนี้ จึงหาทางร่วมมือกับเมียพี่เลี้ยงเพื่อกำจัดพระนาง แต่ก็ถูกจับได้แต่เมียยอมรับโทษทัณฑ์จนถึงแก่ความตายแทนนางของตน ยิ่งเพิ่มความเกลียดชังในตัวเจ้านางคนใหม่กับหม่อมบัวเงินยิ่งนัก และเมื่อก็กกลายเป็นวิญญูณฝึคิบบคุดเลื้อคคอยรับใช้หม่อมบัวเงิน

ต่อมาในวันสงกรานต์ เจ้าศิริวงศ์นัดพบกับเจ้าหญิงมะณีริน โดยที่หม่อมบัวเงินแอบล่วงรู้ความลับ จึงให้เมีย ฝึรับใช้เข้าถึงเจ้าศิริวัฒนาและตามไปพบทั้งคู่ และฆ่าเจ้าศิริวงศ์ตาย เจ้าหญิงมะณีรินเสียใจอย่างมากถึงขนาดจะฆ่าตายตาม ทำให้เจ้าศิริวัฒนาารู้สึกผิดและยินดีที่จะไปบวชด้วยการแต่งงานเพื่อดูแลเจ้าหญิงมะณีรินอย่างดีที่สุด แต่เจ้าหญิงมะณีรินมีความปรารถนาที่จะแต่งงานกับเจ้าศิริวัฒนา แต่มีอาจหลีกเลี้ยงได้อีกแล้วจึงขอทอผ้าฝืนงามให้เสร็จก่อนและจะยินยอมแต่งงานด้วยยิ่งเป็นการเพิ่มความรู้เกลียดชังเจ้าหญิงมะณีรินให้กับหม่อมบัวเงินเป็นเท่าทวีคูณ หม่อมบัวเงินจึงกรอกยาพิษเจ้าหญิงมะณีรินจนสิ้นใจคาที่ทอผ้า ทั้งที่ยังผ้าทอไม่เสร็จ หลังจากนั้นไม่นานเจ้าศิริวัฒนาที่ตรอมใจและสิ้นใจตามพระนางไป

พงศกร ได้นำเรื่องราวความเชื่อซึ่งผู้แต่งได้รับการถ่ายทอดมาเกี่ยวกับการทอผ้าของคนลาวว่า “สมมติว่าถ้าคนทอผ้าคนหนึ่งกำลังทอๆอยู่แล้วเกิดเสียชีวิตไป จะไม่มีใครทอผ้าฝืนนั้นต่อ เขาจะถือว่าผ้าฝืนนั้นจบลงแค่นั้นแล้วจะพับเก็บไว้เลย (ศรีธนะ, 2549: 55-81 อ้างถึงใน กนกพันธ์ สุนทรกมลวัฒน์, 2552: 1-13) เพราะการทอผ้าต่อจากคนที่เสียชีวิตไปแล้วนั้นจะนำมาซึ่งความโชคร้าย และจากนวนิยายเรื่องดังกล่าวผู้เขียนได้นำมาเสนอให้เห็นภาพของโศกนาฏกรรมของสาวชาวไทยที่ไม่เชื่อและฝืนฝืนชุดความเชื่อของชาวลาว โดยมองว่า “ความเป็นลาว” เป็นเพียงสิ่งที่ช่วยแต่งเติม “ความเป็นไทย” ของเธอให้สมบูรณ์แบบมากยิ่งขึ้น ผสมกับแนวความเชื่อของตัวเองที่เชื่อว่าตนมีความรู้ในระดับอาจารย์สอนในมหาวิทยาลัย ย่อมมีความสามารถมากพอที่จะทอผ้าต่อได้จนสำเร็จ แต่ท้ายที่สุดเธอก็ต้องประสบกับเหตุการณ์ที่ทำลายต่อความปลอดภัยในชีวิตของเธอเอง

การฝ่าฝืนความเชื่อและวิถีปฏิบัติของคนในหลวงพระบางโดยเรริน เป็นการทำลายพื้นที่อันเป็นที่เคารพและศรัทธาของคนหลวงพระบาง เรริน มองว่าความรู้และประสบการณ์ที่ตัวเองมีและได้เรียนรู้มานั้นสามารถนำไปเพื่อจัดการและจัดระเบียบ *ฝัว* ทุกพื้นที่เธอเห็นว่ายังไม่เรียบร้อย การเข้าไปล้วงละเมิดดังกล่าวจึงนำมาซึ่งแรงต่อต้านของเจ้าของ *ฝัว* เพื่อธำรงรักษาพื้นที่ส่วนตัวของตนเองไว้

เมืองหลวงพระบางใน *รอยไหม* จึงเป็นดินแดนที่สามารถมอบความทรงจำในอดีตให้แก่นักท่องเที่ยว ชาวต่างชาติรวมทั้งคนไทย ที่ต้องการจะหลีกเลี่ยงจากสภาพสังคมเมืองอันแออัดที่ไม่มีพื้นที่สำหรับพวกเขา หรืออาจกล่าวได้ว่าโครงเรื่องหลักของนวนิยายเรื่องนี้คือการเข้ามาค้นหาตำแหน่งแห่งที่สำหรับนักเดินทาง ในขณะที่ประเทศหรือแผ่นดินที่พวกเขาจากมาไม่อาจจะสร้างความสุขให้กับเธอเหล่านั้นได้อีกแล้ว อาจเพราะพวกเขาเองถูกทำให้กลายเป็นคนชายขอบและเหยื่อของความรุนแรงดังเช่นตัวละครเอกหญิงถูกฝ่ายชายกระทำความรุนแรงจนต้องหลบหนีมา หรือคนที่สังคมไม่ต้องการ การเดินทางมายังดินแดนที่พวกเขาสามารถให้ความหมายใหม่กับตัวเอง และสร้างการรับรู้ให้กับคนในถิ่นที่พวกเขาไปเยือนว่าพวกเขามีตัวตนและเป็นคนสำคัญ รวมทั้งมาจากดินแดนที่ “เหนือกว่า”

แม้ว่าเธอเหล่านั้นแม้จะเป็นเพศหญิง แต่ถ้ามาจากชาติพันธุ์ที่ “สูงส่งกว่า” ก็สามารถมีตัวตนที่เหนือกว่าเพศชายได้ (เสนาะ เจริญพร, 2551: 202) และยังคงมองว่าประเทศลาวจะเป็นสถานที่ที่สามารถเยียวยาบาดแผลทางใจอันเกิดขึ้นเมื่อครั้งที่พวกเขาอยู่ที่ประเทศไทยได้

นวนิยายเรื่อง *รอยไหม* ทำให้การเป็นเมืองมรดกโลกของหลวงพระบาง เป็นเมืองที่สงบเรียบง่าย ผู้คนไม่พลุกพล่าน เหมาะสมอย่างสำหรับการเดินทางมายังหลวงพระบางของเรรินเพราะ “เรรินแอบหวังว่าความสวยงามของเมืองมรดกโลกแห่งนี้ อาจจะช่วยให้หล่อนลืมความเจ็บปวดที่เกิดขึ้นกับตนเองได้บ้าง” (พงศกร, 2554: 20) ความเจ็บปวดของเรริน เกิดขึ้นจากการถูกคู่หมั้นทำร้ายร่างกายและหมายจะขึ้นใจ การออกเดินทางมายังหลวงพระบาง ประเทศลาวของเธอ ไม่เพียงแต่เพื่อจุดประสงค์ในการพักผ่อนและเยียวยาบาดแผลเท่านั้น แต่เธอยังต้องการแสดงอำนาจและตัวตนของเธอ โดยใช้ภาพแทน “ความเป็นลาว” ซึ่งถูกถ่ายทอดผ่านดอกไม้ อาหาร ฝัวทอ สภาพบ้านเมือง รวมถึงผู้คน ทั้งหมดนี้ล้วนถูกนำมาประกอบสร้างเพื่อสร้างตัวตนที่เหนือกว่าให้กับตัวเรรินเอง

นวนิยายเล่มนี้ยังได้กล่าวถึง ความงาม ความเรียบง่ายของเมืองหลวงพระบางในฐานะเมืองมรดกโลกที่ยังคงคุณค่าทั้งทางด้าน วิถีการดำรงชีวิตของผู้คน และ สถาปัตยกรรมของบ้านเมืองที่ยังคงเอกลักษณ์ของตนเองอย่างเด่นชัด แต่อย่างไรก็ตามในบทนี้ผู้วิจัยต้องการที่จะวิเคราะห์ถึงการประกอบสร้าง “ความเป็นลาว” ที่แฝงความหมายอย่างอื่นอีก จากมุมมองของคนไทยผ่าน วัฒนธรรมสภาพบ้านเมืองและความเป็นอยู่ วัฒนธรรมด้านการประกอบอาหาร ดอกไม้ และองค์ประกอบอื่นๆ อีกซึ่งสามารถอ่านและเห็น “ความเป็นลาว” ที่ถูกซ่อนไว้ เพื่อรอการตีความหมายในนวนิยายเรื่องนี้

จากวรรณกรรมร่วมสมัยทั้งสองเรื่อง *รอยไหม* และ *สาปภูเขา* สามารถนำตัวละครมาเปรียบเทียบเพื่อวิเคราะห์ได้ดังนี้

“ความเป็นลาว” ใน *รอยไหม* และ ใน *สาปภูเขา* ถูกลำเสนอออกมาในลักษณะที่ตรงกันข้ามอย่างชัดเจนกับเมืองใหญ่อย่างกรุงเทพฯ ขณะที่หลวงพระบางถึงแม้จะมีลักษณะของความเป็นเมืองท่องเที่ยว มีธรรมชาติอันสวยงาม โบราณสถาน วัตถุโบราณ อาหารอันเต็มเปี่ยมไปด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงตัวละครที่เป็นคนลาวด้วย แต่ท่ามกลางสิ่งนี้ที่คนภายนอกได้รับการบอกกล่าวว่างดงามและเป็นชีวิตที่เรียบง่าย ในเมืองหลวงพระบางเองกลับแฝงเร้นไว้ด้วยเรื่องราวของญาติวิญญาน สิ่งลึกลับ รวมถึงคนอันธพาลจากภายนอกที่เข้ามาในลาวเพื่อคอยรังแกและฉวยโอกาสเอาเปรียบนักท่องเที่ยว

การนำเสนอภาพของความขัดแย้งของ “ความเป็นลาว” เช่นนี้ยังเป็นการตอกย้ำให้เชื่อว่า “ความเป็นลาว” ในวรรณกรรมร่วมสมัยทั้งสองเรื่องนี้ไม่ได้ให้ความหมายที่สื่อถึง ความบริสุทธิ์ อ่อนโยน แต่เพียงอย่างเดียว แต่มีนัยยะของการพยายามต่อสู้เพื่อยืนยันถึงตัวตน การต้องการที่จะนำเสนอให้เห็นว่า “ความเป็นลาว” มีรากเหง้า และมีที่มา ซึ่งผู้วิจัยจะนำมาศึกษาและเปรียบเทียบกัน โดยแยกศึกษาตามลักษณะตัวละครลาวที่มีบทบาทสำคัญและมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติภารกิจของตัวละครทั้งหมดดังนี้

1. ตัวละครเอกหญิง *เรริน* และ *ไหมพิม* ทั้งคู่ล้วนเป็นตัวละครที่อยู่ในฐานะคนไทยที่เดินทางเข้าไป “แสวงหา” ตัวตนของเธอยังประเทศลาว และ เพื่อเป็นสื่อกลางในการรื้อฟื้นแก้ไขเรื่องราวอันสับสน และวุ่นวายในอดีต ให้กลับคืนมาสู่ความสงบ

สุขและเป็นปรกติอีกครั้งด้วยความสามารถ และความรู้ที่เธอมีมาในฐานะที่ทั้งคู่ต่างเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านพัศตราภรณ์ศาสตร์

2. แม่หญิงวันคารา และ ปรีชญา แม่หญิงวันคาราเป็นคนลาว ส่วนปรีชญาเป็นคนไทย ทั้งคู่มีส่วนช่วยในตัวละครเอกหญิงให้ปฏิบัติภารกิจในการแก้ไขและปลดปล่อย “ความเป็นลาว” ที่เต็มไปด้วยความอาฆาตและเกลียดแค้น ให้หลุดพ้นเป็นอิสระจากพันธการที่รัดตรึง วิญญาณ และอคติเอาไว้ได้
3. ตัวละครเอกชาย สุริยวงศ์ และ พชร ทั้งคู่มีหน้าที่หลักในการช่วยเหลือตัวละครเอกหญิงในการค้นหาและปฏิบัติภารกิจของตัวละครเอกหญิง ตัวละครเอกชายทั้งคู่ไม่ได้เป็นคนลาวโดยบริสุทธิ์ กล่าวคือ สุริยวงศ์ เป็นคนลูกครึ่งลาวฝรั่งเศส ขณะที่ พชร เป็นคนไทย ทั้งคู่ต่างส่งเสริมให้บทบาท “ความเป็นไทย” สูงส่ง จนสามารถก้าวข้ามและเอาชนะความชั่วร้ายของฝ่ายศัตรูได้
4. ไหมแม และ มณีกัญญา ทั้งคู่เป็นผู้ที่ผูกพันกับเรื่องราวของผ้าโบราณทั้งสองผืน และเป็นผู้ที่นำเรรินและ ไหมพิมไปสู่การค้นพบตัวตนในอีกภพชาติหนึ่งพวกเธอทั้งคู่เปรียบเสมือนมัลลเทศก์ที่นำทางเรรินและไหมพิมไปสู่การเดินทางเพื่อปลดปล่อย “ความเป็นลาว” ที่เต็มไปด้วยความเจ็บแค้น ให้ไปสู่อิสรภาพและหลุดพ้น
5. หม่อมบัวเงิน/ศิเมย์ และ เจ้าสีเกด ตัวละครทั้งสามเป็นตัวแทนของ “ความเป็นลาว” ที่ผูกใจเจ็บ เต็มไปด้วยความอาฆาตแค้น แบบข้ามภพข้ามชาติ ทั้งสามช่วยขับให้ตัวละครเอกหญิงดูโดดเด่น และเป็นตัวละครสำคัญที่ชี้ให้เห็นว่า “ความเป็นลาว” ท่ามกลางกระแสโลกที่กำลังเปลี่ยนไปยังคงซ่อนเร้นความลึกซึ้ง น่าขยาดกลัว และยากต่อการพิสูจน์เอาไว้

1. เรริน และ ไหมพิม

หญิงสาวทั้งสองต่างเป็นคนไทยที่มีความเชี่ยวชาญด้านพัศตราภรณ์ศาสตร์ องค์กรความรู้ที่ต้องอาศัยความอดทนและใจรักเป็นอย่างยิ่งจึงจะสามารถเรียนรู้ได้ และความรู้สาขานี้ยากที่จะหาเด็กสาวคน

รุ่นใหม่มาเรียนด้านการทอผ้า และการรักษาผืนผ้า “เพราะกว่าจะทอผ้าเสร็จออกมาแต่ละผืนนั้น นอกจากจะใช้เวลานานแล้ว ยังต้องอาศัยความอดทนเป็นอย่างยิ่ง” (รอยไหม : 21) การกิจและหน้าที่ของทั้งสองคนจึงต้องเกี่ยวโยงกับการดูแลและพิทักษ์ผ้าทุกผืนที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์โดยไม่จำกัดว่าเป็นผืนผ้าของชนชาติใด ความปรารถนาที่จะเป็นผู้อนุรักษ์ผืนผ้าของทั้งสองคนจึงนำไปสู่การล่วงละเมิดสิทธิในการดูแลรักษาผ้าของผู้อื่น และต้องเผชิญกับแรงโต้กลับของเจ้าของผ้า ที่แท้จริง

เรริน ตัวละครเอกหญิงจากเรื่อง รอยไหม ได้หลบหนีจากสังคมเมืองที่เต็มไปด้วยความสับสนวุ่นวายอย่างกรุงเทพฯ ไปยังเมืองแห่งความสงบและร่มรื่นอย่างหลวงพระบาง การเดินทางเข้ายังหลวงพระบางดังกล่าวนำไปสู่การเดินทางเข้าไปล่วงล้ำขนบธรรมเนียม และความเชื่อดั้งเดิมของชาวเมืองหลวงพระบาง เพราะเธอได้เข้าไปฝ่าฝืนกฎข้อห้ามของชาวเมืองที่เธอมองหาช่องทางในการแสดงแสนยานุภาพความ “เหนือกว่า” ด้านความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับผ้าทั้งไทยและลาว และมองว่าการทอผ้าผืนที่ยังทอไม่เสร็จแม้จะเป็นสิ่งที่ต้องห้ามในความเชื่อของ สปป.ลาว และหากเก็บไว้ในพิพิธภัณฑสถานนั้นเป็นสิ่งที่ไม่อาจทนดูได้ในสายตาของเธอ บวกกับการนิมิตเห็นว่าตัวเองเป็นผู้ที่จะมาปลดปล่อยพันธนาการวิญญูณของเจ้าศิริวัฒนาที่วนเวียนอยู่ด้วยผูกพันกับเรื่องราวในอดีต การทอผ้าที่ทอค้างบนกี่ให้สมบูรณ์จึงเปรียบเสมือนการได้ปลดปล่อยสิ่งที่ค้างคาทั้งหมดให้เป็นอิสระ ความเชื่อดังกล่าวจึงนำไปสู่การทำหน้าที่ผู้ทอผ้าต่อให้แล้วเสร็จ

การแสดงตนถึงฝีมือและความรู้ที่เธอได้ร่ำเรียนมาเพื่อการอนุรักษ์อย่างถูกวิธีตามวิถีความรู้แห่งศาสตร์แบบตะวันตกที่เธอได้ร่ำเรียนมา เพราะนอกจากจะแสดงถึงความภาคภูมิใจที่ได้แสดงตัวตนของเธอเมื่อแรกพบกับ ไหมแม ภัณฑารักษ์ประจำพิพิธภัณฑสถานของเมืองหลวงพระบางได้รู้จักแล้ว การแนะนำตัวเช่นนี้ยังบ่งบอกถึง อัตลักษณ์ของเธอว่าเธอมีความรู้อยู่ในระดับอาจารย์ผู้สอน มากกว่า การเป็นเพียงผู้สนใจและเรียนรู้อย่าง ไหมแม และยังเป็นการบอกโดยนัยแก่ ไหมแม ว่าเธอมีความรู้เพียงพอที่จะเข้ามาจัดการกับผืนผ้าที่ค้างค้างผืนนี้ได้

ภารกิจอย่างหนึ่งที่สำคัญของ เรริน ในการก้าวข้ามพรมแดนรัฐชาติไปยังหลวงพระบางในครั้งนี้คือ การก้าวเข้าไปในฐานะผู้ช่วยเหลือและแก้ไขสิ่งที่ผิดและไม่ถูกต้องอันสืบทอดมาจากอดีตให้กลับกลายเป็นสิ่งที่ถูกต้องและยุติความวุ่นวายสับสนทุกอย่างในดินแดนหลวงพระบางให้สงบเรียบร้อยดังเดิม ถึงแม้เธอจะเป็นเพียงสามัญชนคนธรรมดาและต้องเผชิญหน้ากับ มนต์ดำและเวทย์มนต์คาถาแต่

ด้วยความ “เหนือกว่า” ด้วยผู้เขียนได้สร้างให้เธอเป็นหญิงสาวที่สามารถระลึกชาติได้และรู้ว่า ในอดีตเจ้าของผ้าผืนดังกล่าวถูกขัดขวางไม่ให้ทอสำเร็จ ด้วยมี “ผีนางเม้ย” และ “หม่อมบัวเงิน” ซึ่งเปี่ยมไปด้วยเวทย์มนตร์คาถาเป็นตัวขัดขวาง จนล่วงมาถึงยุคปัจจุบัน *เรริน* ด้วยความเชื่อว่าเธอเองคือ วีรสตรีที่เหนือกว่าทั้งภูมิความรู้ และเชื้อชาติ เธอต้องการที่จะเข้ามาแก้เรื่องผิดทั้งหมด ให้กลับเป็นสิ่งที่ถูกต้อง และชาวสะอาดดั้งเดิม ถึงแม้จะแลกด้วยชีวิตก็ตาม

ขณะที่ *ไหมพิม* ตัวละครเอกหญิงจากเรื่อง *สาปภูษา* เป็นหญิงไทยที่เปี่ยมไปด้วยความรู้ ทักษะและความชำนาญเช่นเดียวกับ *เรริน* ความรู้ความสามารถของเธอแม้จะไม่ได้เป็นครูผู้สอนด้านปัสตราภรณ์แต่ฝีมือการปักผ้า และ ความรู้ที่สามารถแยกแยะประเภทของผ้าด้วยการมองและสัมผัสอันยากที่จะหาตัวจับได้ “...จากประสบการณ์ที่คลุกคลีศึกษาผ้าเก่ามานานหลายปี *ไหมพิม* จึงบอกได้ในทันทีว่าผ้าที่ปรากฏอยู่ตรงหน้านั้นเป็นผ้าเก่าที่อยู่ในสภาพที่สมบูรณ์เป็นที่สุด” (*สาปภูษา*: 45) และถึงเธอจะไม่ได้เป็นครูผู้สอนวิชาปัสตราภรณ์นี้เช่นเดียวกับ *เรริน* แต่ความสามารถก็อยู่ในระดับที่สามารถเป็นพนักงานในร้านขายผ้าที่มีชื่อเสียงที่สุดแห่งหนึ่งในกรุงเทพฯ แม้เธอจะเป็นเพียงนักเรียนก็ตาม

ภารกิจของ *ไหมพิม* ล้วนไม่แตกต่างจาก *เรริน* แม้เธอจะไม่ได้ข้ามพรมแดนรัฐชาติไปยังประเทศ สปป.ลาว แต่ในฐานะที่เธอมีความรู้และทักษะด้านการผ้าแล้ว ความสามารถด้านการล่องรู้ถึงเหตุการณ์ในอดีตอันยุ่งเหยิงเช่นเดียวกัน จึงทำให้เธอได้ทำหน้าที่เป็นผู้เปิดเผย *สิ่งร้าย* ในอดีตกาลให้กับทุกคนได้ล่องรู้ โดยผ่านรูปแบบของความฝันเช่นเดียวกับ *เรริน* และด้วยการอาศัยร่างของเธอในการถูก *เจ้าสีเกด* เข้าสิง เรื่องราวร้ายๆทั้งหมดจึงมีโอกาสดูถูกปลดปล่อย ความพยายามทอผืนที่พันนาการวิญญานของ *เจ้าสีเกด* ที่มีมานานนับร้อยปีก็ถูกรับรู้และเข้าใจนำไปสู่การให้อภัยและสันติสุขของคนที่เกี่ยวข้องในอดีตทั้งหมด

จากที่กล่าวมาเบื้องต้นทำให้มองเห็นว่าตัวละครเอกหญิงทั้งสองช่วยตอกย้ำให้เห็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมทั้งสองเรื่องที่ขบเน้นให้เห็นว่า ด้วยความเชื่อในเรื่องความรู้และความสามารถส่วนตัว จึงทำให้ตัวละครทั้งสองพยายามเข้าไปจัดการกับ *ผาลาว* ซึ่งเป็นภาพแทนของ “ความเป็นลาว” โดยถือว่าทั้งสองคนต่างมีความรู้ ความสามารถ ที่จะสามารถช่วยปลดปล่อยพันนาการของ “ความเป็นลาว” ที่ถูกรอบงำด้วยสิ่งชั่วร้ายที่อยู่ในรูปของเวทย์มนตร์คาถาได้ แม้ทั้งสองจะเป็นเพียงเพศหญิงธรรมดาก็ตาม

2. แม่หญิงวันคารา และปรัชญา

แม่หญิงวันคารา เป็นเจ้าของเกสต์เฮาส์ที่แสดงความห่วงใยต่อเรรินตลอดทั้งเรื่อง ราวกับว่าเรรินเป็นญาติพี่น้องกันกับเธอ เช่นเดียวกับที่ปรัชญาห่วงใยต่อไหมพิม ด้วยการคอยดูแลเอาใจใส่เรรินเป็นพิเศษของแม่หญิงวันคาราถึงแม้จะต่างกันในเรื่องเชื้อชาติแต่การจัดให้เรรินได้เข้าพักในบริเวณในสุดกลางสวนที่สวยงามของครอบครัว นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้เรรินได้ร่วมรับประทานอาหารเช้าและเย็นทุกวันที่เรรินพักอยู่ที่นี่ ซึ่งแตกต่างจากแขกที่เข้าพักคนอื่นๆ แสดงให้เห็นว่าแม่หญิงวันคารายอมรับในและเปิดใจด้วยเพราะเชื่อใจในตัวเรริน แม่หญิงวันคาราจึงเป็นอีกตัวละครหนึ่งที่ช่วยให้เรรินสามารถหลบหนีจากการถูกตามอาฆาตของคู่มั่นของเธอ ซึ่งจะมาทำลายและขัดขวางภารกิจของเธอให้สำเร็จลง

ตลอดทั้งเรื่อง แม่หญิงวันคาราได้ให้การช่วยเหลือเรรินเป็นอย่างดี แม้จะไม่เคยรู้จักกันมาก่อน แม่หญิงวันคาราจึงเป็นภาพแทนของ “ความเป็นลาว” ที่เป็นคนดีและจริงใจกับนักท่องเที่ยวเหมาะสมแล้วกับการเป็นเจ้าบ้านที่ดี แต่หากยังมีบางมุมของ “ความเป็นลาว” ที่แม่หญิงวันคาราทำให้เห็นว่าเธอ ไม่ได้เป็นคนลาวที่มีจิตใจอ่อนโยนอย่างที่เธอแสดงออกมา ตรงกันข้ามเธอกลับค่อนข้างเย็นชาและเห็นแก่ได้กับเงินที่จะเข้าออกจากรกระเป๋าของนักท่องเที่ยวเพื่อเข้ามาสู่กระเป๋าของเธอเอง เช่น ฉากที่สุริยวงศ์พาเรรินไปเที่ยวน้ำตกกวางสี และพบกับ เสือและหมีที่ต่างหลงทางกับแม่ แต่แทนที่จะถูกปล่อยกลับคืนสู่ป่าเพื่อที่จะแสดงความคิดเห็นต่อสัตว์โลก กลับถูกทางรีสอร์ทของเธอจับขังกรงไว้เพื่อที่ทางเกสต์เฮาส์จะได้มีสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยว รวมถึงการได้รับคำชื่นชมจากนักท่องเที่ยวและกลับมาเที่ยวและพักที่นี่อีกครั้ง ซึ่งหมายความว่าถึงรายได้ที่จะหมุนเวียนเข้ามาหาเธออีก เช่นเดียวกับที่เรรินตัดสินใจมาพักที่เกสต์เฮาส์ของแม่หญิงวันคารา เพราะอรอนงค์เพื่อนของเธอแนะนำให้เธอมาพักที่นี่เพราะพึงพอใจในการจัดการและการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว

ยิ่งไปกว่านั้นการจับสัตว์ป่าอันดุร้ายอย่างเสือและหมีที่หลงทางกับแม่มาแล้วเลี้ยงไว้ในเพื่อหวังผลจากการได้รับคำชมและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการบริการของเกสต์เฮาส์ของเธอ แสดงให้เห็นว่า แม่หญิงวันคาราเป็นตัวแทนของคนลาวอีกกลุ่มหนึ่งที่พยายามนำเสนอ ความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์ป่าแก่เหล่านักท่องเที่ยวเพื่อสร้างความประทับใจ แม้จะเป็นการฝืนธรรมชาติของสัตว์ป่าที่ต้องอยู่ในธรรมชาติมากกว่าการถูกกักขัง ด้วย “ความเป็นลาว” ที่ดูเป็นมิตรของเธอ จึง

สามารถที่ควบคุมสัตว์ป่าอันดุร้ายอย่างเสือและหมีไว้ได้ รวมถึงท่าทีที่แสดงให้คนส่วนใหญ่เห็นว่าเธอเป็นคนใจบุญเมื่อครั้งที่เธอแจกขนมให้กับเด็กขอทานที่มาเกาะชายผ้าถุงของเธอ และไม่อยากจะให้เด็กๆ เหล่านั้นมาเกาะเกาะกับเธอนานเกินไป และสร้างภาพที่สวยงามว่าเด็กขอทานเหล่านั้นเป็นเด็กๆ ที่เธอรู้จัก เพราะไม่อยากให้นักท่องเที่ยว โดยเฉพาะคนไทยอย่างเรารู้ว่าที่ในสถานท่องเที่ยวที่สวยงามเช่นน้ำตกกว้างสี จะยังคงแอบซุกซ่อน ความไม่สวยงามเจริญหู เจริญตาเอาไว้

“เอื้อย..เอื้อย...” เด็กสองสามคนที่โตกว่าเพื่อนวิ่งมาเกาะชาย
ผ้าชั้นของเอื้อยวันดาราที่ก้าวลงไปก่อน
เรรินหายสงสัยเมื่อเห็นฝ้ายนั้นส่งขนมหวานถุงโตให้แก่
เหล่าเด็กน้อย เพื่อเอาไปแบ่งกันกิน
“ลูกๆ ของชาวบ้านแถวนี้เองละจ๊ะ” วันดาราหันมาบอกเรริน
แล้วเดินนำไปตามทางเดินเล็กๆ ที่หายไปใตงไม้เบื้องหน้า

(รอยไหม: 88)

หลังจากการให้ขนมกับเด็กๆ ที่มาห้อมล้อมเพื่อขอขนมจากเธอแล้วแม่หญิงวันดารา ก็เดินหายไปตามทางเดินเล็กๆ ซึ่งการเดินทางไปเช่นนี้ โดยปราศจากการทักทายใดๆ กับเด็กยิ่งดูเป็นการสร้างภาพว่าเธอเป็นคนใจบุญสุนทานในสายตาของนักท่องเที่ยว เธอไม่ได้มีความเมตตาและจริงใจ ทั้งที่เธอเพิ่งบอกกับเรรินเองว่า เด็กเหล่านั้นเป็นลูกของชาวบ้านแถวนี้ ซึ่งถ้าเป็นเช่นนั้นจริง เธอน่าจะกล่าวทักทาย พูดคุยกับเด็กเหล่านั้นบ้าง

ยิ่งไปกว่านั้น การที่เธอดูแลเอาใจใส่เรรินเป็นพิเศษ ก็ไม่ได้มาจากจิตใจอันบริสุทธิ์เช่นกัน แต่เพราะเธอหวังประโยชน์ที่เธอจะได้รับจากเรริน ไม่ต่างจากการที่เธอกักขังเสือและหมีที่พลัดแม่มาเพื่อหวังประโยชน์จากรายได้ของนักท่องเที่ยวที่ต้องมาเยี่ยมชมสวนสัตว์ ซึ่งการเดินทางเข้ามายังหลวงพระบางของเรรินเพียงลำพัง ทำให้เห็นว่าเรรินถูกทำให้กลายเป็นคนที่อ่อนแอ ต้องได้รับการดูแลเอาใจใส่จากเจ้าของรีสอร์ท เช่นเดียวกับ เสือ หมี และเด็กเหล่านั้น เพราะเมื่อคนอื่นมองเห็นว่าเจ้าของรีสอร์ทเอาใจใส่และดูแลลูกค้าที่มาพักในรีสอร์ท ของเธออย่างดีเช่นนี้ ย่อมเป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้แก่แม่หญิงวันดาราในสายตาคนอื่น โดยเฉพาะนักท่องเที่ยว

ดังนั้นตัวละครที่เป็นคนลาวอย่างแม่หญิงวันคารา ซึ่งลักษณะบุคลิกที่ขัดแย้งกันเช่นนี้จึงไม่ได้นำเสนอ “ความเป็นลาว” ที่ใสซื่อและบริสุทธิ์ แต่อย่างใด การแสดงออกของลักษณะของตัวละครของ แม่หญิงวันคาราต่อ เรริน จึงเป็นแรงโต้กลับอย่างหนึ่งที่มีต่อความพยายามที่จะเข้ามาลวงละเมิดต่อขนบธรรมเนียมและความเชื่อของคนหลวงพระบาง

3. สุริยวงศ์ และ พชร

สุริยวงศ์ ชายหนุ่มลูกครึ่งลาวฝรั่งเศส ตัวละครเอกชายใน *รอยไหม* เจ้าของภัตตาคารที่บริหารจัดการร้านของเขาเองด้วยรูปแบบการบริหารและการตกแต่งร้านแบบตะวันตก ขณะเดียวกันตัวละครเอกชายก็เป็นตัวละครที่มีความเป็นอนุรักษ์นิยมใน “ความเป็นลาว” และในบางครั้งเขาอาจจะมีรูปแบบในการใช้ชีวิตที่มีความโลดโผน ซึ่งผิดแปลกไปจากคนลาวอื่นๆที่ใช้ชีวิตแบบเรียบง่ายไม่โลดโผน แต่เขากลับนิยมการเดินทางสัญจร ไปมาภายในเมืองหลวงพระบางด้วยรถจักรยานยนต์คันใหญ่แบบชาวตะวันตก ซึ่งแตกต่างจากชาวลาวท้องถิ่นที่สัญจรไปมาด้วยการเดินหรือรถจักรยานลักษณะดังกล่าวของตัวละครเอกชาย นับว่าเป็นความย้อนแย้งแบบมีนัยยะสำคัญ เพราะยานพาหนะดังกล่าวนี้มีลักษณะ เป็นมอเตอร์ไซค์แบบผู้ขายคันใหญ่สีดำลึบมองดูปราดเดียวก็รู้ว่ามีความแพง พาหนะดังกล่าวไม่เพียงแต่ช่วยพาตัวละครเอกชายในการเดินทางท่องเที่ยวและสัญจรในเมืองหลวงพระบางได้อย่างสะดวกสบายรวดเร็วกว่าการสัญจรด้วยเท้าอย่างเช่นคนลาวอื่นๆโดยทั่วไป แต่การปรากฏอยู่ของรถจักรยานยนต์คันดังกล่าวยังเน้นย้ำตัวตนของสุริยวงศ์ว่าเป็นคนลาวที่ได้รับอิทธิพลในเรื่องการสร้างความสะดวกสบายให้กับการดำเนินชีวิต ทั้งที่จริงแล้ว ผู้แต่งได้ชี้ให้เห็นผู้อ่านได้เห็นหลายครั้งว่า ชีวิตของคนลาวหลวงพระบางไม่จำเป็นต้องรีบเร่ง ผู้คนก็สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างสงบสุข เช่นเดียวกับ *แม่น้ำคานที่ไหลผ่านเมืองหลวงพระบางอย่างเอื่อยเฉื่อยอยู่ชั่วนาตาปี* พร้อมกันนี้ “ความเป็นลาว” ที่เรียบง่ายนี้ยังถูกถ่ายทอดออกมาจากการรับรู้ของตัวละครเอกหญิงที่ได้เดินทางมาถึงเมืองหลวงพระบางแห่งนี้เป็นครั้งแรก อีกทั้งบ่อยครั้งที่ชาวบ้านในเมืองหลวงพระบางเลือกที่จะเดินทางด้วยเท้าและจักรยานเป็นส่วนใหญ่ แต่เนื่องด้วยตัวละครเอกชายมีลักษณะผสมผสานกับตะวันตกทั้งชาติกำเนิดและรูปแบบในการดำเนินชีวิตที่ได้รับอิทธิพลมาจากตะวันตก จึงส่งผลให้ตัวละครเอกชายมีลักษณะที่กำกวมและย้อนแย้งอยู่ในตัวเอง

ความข้อนแย้งดังกล่าวยังสามารถเห็นได้จากจุดมุ่งหมายซึ่งเคลือบแฝงอยู่ภายใต้การเลือกใช้ภาษาในบทสนทนาของเขา ด้วยทุกครั้งเมื่ออยู่ในวงสนทนาท่ามกลางผู้คนเป็นชาวลาวจำนวนมาก หรืออาจจะมีเรรินซึ่งเป็นตัวแทนของคนไทยร่วมวงสนทนาอยู่ด้วย ตัวละครเอกชายผู้นี้มักจะพูดสนทนาด้วยภาษาลาวและปฏิเสธการใช้ภาษาฝรั่งเศสอยู่เสมอ เพื่อแสดงให้เห็นคนลาวทั่วไปได้เห็นว่าภาษาลาวอันแสดงถึง ตัวตน ตำแหน่งแห่งที่ และ อัตลักษณ์ของ “ความเป็นลาว” คือสิ่งที่พวกเขาในฐานะคนลาวในยุคเปิดประเทศเพื่อต้อนรับการไหลบ่าจากวัฒนธรรมอื่นใดจากต่างประเทศ จำเป็นต้องยื่นหยัดและธำรงไว้ไม่ให้ถูกครอบงำจากอารยธรรมจากต่างชาติดังจะพบเห็นได้จากกรณีที่ว่าตัวละครเอกชายดำเนินคดีเตียน วงศ์พระจันทร์เมื่อเธอเลือกที่จะใช้ภาษาฝรั่งเศสกับเขา

“เรื่องงานเลี้ยงใหญ่ที่โรงแรมใหญ่ใจกลางเมือง อันเป็นงานสังสรรค์ประจำปีของสมาชิกตระกูลเก่าแก่ของหลวงพระบาง ทั้งหล่อนและเขาก็เป็นหนึ่งในนั้นด้วย วงศ์พระจันทร์พยายามพูดกับเขาเป็นภาษาถิ่น แทนที่จะเป็นภาษาฝรั่งเศสอย่างที่คุ้นเคยลิ้นนี่ก็เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่ว่า พระจันทร์ขัดใจ หล่อนไม่เข้าใจว่าทำไมสุริยวงศ์จึงต้องหงุดหงิดนักหนา เวลาที่หล่อนคุยกับเขาเป็นภาษาฝรั่งเศส...”

(รอยไหม: 130)

การแสดงออกถึงจุดยืนที่แน่ชัดของ “ความเป็นลาว” ไม่เพียงแต่นำเสนอผู้สหายตาของ “คนนอก” หรือนักท่องเที่ยวเท่านั้น แต่ยังเน้นย้ำให้คนลาวด้วยกันเองได้มองเห็นและตระหนักใน “ความเป็นลาว” ซึ่งการปฏิเสธการรับรู้และสนใจว่าวงศ์พระจันทร์จะรู้สึกอย่างไร ด้วยเพราะบ่อยครั้งที่เขาดำเนินเธอต่อหน้าคนอื่นเสมอเมื่อเห็นวงศ์พระจันทร์ใช้ภาษาฝรั่งเศส แสดงให้เห็นว่าเขาปฏิเสธการถูกครอบงำจากวัฒนธรรมของ “คนนอก” เพราะการยอมรับและถือเอาความคิดของบุคคลอื่นเพื่ออยู่เหนือความรู้สึกของตนนั้น ย่อมหมายถึงการถูกครอบงำทางความคิดนั่นเอง อย่างไรก็ตาม ถึงแม้เขาจะพยายามปฏิเสธการถูกครอบงำจากวัฒนธรรมอื่นใดนอกจากวัฒนธรรม “ความเป็นลาว” แล้ว แท้ที่จริงแล้ว ทัศนคติเรื่องการมองเห็นและตระหนักใน คุณค่าของตัวเองที่สุริยวงศ์มีอยู่นั้น ก็ไม่อาจจะ

ปฏิเสธได้ว่าตัวเขามีส่วนได้รับการกล่อมเกลาและปลูกฝังจากวัฒนธรรมตะวันตกหรือประเทศฝรั่งเศสที่เขาไปร่ำเรียนมา

การได้รับศึกษาทางด้านการจัดการอาหารมาจากประเทศฝรั่งเศสของตัวละครเอกชาย ซึ่งเป็นตัวแทนของการมีอารยธรรมที่น่าเชื่อถือและยอมรับตามแบบปฏิบัติของตะวันตก จึงถูกยึดถือเป็นเครื่องมือสำหรับการพัฒนาและยกระดับสถานะทางสังคมให้เกิดขึ้นต่อสายตาของคนอื่นเพื่อให้ได้รับรู้ว่า “ความเป็นลาว” ในยุคของคนรุ่นต่อมาหลังการเปิดประเทศเพื่อรับและแลกเปลี่ยนกับอารยธรรมตะวันตกล้วนมีความหลากหลายและมีการพัฒนาที่เทียบเท่ากับนานาชาติได้ แต่ตัวเขากลับไม่นิยมใช้ภาษาของชาวตะวันตกมากกว่าภาษาลาว แต่ตัวละครเอกชายกลับใช้ความรู้ที่ได้รับมาเพื่อส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจในบ้านเมืองของตน ลักษณะที่โดดเด่นเช่นนี้ของสุริยวงสะท้อนให้เห็นถึง “ความเป็นลาว” ในทัศนะแบบอนุรักษนิยมที่เล็งเห็นคุณค่าของ “ความเป็นลาว” ที่มีรากเหง้าและความภาคภูมิใจซึ่งถือเป็นการนำเสนอภาพให้นักท่องเที่ยว ได้มองเห็นความงามของ “ความเป็นลาว” โดยปราศจากความพยายามที่จะนำเสนออย่างโจ่งแจ้งและตั้งใจ

อย่างไรก็ตามเมื่อ *สุริยวงค์* อยู่กับ *เรริน* เพียงลำพัง เขาก็ใช้ทั้งภาษาลาว ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาฝรั่งเศส แสดงให้เห็นถึงความข้อนแย้งในตัวของเขาเอง สาเหตุที่อยู่เบื้องหลังการใช้ภาษาตะวันตกและภาษาไทยแทนที่จะใช้เพียงภาษาลาวของเขาเมื่ออยู่กับเรรินนั้นเพราะ เมื่อเปรียบเทียบเรื่อง ชาติพันธุ์ระหว่าง *เรริน* และ *สุริยวงค์* แม้ว่าเธอจะเป็นเพศหญิง แต่ชาติพันธุ์ที่ “สูงส่งกว่า” ของเรริน ทำให้สุริยวงค์ต้องพยายามนำเสนอตัวตนของเขาอันมีส่วนผสมของตะวันตก เพื่อจะทำให้ตัวเขามีความสูงส่งทัดเทียมกับเรริน บุคลิกเช่นนี้ของสุริยวงค์จึงเป็นภาพแทน “ของความเป็นลาว” ที่มีจุดยืนและพื้นที่เป็นของตัวเอง สามารถที่แสดงให้คนนอกเห็นว่า “ความเป็นลาว” ก็มีตัวตนที่เข้มแข็ง ไม่ใช่เพียงแต่การเป็นสัญลักษณ์ของอดีตประเทศอาณานิคมที่ถูกตัดทวง เอารัดเอาเปรียบจาก “คนนอก” แต่เพียงอย่างเดียว

พชร เป็นตัวละครเอกจากเรื่อง *สาปภูษา* ที่แม้จะเป็นตัวละครไทย แต่ตัวละครเอกดังกล่าวช่วยสนับสนุนการกระทำของตัวละครเอกหญิงซึ่งเป็นคนลาวว่า หากมนุษย์ที่ต้องการจะสมหวังในเรื่องความรัก การอาศัยแต่เพียงความดีและความกล้าหาญในการที่จะรักษาและดำรงไว้ซึ่งชีวิตคู่ (เช่นเดียวกับเจ้าสีเกด) แล้ว ในบางครั้งสองสิ่งดังกล่าวอาจจะยังไม่เพียงพอที่ทำให้มนุษย์เราสามารถเดินฝ่าให้พ้น

อุปสรรคและความยากลำบากนานาประการ จนสามารถที่จะมีชีวิตรักที่แสนสุข สมหวังได้โดยสมบูรณ์แบบ หากแต่มนุษย์ผู้ต้องการความรักเหล่านั้นยังต้องอาศัย “ความรู้และเข้าใจอย่างลึกซึ้ง” ในการความต้องการและความสำคัญของการมีตัวตน เพื่อที่จะช่วยปลดปล่อยพันธนาการตนเองให้หลุดพ้นออกจากปัญหาและอุปสรรคทั้งมวลอีกด้วย ตัวละครเอกดังกล่าวแสดงทัศนคติต่อ “ความเป็นลาว” ในเรื่องการกระทำเพื่อให้นักบุญบรรลุถึงจุดประสงค์ของความรักได้ ด้วยความ ใ่ว่างใจ นั่นคือการมองความรักในมุมมองที่ลึกซึ้งยิ่งไปกว่าการเป็นเจ้าของ เพราะทุกครั้งที่ตัวละครเอกผู้นี้มองเห็น *ไหมพิม* แสดงความไม่ซื่อสัตย์ในความรักกับชายอื่น ตัวละครเอกชายผู้นี้ก็สามารถที่จะหาทางออกอื่นเพื่อดำรงไว้ซึ่งความรักที่เขามีต่อ *ไหมพิม* นั่นคือ การใ่ว่างใจและ สืบหาสาเหตุที่เป็นต้นตอของปรากฏการณ์ดังกล่าว และสุดท้ายความใ่ว่างใจ เพราะเชื่อว่า *ไหมพิม* จะเป็นผู้นำไปสู่การคลี่คลายปัญหาทั้งหมดก็เป็นจริง และเพชรก็พิสูจน์ด้วยตัวเองว่า *ไหมพิม* ไม่ได้เป็นผู้หญิงที่หลายรัก แต่ด้วยถูกครอบงำด้วยอำนาจเวทย์มนตร์ของเจ้าสีเกด ทำให้เธอไม่สามารถบังคับตัวเองได้

4. *ไหมแม* และ มณีกัญญา

ไหมแม ภักขารักษ์สาวชาวลาว ผู้มีหน้าที่ในการดูแลสิ่งของที่มีค่าภายในพิพิธภัณฑสถานและนำนักท่องเที่ยวเยี่ยมชมภายในพิพิธภัณฑสถาน ซึ่งสิ่งของต่างๆ ในพิพิธภัณฑสถานล้วนเป็นรากเหง้าของ “ความเป็นลาว” *ไหมแม* เป็นตัวละครที่เมื่อพิจารณาอย่างผิวเผินแล้วไม่ได้มีความแตกต่างจากสุริยวงศ์เท่าใดนักในแง่ของความรักชาติและหวงแหนในเอกลักษณ์ของความเป็นลาว ยิ่งไปกว่านั้นเมื่อดูภายนอกแล้วเธอเป็นเจ้าหน้าที่ของทางการลาวที่เปี่ยมไปด้วยความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ ด้วยเพราะเธอมีความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของวัตถุที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑสถานอย่างลึกซึ้ง แต่เมื่อต้องเผชิญหน้าอยู่กับ *เรริน* เธอกลับเลือกที่จะพูดภาษาไทยในการสื่อสารแทนที่จะใช้ภาษาลาว ซึ่งการเลือกใช้ภาษาไทยดังกล่าว ถือเป็นการต่อรองและแสดงให้ *เรริน* เห็นว่า หญิงลาวอย่างเธอมีความสามารถที่แม้จะอยู่ในหลวงพระบางเมืองที่สงบเงียบเรียบง่าย แต่เธอก็มีความรู้ในด้านภาษาไทย *เรริน* ต่างหากที่แม้จะเข้าใจในภาษาลาวแต่กลับไม่สามารถพูดภาษาลาวได้ อย่างเช่นที่ *ไหมแม* มีความสามารถที่จะใช้ภาษาไทยสื่อสารกับเธอได้

ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับละเมิดในกฎระเบียบดังกล่าวที่เด่นชัดนั้นมีอยู่ไม่มากนัก เช่น ความปรารถนาในการถูกยอมรับจาก *เรริน* ว่าเธอเป็นหญิงลาวที่ได้รับการศึกษาทัดเทียมกับคนไทย

โดยเฉพาะหลังจากที่เธอรู้ว่าทั้งตัวเธอเองและเรรินต่างมีประสบการณ์ร่วมในมหาวิทยาลัยแห่งเดียวกัน ก็ได้สร้างความพึงพอใจให้กับตัวเองเป็นอย่างมาก ที่เธอเองสามารถเข้าไปเรียนร่วมในสถาบันเดียวกับที่ เรริน เป็นอาจารย์สอนอยู่ได้

“แล้วคุณจบที่ไหนคะ ไหมแม” เรรินถามอย่างต้องการจะ
 ชวนอีกฝ่ายคุยมากกว่าจะอยากรู้จริงๆ
 “ฉันจบจาก...” ไหมแมเอ่ยชื่อมหาวิทยาลัยที่เรรินเป็นอาจารย์สอนอยู่
 “อ้าว...ตายจริง...” คราวนี้เรรินเลยตื่นเต้นขึ้นมา เพราะไม่นึก
 ว่าจะจุดได้ตำตอขนาดนี้
 “ที่แท้ก็เป็น “หมู” กันนี่เองนะคะ” ไหมแมหัวเราะออกมา
 เบาๆ ทำทางผ่อนคลายลงไปมากจนเห็นได้

(รอยไหม: 48)

เพื่อที่จะสร้างการยอมรับจาก เรริน และยังเป็นความรู้สึกที่ภาคภูมิใจให้กับไหมแมเป็นอย่างยิ่งเมื่อรู้ว่าเธอเรียนจบมาจากมหาวิทยาลัยเดียวกันกับที่เรรินเป็นอาจารย์สอนอยู่ ด้วยเพราะถึงแม้เธอจะเป็นคนลาว แต่เธอก็เป็นคนลาวที่ได้รับการศึกษาในระดับเดียวกับคนไทยอย่างเรริน ความพยายามในการสร้างภาพของตัวเองให้มีระดับความรู้แบบเดียวกับที่เรรินมีอยู่เช่นนี้ บวกกับความรู้เกี่ยวกับการใช้ภาษาไทยของเธอทำให้เห็น “ภาพความเป็นลาว” ที่ยืดหยุ่นและมีความหลากหลาย สามารถปรับเปลี่ยนเพื่อสร้างตัวตนภายใต้บริบท *ทำทางผ่อนคลายลงไปมากจนเห็นได้* ของ ไหมแม จึงแสดงออกถึงความไว้เนื้อเชื่อใจ และ ยอมรับในตัว เรริน ความไว้ใจดังกล่าวนำไปสู่การล่องละเมียดกฎข้อห้ามของทางการลาวในการเปิดเผยให้เห็นสมบัติชาติอันเป็นภาพแทนของ “ความเป็นลาว”

ยิ่งไปกว่านั้น ความเข้มงวดเกี่ยวกับกฎระเบียบอันเคร่งครัดที่เธอเคยถือปฏิบัติกลับถูกลดทอนลง ทำให้ลักษณะของ “ความเป็นลาว” ที่เข้มงวดต่อหน้าที่ รวมถึงความรักและความห่วงแหนใน “ความเป็นลาว” ของเธอลดลงไปด้วย นั่นคือการยอมที่จะเสี่ยงอันตรายจากการถูกทางการของเธอดำเนินคดีในฐานะที่ยอมเปิดเผยความลับของมรดกของชาติเธอให้กับเรริน ในฐานะคน

ต่างชาติได้รับรู้ เมื่อเธอยอมพาเรรินเข้าไปดูผ้าทอที่ยังทอค้างไว้ในที่และถูกเก็บไว้เป็นความลับต่อนักท่องเที่ยว ความกล้าที่จะฝ่าฝืนกฎข้อบังคับดังกล่าวของไหมแม แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์แบบป่าว-นายที่เธอมีต่อเรริน ซึ่งการยอมเอาสวัสดิภาพและความปลอดภัยในชีวิตของตัวเองไปเสี่ยงที่จะถูกลงโทษแทนคนอื่นเช่นนี้ ยังมีปรากฏให้เห็นในตัวละครคู่อื่นในเรื่องเช่น

เม้ย-หม่อมบัวเงิน เม้ยเป็นบ่าวรับใช้ของหม่อมบัวเงิน เธอเป็นบ่าวผู้ซื่อสัตย์และจงรักภักดีต่อนายของตน แม้กระทั่งยอมที่จะตายแทนหม่อมบัวเงิน ด้วยการยอมรับโทษแทนความผิดเมื่อครั้งเธอแห่เกี้ยวไปใส่ไว้ในกระชูดอกไม้เพื่อหวังฆ่าเจ้าหญิงมะณีริน แต่ถูกจับได้ สุดท้ายเม้ยก็ยอมรับโทษทัณฑ์จนถึงแก่ความตายแทนนายของตน และแม้จะตายไปแล้วก็ยอมที่จะเป็นภูตผีเพื่อรับใช้นายของตนเช่นเดิม

คำเที่ยง-เจ้าหญิงมะณีริน บ่าวของเจ้าหญิงมะณีรินก็รอคอยการกลับมาเกิดใหม่ของนายตนอยู่เป็นเวลานาน เพื่อที่จะมอบ กุญแจ ไขห้องที่เก็บที่หอผ้ากลับคืนให้กับเรริน (เจ้าหญิงมะณีริน) และเมื่อได้พบกับเรรินและบอกความจริงทั้งหมดให้เรรินรู้ และได้มอบตุ๊กต้ามะหีพร้อมรูปถ่ายในสมัยเก่าของหญิงมะณีรินให้กับเรริน ต่อมากำเที่ยงก็โดนฆ่าตายด้วยฝีมือเม้ย แสดงให้เห็นถึงความซื่อสัตย์และจงรักภักดีในตัวนายของตนโดยไม่รู้สึกลัวหวาดกลัวต่อภัยที่จะมาถึงตน ซึ่งความจงรักภักดีของทั้งเม้ย คำเที่ยง ก็ไม่แตกต่างจากไหมแม ที่ยอมเอาชีวิตและหน้าที่การงานของตนไปแลกกับการยอมเปิดเผยความลับบางอย่างให้เรรินได้รับรู้

จากข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ *เรริน* มีต่อ *ไหมแม* และถึงแม้ *เรริน* และ *ไหมแม* จะไม่ได้มีความสัมพันธ์เป็นพิเศษต่อกันมาก่อน แต่ *ไหมแม* ก็ยอมที่จะเสี่ยงเอาชีวิตหน้าที่และการงานของตนเองเข้าแลกเช่นนี้ แสดงให้เห็นถึงการยอมรับในความเป็นชนชาติที่สูงส่งกว่าในตัวของ *เรริน* และเมื่อภายหลังที่ *ไหมแม* รู้ว่าเธอทั้งสองเคยอยู่ร่วมสถาบันเดียวกัน *ไหมแม* จึงกล้าที่จะกล่าวว่า “ที่แท้ก็เป็น “หมู” กันนี่เองนะคะ” ซึ่งความคิดดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าเธอกำลังพยายามเปิดเผยพื้นที่ส่วนตัวเพื่อยอมรับในตัว *เรริน* ซึ่ง *เรริน* เองก็รับรู้ถึงเจตจำนงของเธอได้ แต่ด้วย *เรริน* เองก็มีจุดมุ่งหมายที่จะใช้ประโยชน์จากความสัมพันธ์ระหว่างเธอทั้งสองเช่นเดียวกัน เพื่อให้ตัวเธอได้สมหวังในการก๊อกลงในกาที่จะเข้าไปในห้องเก็บที่ทอผ้าทอผ้าต่อจนสำเร็จ และ *เรริน* ก็ประสบความสำเร็จตามที่เธอตั้งความหวังไว้

5. หม่อมบัวเงิน/ผีเมีย และ เจ้า สีเกด

หม่อมบัวเงิน เป็นตัวละครร้ายใน *รอยไหม* สนมเอกของเจ้าศิริวัฒนา เธอปรารถนาที่จะอภิเษกสมรสกับเจ้าศิริวัฒนา และถ้าเธอสมหวังเธอก็จะได้ครองตำแหน่งแม่เหนือหัว แห่งเมืองหลวงพระบาง แต่แล้วเธอก็ต้องผิดหวังเมื่อหัวเมืองล้านนาเชียงใหม่ได้ส่ง เจ้าหญิงมะณีริน มาเพื่ออภิเษกสมรสกับเจ้าศิริวัฒนา ตามที่กษัตริย์ทั้งสองเมืองเคยหมั้นหมายเจ้าชายและเจ้าหญิงไว้เมื่อครั้งทั้งสองยังทรงพระเยาว์อยู่เพื่อจุดมุ่งหมายทางการเมือง แต่หม่อมบัวเงิน ก็ไม่ได้คำนึงถึงความจำเป็นของบ้านเมืองไปมากกว่าความปรารถนาส่วนตัว เมื่อพระนางรู้ว่าการเดินทางมาของเจ้าหญิงมะณีริน หมายถึงตำแหน่งพระมเหสีของพระนางจะต้องตกไปเป็นของผู้อื่น พระนางจึงอาฆาตแค้นและเกลียดชังเจ้าหญิงจากล้านนาคอนี้เป็นอย่างมาก เธอจึงพยายามหาทางกลั่นแกล้งและทำร้ายศัตรูหัวใจของเธอคนนี้อยู่ทุกครั้งเมื่อสบโอกาส โดยมี *เมีย* บ่าวผู้ซื่อสัตย์เป็นผู้สมรู้ร่วมคิดด้วย และสุดท้ายพระนางก็สามารถที่จะกำจัดเจ้าหญิงมะณีริน ได้สำเร็จ และความหวังที่จะได้อภิเษกสมรสกับเจ้าศิริวัฒนา ก็น่าจะเป็นจริงมากขึ้น แต่เรื่องราวกลับไม่ได้เป็นเช่นนั้น เพราะหลังจากการสิ้นพระชนม์ของเจ้าหญิงมะณีริน เจ้าศิริวัฒนา ก็ไม่ได้ตกลงที่จะอภิเษกสมรสกับ หม่อมบัวเงิน แต่ประการใด และ เจ้าศิริวัฒนา ก็ทรงตรอมใจสิ้นพระชนม์ตามเจ้าหญิงจากล้านนาพระองค์น้อยไปด้วย ซึ่งสร้างความผิดหวังให้กับหม่อมบัวเงินเป็นอย่างมาก และแม้เวลาจะล่วงไปถึงเจ็ดสิบกว่าปี หม่อมบัวเงิน ก็ยังไม่สิ้นอายุขัย และเมื่อพบเห็นการกลับมาของ เจ้าหญิงมะณีริน ในภพชาติปัจจุบัน ก็ยิ่งสร้างความเดือดดาลให้กับหม่อมบัวเงิน ความโกรธแค้นตั้งแต่อดีตจนถึงกลับมาประทุโชนขึ้นมาภายในจิตของหม่อมบัวเงินเป็นเท่าทวีคูณ และปรารถนาอย่างยิ่งที่จะเอาชีวิตของ *เรริน* เช่นเมื่ออดีตที่ผ่านมา ด้วยการกลับมาของเจ้าหญิงมะณีริน ในครั้งนี้ ยิ่งเป็นการตอกย้ำในบาดแผลแห่งความพ่ายแพ้ในความรักของ หม่อมบัวเงิน ซึ่งแม้เรื่องราวจะผ่านมาเจ็ดสิบกว่าปี แต่ตลอดระยะเวลาที่หม่อมบัวเงินมีลมหายใจอยู่ก็เต็มไปด้วยความเจ็บปวดและอาฆาตแค้นที่ไม่อาจจะลืมไปได้

ภาพของหม่อมบัวเงิน ในยุคสมัยของความนิยมของนักท่องเที่ยวที่หลงใหลในความสวยงามของเมืองหลวงพระบางทำให้เห็นภาพแทนของ “ความเป็นลาว” ที่หมายถึงการยึดติดอยู่กับโลกแบบอนุรักษนิยมแบบเดิม ซึ่งแม้วันเวลาจะผ่านไปเนิ่นนานเพียงใด หม่อมบัวเงิน ก็ไม่อาจจะก้าวข้ามผ่านความหลังในอดีตได้ ความพยายามที่จะต่อสู้กับกระแสโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปและ

ไหลบ่าเข้ามายังพื้นที่ของเมืองหลวงพระบาง ซึ่ง *หม่อมบัวเงิน* เคยมีอดีตอันรุ่งเรือง จึงหมายถึงการถูกรุกรานจากโลกภายนอก ความพยายามที่จะกำจัด *เรริน* ให้พ้นไปจากพื้นที่ของเมืองหลวงพยายาม จึงหมายถึงแรงฮึดสู้ของหญิงชราคนหนึ่งในโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลง และการเป็นผู้ที่สามารถครอบครองและควบคุมอำนาจมืด มนต์ดำได้ท่ามกลางบ้านเมืองและโลกที่เปลี่ยนไปด้วยเทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์ จึงเป็นแรงโต้กลับที่ *หม่อมบัวเงิน* พยายามจะสะท้อนออกสู่สังคมที่กำลังเปลี่ยนผ่าน ซึ่งท้ายที่สุดแล้ว *หม่อมบัวเงิน* ก็ไม่อาจต้านกระแสของการเปลี่ยนผ่านของสังคมภายนอกที่กำลังไหลบ่าเข้ามาสู่เมืองหลวงพระบางได้

การตายของ *หม่อมบัวเงิน* โดยการถูกทำให้จมน้ำในสายแม่น้ำโขง แม้จะเป็นถูกสร้างให้เกิดขึ้นแต่การตายดังกล่าวเกิดขึ้นในสายน้ำโขงอันเป็นสายเลือดหลักของชาวลาว จึงอาจกล่าวได้ว่าการตายของ *หม่อมบัวเงิน* ไม่ได้ทำให้ ความพยายามที่จะต่อสู้กับกระแสการเปลี่ยนแปลงจากโลกภายนอกนั้นหายไป แต่ตัวตนของ *หม่อมบัวเงิน* ยังถูกฝังและฝากความปรารถนาที่จะดำรงพื้นที่ของ “ความเป็นลาว” เอาไว้ให้กับชาวลาวในสายน้ำโขงต่อไปการ

ตายของหญิงลาวทั้งสองนำไปสู่การตั้งคำถามถึงทางออกของปัญหาของชาวลาวที่ต้องการอนุรักษ์วิถีชีวิตที่เรียบง่าย วัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ไว้ให้นานที่สุดของคนในช่วงอายุหนึ่งท่ามกลางกระแสโลกที่กำลังรุกคืบเข้ามาในเมืองหลวงพระบาง การได้รับยกย่องให้เป็นเมืองหลวงพระบางในฐานะเมืองแห่งมรดกโลก ล้วนชวนให้เกิดการตั้งคำถามว่าการยกย่องเชิดชูดังกล่าวนำมาซึ่งการอนุรักษ์และเห็นคุณค่าจริงแท้หรือไม่ หรือเป็นเพียงรูปแบบของการ คัดสรร โดยชาวตะวันตกว่าดินแดนแห่งนี้ยังคงมีความอุดมสมบูรณ์ทางวัฒนธรรมที่ ชาวตะวันตกและนักท่องเที่ยวสมควรจะเดินทางเข้ามาเพื่อหาความบริสุทธิ์ทางวัฒนธรรมซึ่งปัจจุบันหาได้น้อยลงไปทุกขณะในประเทศอื่น

ผีเมีย

เมีย เป็นป่าวผู้ซื้อสัตว์ของ *หม่อมบัวเงิน* เมื่อครั้งที่ *เมีย* ยังมีชีวิตอยู่ นางเป็นป่าวที่เชื่อฟังนายของตนอย่างถวายชีวิตเพื่อให้ นายของตนสมหวังในการได้รับเลือกเพื่ออภิเษกสมรสกับ *เจ้าศิริวัฒนา* และเมื่อความปรารถนาของนายของนางกำลังจะถูกทำลายลง ด้วยความซื่อสัตย์และจงรักภักดีนางจึง

พยายามทุกวิถีทางในการช่วยเหลือนายของตนเพื่อรักษาตำแหน่งสนมเอกของเจ้าศิริวัฒนา รวมถึงการวางแผนเพื่อทำร้ายและหมายเอาชีวิตเจ้าหญิงจากล้านนาเชียงใหม่ แต่เมื่อแผนการทั้งหมดของนางผิดพลาดและถูกจับได้เธอก็ไม่ช้าว่าที่รักตัวกลัวตาย หากแต่มีจิตใจที่ยึดมั่นในอุดมการณ์ของบ่าวผู้ซื่อสัตย์ต่อนายของตนด้วยการยอมรับโทษทัณฑ์แต่เพียงผู้เดียวเพื่อปกป้องนายของตนเองให้รอดพ้นจากอาญา และแม้จะตายไปแล้วแต่วิญญาณก็ยังวนเวียนคอยรับใช้ นายของตนอย่างซื่อสัตย์ ไม่ยอมไปผูกไปเกิด อิทธิฤทธิ์ของผีเมียจึงเป็นสิ่งที่น่าสะพรึงกลัว ด้วยสามารถบังคับจิตใจผู้อื่นให้กระทำตามความต้องการของมันได้

ผีเมีย จึงเป็นภาพแทนของ “ความเป็นลาว” ที่ลึกลับ น่าสะพรึงกลัวและไม่สามารถที่จะจับต้องได้และกำลังซุกซ่อนตัวอยู่ในความเป็นเมืองขณะที่เมืองหลวงพระบางที่กำลังดึงดูดความสนใจของผู้คนภายนอกให้หลั่งไหลเข้ามาเยี่ยมชมความงดงามของเมืองในฐานะมรดกโลก ซึ่งลักษณะการปรากฏตัวของ ผีเมีย มักจะปรากฏตัวในเวลากลางคืนขณะที่คนทั่วไปกำลังหลับไหล และหลบซ่อนตัวอยู่ในเรือนไม้กลางสวนของหม่อมบัวเงิน เมืองหลวงพระบางในยุคปัจจุบันซึ่งแม้จะเป็นยุคสมัยที่มีความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เมืองหลวงพระบางก็สามารถจัดให้มีเครื่องอุปโภค บริโภคและเครื่องอำนวยความสะดวกที่ครบครันแก่นักท่องเที่ยว เทียบเท่าเมืองท่องเที่ยวอื่นๆ การเปิดตัวของเมืองหลวงพระบางเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยว เช่นนี้จึงกลายเป็นภาพแทนของ “ความเป็นลาว” ที่มีการเปิดรับความต่างหรือความเป็นอื่นเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของเมืองหลวงพระบาง การดำรงอยู่ของ ผีเมีย ในเรือนไม้กลางสวนของ หม่อมบัวเงิน ที่ปราศจากการเข้าถึงของเครื่องใช้ไฟฟ้าใดๆ ซึ่งลักษณะเรือนไม้อันเป็นที่หลบซ่อนตัวของผีเมียที่ถูกปกคลุมไปด้วยความเป็นสวนและตัดขาดตัวเองออกจากความเป็นเมืองท่องเที่ยวและโลกภายนอก แสดงให้เห็นถึงการต่อต้านอำนาจจากภายนอกที่จะเข้ามาเปลี่ยนแปลง “ความเป็นลาว” อันบริสุทธิ์ด้วยวัฒนธรรมอันสวยงาม

ความอาฆาตมาดร้ายของผีเมียที่มีต่อตัว เรวิน ด้วยการขัดขวาง ไม่ให้เรวินในฐานะ “คนนอก” เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับ “ผ้าไหม” จึงเป็นภาพแทนของความพยายามที่จะตอบโต้อำนาจจากภายนอกที่ล่วงล้ำพื้นที่อันแสดงถึงเอกลักษณ์และความบริสุทธิ์ของ “ความเป็นลาว” ท้ายที่สุดแล้ว ผีเมีย แม้จะเป็นฝ่ายที่ปราชัยต่อความพยายามของความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงของกระแสโลก

ภายนอก ด้วยไม่สามารถที่จะขัดขวาง *เรริน* ได้สำเร็จ แสดงให้เห็นถึง “ความเป็นลาว” แบบดั้งเดิมที่ไม่อาจต้านทานกับกระแสของการเปลี่ยนแปลงจากโลกภายนอกที่กำลังไหลบ่าเข้ามาสู่เมืองหลวงพระบางได้

เจ้าสีเทด

เจ้านางจากฝั่งลาว ธิดาของเจ้าอนุวงศ์ อุปราชแห่งเจ้าติสสะ ใน *รอยไหม* ทั้งหมดล้วนมียศเป็นถึงเจ้าแห่งล้านช้างศรีสัตตนาคนหุตเวียงจันทน์ ซึ่งถูกกวาดต้อนมาให้อยู่ภายใต้การปกครองของกษัตริย์ไทย และนางแอบลักลอบมีความสัมพันธ์กับ *หม่อมทัด* ซึ่งเป็น เจ้าในฝั่งไทยซึ่งมีคู่หมั้นเป็นหญิงชายอยู่ก่อนแล้ว *สีเทด* อยู่ในเขตสยามประเทศในฐานะเชลยเมื่อลุงของเธอได้กระทำการกบฏต่อแผ่นดินสยาม การดำรงอยู่บนแผ่นดินสยามเช่นนี้ย่อมสร้างความรู้สึกรู้สึกต่ำต้อยในฐานะที่ถูกเรียกขานว่าเป็น “เชลย” ความเชื่อเช่นนี้ถูกกดทับให้ดูต่ำต้อยลงไปอีกเมื่อ *เจ้าสีเทด* ต้องตกอยู่ในฐานะ “เมียน้อย” ของ *หม่อมทัด* สภาวะของการกดทับซ้อนกันเช่นนี้ยิ่งกลายเป็นแรงกดดันให้ *เจ้าสีเทด* พยายามที่จะหาทางออกให้กับสถานภาพอันน่าอึดอัดเช่นนี้ ความกดดันดังกล่าวได้นำ *เจ้าสีเทด* ไปสู่การแสวงหาทางออกหลายวิธีเพื่อปลดพันธนาการจากการถูกประณามว่าเป็นเชลยจากคนสยาม ในขณะนั้นและ ที่สำคัญ *เจ้าสีเทด* ยังพยายามจะหาทางออกเพื่อให้ตัวเองหลุดพ้นจากการการถูกตั้งคณทราน้ำว่าเป็น “เชลยเมียน้อย” อีกต่อหนึ่ง กระบวนการที่ว่านั้นก็คือการใช้เวทย์มนตร์คุณไสยเพื่อบังคับจิตใจและการกระทำของ *หม่อมทัด* ให้หลงรักในตัวเธอ แม้การกระทำดังกล่าวจะสามารถบังคับ *หม่อมทัด* ให้หันเหความสนใจทั้งหมดมาที่ตัวเธอได้ แต่ก็กลับกลายเป็นเรื่องที่เกิดสังเวยในสายตาของคนทั่วไปที่ คนสูงศักดิ์และอนาคตไกลในวงราชการไทยอย่าง *หม่อมทัด* จะหันมามองเชลยเป็นศรีภรรยาอย่างออกหน้าออกตาในสังคมไทย

การกระทำดังกล่าวถือเป็นวิสัยที่ผิดไปจากปกติของคนในสังคมช่วงนั้นด้วยช่วงเหตุการณ์ดังกล่าวเป็นเหตุการณ์ที่ *เจ้าอนุวงศ์* ถูกเรียกว่าเป็น “กบฏ” การที่ *หม่อมทัด* จะยกย่องเจ้าลาวออกนอกหน้าทั้งที่ตัวเองมีคู่หมั้นคู่หมายคือหญิงชายอยู่แล้วย่อมเป็นการกระทำที่ขัดต่อระเบียบกฎหมายที่เคร่งครัดในช่วงนั้นหลังสิ้นสุดลงของรัชกาลที่ 3 อันเป็นเวลาหลังจากการสิ้นสุดลงของสงครามเจ้าอนุวงศ์เช่นเดียวกัน คนลาวที่ถูกกวาดต้อนมาอยู่ในกรุงสยามก็นำการ “เอาลาวเป่าแคน” มาด้วย จนเจ้านายฝั่งไทยหลายพระองค์ในขณะนั้นก็ทรงโปรดการละเล่นรื่นเริงตามขนบลาว จนพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงประกาศห้ามไม่ให้มีละเล่น “แคน” ในสยามประเทศอีก ถ้าหากใครฝ่าฝืนก็จะถูก

ลงโทษด้วยการเรียกเก็บภาษีอย่างหนัก (ส่องซอด: 2556) แม้พระองค์จะทรงมีพระราชดำริว่าการยึดถือปฏิบัติธรรมเนียมการเป่าแคนของลาวมาจนกลืนวัฒนธรรมการละเล่นแบบไทยแท้ไปจนหมดสิ้นจะเป็นสาเหตุที่ทำให้บ้านเมืองเกิดภาวะภัยแล้ง ความเชื่อดังกล่าวได้ส่องสะท้อนให้เห็นถึงกระแสนาตินิยมนั่นเอง

เมื่อเปรียบเทียบเหตุการณ์ที่หม่อมทัตจะเจิดชู “เชลยลาว” มากกว่า “หญิงไทย” กับเหตุการณ์กระแสนาตินิยม “แคนนิยม” จนแซงหน้า “การละเล่นแบบไทย” ซึ่งเกิดขึ้นภายในบริบทเดียวกันคือหลังที่ไทยได้กวาดต้อนเชลยศึกของลาวมาอยู่บนแผ่นดินสยามประเทศ มายคิเรื่องนี่ชี้ให้เห็นว่าสังคมไทยในสมัยดังกล่าวไม่อาจจะยอมรับได้ที่จะยกย่องให้ “ศิลปะอื่นใด” และ “หญิงชาติอื่นใด” มากกว่าศิลปะและหญิงในชาติตน *เจ้าสีเกิด* จึงเป็นตัวแทนของ “ความเป็นลาว” ที่ไม่มีตำแหน่งแห่งที่ในช่วงเวลาดังกล่าว แต่นางก็ไม่ได้ยอมจำนนต่อชะตากรรมด้วยเพราะ ชีวิตมนุษย์หากอยู่ได้โดยปราศจากศักดิ์ศรีและการยอมรับย่อมไร้ซึ่งตัวตนไม่แตกต่างจากการตายแล้ว การพยายามหาตำแหน่งแห่งที่ด้วยการใช้คาถาเวทมนตร์เพื่อสาปลงไปใน *ผ้า* ดังกล่าวจึงเป็นการดำรงตัวตนของ “ความเป็นลาว” ไว้และสืบทอดต่อมายังคนอีกรุ่นหนึ่งในภพชาติปัจจุบัน

แรงพยายามที่จะอนุรักษ์และยืนยันทัวความเป็นตัวตนของ “ความเป็นลาว” ผ่านผืนผ้าแบบข้ามภพข้ามชาติดังกล่าว จึงเป็นความโหยหาอดีตอันรุ่งเรืองและงดงาม ผืนผ้าที่ปักแซมด้วยดินทองเป็นความงามอันประณีตที่ยากจะมีคนสามารถทำได้ ท่ามกลางวิกฤตของชีวิตที่กำลังจะถูกทำลาย *เจ้าสีเกิด* จึงบรรจงถักทอและเย็บผืนผ้านั้นขึ้นมาเพื่อส่งต่อ ตัวตนของเธอเอาไว้ แม้ร่างกายจะถูกทำลายจนสิ้นไปแต่ตัวตนและจิตวิญญาณจะยังคงถูกส่งต่อ ความพยายามเช่นนี้ถือเป็นแรงด้านที่เกิดจากการถูกกระทำย่ำยี

ท่ามกลางกระแสของการเปลี่ยนผ่านจากสังคมแบบดั้งเดิมไปสู่การเป็นเมืองแห่งการท่องเที่ยว การนำเสนอภาพ “ความเป็นลาว” ผ่านโลกทัศน์ของตัวละครที่มีต่อความเปลี่ยนแปลงยังแสดงให้เห็นความขัดแย้งระหว่างความเป็นอนุรักษ์นิยมและความเป็นสมัยใหม่ ซึ่งย่อมมีทั้งการต่อต้านและการยอมรับในอิทธิพลจากโลกภายนอกที่กำลังแผ่ขยายเข้ามาในเมืองหลวงพระบาง อันมีผลต่อความเปลี่ยนแปลง “ความเป็นลาว” ทั้งสิ้น ตัวละครทั้งหมดจึงมีทั้งเห็นด้วยกับการเข้ามาของกระแสแห่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว นำไปสู่การยอมรับการเปลี่ยนแปลงโดยมีจุดประสงค์เพื่อสร้างการได้รับการยอมรับจากวัฒนธรรมภายนอก และบางส่วนก็พยายามแข็งขันเพื่อตั้งพื้นที่แห่งการปฏิเสธและไม่

ยอมรับกับกระแสแห่งการเปลี่ยนแปลงนั้น “ความเป็นลาว” ที่ถูกนำเสนอออกมาผ่านนวนิยายเรื่องนี้ จึงมีทั้งลักษณะ ลึกลับ น่ากลัวและ น่าค้นหา ซึ่งขึ้นอยู่กับมุมมองต่อ “ความเป็นลาว” ที่ต้องการจะให้คง อยู่แบบเดิมหรือเปลี่ยนแปลงตัวเองเพื่อรองรับกับกระแสความนิยมของการท่องเที่ยว

ในการศึกษาค้นคว้าในบทที่ 2 นี้ผู้วิจัยจึงมุ่งค้นหาการประกอบสร้าง “ความเป็นลาว” ที่มีนัยยะ หมายถึงการ โหยหาอดีต ด้วยการศึกษานวนิยายเรื่อง *“รอยไหม”* เพื่อเปรียบเทียบกับ “ความเป็นลาว” ในนวนิยายเรื่อง *“สาปภูเขา”* ของ *พงศกร* ซึ่งนามปากกาของ นายแพทย์พงศกร จินดาวัฒนะ นวนิยาย ทั้งสองเรื่อง เรื่องได้รับการตีพิมพ์เป็นตอนๆในนิตยสารสกุลไทย ช่วงปี พ.ศ. 2549 - พ.ศ. 2550 และ ได้รับการรวมเล่มเพื่อตีพิมพ์ในปี พ.ศ. 2550 ทั้งสองเล่ม *พงศกร* คุณหมอสู้ซึ่ง ไม่เพียงแต่มีความ เชี่ยวชาญด้านการบำบัดทุกข์อันเกิดขึ้นกับทางร่างกาย และในฐานะนักเขียนท่านผู้นี้ยังนำเสนอมุมมอง เกี่ยวกับวิถีชีวิต ภาพแทน ของ “ความเป็นลาว” ผ่านงานเขียนทั้งสองเรื่อง ทำให้ผู้วิจัยได้เห็นมุมมอง เกี่ยวกับประเด็นดังกล่าวที่น่าสนใจซึ่งซ่อนอยู่ในระหว่างบรรทัด ซึ่งถือว่า *พงศกร* ได้ช่วยให้ผู้วิจัยเกิด ความเข้าใจถึงสาเหตุและปัจจัยของการประกอบสร้าง “ความเป็นลาว” ดังกล่าวขึ้นมา

นวนิยายเรื่อง *“รอยไหม”* และ *“สาปภูเขา”* แม้จะเป็นเรื่องราวที่ถูกถักทอมาจากความสนใจของ ผู้เขียนเกี่ยวกับเรื่องผ้าเป็นหลัก หากแต่ผู้วิจัยยังพบว่า ภาพแทนอันแสดงให้เห็นถึงทัศนคติที่เกี่ยวกับการมองเพื่อนบ้านอย่างประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวจากนวนิยายทั้งสองเรื่อง ยังมี มุมมองที่น่าสนใจ แต่ทั้งนี้ทัศนคติดังกล่าวถูกสร้างขึ้นมาจากรากฐานของการมองว่า “ความเป็นลาว” เป็นดินแดนที่ยังคงมีความอุดมสมบูรณ์ทางวัฒนธรรม และกำลังจะถูกกระแสโลกภายนอกเข้าไป เปลี่ยนแปลง ซึ่งภาพแทนที่ถูกสร้างขึ้นผู้วิจัยมองว่าบางส่วนถูกประกอบสร้างและผลิตซ้ำขึ้นจากการ ขาดความพยายามในการที่จะเข้าใจในวัฒนธรรมของประเทศเพื่อนบ้านอย่างจริงจัง ทั้งที่วรรณกรรม และสื่อภาพยนตร์ร่วมสมัยของไทยได้เคยก่อให้เกิดกรณีพิพาทในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสอง มาแล้วในอดีต

ดังในกรณีของละครโทรทัศน์เรื่อง “มนต์รักกรมโขง” ซึ่งออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 ในช่วงวันที่ 27 มีนาคม 2550 - 14 พฤษภาคม 2550 ละครโทรทัศน์เรื่องนี้มีนักแสดง นำชายซึ่งเป็นคนไทยคือ เวียร์-ศุกลวัฒน์ คณารศ และด้วยความปรารถนาที่จะสานสัมพันธ์อันดีระหว่าง

กันให้เกิดขึ้นกับประเทศเพื่อนบ้านอย่างประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผู้กำกับจึงได้คัดเลือก อเล็กซานดร้า-ธิดาวัลย์ บุญช่วย ให้มารับบทนักแสดงนำฝ่ายหญิงซึ่งมีเชื้อสายลาว โดยเรื่องราวเกี่ยวข้องกับความรักระหว่างหนุ่มไทยและสาวลาว “พิณ” กับ “จำปา” ถึงแม้ทั้งสองจะพบกับปัญหาและอุปสรรคมากมายกว่าที่ความรักของทั้งคู่จะลงเอยกันได้แต่ท้ายที่สุดแล้วทั้งสองก็สามารถครองรักกันได้ ละครโทรทัศน์เรื่องนี้ได้รับความนิยมจากผู้ชมทั้งชาวไทยและชาวลาวเป็นอย่างมาก เพราะนับเป็นละครโทรทัศน์ไทยเรื่องแรกที่มีนักแสดงจากประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวมารับบทเป็นนักแสดงนำฝ่ายหญิง และผู้ชมในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวมากกว่าร้อยละ 80 นิยมที่จะเปิดเครื่องรับสัญญาณโทรทัศน์เพื่อชมรายการโทรทัศน์ที่ผลิตขึ้นในประเทศไทย (วิภา อุดมฉันท, 2544: 76) ละครโทรทัศน์เรื่องดังกล่าวได้สร้างความไม่พอใจให้กับผู้ชมชาวลาว เมื่อฉากที่ “พิณ” ทิ้ง “ดอกจำปา” ลงในถังขยะ ฉากดังกล่าวทำให้เกิดความไม่พอใจของผู้ชมในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จนทำให้ ๕ หน่วยงาน ๕ หน่วยงาน ออละมูน รัฐมนตรีกระทรวงข่าวและวัฒนธรรมของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวต้องส่งหนังสือไปถึงบริษัทเวิร์คพอยท์เอนเตอร์เทนเมนต์จำกัดและสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 เพื่อขอให้จัดการออกอากาศละครเรื่องดังกล่าว เนื่องจากทางรัฐบาลลาวได้พิจารณาเห็นแล้วว่า ถ้าหากบริษัทปล่อยให้สถานีโทรทัศน์มีการแพร่ภาพและออกอากาศละครในตอนนี้ออกไปแล้วอาจจะกลายเป็นชนวนเหตุที่ทำให้คนลาวเกิดความไม่พอใจจึงขอให้ทางโทรทัศน์ในตอนดังกล่าว กลับไปแก้ไขเสียก่อน ทำให้ *พงษ์ ประสงค์สันติ* ในฐานะผู้กำกับละครโทรทัศน์ชุดดังกล่าวต้องนำนั้นไปแก้ไขใหม่ และสามารถนำออกมาฉายได้ตามปกติ

จากปรากฏการณ์แสดงให้เห็นว่า ความขัดแย้งอาจจะเกิดขึ้นได้อยู่เสมอ ถ้าหากคนไทยขาดความรู้สึที่อ่อนไหวต่อความรู้สึกของเพื่อนบ้าน งานวิจัยโครงการอุษาคเนย์ในการรับรู้และความเข้าใจของสังคมไทยร่วมสมัย โดยสุเนตร ชุตินธรานนท์ และคณะ (2549, น. ง-จ.) พบว่าการรับรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับประเทศเพื่อนบ้านของคนไทยในระดับประชาชนต่อประชาชนไม่ได้ช่วยสนับสนุนการสร้างมุมมองในด้านบวกเพื่อพัฒนาไปสู่ความร่วมมืออันดีอันจะนำไปสู่ความเป็นเอกภาพที่ยั่งยืนในกลุ่มประเทศอาเซียนด้วยกัน ซึ่งจากปรากฏการณ์ข้างต้นจะเห็นว่าประเทศไทยขาดความรู้ ความเข้าใจในด้านความรู้ที่ถูกต้องและทันสมัยในข้อมูลเชิงมิติทางวัฒนธรรม

ประเด็นเรื่องการขาดความเข้าใจและการรับรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับ “ความเป็นลาว” จนนำไปสู่การสร้างภาพแทนที่ดูค้อยค่าและต่ำหลัง ซึ่งถูกถ่ายทอดออกมาจึงเป็นสิ่งที่ผู้วิจัยต้องการที่จะศึกษาค้นคว้า โดยอ้างอิงจากนวนิยายสองเรื่องนี้ รวมถึงการวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่มีผลต่อการสร้าง “ความเป็นลาว” ดังกล่าว เพื่อค้นหาและทำความเข้าใจซึ่งกันและกันให้ได้มากที่สุด ท่ามกลางกระแสโลกที่กำลังหมุนไปอย่างไม่หยุดอันจะสามารถนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ “ความเป็นลาว” ที่ “ต่ำหลังกว่า” “ความเป็นไทย” ดังนี้

2.1 “ความเป็นลาว” กับการต่อสู้เพื่อดำรงอยู่และยืนยันทัวตน

2.1.1 *ฟ้า และ ผู้หญิง* วิถีแห่งการดำรงตัวตน ใน *สาปภูษา* และ *รอยไหม*

2.1.2 *ผี* : อดีตที่ยังหลอกหลอน ใน *สาปภูษา* และ *รอยไหม*

2.2 วิถีชีวิตแบบดั้งเดิมและ การโต้กลับในโลกสมัยสมัยใหม่

2.2.1 กิน-อยู่แบบลาว: วัฒนธรรมกับการโต้กลับ ใน *รอยไหม*

2.2.2 *ฟ้า* และ *ผู้หญิง*: ภาพความรุ่งเรืองในอดีต ใน *สาปภูษา*

ในนวนิยายเรื่อง *รอยไหม* มีเนื้อหาเกี่ยวกับการประกอบสร้าง “ความเป็นลาว” ที่ต่ำหลัง และต้องดำรง “ความเป็นลาว” อยู่อย่างโดดเดี่ยวท่ามกลางกระแสโลกที่กำลังหมุนไปข้างหน้าอย่างไม่หยุดนิ่ง *พงศกร* ได้นำเสนอให้เห็นว่า เมืองหลวงพระบาง แม้จะเป็นเมืองที่ได้รับการยอมรับให้เป็นเมืองแห่งมรดกโลก แต่อีกแง่มุมหนึ่งก็มีลักษณะเป็นเมืองที่ยังคงมีความความกลัว และแฝงเร้นไปด้วยเวทมนตร์คาถา และอำนาจชั่วร้ายที่ไม่อาจจะไปด้วยกันได้กับการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย เช่น การต่อสู้กันระหว่างเวทมนตร์คาถาของ ‘หม่อมบัวเงิน’ กับเทคโนโลยีในยุคโลกาภิวัตน์ โดยมี ‘หม่อมบัวเงิน’ ซึ่งมีศถาบรรดาศักดิ์ในระดับ ‘หม่อม’ ในสมัยที่หลวงพระบางยังคงปกครองในระบบของกษัตริย์ การดำรงอยู่ของ ‘หม่อมบัวเงิน’ ที่แก่ชราแม้จะดูมีลักษณะที่คู่ขนานไปกับโลกในยุคที่เทคโนโลยีกำลังพัฒนาก้าวหน้า แท้ที่จริงการมีอยู่ของ ‘หม่อมบัวเงิน’ ที่แก่ชรากลับกำลังเคลื่อนที่ไปสู่จุดจบ ซึ่งท้ายที่สุดแล้วความตายของ ‘หม่อมบัวเงิน’ จึงหมายถึงการสิ้นสุดลงของ “ความเป็นลาว” ในโลกเก่าที่ต่ำหลังซึ่งไม่สามารถที่จะต้านทานเพื่ออยู่รอดในสังคมยุคใหม่ได้

2.1 “ความเป็นลาว” กับการต่อสู้เพื่อดำรงอยู่และยืนยันตัวตน ใน *สาปภูษา และ รอยไหม*

ในอดีต มุมมองของนักเดินทางเพื่อแสวงหาพื้นที่ใหม่ในมุมมองของตะวันตก ดินแดนแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เปรียบเสมือนขุมทรัพย์ที่ยังคงความสมบูรณ์มากแห่งหนึ่งในโลกทั้งในด้านทรัพยากรธรรมชาติและอาณาเขต ซึ่งเหมาะแก่การเดินทางเพื่อเข้ามาจับจอง นับตั้งแต่การเดินทางเข้ามายังดินแดนแถบนี้ของ อังรี อูโมต์ ในช่วงปี ค.ศ. 1858 - 1861 (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2546: 67) เพื่อสำรวจดินแดนแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในฐานะนักสำรวจและนักมานุษยวิทยา (explorer and anthropologist) แล้วส่งภาพวาดทางสถาปัตยกรรม ผู้คน และสภาพชีวิต อันเป็นภาพความจริงเสมือนซึ่งเป็นภาพแทนของวิถีแห่งประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เพื่อกลับไปยังประเทศฝรั่งเศส ภาพวาดเหล่านั้นได้แก่ ภาพวาดพระธาตุหลวงในเมืองเวียงจันทน์ ของลาว พระธาตุพนม ของไทย ปราสาทหินนครวัด ของประเทศกัมพูชา รวมทั้งภาพวิถีชีวิตของผู้คนในดินแดนแถบนี้ และตัดสินว่าประเทศเหล่านี้ยังล้าหลัง(Uncivilized) และ“ป่าเถื่อน” (Barbarian) กว่าตน ก่อนที่กระบวนการล่าเมืองตะวันออกไกล (Far-east Colonization) จะเป็นที่ยอมรับในประเศมหาอำนาจตะวันตกที่ขนานนามตัวเองว่าผู้มากด้วยอารยธรรม และนำมาซึ่งการเคลื่อนย้ายอาหารทหารและกำลังพลเพื่อเข้ามาแสดงความเหนือกว่า ทั้งทางด้านอารยธรรมและยุทธวิธีทางการทหารทำให้เกิดกระบวนการแบ่งสันปันส่วนประเทศเหล่านี้ ทั้งที่ลงตัวและไม่ลงตัว จนนำไปสู่ความขัดแย้งทั้งต่อตัวประเทศอาณานิคมและประเทศใต้อาณานิคม

ปัจจุบันแม้ประเทศมหาอำนาจเหล่านั้นจะถอนกำลังทางทหารออกไปแล้ว แต่อดีตประเทศอาณานิคมในดินแดนแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เหล่านั้น ก็เชื่อว่าจะกลับเข้าสู่สถานการณ์ปกติ เพราะประเทศเจ้าอาณานิคมยังคงทิ้งเศษซากของความเป็นผู้มีอารยธรรมไว้ในดินแดนเหล่านี้ อันนำมาซึ่งปัญหา อุปสรรคและความขัดแย้งแก่อดีตประเทศอาณานิคมเหล่านี้ เช่น สถาปัตยกรรมแบบอาณานิคม (Colonial Building) ภาษาราชการแบบเจ้าอาณานิคมไว้ ทั้ง ภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส เป็นต้น ซึ่งถ้าหากมองในแง่บวกแล้วอาจจะเป็นประโยชน์สำหรับคนรุ่นหลังในฐานะประจักษ์พยานทางประวัติศาสตร์ ให้ได้ศึกษาและจดจำเป็นบทเรียน แต่ในมุมมองของประเทศไทยที่รอดพ้นจากการถูกยึดครองอำนาจการปกครองจากชาติตะวันตก ก็ได้สร้างทัศนคติที่แสดงออก

และกดทับประเทศเพื่อนบ้านรวมถึงการประเมินค่าว่าประเทศเหล่านั้น “ด้อยกว่า” ผ่านคำเรียกขานที่แฝงนัยยะของการดูถูกเอาไว้ เช่น คำว่า “ลาว” นั่นเอง ซึ่ง และการที่เมืองหลวงพระบางได้รับการขึ้นทะเบียนในฐานะเมืองมรดกโลก ในฐานะเมืองที่มีวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ ย่อมมีความหมายถึงการเปิดตัวเองสู่ประชาคมโลกเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเพื่อเข้ามา ดื่มด่ำ ชิมชั๊บ และ ตักตวง ความสุขอันเกิดจากคอกผลแห่งวัฒนธรรมที่ก่อเกิดขึ้นบนแผ่นดินลาว ซึ่งการเดินทางกลับเข้ามาของต่างชาติในประเทศลาวอีกครั้งหนึ่งแม้จะอยู่ในฐานะนักท่องเที่ยวแต่หากเปรียบเทียบกับ การได้รับการ “ขึ้นป้ายรับรอง ” ในฐานะประเทศที่มีความอุดมสมบูรณ์จากองค์กรยูเนสโกแล้วก็ไม่แตกต่างจากการเดินทางเข้ามาเพื่อกรุยทางของ มูโอด์แต่อย่างใด เพราะนักท่องเที่ยวที่เข้ามาที่ล้วนแต่มีจุดมุ่งหมายเพื่อมา ตักตวงและเสาะแสวงหา “ความเป็นลาว” อย่างที่ ได้รับการขึ้นป้ายไว้ เพื่อที่จะสนองตอบต่อความต้องการของตนเอง และนั่นก็ไม่แตกต่างจากการเดินทางเพื่อเข้ามาทำลายความเป็น ชุมชนและสังคมดั้งเดิมของ “ความเป็นลาว” ในยุคสมัยของการล่าอาณานิคม เพราะแม้จะอยู่ในยุคของสังคมที่เปิดขึ้นด้วย ความต้องการด้านการท่องเที่ยว แต่ก็ยากที่จะปฏิเสธว่าการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวหมายถึงการทำลาย”ความเป็นลาว”ด้วยเช่นกัน

นิยายทั้งสองเรื่องของ พงศกร จึงต้องการนำเสนอภาพแทนของ “ความเป็นลาว” ที่ต้องการยื่นหยัดถึงพื้นที่ของตนเองและสะท้อนแรง โต้กลับอันเกิดจากการรุกรานของกระแสจากโลกภายนอก ผ่าน *ฝ้า ผู้หญิง* และ *ผี* ท่ามกลางบริบททางสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงไป ภาพแทนทั้งสามประการ ล้วนแสดงออกให้เห็นถึงวิธีการยืนยันถึงตัวตนและพื้นที่ของ “ความเป็นลาว” แตกต่างกัน

2.1.1 *ฝ้า* และ *ผู้หญิง* วิธีแห่งการดำรงตัวตนใน *สาปภูษา* และ *รอยไหม*

“ความเป็นลาว” ในวรรณกรรมร่วมสมัยเรื่อง *สาปภูษา* และ *รอยไหม* นับเป็นความทรงจำทางประวัติศาสตร์ร่วมสมัยของวรรณกรรมไทยที่มีต่อ “ความเป็นลาว” ในยุคทุนนิยมที่สะท้อนให้เห็นถึง “ความเป็นลาว” ที่ต้องการจะดำรงอยู่ในยุคที่กระแสโลกกำลังหมุนไปสู่ยุคทุนนิยมอันปรากฏเด่นชัด ซึ่ง “ความเป็นลาว” ดังกล่าวถูกนำเสนอออกมาในหลายรูปแบบเช่น วัฒนธรรมการปรุงอาหาร สถาปัตยกรรมที่ยังมีกลิ่นไอของสังคมสมัยก่อนภายใต้การได้รับการรองรับยกย่องใน

ฐานะเมืองมรดกโลก ถนนที่ยังไม่คลาคล่ำไปด้วยขบวนพาหนะเมื่อเปรียบเทียบกับเมืองใหญ่อย่าง กรุงเทพฯ เป็นต้น “ความเป็นลาว” ท่ามกลางกระแสโลกแบบทุนนิยมในนวนิยายทั้งสองเรื่องดังกล่าวทำให้เกิดคำถามชวนสงสัยประการหนึ่งเกี่ยวกับกระบวนการประกอบสร้างของ “ความเป็นลาว” ในนวนิยายดังกล่าวว่าเป็นเช่นไร และ สิ่งใดบ้างที่ถูกประกอบสร้างขึ้นผ่านนวนิยายทั้งสองเรื่อง และ ถูกประกอบสร้างขึ้นผ่านด้วยเหตุผลใด

“สำหรับความดีทั้งหมดของ “รอยไหม” ผมขอกราบแทบเบื้องพระบาท อุทิศถวายแด่เจ้ามหาชีวิตและพระบรมวงศานุวงศ์แห่งราชวงศ์ล้านช้างหลวงพระบางทุกพระองค์ หาก “รอยไหม” จะมีข้อผิดพลาดใดที่สร้างความระคายเคืองใจท่านผู้อ่าน “พงศกร” ขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว”

(คำนำผู้เขียน: ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 3)

จากเจตจำนงของผู้แต่งที่ต้องการอธิบายถึง “ความเป็นลาว” ทั้งในแง่ความงามและความฉงนสนเท่ห์ในความลึกลับตามจินตนาการของผู้เขียน ถึงแม้หน้าที่หลักของนวนิยายเรื่องนี้จะถูกมองว่าถูกสร้างขึ้นเพียงเพื่อจุดประสงค์ในการ คืบคลานไปกับความสวยงามของผ้าไหมและเมืองหลวงพระบาง แต่ในฐานะวรรณกรรมแล้ว เรื่องราวที่ถูกถ่ายทอดจึงอาจตีความหมายได้เกินไปกว่า “เรื่องแต่ง” หรือ “เรื่องไม่จริง” (ชุตินา ประภาสวุฒิสาร, 2554: 19) ด้วยหน้าที่วรรณกรรมไม่ได้มีเพียงเพื่อกระทบกับความรู้สึกของผู้อ่านจนส่งผลให้เกิดแต่เพียงอารมณ์ร่วมกับความงามที่ดูสมจริงของเรื่องแต่ง รวมทั้งการสร้างงานวรรณกรรมเพื่อสะท้อนค่านิยมที่ไม่พึงประสงค์พร้อมทั้งเสนอทางออกด้านค่านิยมและทัศนคติที่ดีงามให้กับผู้อ่านเท่านั้น แต่ปณิธานที่สำคัญอีกประการหนึ่งของงานเขียนประเภทบันเทิงคดีคือ การจุดประกายความคิดเพื่อให้อ่านสามารถนำไปคิดวิเคราะห์และหาทางออกอื่นใดอันเกี่ยวข้องกับทัศนคติ แนวความคิด และมุมมองที่เคยถูกประกอบสร้างขึ้นมาจากอดีต อันจะนำไปสู่การสร้าง ความเข้าใจทั้งต่อ “ตัวเขา” และ “ตัวเรา” และยิ่งผลต่อการเข้าใจถึงปรากฏการณ์ที่สังคมในเรื่องแต่งนั้นให้ได้กล่าวถึงได้มากที่สุด

จากคำนำของ พงศกร ในเรื่อง *สาปภูษา* ได้สะท้อนให้เห็นทัศนคติของผู้แต่งที่ยังคงรู้สึกผูกพันกับ “ความเป็นลาว” แสดงถึงการโหยหาอดีตอันรุ่งเรืองของลาวในสมัยที่ยังปกครองด้วยระบบกษัตริย์ แม้การปกครองในระบอบนี้จะสิ้นสุดลงไปแล้ว อันเนื่องมาจากทั้งผลกระทบจากลัทธิล่าอาณานิคมและความไม่สงบภายในประเทศในช่วงสงครามเย็นแล้ว แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้เช่นกันว่าเบื้องหลังบาดแผลของความเจ็บปวดจากอดีตที่เกิดขึ้นกับคนลาวนั้น คนไทยจำนวนหนึ่งในอดีตก็มีส่วนในบาดแผลในใจของคนลาวเช่นเดียวกัน จากเหตุการณ์ในช่วงความขัดแย้งในการ “เผาครหลวงเวียงจันทน์”

ดังนั้นการสร้างชีวิตใหม่ให้กับ “ความเป็นลาว” ในอดีตให้สามารถกลับมาโลดเล่น และมี “เสียง” ขึ้นมาอีกครั้งดังกล่าว ผ่านการดำเนินเรื่องที่มีความ อาฆาต มาดร้าย และผูกใจเจ็บแบบข้ามภพข้ามชาติทั้งสองเรื่องในนวนิยายเรื่อง คือ *สาปภูษา* และ *รอยไหม* จึงหมายถึงการการให้กำเนิดและชุบชีวิต “ความเป็นลาว” ขึ้นมาใหม่อีกครั้ง รวมทั้งเปิดโอกาสให้ “ความเป็นลาว” ได้ส่งเสียงและพูดเพื่อระบายความแค้น และอารมณ์ภายในจากบาดแผลในอดีต ทั้งนี้เพื่อเป็นการทดแทนและทดเทิดให้กับความเจ็บช้ำเมื่อครั้งในอดีตที่ “ความเป็นลาว” เคยถูกคนไทยสร้างเอาไว้ในคราวสงครามความขัดแย้งระหว่างกรุงเทพฯกับนครเวียงจันทน์

จากเหตุการณ์ความสูญเสียของในอดีตของคนลาว อันมีสาเหตุส่วนหนึ่งมาจาก คนไทยนำมาซึ่งบาดแผลภายในจิตใจของคนลาวที่ถูกถ่ายทอดผ่านนวนิยายเรื่อง *สาปภูษา* ของ พงศกร จึงมีจุดประสงค์เพื่อเป็นตัวแทนของความรู้สึกและบทสนทนา (Dialogue) ของ “ความเป็นลาว” ที่เต็มไปด้วยความรู้สึกโกรธแค้นต่อการพลัดที่นา คาที่อยู่ อันนำไปสู่ปัญหาและบาดแผลร้ายลึกในใจของคนลาวจากอดีตจนถึงยุคปัจจุบันอันมีผลมาจากน้ำมือของคนไทย และขณะเดียวกัน นวนิยายเรื่องที่สอง *รอยไหม* ก็เป็นตัวแทนของความรู้สึกของคนไทยที่มีมติการมอง “ความเป็นลาว” แบบใหม่ที่ปรารถนาจะ “ขอโทษ” ต่อความขัดแย้งแต่หนหลังและ “ชื่นชม” ต่อความงามในความเป็นลาว

ดังนั้นการให้กำเนิดเรื่อง *สาปภูษา* และ *รอยไหม* จึงเป็นความชอบธรรมในการที่จะ ชุบชีวิต “ความเป็นลาว” ให้ฟื้นกลับคืนมาอีกครั้งหนึ่งผ่านตัวละครและมุมมองแบบไทย ในฐานะที่ชนชาติไทยเป็นชนชาติที่ถูก “รับรู้” และ “เข้าใจ” ว่าไม่เคยเสียอำนาจอธิปไตยให้กับชาติตะวันตก

อย่างเช่นประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่ง บทสนทนาหลักของ *สาปภูษา* เป็นเสียงของความแค้นฝังใจแบบข้ามภพข้ามชาติของ *เจ้าสีเกด* หลานสาวของเจ้าอนุวงศ์ จากดินแดนล้านช้างศรีสัตนาคนหุตเวียงจันทน์ ที่ต้องการแก้แค้นต่อการ *สูญเสียบ* ของอันเป็นที่รัก นวนิยายเรื่องดังกล่าวจึงเป็นการเปิดพื้นที่ให้เสียงของคนลาวที่รู้สึกเจ็บแค้นและไม่พึงพอใจได้มีพื้นที่ของตัวเอง

อย่างไรก็ตาม แม้พื้นที่ของ “ความเป็นลาว” จะถูกเปิดเผยขึ้นอีกครั้งหนึ่งในวรรณกรรมร่วมสมัยเรื่องนี้ แต่ “ความเป็นลาว” ดังกล่าวเป็นเสียงสะท้อนของความต้องการที่จะอนุรักษ์และเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมประจำชาติผ่าน *ผ้า* และ *ผู้หญิงลาว* “ความเป็นลาว” ดังกล่าวถูกนำเสนอในแง่มุมของตัวละครที่เต็มไปด้วยความเจ็บแค้น แสนอาฆาต แม้กาลเวลาจะผ่านไปนานจนเข้าสู่ยุคใหม่ นั่นคือยุคทุนนิยมที่ความเจริญทางด้านวัตถุต่างๆ เข้าไปถึงพื้นที่เมืองหลวงพระบางแล้ว ขณะที่กระแสโลกรับรู้และพยายามแข่งขันเพื่อเป็นผู้นำด้านเศรษฐกิจ แต่ *ผ้า* และ *ผู้หญิง* กลับเป็นภาพแทนที่ทำหน้าที่ดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของ “ความเป็นลาว”

“ขอสาปแช่งด้วยดวงชีวิต ดวงจิตและดวงวิญญาณของข้าเจ้า... ทุกฝีมี่
 เข็ม ทุกเส้นไหม ทุกลมหายใจ... ความทุกข์ ความเจ็บแค้นใดที่พวก
 มันทำเอาไว้กับข้าเจ้า ของฝงอยู่ในผ้าทรงสะบัดผืนนี้... ทุกฝีมี่เข็ม ทุก
 เส้นไหม ทุกลมหายใจ... พวกมันจะต้องเจ็บและทรมานกว่าที่ข้าเจ้า
 เคยเจ็บ ทรมานมากกว่าข้าเจ้านับสิบนับร้อยเท่า... ทุกฝีมี่เข็ม ทุกเส้น
 ไหม ทุกลมหายใจ ข้าเจ้าขอสาปแช่งมันผู้ใดที่ห่มผ้าผืนนี้....”

(สาปภูษา: 8)

“ผ้าห่มสะบัด” และ “ก๊อผ้า” เป็นอีกองค์ประกอบหนึ่งของภาพแทนของ “ความเป็นลาว” ที่ทำหน้าที่เป็นสื่อ (Media) ที่ *เจ้าสีเกด* และ *เจ้าหญิงมะณีริน* ใช้เป็นเครื่องมือในการส่งต่อ “เสียง” ของตนเองมาสู่ผู้อื่นแม้กาลเวลาจะผ่านพ้นไปสู่ยุคสมัยใหม่ในอีกภพชาติหนึ่ง การสาปแช่งและฝังความแค้นลงในผืนผ้าของ *เจ้าสีเกด* และส่งต่อผืนผ้ามายังคนในยุคปัจจุบัน เป็นการยืนยันถึงรากเหง้าทางวัฒนธรรมของ “ความเป็นลาว” ที่กำลังเลือนหายไปจากความทรงจำของคนสมัยใหม่ การค่อยๆ เลือนหายไปของการตระหนักถึงจิตวิญญาณของผ้าลาวของคนสมัยใหม่ ด้วยเพราะยุค

ปัจจุบันเป็นยุคที่ผู้คนเน้นการแข่งขันเพื่อความอยู่รอดทางเศรษฐกิจ การครอบครอง *ผ้าห่มสะบัก* ของคนสมัยใหม่ถูกชื่นชมและตีค่าถึงราคาที่สามารถขายได้เป็นเงินจำนวนมาก

ลายผ้าแต่ละเส้นที่ถักทอขึ้นมากกว่าจะเป็นผ้าแต่ละผืน สีที่เคลือบย้อมเส้นด้ายแฝงไว้ด้วยความพยายามและอดสาหัสของผู้ทอ ลวดลายที่แฝงอยู่ในผ้า เช่นลักษณะของดอกไม้ที่ปรากฏบนลายผ้าสามารถบ่งบอกลักษณะและอารมณ์ความรู้สึกของผู้สร้างผ้าทอแต่ละผืน

“หญิงสาวค่อยๆตรวจสอบผืนผ้าอย่างละเอียด เมื่อไล่สายตามาถึงดอกไม้สีแดงท่ามกลางลายดอกไม้สีขาวทั้งผืน ไหมพิมก็เพิ่งสังเกตเห็นอะไรบางอย่างที่มองไม่เห็นในครั้งแรก มีรอยคล้ำเป็นวงเข้มของอะไรบางอย่าง ซ่อนอยู่ใต้กลีบดอกไม้สีแดงสดนั้น”

(สาปภูษา: 115)

ผู้หญิงมักถูกนำมาเปรียบเป็นดอกไม้เสมอในวรรณกรรม สีแดงสดของดอกไม้จึงหมายความว่าช่วงชีวิตอันงดงาม สดใสของหญิงสาว ลวดลายดอกไม้ที่บรรจงปักอยู่ใน *ผ้าห่มสะบัก* คือเรื่องราวของ *เจ้าสีเกด* ที่นางพยายามจะนำเสนอและบอกเล่าผ่านผืนผ้า *การกระทำใหม่ ด้วยทองแดง* สามารถบอกถึงการเป็นชนชั้นสูงของเจ้าของผ้า แต่อย่างไรก็ตาม *รอยคล้ำเป็นวงเข้ม* ที่เปื้อนอยู่บนผืนผ้าดังกล่าวจึงหมายถึงรอยมลทินที่แปดเปื้อนในชีวิตของ *เจ้าสีเกด* รอยเปรอะเปื้อนดังกล่าวเป็นสิ่งที่แปลกปลอมและไม่เป็นสิ่งที่ไม่สวยงามของผู้ที่ชื่นชมในความงามอันบริสุทธิ์ของผ้าในยุคปัจจุบันที่ต้องกำจัดรอยนั้นให้หมดไป ชีวิตของ *เจ้าสีเกด* ล้วนไม่ต่างจากดอกไม้สีแดงที่ถูกแปดเปื้อนเป็นรอยรอมลทิน จากเดิมที่ชีวิตของเธอแม้จะถูกเลี้ยงดูมาตั้งแต่เด็กในพระบรมมหาราชวังในฐานะ *เชลย* แต่ชีวิตในวัยเด็กด้วยมีปู่และลุงอยู่เคียงข้าง วัยเด็กของเธอก็ไม่ได้มีชะตาชีวิตที่น่าร้อนหดหู่ใจแตกต่างจากชีวิตของชาวสยาม จนเมื่ออย่างเข้าสู่วัยสาว เรือนร่างและความงามสมวัยของนางก็ดูสดใส งดงามเป็นดอกไม้ลาวที่เพียบพร้อมบริสุทธิ์ *ราวกับดอกจำปาลาวแรกแย้มกลีบส่งกลิ่นหอมหวานลอยทวนลม(พงศกร: 410)* อยู่ด้วยชาติกำเนิดและการถูกนำมาชุบเลี้ยงในฐานะเชลยแห่งสงคราม นางกลับถูกทำให้แปดเปื้อนด้วยการกระทำของผู้อื่น ด้วยการดูถูกและเหยียดหยาม ทั้งร่างกายและจิตใจ ด้วยไม่อาจคาดเดาถึงชีวิตที่จะอยู่รอดปลอดภัยได้นานสักเท่าใด ด้วยภายหลังนางต้องอาศัยอยู่ในเขตราชวังดังกล่าวกับพี่เลี้ยง ด้วยปู่และลุงมีอันต้องจากไปตามคำบัญชา

ลงโทษของทางการสยาม การตกอยู่ในสถานการณ์ที่เป็นรองดังกล่าวได้สร้างความรู้สึกไม่ปลอดภัยในชีวิตของนางเอง จนกระทั่งนางมีความรัก และพลาดท่าเสียทีให้กับ *ชายทัก* ข้าราชการหนุ่มไทยที่เคยให้สัญญาแก่นางว่าจะดูแลนางเป็นอย่างดี และเมื่อภายหลังฝ่ายชายผิดคำสัญญาด้วยอ้างว่านางเป็นเพียงหญิงลาวที่ไม่อาจจะแต่งงานและยกย่องในฐานะภรรยา ข้าราชการตกเป็น *ชายทัก* กลายเป็นเรื่องน่าละอายที่ถูกนำไปร่ำลือถึงความไม่สำรวมในความเป็นหญิงที่ดั่งงาม *เจ้าสีเกด* กลายเป็นตราประทับของ *เชลย* ลาวที่สร้างความเสื่อมเสียให้กับพี่น้องร่วมชาติบนแผ่นดินสยาม นางจึงตกอยู่ในสถานการณ์ที่ย่ำแย่จนนำไปสู่การต่อสู้เพื่อหาจุดยืนให้ตัวเอง การถูกคุกคามว่าไร้ค่าหมดความหมายและพยายามถูกกำจัดให้ออกไปให้พ้นทาง การแสดงตัวตนผ่าน *ผ้าลาว* ของเธอจึงเป็นวิถีทางการต่อสู้ในรูปแบบของผู้หญิง อันมีขั้นตอนและลำดับการอย่างมีเหตุผล โดยมีเป้าหมายอยู่ที่ การได้รับการยอมรับในตัวตนของเธอกระบวนการต่อสู้ดังกล่าวเริ่มตั้งแต่ต่อสู้ทั้งภายนอกและภายใน

การต่อสู้กับความขัดแย้งภายในตัวตนของเธอด้วยการยอมรับในบทบาทของตัวเอง ด้วยนางเป็นเพียง *เชลยลาว* ที่พลาดท่าให้กับหนุ่มไทย แม้จะโดนประณามเท่าใด นางก็ไม่ตอบโต้เพียงข่มใจระงับความรู้สึกโกรธทั้งหมดไว้ภายในเพื่อแลกกับการได้รับการยอมรับ เพราะด้วยสถานภาพดังกล่าวถ้าหากนางโต้ตอบกลับไป ล้วนแต่จะก่อให้เกิดผลเสียต่อตนเอง การต่อสู้กับความโกรธและความขัดแย้งภายในจึงนับเป็นการต่อสู้ที่เกิดขึ้นในตัวของ *เจ้าสีเกด*

ความขัดแย้งกับบุคคลอื่นภายนอกเป็นความท้าทายประการสำคัญที่นำเสนอภาพความเฉลิยวณลาดถึงกระบวนการเอาตัวรอดของ *เจ้าสีเกด* ท่ามกลางคนทั่วไปที่มองว่านางเป็นศัตรู ดังนั้นการยอมเสนอตัวเพื่อเป็นครูสอนการปักผ้าให้ *หญิงทิพย์* น้องสาวของท่าน *ชายทัก* การยอมแลกเปลี่ยนความรู้ของตัวเองเพื่อให้ตัวของนางได้รับการยอมรับในดินแดนที่มองว่านางเป็น *หลานกบฏ* และ *เชลย* บนแผ่นดินสยาม จึงเป็นการต่อรองกับอำนาจที่อยู่ชั่วตรงข้ามกับเธอ จนได้รับการยอมรับให้เป็น *ครู* ผู้สอนประสิทธิ์ประสาทวิชาการทางด้านอักษร การยอมรับในตัวตนของ *เจ้าสีเกด* ดังกล่าวจึงถือเป็นชัยชนะที่นางมีต่อคนในวังของ *ชายทัก* ยิ่งไปกว่านั้นเมื่อเธอได้รับการยอมรับจาก *หญิงน้อยแล้ว* ส่งผลให้เธอบรรลุถึงเป้าหมาย นั่นคือการได้เข้าไปใกล้ชิดชายที่เธอดังสมกับที่เธอใฝ่รอคอย

จากข้างต้นแสดงให้เห็นถึงวิธีการต่อสู้ของ *เจ้าสีเกด* โดยใช้ความรู้เรื่อง *ผ้า* เป็นเครื่องมือ เพื่อให้เธอเข้าถึงยังเป้าหมายที่เธอต้องการ อย่างไรก็ตามแม้ภายหลังนางจะถูกจับได้ว่าใช้เวทย์มนตร์เพื่อเอาชนะ *ชายทวด* เวทย์มนตร์ดังกล่าวยังหมายถึงอำนาจในการต่อรองกับระบบสังคมแบบปิตาธิปไตยเมื่อเธอถูก พ่อของชายทวดห้ามให้คบหากัน ด้วยตกอยู่ในฐานะเป็นรองทั้งทางสังคมและสถานภาพ การใช้เวทย์มนตร์และคุณไสยโดยหมอผีชาวลาวจึงเป็นกระบวนการต่อรองของเธอเพื่อสุดท้ายเมื่อนางถูกจับได้จึงถูกตัดสินลงโทษถึงชีวิต *ผ้า* จึงถูกนำมาเพื่อส่งต่อ ความรู้สึกของการโดนกดขี่ข่มเหง และบอกเล่าเรื่องราวแก่ผู้พบเห็น *รอยคล้ำเป็นวงเข้ม* บนดอกไม้ จึงหมายถึงร่องรอยมลทินที่เกิดขึ้นในชีวิตของนาง ลายผ้าห่มสลักที่สวยงามแต่ภายในแฝงเคลือบด้วยเงากระดุกผีตายโหงที่ หมอผีและนางร่วมกันทำขึ้นมา เพื่อส่งต่อวิญญาณความอาฆาตไว้แก่คนรุ่นหลัง ความอาฆาตดังกล่าว แท้ที่จริงคือความรู้สึกที่แท้จริงของนางที่โดนกระทำอย่างไม่มีความยุติธรรม น้ำเสียงของความเกลียดชังที่บรรจงฝังลงในเนื้อผ้า คือเสียงของการเรียกร้องขอความเป็นธรรมให้กับเธอและพี่น้องชาวลาวที่ถูกกระทำร้าย

เจ้าสีเกด ยังคงรู้สึกโกรธแค้นและหมายจะแก้แค้นเอาชีวิต แก่คนไทยที่ดูถูกดูหมิ่นเธอเมื่อครั้ง พระนางถูกกวาดต้อนมาเมื่อครั้งสงครามกับกรุงเทพฯ ในสมัยเจ้าอนุวงศ์ การทอผ้าห่มสะบักขึ้นมาเพื่ออ้างว่าเป็นการปักผ้าเพื่อถวายแด่เจ้านางสิ่งไทยด้วยความวิจิตรบรรจง จึงเป็นการเรียกร้องความเคียดแค้น ของเธอให้เป็นเรื่องราวที่สามารถจับต้องได้ เพื่อถ่ายทอดความรู้สึกบาดเจ็บและปวดร้าวในฐานะ เจ้านางเชลยจากฝั่งลาวมาสู่คนไทยที่ได้พบเห็นและสัมผัสผืนผ้า เพื่อที่จะได้รับรู้ถึงความรู้สึกทุกขระทมของพระนาง

แม้ผ้าผืนดังกล่าวจะเป็นผ้าเก่าแก่ ทรงคุณค่าและมีความงามวิจิตรบรรจงด้วยเป็น *ผ้าตาดทองตาดักแตน มีปีกไหมลายดอกไม้ทับบนผืนผ้า...แบบนี้แสดงว่าไม่ใช่ของสามัญชนแน่ และเจ้าสีเกด* ใช้ชีวิตในช่วงสุดท้ายของเธอรังสรรค์มันขึ้นมาซึ่งถือเป็นการสละชีวิตเพื่อให้ผ้าห่มสะบักผืนนี้ได้มีชีวิตขึ้นมาแทนตัวเธอ แต่เมื่อเวลาผ่านไปในยุคสมัยแห่งกระแสทุนนิยม “ความเป็นลาว” ผ่านผ้าห่มสะบักผืนนี้จึงมีค่าเพียงแค่วัตถุโบราณชิ้นหนึ่งที่สามารถนำมาซื้อขายและเก็งกำไรในสายตาของคนไทยเท่านั้น ซึ่งหากเปรียบเทียบชีวิตของ *เจ้าสีเกด* เป็นผ้าห่มสะบักผืนนี้แล้ว เรื่องราวในชีวิตของ *เจ้าสีเกด* อันเป็นภาพแทนของ “ความเป็นลาว” ในความรับรู้ของคนไทยในยุคทุนนิยม

กลับเป็นเพียงเรื่องน่าตื่นเต้นอัศจรรย์ใจและสมเหตุสมผลที่ ถูกนำมาเล่าต่อและประกอบกับความงามของผ้า เพื่อขบขันให้ผ้าห่มสะบักผืนนี้ดูมีต้นกำเนิดเพื่อที่จะสามารถสามารถตีราคาเพื่อสร้างกำไรให้กับเจ้าของร้านเพียงเท่านั้น ทั้งที่จริงผืนผ้าที่หลงเหลืออยู่คือประจักษ์พยานของการเรียกร้องความเป็นธรรมอันเกิดมาจากการไม่ยอมแพ้และลุกขึ้นมาต่อสู้ด้วยตัวเองในฐานะ *เจ้าหญิงลาว* คนหนึ่ง

ขณะที่ *เจ้าหญิงมะณีริน* ใน *รอยไหม* ซึ่งถูกรับรู้ว่ากลับชาติมาเกิดเป็น *เรริน* อาจารย์ผู้สอนวิชาทอผ้าชาวไทย ถูกสร้างขึ้นมาสืบทอดอุดมการณ์ชาตินิยมให้กับ “ความเป็นลาว” ด้วยเพราะการเดินทางย้อนอดีตกลับไปยัง หลวงพระบาง ของ *เรริน* ย่อมปฏิเสธไม่ได้ว่าเธอปรารถนาจะย้อนกลับไปเพื่อเยียวยาและรักษาบาดแผลจากการถูกระงับของชายคนรัก แม้จะไม่ใช่การเดินทางเพื่อค้นหาตัวตนอันจะนำไปสู่ความหลุดพ้นใดๆ ให้กับชาติไทย แต่บ่อยครั้งที่ คนไทยที่เป็นนักท่องเที่ยวเมื่อเดินทางไปยังประเทศลาวมักกล่าวว่า “ถ้าหากอยากดูสังคมไทยในอดีต ก็ให้มองไปยังประเทศลาว”

อุดมคติเช่นนี้มีแนวความคิดที่ปรากฏอยู่สองประการคือ ปัจจุบันประเทศไทยกำลังพัฒนาตัวเองอย่างรุดหน้าและสภาพหัวเมืองต่างๆก็กลายเป็นเมืองตามสมัยทุนนิยมหมดสิ้นแล้ว ยกที่จะหาภาพของวิถีชีวิตอันบริสุทธิ์ และถ้าหากอยากจะทำรู้ว่าสภาพบ้านเมืองของไทยในอดีตเป็นอย่างไรก็ให้หันไปมองประเทศเพื่อนบ้านอย่าง ลาว กัมพูชา หรือพม่า เป็นต้น และแนวความคิดอีกอย่างหนึ่งที่แฝงอยู่คือแนวความคิดของการ โหยหาอดีต แม้เมื่อเปรียบเทียบสภาพทางเศรษฐกิจและพัฒนาการทางเทคโนโลยีแล้วประเทศเพื่อนบ้านอย่างลาว ยังล้าหลังจากไทยเป็นอย่างมาก แต่การเดินทางเข้าไปยังประเทศลาว และหลวงพระบางของตัวละครเอกหญิง จึงเป็นการเดินทางเข้าไปเพื่อรักษาบาดแผลโดยอาศัยความงามของธรรมชาติ วิถีชีวิตที่สงบเรียบง่ายเป็นเครื่องเยียวยา

การเดินทางเข้าไปยังหลวงพระบางของ *เรริน* จึงเป็นการเดินทางเข้าไปในฐานะ ผู้ป่วย ด้วยเหตุนี้เธอจึงกล้าที่จะเดินทางเข้าไปในหลวงพระบางเพียงลำพัง และการเดินทางเข้าไปในหลวงพระบางดังกล่าวจึงมีเหตุผลมากกว่าการเดินทางเพื่อพักผ่อน แต่ต้องการที่จะประกอบสร้างตัวตนใหม่ของเธอขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง ด้วยเพราะในทัศนคติของเธอ เธอมองว่าที่นี่ยังเต็มไปด้วยวัฒนธรรมและ

ธรรมชาติ เธอจึงเลือกที่จะเดินทางมายังหลวงพระบางทั้งที่ถ้าหากต้องการจะหลบหนีจากแฟนหนุ่มแล้วเธอควรที่จะเดินทางไปยังต่างประเทศที่ไกลกว่านี้ที่ยากจะค้นหาตัวเจอ

เมื่อได้รู้จักกับ *กีทอผ้า* และเรื่องราวอันน่าลึกลับในอดีตของลาว *เรริน* จึงถือวิสาสะและล่วงล้ำข้อห้ามที่มีมาแต่อดีตเรื่องการไม่ควรไปทอผ้าต่อจากผ้าฝืนเดิมที่เจ้าของทอค้างคาไว้ ด้วยสำคัญตัวเองว่าเป็นคนไทยผู้มีความรู้และความสามารถ เธอจะสามารถใช้ความรู้ที่มีอยู่เพื่อช่วยร่วมก่อร่างสร้างประวัติศาสตร์ของเมืองหลวงพระบางขึ้นมาให้เสร็จสมบูรณ์ รวมถึงการปลดปล่อยวิญญาณที่วนเวียนและเก็งโยงกับผ้าบนกี่ให้เป็นอิสระ และเธอก็สามารถทำได้ด้วยเพราะในช่วงเวลาดังกล่าวก็เป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมที่สุดเพราะ เธอเป็นเพียงหญิงไทยเพียงคนเดียวที่มีความรู้เรื่องการทอผ้าในพิพิธภัณฑสถาน และ “ความเป็นลาว” ที่ *เรริน* จะประกอบสร้างขึ้นก็เป็นเพียงเรื่องราวที่สามารถเกิดขึ้นได้บนดินแดนประเทศลาวเท่านั้น ไม่สามารถเกิดเรื่องราวเช่นนี้ได้บนดินแดนประเทศไทย ทั้งที่จริงการกระทำของ *เรริน* เป็นความพยายามที่จะรักษาบาดแผลจากอดีตของตนโดยอาศัย เรื่องผี และ ผ้าทอที่ค้างคาไว้ ซึ่งผี และผ้าทอ เป็นภาพแทนของมรดกทางวัฒนธรรมที่มีมาแต่อดีต ซึ่งผู้คนในท้องถิ่นเชื่อและเคารพ การมีอยู่ของผีและเรื่องราวความรักในอดีต ของ *เจ้าหญิงมะณีริน* และ *เจ้าศิริวัฒนา* หมายถึง เรื่องราวแห่งความรัก อันเป็นต้นกำเนิดของ ผ้าบนกี่ลายอุบะสร้อยสา ซึ่งส่งเสริมและเพิ่มคุณค่าให้รู้ว่า ผ้าแต่ละผืนนอกจากจะเป็นเครื่องหมายความเป็นวัฒนธรรมอันมีรากเหง้าและยังทรงคุณค่าด้วยประวัติอันยาวนาน ที่สะท้อนถึงความเป็นชาติที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน

ดังนั้นการมีอยู่ของผ้าห่มสะบักลาวโบราณและการดำรงอยู่ของผีแบบ *เจ้าสีเกด หม่อมบัวเงิน* และ *ผีนางเม้ย* จึงให้มีน้ำหนักเพียงพอที่จะสร้างภาพแทนของ “ความเป็นลาว” ได้ว่า เป็นดินแดนที่เปี่ยมไปด้วยเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ประเพณีวัฒนธรรมอันยาวนานที่ก่อร่างเพื่อบอกเล่าเรื่องราวของประวัติศาสตร์ชาติในอดีตอันรุ่งเรืองแก่ผู้ที่พบเห็นได้เข้าไปมีประสบการณ์ร่วม

เสียงของตัวละคร *หม่อมบัวเงิน* และ *ผีนางเม้ย* ใน *รอยไหม* เป็นเสียงที่ปะทุดังขึ้นมาจากเหตุการณ์ในอดีตและส่งต่อมาจนถึงยุคปัจจุบัน เสียงของตัวละครที่ก่นด่าและระบายออกถึงความรู้สึกเจ็บแค้นและอาฆาตยังหมายถึงการหวงแหนและเฝ้าระวังการเข้ามารุกราน “ความเป็นลาว” อันสงบเงียบและงดงามที่มีอยู่ในวัฒนธรรมและรูปแบบการดำเนินชีวิตที่มีมาแต่อดีต ถึงแม้

กาลเวลาและสมัยจะเปลี่ยนไป เสียงดังกล่าวยังไม่อาจลบเลือนหายไปจากเมืองหลวงพระบางได้ แสดงให้เห็นถึงความหวงแหนในวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมของชนพื้นเมืองที่ต้องการจะคัดค้านอำนาจของการเปลี่ยนแปลงจากสังคมแบบทุนนิยมนั่นเอง

ภาพแทนของ “ความเป็นลาว” ที่ถูกนำเสนอผ่าน *ผ้า* และ *ผู้หญิง* ใน *สาปภูษา* และ *รอยไหม* จึงหมายถึงความต้องการจะดำรงไว้ซึ่งตัวตนและพื้นที่ของตัวเอง ท่ามกลางกระแสโลกที่กำลังเปลี่ยนไปและกำลังเข้ามาบีบคั้นทำให้สภาพวิถีชีวิตและสังคมของคนลาวในหลวงพระบางเปลี่ยนแปลงไปด้วย หลังจากเมืองหลวงพระบางได้รับการยกย่องให้เป็นเมืองมรดกโลก ความพ่ายแพ้ของทั้ง *เจ้าสีเกต* และ *หม่อมบัวเงิน* เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมเก่าแก่ในอดีตที่ไม่อาจต้านทานกระแสของการเปลี่ยนแปลงในโลกสมัยใหม่ แต่อย่างไรก็ตามความพ่ายแพ้ที่เกิดขึ้นไม่ได้หมายถึงการยอมแพ้แต่แรงที่เข้ามาเปลี่ยนแปลง แต่ “ความเป็นลาว” ของจาก *ผู้หญิงลาว* ทั้งคู่ยังส่งต่อเจตจำนงในการหวงแหนและรักษาในรากเหง้าของตัวเองผ่าน *ผ้า* ทั้งสองผืน

ความเกลียดและโกรธแค้นของเจ้าสีเกตใน *สาปภูษา* จึงเป็นเสียงหนึ่งที่ถูกแต่งปรารภน่าจะให้เป็นตัวแทนของความรู้สึกของ “ความเป็นลาว” เป็นฝ่ายถูกกระทำมาแต่อดีตให้ไม่มีโอกาสได้พูดและเปล่งเสียงอันอัดอั้นอยู่ภายในออกมา ความเจ็บปวดของ *เจ้าสีเกต* ในฐานะเจ้าลาวที่ถูกกวาดต้อนมาในสยามประเทศและถูกข่มขู่ศักดิ์ศรีจากคนไทย ด้วยแม้จะเป็นเจ้าแต่ก็เป็นเพียง “เจ้าลาว” ไม่ได้ถูกยอมรับและถูกปฏิบัติในฐานะเจ้าแต่อย่างใด นับเป็นความพยายามที่จะต่อรองกับการสูญเสียที่เกิดขึ้นทั้งภายในจิตใจและ อัตลักษณ์ “ความเป็นลาว” ของ *เจ้าสีเกต* ที่แม้จะอยู่ในฐานะ *หลานเจ้าอนุวงศ์ แห่งดินแดนล้านช้างสีสัตนาคนหุต* แต่กลับไม่ได้รับการยอมรับในฐานะเจ้าอย่างสูงศักดิ์จากคนไทย ด้วยเพราะ “ความเป็นไทย” มีกรอบการมองเกี่ยวกับต้นกำเนิดหรือชาติกำเนิดของมนุษย์เป็นเครื่องมือสำคัญในการให้ค่า ความเป็นมนุษย์มาช้านาน ต้นกำเนิดของคนที่จะได้รับการยกย่องจึงหมายถึงการเกิดอยู่ในเชื้อสายวงศ์วาน ตระกูลเผ่าพันธุ์ที่สูงส่ง (กุสุมา รัชมณีนี, เสาวณิต จุลวงศ์ และสาวยรุณ น้อยนิมิต, 2550: 53 – 54) แต่ *เจ้าสีเกต* ซึ่งเป็นเพียงเจ้าจากลาวจึงได้รับการปฏิบัติอย่างดูหมิ่นดูแคลน และเป็นเจ้าที่ไร้ศาล ไร้ค่า นั่นเอง ความเกลียดชังและความแค้น ของ “*เจ้าสีเกต*” ที่ฝังตรึงอยู่ในผ้าห่มสะบักจึงเป็นสิ่งที่ช่วยสืบสาน “ความเป็นลาว” จากตัว *เจ้าสีเกต* ความงามของผ้าห่มสะบักเป็นความงามที่วิจิตรบรรจง สามารถสะกดตาตรึงใจนักค้า

ของโบราณและผู้คนที่ทั่วไปได้ จนนำไปสู่การยอมรับในความงามของผืนผ้า บ่งบอกถึง “ความเป็นลาว” ที่ถูกรับรู้และยอมรับได้ในสังคมไทย

2.1.2 “ผี” : อดีตที่ยังหลอกหลอนใน สถาปัตยกรรม

เจ้าสี่เกด คือภาพแทนของ “ความเป็นลาว” ที่ตกอยู่ในสถานการณ์คับขัน การต้องพยายามดำรงตนให้อยู่อย่างสงบสุขบนผืนแผ่นดินสยามประเทศ นับเป็นเรื่องที่ลำบากทั้งภายในจิตใจและร่างกาย การเป็นเจ้าหญิงที่พลัดถิ่น ในฐานะเชลยสร้างความอับอายและเจ็บแค้นในคราวเดียวกัน ยิ่งพระราชบิดาคือเจ้านองศ์ก่อการกบฏและถูกตัดสินประหารชีวิตถือเป็นความเจ็บช้ำอย่างมากอีกประการหนึ่งที่น่าไม่อาจยอมรับในโชคชะตา แม้จะมีเจ้าติสสะเป็นปู่เพียงคนเดียวบนแผ่นดินสยาม ก็ไม่อาจจะยับยั้งความเป็นธรรมให้กับนางได้ เหลือเพียงตัวเองเพียงลำพังที่พอจะต่อสู้เพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมให้กับตัวได้ “ความสาว” แห่งเจ้าหญิงผิงลาวจึงถูกนำมาเป็นข้อต่อรองเพื่อทวงคืนความยุติธรรมให้กับ “ความเป็นลาว” ของเธอที่ถูกคนสยาม “พรากร” มา โดยมี *ชายทัด* ข้าราชการหนุ่มที่กำลังเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน การเอาเกียรติยศและศักดิ์ศรีของตนเองเป็นไม้ตายชิ้นสุดท้ายของ *เจ้าสี่เกด* ในครั้งนี้ จึงมีเดิมพันคือ ชีวิตและ ความอยู่รอดเท่านั้น *เจ้าสี่เกด* จึงยอมเอาเกียรติยศและศักดิ์ศรีดังกล่าวเข้าแลก แม้ว่าการมีความสัมพันธ์กันที่ผู้สาวระหว่างชายหญิงที่ยังไม่แต่งงานกันนั้นเป็นเรื่องที่น่าอับอาย และยิ่งการมีความสัมพันธ์กันในฮิตลับสองกองสิบสี่ที่ให้ชายหญิงละเว้นการมีความสัมพันธ์กันด้วยในวันพระนั้นเป็นเรื่องที่ไม่อาจยอมรับได้ในวัฒนธรรมลาว (ชนาคาร ไทยพาณิชย์, 2542: 49) ด้วยหากเกิดการล่วงละเมิดดังกล่าวเกิดขึ้นก็จะถือเป็นบาปอย่างหนัก แต่ *เจ้าสี่เกด* ก็ยอมละเมิดซึ่งข้อห้ามเหล่านั้น

การยอมเอาตัวเข้าแลกกับชื่อเสียงทางสังคมและความผิดทางจารีตประเพณีนั้นถือเป็นการยอมเสียสละครั้งยิ่งใหญ่ของหลายๆคน ด้วยเพราะบุคคลต่างๆไม่อาจจะมีตัวตนอยู่ในสังคมได้ถ้าปราศจากศักดิ์ศรีอันได้มาจากการยอมรับของคนในสังคม ซึ่ง *เจ้าสี่เกด* ยอมที่จะแลกเพื่อให้ได้มาซึ่งเกียรติยศชื่อเสียงดังกล่าวของตน แม้จะโดนประณามและดูถูกจากชาวสยามแต่เพื่อรอคอยโอกาสของเธอมาถึง เธอก็ยอม

“...จำปาลาวให้หอมอย่างไรก็ไม่หอมนาน หอมทนอย่างดอกพิกุล
ดอก... จำปาลาวอาจจะหอม แต่ก็ชั่วประเดี๋ยวประด๋าว เก็บมาดม พอ
กลีบซ้ำแล้วก็โยนทิ้งเสีย ที่ไหนเลยจะมีค่าถึงขนาดนำมาใช้บูชาพระ”

(สาปฎยา: 430)

คำถูกข้างต้นเป็นคำกล่าวประชดประชันเสียดสีของหญิงโคม พี่สาวของหญิงฉาย หญิงเชื้อ
สายเจ้าจากฝั่งไทยที่เปรียบเทียบกับ “ความเป็นลาว” ของ *เจ้าสีเกด* เป็นเพียงดอกจำปาที่มีความหอมไม่
ทนทานและไม่ควรค่าแก่การเก็บมาเพื่อบูชาอย่าง ความงามของสาวชาวสยาม ในฐานะดอกพิกุล ที่
ไม่ใช่เป็นดอกไม้ที่จะหอมดมได้เพียงอย่างเดียวแต่เป็นดอกไม้ชั้นสูงที่สามารถเก็บมาบูชาพระได้อีก
ด้วย

การถูกเปรียบเทียบว่าเป็นเพียงดอกไม้ชั้นสอง รองจาก ดอกไม้แห่งความเป็นสยาม *เจ้าสีเกด*
ได้ถูกกดทับความเป็นหญิงครั้งแล้วครั้งเล่า แต่เธอก็ไม่ปริปากด้วยรู้ว่าถ้าหากผลตอบแทนได้หญิงโคมไป
สิ่งที่เธอยอมแลกทั้งหมดก็จะเป็นการสูญเสียเปล่าในทันที และถึงแม้เธอจะเอาชนะ “หญิงชาวสยาม”
เหล่านั้นได้ ก็ไม่สามารถจะเป็นเครื่องรับประกันว่า “ความเป็นลาว” ของเธอที่ถูกกดทับอยู่จะได้รับการ
ยอมรับอย่างชื่นชม แต่ *ชายทึด* ต่างหากที่จะเป็นตัวแทนของ “ความเป็นไทย” ที่จะช่วยส่งเสริมเธอให้
สามารถครอบงำเกียรติยศและศักดิ์ศรีของเธอได้ การเจียนนิ่งอยู่ของ *เจ้าสีเกด* จึงเป็นการรอจังหวะที่
เหมาะสมมากกว่า แต่อย่างไรก็ตามการรอคอยดังกล่าวก็มีนัยยะของการเก็บความคับแค้นไว้ภายในเพื่อ
รอจังหวะในการสะท้อนความรู้สึกและโต้กลับ แต่เหตุการณ์กลับพลิกผันเมื่อนางตั้งท้อง การรอคอย
ดังกล่าวจึงไม่อาจจะยืดเวลาไปได้นาน ด้วยเมื่อท้องของนางใหญ่ขึ้นมาก็เท่ากับเป็นการประจานความ
ล้มเหลวในการดำเนินชีวิตของนางให้คนทั่วไปได้รับรู้ การให้ *นางผิว* สวรับใช้รับ ไปบอกความจริงให้
หญิงฉาย รับรู้จึงเป็นอีกหนทางหนึ่งที่นางเชื่อว่า *หญิงฉาย* จะ หลีกทางให้ แต่เหตุการณ์ยิ่งเลวร้ายด้วย
หญิงฉาย ไม่ได้มีบทบาทสำคัญที่จะช่วยปลดเปลื้องและครอบงำศักดิ์ศรีของ “ความเป็นลาว” ให้กับนาง
ได้ ซ้ำร้ายเมื่อเรื่องราวล่วงรู้ไปถึง *หญิงโคม* เรื่องราวทั้งหมดก็บานปลายและร้ายแรงจนกลับมาทำร้าย
ตัวนางเอง เมื่อคนในเรือนทั้งหมดต่างประณามว่านางเป็นคนลาวที่ใจง่ายและทำลายชื่อเสียงแห่งชาติ
เชือกษัตริย์ นางจึงถูกสังคมลงโทษและแม้แต่เจ้าปู่ติสสะ ที่เป็นปู่ก็ยอมลงโทษเพื่อลงโทษต่อความผิด
ของนาง ด้วยเพราะความอับยศครั้งนี้นำมาซึ่งความรู้สึกอับอายมาสู่คนลาวในสยามนับตั้งแต่การ

พยายามลุกขึ้นมาเพื่อก่อการกบฏของเจ้าอนุวงศ์ ซึ่งขณะนั้นยังมีคนลาวอีกกลุ่มหนึ่งที่สามารถดำรงความเป็นอยู่ได้อย่างมีตัวตนและมีสิทธิจนได้รับการยอมรับและไม่มีชาวสยามคนใดจะกล้าเอาเปรียบ นั่นคือ *เจ้าจอมแ่วน* และ *เจ้านางทองสุก*

“คุณจอมจากเมืองลาวที่มีชื่อเสียงเล่าถึงความความทุกข์ที่สุดเห็นจะเป็น
คุณจอมแ่วน หรือที่สี่เกิดเคยได้ยินใครๆขนานนามเรียกท่านว่าคุณเสือ...
คุณเสือเป็นบาทบริจาริกของสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก...ราชนารี
อีกพระองค์หนึ่งที่มีเชื้อสายเวียงจันทน์ คือ พระราชชายานารี

เจ้าฟ้าคุณทลทิพยวดี ท่านเป็นพระราชธิดาของพระบาทสมเด็จพระพุทธ
ยอดฟ้าจุฬาโลกกับเจ้านางทองสุก พระธิดาเจ้าอินทวงศ์แห่งเวียงจันทน์
...”

(สาปฎยา: 414)

สตรีทั้งสามพระองค์ล้วนมีเชื้อสายลาว แต่ด้วยความจงรักภักดีและยอมประพฤตินำไม่ออกนอกทาง ทำให้คนลาวกลุ่มนี้มีสิทธิและอำนาจพอควรภายในแผ่นดินสยาม ซึ่งสตรีกลุ่มนี้คือภาพแทนของคนลาวที่ยอมสวามิภักดิ์รู้มีความชาญฉลาด แม้จะอยู่ท่ามกลางสถานการณ์ที่เลี้ยเปรียบแต่การพยายามใช้ความรู้ความสามารถช่วยเหลือกิจการสนองคุณแผ่นดินสยามจึงไม่เพียงแต่ทำให้คนลาวกลุ่มนี้อยู่รอดปลอดภัย แต่ยังประโยชน์และทัศนคติในเชิงบวกแก่คนลาวที่เหลือด้วยจนได้รับการพระราชทานรางวัลเป็นสวนขวา (คันสนีย์ วีระศิลป์ชัย, 2542: 118-120) ซึ่งพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงโปรดให้สร้างขึ้นในเขตพระราชฐานชั้นในอย่างวิจิตรบรรจง เมื่อครั้งที่เจ้าอนุวงศ์ทรงเคยคุมกองทัพเมืองเวียงจันทน์ไปช่วยกองทัพสยามรบกับพม่าที่เชียงแสน และ ผลสำเร็จจากการปราบปรามชาวข่าช่วยกองทัพสยามในปี พ.ศ. 2326 ข้อเท็จจริงนี้แสดงให้เห็นถึงสัมพันธภาพอันดีที่พระมหากษัตริย์ไทยทรงมีต่อเจ้าอนุวงศ์และชาวลาวที่อาศัยอยู่ในแผ่นดินสยามก่อนสงครามเจ้าอนุวงศ์จะอุบัติขึ้นในช่วงรัชกาลที่ 3

ในทางตรงกันข้ามการประพฤติดุร้ายเช่นนี้ของ *เจ้าสี่เกิด* จึงเป็นตัวแทนของ “ความเป็นลาว” อีกกลุ่มหนึ่งซึ่งอาจรู้สึกต่อต้านกับกลุ่มคนลาวที่จงรักภักดีและไม่เห็นด้วยกับการที่ต้องยอมศิโรราบต่อ

อำนาจของสยามในฐานะศัตรู *เจ้าสีเทด* จึงถูกถ่ายทอดภาพแทนของ “ความเป็นลาว” ที่ต่อต้านและชิงชังเมื่อถูกกดทับโดยความเป็นไทยในการรับรู้ของสังคมไทย และภาพของนางที่ละเมิดซึ่งจารีตอันเคร่งครัดของชาวลาวจึงนำมาซึ่งการถูกแม่แต่ “คนลาว” ด้วยตนเองลงโทษ จึงส่งผลให้ *เจ้าสีเทด* ในฐานะตัวแทนของ “ความเป็นลาว” ที่แข็งขันให้ถูกอัดด้อนให้อยู่ในมุมจนแทบจะไม่เหลือพื้นที่ให้นางยืนอย่างมีตัวตน เมื่อเปรียบเทียบกับ “เจ้าจอมทั้งสอง” ที่ต่างก็กำลังจะให้กำเนิดเนคเล็คเนื่อเชื้อไขของชาวสยาม เมื่อ *เจ้าสีเทด* กำลังตั้งท้องแต่สังคมไทยผ่านนวนิยายเรื่องนี้ก็ไม่อาจยอมรับนางได้ อย่างดีที่สุด นางก็จะได้รับการต้อนรับให้อยู่ในสถานะเพียงแค่ “เมียเก็บ” ที่อยู่ร่วมชายคาเดียวกับ *หญิงฉาย* ว่าที่เมียหลวงของเจ้านายไทย การทนอยู่ในสังคมที่เต็มไปด้วยชนชั้นสูงให้ได้อย่างอยู่รอดปลอดภัยให้ได้ ก็มีเพียงการรู้จักปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์

แต่ *เจ้าสีเทด* แม้จะเก็บตัวเงียบอยู่ในช่วงแรก แต่เป็นการเก็บตัวเงียบเพื่อรอโอกาสในการ “เอาคืน” มากกว่า ซึ่งถือเป็นการทรยศหรือกบฏนั่นเอง ซึ่งเพื่อความมั่นคงของตัวละครฝ่ายไทย *เจ้าสีเทด* จึงไม่อาจได้รับการให้อภัย จุดจบของนางจึงเป็นการโต้ตอบต่อความอาฆาตมาดร้ายที่นางมีต่อคนสยาม

“ขอสาปแช่งด้วยดวงชีวิต ดวงจิตและดวงวิญญาณของข้าเจ้า... ทุกฝีมี่
 เข็ม ทุกเส้นไหม ทุกลมหายใจ... ความทุกข์ ความเจ็บแค้นใดที่พวก
 มันทำเอาไว้กับข้าเจ้า ของฝิ่งอยู่ในผ้าทรงสะบัดผืนนี้... ทุกฝีมี่เข็ม ทุก
 เส้นไหม ทุกลมหายใจ... พวกมันจะต้องเจ็บและทรมานกว่าที่ข้าเจ้า
 เคยเจ็บ ทรมานมากกว่าข้าเจ้านับสิบนับร้อยเท่า... ทุกฝีมี่เข็ม ทุกเส้น
 ไหม ทุกลมหายใจ ข้าเจ้าขอสาปแช่งมันผู้ใดที่ห่มผ้าผืนนี้....”

(สาปภูเขา: 8)

การตัดสินใจใช้มารยาหญิงผนวกกับเวทย์มนตร์คาถา ที่ลึกลับน่ากลัว เช่นนี้ ทำให้ “ความเป็นลาว” ที่ถูกนำเสนอในนวนิยายเรื่องนี้ เป็นความพยายามที่จะดำรงอดีตของตนเองเอาไว้ แม้กาลเวลาจะผ่านไปจนเข้าสู่ยุคใหม่ *ผีเจ้าสีเทด* ยังลุกขึ้นมาทำหน้าที่ในการแสดงอิทธิฤทธิ์และปาฏิหาริย์ แม้นักวิชาการทางด้านนิเทศศาสตร์หลายท่านจะมองว่าการมองเห็นบ้านเป็น *ผีร้าย* นั้นจะหมายถึงการดูถูกดูแคลนแต่ในบริบทของ การโหยหาอดีตของ “ความเป็นลาว” การปรากฏตัวของผีซ้ำแล้วซ้ำเล่าแสดงให้เห็นถึงความพยายามของผีที่จะบอกเล่าเรื่องราวของตัวเองรวมถึง การมีตัวตน อย่างกรณีของ *เจ้าสีเทด* การที่

ต้องพลัดบ้านพลัดเมืองมาอยู่ในดินแดนสยาม แล้วกลับต้องมาจบชีวิตลง โศกนาฏกรรมดังกล่าว เป็น การถูกทำลายและตายลงของเจ้านาง เป็นสัญลักษณ์ของ วัฒนธรรมในอดีตที่จบสิ้นลง แต่อย่างไรก็ตาม *ผ้าห่มสะบัก* ที่ถูกสร้างขึ้นใหม่จึงเป็นตัวแทนของวัฒนธรรมดังกล่าวที่ถูกสร้างขึ้นใหม่เพื่อส่งต่อ และสืบสานวัฒนธรรมอันเป็นการแสดงออกถึง “ความเป็นลาว” ในอดีตให้สามารถอยู่รอดจนถึงคนใน ยุคปัจจุบันได้ ในความเป็น *ผี* ของ *เจ้าสีเทก* ที่หลอกหลอนคนในยุคปัจจุบัน จึงเป็นการปรากฏตัว เพื่อให้คนในสังคมได้ตั้งคำถามและเรียนรู้ถึงอดีตว่ามีอยู่จริงหรือไม่

2.2 วิถีชีวิตแบบดั้งเดิมและ การโต้กลับในโลกสมัยสมัยใหม่

นวนิยายเรื่อง *สาปภูษา* และ *รอยไหม* นอกจากจะเป็นนวนิยายที่มุ่งเน้นให้ผู้อ่านงานบันเทิง คติได้เรียนรู้เกี่ยวกับภาพของ “ความเป็นลาว” ผ่านความงามของผ้าแล้ว ผู้แต่งยังสอดแทรก คติความเชื่อ เรื่องภูตผีและวิญญาณที่ยังคงดำเนินควบคู่กันไปกับสภาพความเป็นเมืองในแบบของเมืองท่องเที่ยว อย่างหลวงพระบาง การผสมผสานเรื่องราวความตื่นเต้น ผจญภัย ความลึกลับของความเชื่อในเรื่องภูตผี วิญญาณ ไปพร้อมกับสอดแทรกความงามของวัฒนธรรมดั้งเดิม ตลอดจนเรื่องราวของผ้าทอโบราณ ทั้ง สองผืนจึงสามารถตอบสนองและเติมเต็มผู้อ่านที่ชื่นชอบเรื่องราวความตื่นเต้นบนแผ่นดินที่มียังคง สภาพความสมบูรณ์ทางธรรมชาติและวัฒนธรรมและความเจริญแบบตะวันตกยังไม่สามารถเข้าไป ทำลายความงามแบบดั้งเดิม สอดคล้องกับกระแสการค้นท่องเที่ยวในดินแดนที่มีชื่อเสียงด้านวัฒนธรรม ของชนพื้นเมือง อันชวนให้เกิดความอยากรู้อยากเห็น อยากไปสัมผัสด้วยตาตัวเอง ซึ่งมักปรากฏ เรื่องราวของ อาหารการกิน เรื่องราวเร้นลับน่าค้นหา และ เครื่องนุ่งห่มแบบโบราณ เป็นต้น

ความสำคัญของเครื่องแต่งกายหรือเครื่องนุ่งห่มยังสามารถพบเห็นได้จากชื่อเรื่อง ของนวนิยาย ทั้งสอง *สาปภูษา* และ *รอยไหม* ซึ่งชื่อเรื่องแม้จะวิเคราะห์อย่างผิวเผินก็จะรับรู้ว่าเป็นเรื่องราวที่ดำเนิน ไปอันมีส่วนเกี่ยวข้องกับ “ผ้า” ทั้งสองเรื่อง ซึ่งผู้แต่งได้สร้างแรงจูงใจและความสงสัยให้เกิดขึ้นกับ ผู้อ่านด้วยการสร้างเรื่องผ้าให้มีความลึกลับด้วยคำสาป และร่องรอยอันจะนำผู้อ่านไปสู่การค้นหาคำพิ การอ่านว่า นวนิยายที่เกี่ยวกับผ้าทั้งสองเรื่องมีเรื่องราวน่าตื่นเต้นและสะพรึงกลัวแบบใดแฝงเร้นอยู่ *เรริน* และ *ไหมพิม* จึงทำหน้าที่เป็นนักผจญภัยที่จะนำพาผู้อ่านเดินทางตามร่องรอยของผ้าทั้งสองผืน

จนนำไปสู่เรื่องราวของความแก่นแบบข้ามภพข้ามชาติของวิญญาณผู้ถูกระงับในอดีตที่ยังคงวนเวียนเพื่อหาทางแก้แค้น การเดินทางข้ามพรมแดนรัฐชาติของ *เรริน* พร้อมกับองค์ความรู้ในฐานะอาจารย์สอนภัสตราภรณ์ศาสตร์ และการก้าวเข้าไปสู่ปมปัญหาที่ถูกหลบซ่อนอยู่ภายใต้ลายผ้าโบราณอันงดงามของ *ไหมพิม* จึงต้องดำเนินไปพร้อมกับองค์ความรู้ที่เธอได้ร่ำเรียนมาอย่างซ้ำของซึ่งจะเป็นเครื่องมือในการต่อรองกับอำนาจที่เร้นลับจากผู้ไม่หวังหวังดีทั้งจาก *หม่อมบัวเงิน ศีเมย์* และ *เจ้าสีเกด* แต่ทั้งนี้เรื่องราวทั้งหมดเชื่อว่าจะคลี่คลายได้เพียงอาศัยความรู้ตามแบบวิทยาศาสตร์เท่านั้น ตัวละครเอกของเรื่องจำต้องอาศัย ความเชื่อ ซึ่งเป็นภูมิปัญญาที่อยู่คนละขั้วกับวิทยาศาสตร์ จนกระทั่งสามารถคลี่คลายและนำพาความสงบสุขมาสู่ทุกคนในสังคมทั้งชาวไทยและชาวลาว

กล่าวได้ว่า เรื่องราวของ *สาปภูษา* และ *รอยไหม* เป็นนวนิยายที่เขียนขึ้นจากรายการของความเป็นชนพื้นเมืองแบบดั้งเดิม ซึ่งแม้สังคมรอบข้างจะเป็นสังคมที่เจริญด้วยวัตถุและเทคโนโลยีเพียงใด แต่ปัญหาต่างๆทั้งหมดก็ไม่สามารถแก้ได้ด้วยอาศัยเพียงความรู้แบบวิทยาศาสตร์แต่จำเป็นต้องอาศัยภูมิความรู้เรื่องอำนาจความดีจึงจะสามารถเอาชนะสิ่งชั่วร้ายได้ ความสำเร็จของนวนิยายทั้งสองเรื่องของ *พงศกร* จึงไม่ได้มีเพียงเรื่องราวความตื่นเต้น หวาดเสียวจากสิ่งเร้นลับน่าค้นหาเท่านั้น แต่วิถีชีวิตของคนลาวในหลวงพระบาง และเวียงจันทน์เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ช่วยตรึงให้ผู้อ่านติดตาม จากบทสัมภาษณ์ของผู้เขียนที่พูดถึงเรื่องราวความเป็นชาติ ที่ถูกแฝงเร้นอยู่ในผ้าว่า “มันมหัศจรรย์มาก ผ้าชิ้นหนึ่งมีความคิด และชีวิตเบื้องหลังเยอะ ไม่ว่าจะป็นชีวิต ความเป็นมาและการดำรงอยู่ของชาตินั้นๆ” (*พงศกร*, 2554) จะเห็นได้ว่า “ความเป็นลาว” ในนวนิยายทั้งสองเรื่อง ได้ถูกนำเสนอผ่านผืนผ้าอันเป็นเครื่องนุ่งห่มอันมีต้นกำเนิดมาจากหญิงลาวทั้งสองชนิด “ความเป็นลาว” ในมุมมองของ *พงศกร* ไม่ได้ถูกแฝงเร้นไว้เฉพาะเรื่องราวของผ้าเท่านั้น แต่ยังพบเห็นได้จากขนบธรรมเนียม และเรื่องราวของอาหารการกินด้วย เมื่อนำมาตัดแปลงเป็นละครทางโทรทัศน์ก็นำมาซึ่งความนิยมเช่นเดียวกัน ทำให้เกิดกระแสการหวนระลึกถึงอดีตของประเทศไทยว่า “แต่ก่อนเราก็เคยมีสภาพบ้านเมืองที่มีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ ประเพณี และวัฒนธรรมไม่ต่างจากที่ผู้แต่งได้สร้างสรรค์ขึ้นในนวนิยายทั้งสองเรื่องเลย” โดยเฉพาะเรื่องราวอาหารการกิน แต่อย่างไรก็ตาม “ความเป็นลาว” ผ่านเรื่องราวของอาหารการกินนั้น ยังถูกนำเสนอผ่านมุมมองของนักท่องเที่ยวที่มีมุมมองแบบตะวันตกและนำมาตัดสินวิถีชีวิตการกินอยู่แบบลาวดังจะนำเสนอต่อไป

2.2.1 “การกิน-อยู่: วัฒนธรรมกับการโต้กลับ ใน รอยไหม

รอยไหม ได้นำผู้อ่านได้มีประสบการณ์เกี่ยวกับอาหารของคนลาวอยู่หลายครั้ง ซึ่งประสบการณ์ดังกล่าวผู้อ่านได้สัมผัสผ่าน *เรริน* ที่ได้รับเชิญให้ร่วมโต๊ะรับประทานอาหารกับ *แม่หญิงวันคารา* เจ้าของเกสต์เฮาส์ที่มอบความสนิทสนมให้กับ *เรริน* เป็นพิเศษมากกว่าแขกที่มาพักในเกสต์เฮาส์คนอื่นๆของเธอรากับ *เรริน* เป็นสมาชิกคนหนึ่งในครอบครัวของ*แม่หญิงวันคารา* การได้รับความเอาใจใส่ด้านอาหารการกินดังกล่าวทำให้ *เรริน* ได้สัมผัสกับประสบการณ์ด้านอาหารการกินอันแสดงออกถึง “ความเป็นลาว” ผ่านการประกอบอาหารที่เจ้าของบ้านอย่าง *แม่หญิงวันคารา* รับประทาน ว่าอาหารแต่ละชนิดล้วนเป็นอาหารต้นตำรับสำหรับชาววัง คนธรรมดาสามัญไม่อาจจะสามารถหารมา รับประทานได้อย่างง่ายดายนัก ด้วยเพราะต้นตำรับอาหารดังกล่าวต้องผ่านกรรมวิธีและขั้นตอนที่ ซับซ้อนและกวดขันเป็นอย่างดี จุดประสงค์สำคัญที่ *แม่หญิงวันคารา* เปิดโอกาสให้ *เรริน* ร่วม รับประทานอาหารกับเธอเช่นนี้ คือความพยายามที่จะนำเสนอ “ความเป็นลาว” ผ่านอาหารว่า คนลาวใน หลวงพระบางมีประวัติศาสตร์ด้านอาหารอันยาวนาน แม้กระทั่งเรื่องการกินอยู่ก็ล้วนมีที่มาที่ไปและทำ ให้ “ความเป็นลาว” ว่ามีชาติกำเนิดอันสูงส่ง ไม่ใช่จะเป็นเพียงอาหารที่สามารถสรรหามารับประทาน ได้อย่างง่ายดาย และอาหารที่นำเสนอบนโต๊ะอาหารแต่ละครั้งล้วนมีที่มาแต่สมัยโบราณ โดยมีผู้รับรอง คือ *เพ็ญสิงห์* ซึ่งถือเป็นขุนนางชั้นสูงที่ได้รับความไว้วางใจจากกษัตริย์ลาว ในการดูแลรับผิดชอบเรื่อง เครื่องเสวยสำหรับพระมหากษัตริย์ลาวในอดีต

อาหารอันแสดงถึง “ความเป็นลาว” จึงถูกนำเสนอขึ้นมาเพื่อเพิ่มความสนใจจาก *เรริน* เพิ่มเติม จากที่เธอจะสนใจแต่เพียงเรื่องราวของ *ศิว* เท่านั้น เพราะการปรุงอาหารตามแบบฉบับของลาวนั้นได้รับการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร อันแสดงถึงที่มาของอาหารว่าได้รับการคัดสรรมาแต่ครั้งโบราณ อาหารเหล่านั้นก็อย่างเช่น *ปลาแอบ* ซึ่งเป็นอาหารอย่างแรกที่ถูกนำเสนอ ด้วยหลวงพระบางเป็น ดินแดนที่อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติ และมีแหล่งน้ำสำคัญคือแม่น้ำคานละแม่น้ำโขง สายเลือดหลักจากแม่น้ำทั้งหมด ลิบสอง สายที่หล่อเลี้ยงชาวลาวทั้งประเทศ ดังนั้น ความอุดมสมบูรณ์ ของอาหารประเภทปลาจึงเป็นความภาคภูมิใจที่ *แม่หญิงวันคารา* เลือกเพื่อนำเสนอสู่ *เรริน* ด้วยเพราะ เรื่องอาหาร งานครัว ต่างๆแม้จะถูกรับรู้ว่าเป็นพื้นที่เฉพาะสำหรับความเป็นหญิง แล้ว แต่เนื่องด้วย เรื่องราวเกี่ยวกับอาหาร อันแสดงถึงคุณค่าที่สามารถบอกเล่าเรื่องราวและประวัติศาสตร์ความเป็นมา

ของวัฒนธรรมการกินที่แท้จริงของความเป็นชาติลาวอันยิ่งใหญ่ จนแม้กระทั่งเพศชายอย่าง *เพียสิงห์* ซึ่งเป็นเพศชายก็ให้ความสนใจและหันมาศึกษาพร้อมกับจดบันทึกตำราอาหารดังกล่าวไว้ในฐานะหลักฐานทางประวัติศาสตร์

“อาหารหลวงพระบางเป็นอาหารลาวเหนือ รสชาติจะนุ่มลิ้น ไม่เน้นเผ็ดเหมือนอย่างอาหารลาวใต้ วันคาราเล่าด้วยสายตาเปี่ยมสุข ลงไปทางลาวใต้ แขวงจำปาศักดิ์นั้น อาหารเน้นเผ็ดจนน้ำหูน้ำตาไหล ช้างเวียงจันทน์เป็นลาวกลางๆ ก็มีลักษณะผสมกันไประหว่างลาวเหนือกับลาวใต้...แต่อาหารที่ถือว่าเป็นที่สุดของลาวก็เป็นทีหลวงพระบางนี่ละ”

(สาปฎยา: 78)

ความตั้งใจที่ *แม่หญิงวันคารา* เล่ากรรมวิธีต่างๆ ในการประกอบอาหารแต่ละชนิดให้ คนนอกอย่าง *เรริน* ฟังเป็นความตั้งใจที่จะแสดงให้เห็นถึงความโดดเด่นไม่น้อยไปกว่ากรรมวิธีการประกอบอาหารของชาติอื่น ความพยายามที่จะแสดงให้ *เรริน* ได้เห็นนี่จึงเป็นความพยายามที่จะบอกเล่าถึงประวัติศาสตร์อันยาวนานและหลากหลายตามสภาพพื้นที่ของประเทศ ผ่านอาหารอันแสดงออกถึงการสั่งสมทางวัฒนธรรมจึงถูกนำเสนอและหยิบยกให้เป็นประเด็นที่สมควรได้รับการกล่าวถึงด้วยมีเสน่ห์อันน่าหลงใหล แม้ครั้งแรกจะ *เรริน* จะมองเห็นอาหารที่อยู่ตรงหน้าของเธอว่ามีลักษณะคล้ายกับอาหารอีสานและไม่มีอะไรน่าสนใจ แต่มายาคติของ *เรริน* ที่มีต่ออาหารลาวกลับถูกรื้อสร้างใหม่ ด้วยความรู้และประสบการณ์ที่เธอได้รับโดยตรงจาก *แม่หญิงวันคารา*

“ก่อนมาหลวงพระบาง ฉันไม่มีความคิดเรื่องอาหารอยู่ในหัวเลยสักนิด คิดแต่ว่าอาหารลาวก็เหมือนกับอาหารอีสาน และก็น่าจะเหมือนกันไปหมด หลับตาฉันจะนึกถึงส้มตำ ไก่ย่าง ลาบ น้ำตก... อะไรทำนองนั้น

(สาปฎยา: 78)

ภาพการยอมรับใน “ความเป็นลาว” ผ่านการนำเสนอของอาหารการกินของ *เรริน* ยังถูกตอกย้ำไม่เพียงแต่ อาหารการกินที่สืบทอดมาแต่โบราณ แม้ยุคสมัยจะก้าวเข้าสู่ยุคใหม่ อาหารของลาวก็มีการเปลี่ยนแปลงตัวเองเพื่อให้เข้ากับยุคสมัย การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนำมาซึ่งความรู้สึกเหนื่อความคาดหวังของ *เรริน* เมื่อเธอรู้ว่า อาหารลาวถูกนำเสนอสู่นักท่องเที่ยวต่างชาติในรูปแบบของร้านอาหารแบบตะวันตก โดย *สุริยวงศ์* ซึ่งภูมิความรู้แต่ดั้งเดิมถูกนำมาต่อยอดและพัฒนาให้เข้ากับยุคสมัยใหม่ ภูมิความรู้ด้านการจัดการ การบริหารงานแบบตะวันตก ทำให้ “ความเป็นลาว” ดังกล่าวมีลักษณะที่ทันสมัย และสามารถต่อสู้และแข่งขันกับ ร้านอาหารแบบตะวันตกได้

“The Chang เคอะ ช้าง...ตายจริง ร้านอาหารของสุริยวงศ์เองหรือคะ ฉันเพิ่งเดินผ่านเมื่อวานนี้เอง ร้านสวยมากเลยคะ ...ตกแต่งน่ารัก เรรินเบิกตากว้างด้วยความตื่นเต้น ไม่คิดว่าชายหนุ่มท่าทางสบายๆที่นั่งอยู่หน้าหล่อนั้นจะเป็นเจ้าของร้านอาหารที่มีชื่อเสียงของหลวงพระบาง”

(สาปฎยา: 26)

การเปลี่ยนแปลง “ความเป็นลาว” ให้เข้ากับยุคสมัย จึงเป็นการสานต่อวัฒนธรรมด้านการอาหารให้มีอัตลักษณ์ขึ้นมาใหม่ จากเดิมอาหารลาวที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม กรรมวิธีและเครื่องปรุงแบบตะวันออก เมื่อกระแสจากโลกภายนอกเปลี่ยนแปลงไป การได้รับความรู้แบบตะวันตกของสุริยวงศ์ องค์ความรู้ด้านการจัดการบัญชี การบริหารร้านแบบตะวันตกถูกนำมาผสมผสานเพื่อส่งเสริมความเป็นอาหารท้องถิ่นให้มีความโดดเด่น เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม นำไปสู่การได้รับการยอมรับจาก *เรริน*

ความคิดเห็นข้างต้นได้นำเสนอให้เห็นว่า มายาคติของตัวละครเอกหญิง ในฐานะ *คนนอก* ที่ประกอบสร้างขึ้นได้มองความเป็นชาติผ่านอาหารการกินของคนลาวนั้น เป็นสิ่งที่ไม่น่าสนใจ ไม่มีเอกลักษณ์ ซึ่งแนวความคิดดังกล่าวเป็นแนวความคิดที่เกิดจากการคัดสรรและตัดสินวัฒนธรรมเรื่องอาหารของคนลาวผ่านประสบการณ์ที่เธอมี ความพยายามในการนำเสนอ อาหารการกินต่างๆของ *แม่หญิงวันดารา* เพื่อให้ได้รับการยอมรับในสายตาของ *เรริน* ประสบความสำเร็จในขั้นหนึ่ง ในการก่อสร้างความหมายใหม่ให้กับตัวละครเอกหญิง จากเดิมที่มองว่า และ ภาษากายแสดงถึง “ความเป็นลาว”

ผ่านอาหารยังหมายถึงการเป็น *ความไม่สุภาพ* (พงศกร, 2554: 79) เมื่อ *เรริน* ได้ยินคำว่า *ปลาแดก* โดยเอากรอบความหมายของคำศัพท์ในสังคมไทยไปจัดกรอบให้กับ คำในภาษาลาว เมื่อความเข้าใจดังกล่าวถูกสร้างขึ้นใหม่แล้ว ตัวละครเอกหญิง ยังได้เห็นทิศทางของการพัฒนาตัวเองของ อาหารลาว ผ่านคนรุ่นใหม่ที่ผสมผสานความเป็นตะวันตกกับอาหารลาวเข้าด้วยกัน ซึ่งสร้างความประหลาดใจให้กับเธอเป็นอย่างยิ่ง

เรื่องราวของอาหารอันเป็นภาพแทนของ “ความเป็นลาว” ที่ถูกนำเสนอจึงมีลักษณะที่ยังคงมีความเป็นท้องถิ่นอยู่ กลิ่นไอของวัฒนธรรมการกินแบบดั้งเดิมยังสามารถพบเห็นในหลวงพระบางผ่าน *แม่หญิงวันดารา* ในฐานะผู้หญิงลาวที่สามารถสืบทอดวัฒนธรรมการกินพร้อมด้วยองค์ความรู้อย่างครบถ้วนด้วยประวัติศาสตร์ของอาหารผ่านบันทึกทางประวัติศาสตร์ของ *เพ็ญสิง* อย่างไรก็ตามเมื่อกระแสจากโลกภายนอก โดยเฉพาะกระแสการเปลี่ยนแปลงจากตะวันตกที่พยายามเข้าครอบงำวัฒนธรรมต่างๆรวมทั้งวัฒนธรรมการกิน แต่ *พงศกร* ได้นำเสนอให้เห็นว่า “ความเป็นลาว” ผ่านอาหารดังกล่าวสามารถดำรงอยู่ได้ภายใต้สังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงไป “ความเป็นลาว” ของอาหารอาจจะสามารถคงรูปแบบและรสชาติเดิมไว้ได้ แต่การจัดการร้าน การบัญชี เป็นองค์ความรู้แบบตะวันตกที่เข้ามาจัดการให้ เรื่องราวของอาหารลาว ได้รับการยอมรับในสายตานักท่องเที่ยวอื่นๆ

สัญลักษณ์รูปช้าง ซึ่งถูกใช้เป็นสัญลักษณ์ประจำร้านถูกเรียกขานให้มีความเป็นตะวันตกมากขึ้น การปรับเปลี่ยนตัวเองให้เข้ากับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปแม้จะถูกมองว่าถูกครอบงำจากองค์ความรู้แบบตะวันตก แต่ ความรู้ด้านอาหารของลาวยังอยู่ องค์ความรู้จากตะวันตกเป็นเพียงเครื่องมือที่ถูกใช้เพื่อสร้างภาพลักษณ์และมาตรฐานใหม่เพื่อการยอมรับของคน *ภายนอก* เช่น *เรริน*

2.2.2 ผ้า และ ผู้หญิง: ภาพความรุ่งเรืองในอดีตใน *สาปภูษา*

เรื่องราวของ *เจ้าสีเกิด* กับผ้าตาตระกำฝืนนี้ จบลงด้วยวิญญูณของ *เจ้าสีเกิด* ได้รับการปลดปล่อยให้เป็นอิสระจากพันธนาการแห่งความโกรธแค้น พร้อมกับแล่งทองที่ถูกนำมาใช้ทอในผ้าตาตระกำฝืนที่ต้องคำสาปนี้ไปหลอมรวมเป็นส่วนประกอบหนึ่งของพระพุทธรูป การที่ *เจ้าสีเกิด* ได้รับ

การปลดปล่อยให้เป็นอิสระจากความโกรธแค้นดังกล่าว จึงหมายถึง “ความเป็นลาว” ที่ไม่ได้รับการยอมรับในนวนิยายดังกล่าวได้ถูกมองในมุมมองที่ดีขึ้น จนถึงขั้นการได้รับการยอมรับ

จากเดิมที่ *เจ้าสีเกด* หญิงสูงศักดิ์ชั้นเจ้าจากเวียงจันทน์ซึ่งไม่ได้รับการยอมรับในสายตาของคนสยาม เมื่อนางถูกคูหมื่นและถูกเหยียดหยามในศักดิ์ศรี การพยายามขัดขืนต่ออคติดังกล่าวจึงเป็นแรงผลักดันให้ นางต้องทำทุกอย่างเพื่อกอบกู้เกียรติยศที่สูญเสียไป รวมถึงการใช้เวทย์มนตร์ คาถา เพื่อสะกดให้ *ชายทวด* หันมาหลงรักนาง วิธีการนี้จึงเป็นความพยายามครั้งสุดท้ายที่นางได้ตัดสินใจกระทำลงไป แต่ทั้งที่รู้ว่าสิ่งที่กระทำลงไปนั้นถือเป็นความผิดมหันต์ ถ้าหากพลาดท่าและถูกจับได้ ย่อมหมายถึงหายนะที่จะมาถึงตัวนาง แต่หากตกอยู่ในสถานการณ์ที่กลืนไม่เข้าคายไม่ออกเช่น *เจ้าสีเกด* แล้วนางจึงกล้าที่จะลองเสี่ยงชีวิตดู แม้ผลจากการทำคุณไสยนั้นจะหมายถึงความตายก็ตาม

“โทษทัณฑ์ที่ผู้เจ้าวงษา เจ้าสีเกด และนางผิวร่วมกันทำความผิดในครั้งนี้ ยิ่งใหญ่นัก พระยาราชรองเมืองนำความขึ้นกราบบังคมทูลแล้ว มีพระราชวินิจฉัยเห็นสมควรว่าจะต้องลงโทษสูงสุดตามกฎหมายพระอัยการ เพื่อให้เป็นเยี่ยงอย่างแก่ผู้อื่นสืบไป”

(สาปภูษา: 473)

สยามประเทศใน *รอยไหม* ชี้ให้เห็นว่าการล่อลวงด้วยเวทย์มนตร์คาถา เป็นสิ่งที่ไม่อาจยอมรับได้ในสยามประเทศ ชำร่วยจุดประสงค์ของการใช้อำนาจเวทย์มนตร์คาถาก็เพื่อ ผลประโยชน์ของตัวเอง การกระทำดังกล่าวจึงถือเป็นสิ่งที่ไม่พึงกระทำ โทษทัณฑ์ที่นางจะได้รับถึงขั้นประหารชีวิต การใช้เสน่ห์ของ *สีเกด* ล่อลวง *ชายทวด* เปรียบได้กับหลอกหลวงกลุ่มคนไทยในเหตุการณ์กบฏผู้มีบุญ ที่เคยเกิดขึ้นในดินแดนแถบอีสาน และโทษทัณฑ์ของความคิดในการหลอกหลวงโอ้อวดศรัทธาเชื่อในเรื่องเหนือธรรมชาติเช่นนั้นล้วนมีโทษถึงขั้นประหารชีวิตเช่นเดียวกัน (สุวิทย์ ชีรสาศวัต, 2528: 242-243) รวมทั้ง กฎหมายตราสามดวง หมวดพระไอยการลักษณะเบ็ดเสร็จ มาตราที่ 147 และ 148 (*พงศกร*, 2554: 480) ยังกล่าวถึงโทษของความผิดฐานการทำเสน่ห์แล้วให้สามีและภรรยาเกิดบาดหมางกัน คือ การตัดสินประหารชีวิตเช่นเดียวกัน

อย่างไรก็ตาม *เจ้าสีเกด* ยังมีเวลาที่จะแก้ไขตัวเองก่อนจะถูกลงโทษ การถูกขอร้อง *ให้ปักผ้าห่ม* *สะบักผืนหนึ่งให้หญิงขายสำหรับใช้ในงานแต่ง* (พงศกร, 2554: 475) จึงจะเป็นเครื่องหมายของการขอขมาหลังจากที่ *ชายทัก* ไม่คิดใจเอาความ *เจ้าสีเกด* อาจจะได้รับคำสั่งและเห็นใจหากนางยอมก้มหน้ายอมรับในความผิดที่นางได้กระทำลงไป แต่ด้วยการกระทำที่นางตัดสินใจทำลงไปตั้งแต่ต้น นางได้ทุ่มเททั้งชีวิต เกียรติยศและศักดิ์ศรีแห่งหญิงสาวชาวลาวไปแล้ว การได้ตัดสินใจกระทำทุกอย่างลงไปโดยมิมีการวางแผน โดยมีเป้าหมายเพื่อแก้แค้นชาวสยามของนางทั้งหมด จึงเปรียบเสมือนการเดินทางที่ไกลเกินกว่านางจะกลับตัวกลับใจและยอมรับในชะตากรรมของตัวเองที่ต้องถูกตัดสินให้จบชีวิตลงโดยสยาม เช่นเดียวกับ *เจ้าอนุวงศ์* ลูกของเธอทั้งหมดยังคงสร้างความคับแค้นใจให้กับ *เจ้าสีเกด* เพิ่มทวีคูณไปอีก ด้วยรู้ถึงชะตากรรมของตัวเองว่าต่อไปไม่นานนางอาจจะไม่มีชีวิตอยู่ต่อไปได้อีก แล้วชาวสยามที่เหลืออยู่ก็มีความสุขโดยไม่มี *เจ้าสีเกด* อีกต่อไป ด้วยเหตุนี้เกียรติยศ ศักดิ์ศรีใน “ความเป็นลาว” ของ *เจ้าสีเกด* รวมถึงชีวิตของคนลาวทั้งหมดที่สูญเสียไปบนแผ่นดินสยามก็ปราศจากการชดเชย เมื่อไม่เห็นหนทางอื่นใดที่ทำให้คนสยามที่ปรารถนาจะลงโทษได้รับรู้ถึงแรงอาฆาตของนางความงามและเสน่ห์ของ “ความเป็นลาว” ผ่านผ้าห่มสะบักจึงถูกส่งต่อเพื่อนำพาแรงอาฆาต พยาบาทของเจ้า *สีเกด* ไปสู่คนสยามในรุ่นต่อมา

“ขอสาปแช่งด้วยดวงชีวิต ดวงจิตและดวงวิญญาณของข้าเจ้า... ทุกฝีมี่
 เข้ม ทุกเส้นไหม ทุกลมหายใจ...ความทุกข์ ความเจ็บแค้นใดที่พวก
 มันทำเอาไว้กับข้าเจ้า ของจงฝังอยู่ในผ้าทรงสะบักผืนนี้...ทุกฝีมี่ เข้ม ทุก
 เส้นไหม ทุกลมหายใจ...พวกมันจะต้องเจ็บและทรมานกว่าที่ข้าเจ้า
 เคยเจ็บ ทรมานมากกว่าข้าเจ้านับสิบนับร้อยเท่า...ทุกฝีมี่ เข้ม ทุกเส้น
 ไหม ทุกลมหายใจ ข้าเจ้าขอสาปแช่งมันผู้ใดที่ห่มผ้าผืนนี้....”

(สาปภูษา: 477)

เสน่ห์ของผ้าห่มสะบักที่ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการแก้แค้นดังกล่าวจึงเป็นเพียงมายาภาพที่ *เจ้าสีเกด* สร้างขึ้นมาเพื่อหลอกหลอนคนสยาม จนสามารถหลอเลี้ยงความแค้นของนางให้ดำรงอยู่คู่ชาวสยามต่อไป ความอาฆาตดังกล่าวจึงเดินทางข้ามภพข้ามชาติมายัง คนไทยในยุคสมัยใหม่ ซึ่งเป็นยุคสมัยที่คนไทยกำลังโหยหาอดีตผ่านความงามของ *ผ้า* ซึ่งผืนผ้าแต่ละผืนสามารถบอกเล่าเรื่องราวความเป็น

ชาติและตัวตนของเจ้าของผ้าได้ (พงศกร: 214) ความปรารถนาที่จะครอบครองผ้าห่มสะบักของร้านจำหน่ายผ้าโบราณ จึงไม่ได้มีจุดประสงค์อยู่เพียงเฉพาะเรื่องเงินทองเท่านั้น แต่ความหมายที่ลึกซึ้งคือการได้แสดงความเป็นเจ้าของผ้าโบราณที่จะสามารถนำมาบอกเล่าเพื่อสร้างเอกลักษณ์และความงามอันจะสร้างจุดเด่นของร้านให้ได้รับการยอมรับว่าเป็นร้านที่มีผ้าที่มีประวัติความเป็นมายาวนาน อันจะเป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีและน่าเชื่อถือให้กับร้านผ้าดังกล่าวได้ต่อไป

ดังนั้นเมื่อการตัดสินใจและให้ค่าความงามของ วัตถุ เช่น ผ้าห่มสะบัก เพียงแค่ความงามภายนอกคือลวดลายและเส้นไหมผสมทองคำเช่นนี้ จึงทำให้ ตัวละครไทยที่ได้พบเห็นผ้า จึงลงความเห็นว่างามอย่างแท้จริง และปรารถนาจะให้มันเป็นสมบัติของทางร้าน แม้จะไม่ได้ตั้งกําเนิดว่าผ้าชิ้นนี้มีที่มาที่ไปอย่างไร การตัดสินใจและตีค่าความงามของผ้าดังกล่าวอย่างง่ายดาย จึงทำให้ ร้านจำหน่ายผ้าของ *ปรีชญา* และผู้คนที่มาเกี่ยวข้องกับผ้าต้องตกอยู่ในสถานการณ์เลวร้ายอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งสมปรารถนาตามความต้องการของ *เจ้าสีเกด* ในการที่จะสร้างความเดือดร้อนให้กับ กลุ่มคนที่เคยเป็นศัตรูของเธอในอดีต ความอาฆาตแบบข้ามภพข้ามชาติเช่นนี้ สะท้อนให้เห็นว่า ความอาฆาต ความพยาบาท หรือ บาดแผลของความทรงจำที่ส่งต่อมาถึงปัจจุบัน มีต้นกำเนิดมาจากประวัติศาสตร์ของความรุนแรงที่เกิดขึ้นในอดีต แรงอาฆาตที่แฝงอยู่ในเส้นไหมของผืนผ้าก็มีที่มาจากการโดนกระทำด้วยความรุนแรงที่ *เจ้าสีเกด* ได้รับและเจ้า *สีเกด* เองก็เปรียบเสมือนตัวแทนของ “ความเป็นลาว” ในอดีตที่ถูกกระทำในช่วงกรณีความขัดแย้งอันมี *เจ้าอนุวงศ์* เข้ามาเกี่ยวข้อง การกําจัด *เจ้าสีเกด* ในยุคปัจจุบันด้วยการส่งต่อวิญญาณให้ไปสู่ภพภูมิที่ดีด้วยอำนาจของพระสงฆ์จึงถือเป็นจริยธรรมทางวรรณศิลป์ที่ผู้แต่งต้องการให้ผู้อ่านรับรู้ว่า ความอาฆาต พยาบาทของ “คนอื่น” ไม่อาจจะอยู่รอดได้ และทำอันตรายใดๆต่อ “ความเป็นไทย” ในทุกยุคทุกสมัย

หากวิเคราะห์ถึงชื่อ *เจ้าสีเกด* กับ *วัดสีสะเกด* ในสปป.ลาว แล้วล้วนมีความใกล้เคียงกัน วัดแห่งนี้ยังคงดำรงอยู่ได้จนมาถึงปัจจุบัน ด้วยเป็นวัดที่ *สร้างคุณประโยชน์* ต่อเหล่าทหารสยามโดยโบสถ์ของวัดแห่งนี้ได้ถูกใช้ประโยชน์เพื่อเป็นที่ตั้งกองทัพอสยามจากคราวการเดินทาง *ไปลุยล้างเวียงจันทน์เสียบรรลัย ระบายไปย่อยยับอับปรา* ซึ่งกล่าวไว้ใน *นิราศทัพเวียงจันทน์* เช่นเดียวกัน ถ้าหาก *เจ้าสีเกด* ขอมโอรสอ่อนอ่อนตามและเห็นถึงข้อดีในการช่วยเหลือการงานของสยาม เช่นเดียวกับ *เจ้าจอมแวน* และ *เจ้านาง*

ทองสุก ชีวิตของ เจ้าสีเกด ก็อาจจะไม่ *ย่อยยับอัปรา* เช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตาม การดำรงอยู่ของ *ฟ้าดาวทอง* อันเป็นตัวแทนของ *เจ้าสีเกด* สามารถบอกเล่าเรื่องราวและชะตาชีวิตของเธอได้เช่นกัน

ดังนั้น ทั้ง *ฟ้า* และ *เจ้าสีเกด* จึงเป็นความงามที่เป็นตัวแทนของ “ความเป็นลาว” ในอดีตอันรุ่งเรือง ฟ้าที่บรรจงประณีตและทำด้วยทองคำบ่งบอกถึงความร่ำรวยทางด้านทรัพยากร *เจ้าสีเกด* ผู้มีความรู้เรื่องการปักทอผ้าไหม สะท้อนภาพของผู้หญิงที่มีหน้าที่สำคัญในการสืบทอดและถ่ายทอดวัฒนธรรมสู่รุ่นต่อมา

เรื่องราวของ ศิ วิญญาณที่อาฆาต ในนวนิยายทั้งสองเรื่องใน *รอยไหม* และ *สาปภูษา* เป็นการเล่าเรื่องแบบสลับไปสลับมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันทำให้เห็นว่าสาเหตุของความอาฆาตมาดร้ายจนนำไปสู่โศกนาฏกรรมนั้นมีที่มาที่ไปและมีผลพวงมาจาก “บาดแผล” จากความทรงจำทางประวัติศาสตร์ในอดีตซึ่งนำไปสู่ความพยายามที่จะแก้แค้น และเอาคืน ของผู้เคยถูกรังแก แต่อย่างไรก็ตาม ความอาฆาต พยาบาทเหล่านั้นถูกทำให้เป็นสิ่งที่ไม่สามารถทำอันตรายต่อ คนในยุคปัจจุบันได้ ด้วยเพราะคนในรุ่นต่อมาแม้จะเป็นลูกหลาน หรือสืบเชื้อสายจากผู้เคยกระทำกรรมใดๆไว้ พวกเขาเหล่านั้นก็ไม่สมควรที่จะต้องมาเป็นผู้รับชะตากรรมที่พวกเขาก่อขึ้น การได้รับรู้ถึงบาดแผลและความเจ็บช้ำนั้น ถือว่าเป็นประสบการณ์ร่วมที่เลวร้ายไม่ต่างจากการประสบกับชะตากรรมของผู้ถูกรังแกแต่อย่างใด ดังนั้นการกำจัดความอาฆาตพยาบาทนั้นให้ออกไปจากบริบทของสังคมไทยสมัยใหม่ในนวนิยายทั้งสองเรื่องจึงเป็นคุณธรรมทางวรรณศิลป์อย่างหนึ่ง

อย่างไรก็ตามการปรากฏตัวเพื่อหลอกหลอนของ *ผีเมีย* และ *เจ้าสีเกด* ในเวลาปัจจุบันนั้นทำให้เห็นว่า ความทันสมัยในสังคมเมืองนั้น ยังคงมีโหยหาอดีตแอบแฝงอยู่ และหนทางที่จะกำจัดผีและวิญญาณที่อาฆาตเหล่านั้นคือ แรงกระทำจากกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบันที่พยายามเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมดั้งเดิมไปสู่สิ่งใหม่

ดังนั้นแม้ความเป็นหญิงและความเป็นผีของ *เจ้าสีเกด หม่อมบัวเงิน* และ *ผีเมีย* จะถูกกำจัดออกไปให้พ้นจากสังคมปัจจุบัน แต่การตายไปของ “ความเป็นลาว” ดังกล่าว ไม่ใช่การหายไปอย่างหมดสิ้น แต่ยังทิ้งร่องรอย ให้สามารถสืบค้นหาผ่าน *ฟ้าลาว* ทั้งสองผืน เมื่อศึกษาสถานภาพของ “ความเป็นลาว” ของผู้หญิงลาวแล้ว สถานภาพและบทบาทแม้จะต้องต่อสู้กับกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก

ภายนอกเพราะ ผู้หญิงลาวใน *รอยไหม* และ *สาปภูเขา* ต่างถูกกำหนดให้อยู่ในรูปของ ผี และวิญญาณ ที่เต็มไปด้วยความอาฆาตแค้น จากเหตุการณ์ในอดีต ผีผู้หญิงลาวเหล่านี้จึงเป็นตัวแทนของ “ความเป็นลาว” ต้องการอนุรักษ์วัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเองไว้ไม่ให้สูญหาย แม้กาลเวลาได้เปลี่ยนผ่านจากอดีตเข้าสู่ยุคสมัยใหม่แล้ว ผีผู้หญิงลาวเหล่านั้นยังคงปรากฏตัวให้เห็นอยู่เสมอ การโดนกำจัดออกไปให้พ้นจากสังคมปัจจุบันในฐานะผีแม้จะเป็นที่สมเหตุสมผล (กำจร หลุยยะพงศ์ และ สมสุข หินวิมาน, 2548) ยังแฝงนัยยะของการไม่อาจต้านทานต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมภายนอก นวนิยายทั้งสองเรื่อง จึงเป็นภาพแทนของ “ความเป็นลาว” ที่ถูกนำเสนอให้เห็นถึงความโหยหาอดีต วิญญาณ การทำเสน่ห์ และ เวทย์มนตร์คาถาอาจจะเป็นสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติท่ามกลางโลกในยุคสมัยปัจจุบัน แต่ผีและเวทมนตร์ดังกล่าวหมายถึงความพยายามที่จะดำรงไว้ซึ่งอดีตอันเคยรุ่งเรืองของ “ความเป็นลาว”

บทที่ 3

“ความเป็นลาว”: มิตรภาพที่ปราศจากอคติใน ลูกแม่น้ำโขง และ เพื่อนรักริมโขง

วรรณกรรมเยาวชนทั้งสองเรื่องเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับความผูกพันในวัยเด็กของ “เด็กชายป๋ม” และเพื่อนๆ ทั้งคนไทยและคนลาว โดยมีบรรยากาศในโรงเรียนประถมประจำหมู่บ้านและในโรงเรียนประจำอำเภอ ในอำเภอเมือง จังหวัดหนองคายเป็นฉากหลัง วิถีชีวิตครอบครัวของเพื่อนป๋มแต่ละคนเช่น ล้วนเด็กชาวลาว เตียนเด็กชาวเวียตนาม หรือ คำหล้าเพื่อนชาวไทย ล้วนเชื่อมโยงให้เห็นถึงการดำรงชีวิตแบบพื้นบ้านที่สัมพันธ์กันแม้จะแตกต่างด้วยชาติกำเนิด เช่น ขั้นตอนการรับจ้างเผาข้าวหลาม ของครอบครัวเตียนซึ่งเป็นชาวเวียตนามอพยพ การปลุกยาสูบขายเป็นยาเส้นของครอบครัวป๋ม การดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดของ ล้วนเด็กชาวลาวที่ต้องขายถั่วต้มในงานตัดลูกนิมิตวัดได้ แสดงให้เห็นถึงความสามัคคีและไว้ซึ่งอคติในการแบ่งแยก “ความเป็นลาว” ออกจากความเป็นมีเพียงแต่สัมพันธ์ภาพและความหวังดีต่อกันเท่านั้นจึงจะทำให้พวกเขาอยู่รอดได้ ก่อนที่จะทำการศึกษาผู้วิจัยจะกล่าวถึง การวิเคราะห์ด้วยบท การวิเคราะห์โครงเรื่อง การวิเคราะห์ตัวละคร และแนวคิดที่ได้รับจากวรรณกรรมชุดนี้ ดังนี้

เชมชาติ ได้นำเรื่องราวที่เกิดขึ้นผ่านประสบการณ์ของตัวเองในวัยเด็กย้อนหลังไปเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๐ เวลาแม้จะเป็นช่วงเวลาหลังการสิ้นสุดลงของสงครามเย็น แต่ความหวาดกลัวของภัยคุกคามของคอมมิวนิสต์ในกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขงก็ยังคงมีอยู่ ผู้เขียนได้นำเสนอให้เห็นภาพของความขัดแย้ง ความหวาดกลัวและ การปฏิเสธของคนไทยที่มีต่อ คนลาวซึ่งขณะนั้นชาวลาวตกอยู่ภายใต้การปกครองในระบอบที่ไม่ใช่ระบอบประชาธิปไตย ความหวาดกลัวการคุกคามของภัยคอมมิวนิสต์ถูกนำเสนอผ่านมุมมองของผู้ใหญ่ที่มองว่า “ความเป็นลาว” คือการนำมาซึ่งความพ่ายแพ้และอ่อนแอ คนไทยโดยเฉพาะชาวบ้านที่เป็นผู้ใหญ่จึงมองว่า “ความเป็นลาว” เป็นสิ่งที่สมควรจะถูกแบ่งแยกออกจากความเป็นไทย และ อุดมการณ์เช่นนี้ก็ถูกถ่ายทอดลงมายังเด็กๆ ที่เป็นลูกหลานของพวกเขาด้วย

“เด็กชายป๋ม” จึงเป็นตัวแทนของอุดมคติของคนไทยอีกขั้นหนึ่งที่ไม่เห็นด้วยกับความคิดเห็นดังกล่าว โดยมียาย แม่และป้า ที่เป็นผู้คอยส่งเสริมให้เขาเห็นคุณค่าของความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียม

กันโดยปราศจากการแบ่งแยก ซึ่ง“เด็กชายปั้ม”เองก่อนที่จะรับรู้ได้ว่ามนุษย์นั้นต่างเท่าเทียมกันและสมควรที่จะได้รับโอกาสในฐานะสมาชิกของสังคม ตัวเขาเองก็เคยมีประสบการณ์ที่นำไปสู่การหาทางออกให้กับตัวเองว่า เพราะเหตุใดเขาจึงถูกทำให้รู้สึกแปลกแยกออกไปจากเด็กคนอื่นๆ ในหมู่บ้าน และกระบวนการที่นำมาซึ่งคำตอบให้ตัวเขาเองนั้นก็กลายมาเป็นวิธีการที่จะสร้างความเสมอภาคให้กับเด็กชายล้วน ซึ่งเป็นภาพแทนของ “ความเป็นลาว” ที่ไม่ได้รับการยอมรับบนแผ่นดินไทย และสุดท้าย“เด็กชายปั้ม”ก็สามารถหาทางออกให้กับตัวเองและเด็กชายล้วนได้

เหตุการณ์สำคัญที่นำไปสู่การค้นพบทางออกจากปัญหาของตัว“เด็กชายปั้ม” ได้ช่วยเปิดมุมมองของตัวเองเกี่ยวกับการได้รับการยอมรับและความเท่าเทียมในฐานะเพื่อนมนุษย์จากผู้อื่น และยังไปกว่านั้นการรู้จักเสียสละและการให้อันเป็นกุญแจที่จะนำไปสู่การสร้างมิตรภาพและความเท่าเทียมกันของคนในฐานะสมาชิกของสังคม ก็เป็นเครื่องมือที่ “เด็กชายปั้ม” นำไปสร้างความเท่าเทียมให้กับ “เด็กชายหล้า” ดังจะเห็นได้จากกรณีที่

“เด็กชายปั้ม” พยายามจะหาหนทางที่จะเข้ากลุ่มกับเพื่อนในหมู่บ้านให้ได้ แม้จะพยายามหลายวิธีการ เช่นการไม่ยอมใส่เสื้อผ้าที่ดูใหม่และสะอาดจนเกินไป แต่ก็ไม่สามารถนำมาซึ่งสิ่งที่เขาต้องการได้ จนท้ายที่สุด วิธีการสร้างมิตรภาพและความเท่าเทียมที่จริงนั้นคือการ มอบความจริงใจให้แก่คนอื่นด้วยใจบริสุทธิ์ต่างหากคือวิธีการที่จะสร้างให้มิตรภาพนั้นเกิดขึ้น *เขมชาติ* ได้นำเสนอสังขรณ์เช่นนี้ผ่านตัว “เด็กชายปั้ม” และให้ตัวเขาเป็นผู้ส่งต่ออุดมคติเช่นนี้ในการสร้างความเท่าเทียมให้กับ “ความเป็นลาว” ให้กับเพื่อนในวัยเด็กของ เด็กชายปั้ม

ผู้เขียนวรรณกรรมชุดนี้ได้สร้าง ตัวละครเด็กให้เป็นผู้ดำเนินการสร้างความเสมอภาคและเท่าเทียมในฐานะมนุษย์ร่วมโลก โดยให้มุมมองว่ามนุษย์แม้จะมีกำเนิดที่ต่างกันแต่ไม่ใช่ว่าปัจจัยที่จะนำมาสร้างความต่างและอคติให้เกิดขึ้นกับมนุษย์ จุดประสงค์ของผู้เขียนในการมองอำนาจให้เด็กเป็นผู้นำมาซึ่งความเสมอภาคและเท่าเทียมกันในวรรณกรรมชุดนี้ เพราะในช่วงเวลาดังกล่าว ความขัดแย้งทางการเมืองและการปกครองของประเทศในแถบกลุ่มแม่น้ำโขงในยุคของสงครามเย็นนั้น ผู้เขียนมองว่าล้วนเกิดขึ้นมาจากฝีมือของผู้ใหญ่ทั้งสิ้น ดังนั้นภายหลังที่สงครามและความขัดแย้ง “ดูเหมือน” ว่ากำลังจะสิ้นสุดลง คงเหลือเพียงแต่ซากเดนของความขัดแย้ง เด็กจึงเป็นความหวังของผู้เขียนที่จะสามารถลบล้างอคติเรื่องเชื้อชาติได้ เพราะเด็กไม่เพียงแต่ถูกเปรียบเสมือนผ้าขาว อัน

หมายถึงจิตใจอันบริสุทธิ์เท่านั้น แต่จิตใจของเด็กที่กำลังเติบโตขึ้นไปพร้อมๆกับการได้รับการปลูกฝังจากผู้ใหญ่ที่มีมุมมองก้าวหน้า อยู่พ้นไปจากอคติที่บังพวng เช่น แม่และยายของเด็กชายปั้ม จึงเปรียบเสมือนต้นไม้แห่งความหวังที่จะช่วยให้ความเท่าเทียมกันระหว่าง ความเป็นไทย และ “ความเป็นลาว”

การสร้างตัวละครที่เป็นเยาวชนในฐานะคนรุ่นใหม่ในการที่จะช่วยสร้างความเท่าเทียมกันในฐานะเพื่อนมนุษย์ร่วมชะตากรรม โดยปราศจากอคติ เพราะไม่ว่ามนุษย์แต่ละคนแม้จะต่างกันด้วยชาติกำเนิดและเชื้อชาติแต่หาได้ต่างกัน ในสิทธิของมนุษย์ผู้พึงจะได้รับ ความเท่าเทียมและเสมอภาคกัน และ อุดมคติดังกล่าวของผู้เขียนที่ต้องการจะให้เกิดขึ้นระหว่างความเป็นไทย และ “ความเป็นลาว” จึงเป็นแนวความคิดสำคัญของวรรณกรรมชุดนี้

“ถั่วต้มถูกหยิบใส่ถ้วยกระดาษหนังสือพิมพ์สนนราคาถ้วยละหนึ่งบาท เจ้าหนูทั้งสามขยักกันมือเป็นระวิง” หมอกยามเช้าปกแผ่กระจาย เรี่ยผิวน้ำโจง สายน้ำไหลจากทิศตะวันตกลงไปทางทิศตะวันออกอย่างชุ่มชื้น แต่มันคง แม้ว่าระดับน้ำยามนี้จะลดลงไปมากแล้ว คงต้องรอเวลาอีกหลายหับดาห์หายทรายจึงจะไหลขึ้นมาให้ ลมอ่อนหนาวเหน็บเนื้อคนตื่นเช้า แสงแดดทำตามหน้าที่ของมัน แต่ดูเหมือนว่าหมอกหนายังไม่ยอมให้มันทะลุผ่านลงมาง่ายๆ กระนั้น ความสว่างยังมากพอที่จะมองเห็นท้องทุ่งสวยยาสูบเขียวขจีอันกว้างใหญ่เบื้องหน้า วิธีชีวิตของชาวสวนยาสูบริมแม่น้ำโจงยังคงดำเนินต่อไปอย่างเรียบง่าย เต็มด้วยพลังแห่งชีวิต”

(เพื่อนรักริมโจง: 16)

ภาพของการช่วยเหลือซึ่งกันและกันของเด็กทั้งสามเชื้อชาติจึงเป็นสัญลักษณ์ของการหมดสิ้นลงของอคติที่ผู้เขียนต้องการที่จะให้เกิดขึ้น ผนวกกับการตระหนักรู้ในหน้าที่ของตัวเองว่าการสร้างความเท่าเทียมกันด้วยการมองข้ามเพื่อลอคอคติเรื่องเชื้อชาติก็จะเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ผู้เขียนต้องการที่จะนำเสนอ ภาพดังกล่าวถูกนำเสนอผ่าน “แสงแดดที่ทำตามหน้าที่ของมัน” ในการส่อง

ทะเล “หมอกหนา” อันหมายถึงอุปสรรคในเรื่องอคติที่บดบังจิตใจของคนไทยที่มีต่อ “ความเป็นลาว”

ดังนั้นในบทที่ 3 นี้ผู้วิจัยจึงมุ่งค้นหาการประกอบสร้าง “ความเป็นลาว” ที่มีนัยยะหมายถึงความเท่าเทียมกันกับ “ความเป็นไทย” จากการศึกษาวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง **“ลูกแม่น้ำโขง”** และ **“เพื่อนรักริมโขง”** ของ **เขมชาติ** ซึ่งนามปากกาของ เข้ม ชุตทอง วิศวกรผู้มีพรสวรรค์ด้านงานเขียนชาวจังหวัดหนองคาย วรรณกรรมทั้ง 2 เรื่องได้รับการตีพิมพ์ในช่วงปี พ.ศ. 2544 และ พ.ศ. 2547 ตามลำดับ ผู้แต่งได้นำเสนอภาพของวิถีชีวิตและความสัมพันธ์ระหว่างเด็กไทย ลาว และเวียดนาม อันมีลำน้ำโขงเป็นแหล่งกำเนิดของมนุษย์และแหล่งน้ำเพื่อทำมาหากิน ซึ่งถ่ายทอดจากประสบการณ์ในวัยเด็กของผู้แต่งในช่วง พ.ศ. 2518 – 2522 โดยมีผลพวงของความขัดแย้งทางอุดมการณ์การเมืองเป็นฉากหลัง หลังจากการสิ้นสุดลงของการปะทะกันระหว่างขั้วประชาธิปไตยและขั้วสังคมนิยมในสงครามเวียดนาม และวิเคราะห์ถึงวิธีการเพื่อค้นหาทางออกสู่การยุติความขัดแย้งดังกล่าวว่า ผู้แต่งได้นำผู้อ่านไปสู่บทสรุปอันเป็นทางออกของการสร้าง “ความเป็นลาว” อย่างไร

คำตอบของณธรม่วนไม่ได้สร้างความประหลาดใจให้กับปุ้มแม่แต่น้อย เพราะแม่แต่ครอบครัวของเขาเองก็มีญาติพี่น้องอยู่บนฝั่งลาวมากมาย เมื่อปีที่แล้วมีญาติของยายเข้ม (ยายของปุ้ม: ผู้วิจัย) ร่วมสิบคนมาพักอยู่ที่บ้านเกือบสองเดือนก่อนจะเดินทางไปประเทศฝรั่งเศส ยายเข้มเคยบอกว่าเคยมีที่นาอยู่ที่ฝั่งลาว ที่บ้านนาแก้วบ้านเดียวกันกับที่ณธรม่วนมา เอาไว้ให้คนเช่าทำนา คนเช่าที่นาก็จะเอาข้าวมาส่งเป็นค่าเช่าให้ปีละหนึ่งครั้ง แต่หลังจากคอมมิวนิสต์ยึดเมืองลาวเมื่อปี 2518 ยายก็ไม่ได้ค่าเช่าที่นาอีกเลย”

(เพื่อนรักริมโขง: 81)

ช่วงเวลาดังกล่าวถือเป็นบันทึกความทรงจำของผู้แต่งที่ได้นำเสนอภาพความขัดแย้งของชีวิต มุมมองและอคติของเด็กชายชาวลาวที่ได้รับผลกระทบจากความขัดแย้งทางการเมืองของผู้ใหญ่

ภายหลังการครอบงำของลัทธิคอมมิวนิสต์จากประเทศเวียตนามมาสู่ประเทศลาว โดยภาพความขัดแย้งดังกล่าวก็เกี่ยวข้องกับเด็กกลุ่มน้ำโขงชนชาติอื่นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยที่ตัวละครเด็กในเรื่องทุกชาติต่างได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความขัดแย้งเช่นกัน

แม้ช่วงเวลาเหตุการณ์ความขัดแย้งดังกล่าวจะผ่านมากกว่าสามทศวรรษแล้ว แต่จิตสำนึกแห่งการไฝ่หาสันติภาพที่มั่นคงที่ปรากฏอยู่ในนิยาย 2 เล่มนี้ ซึ่งผู้แต่งได้นำเสนอผ่านการดำเนินชีวิตของเด็กๆ ที่ฉายภาพให้เห็นถึงศันกล้าแห่งสายสัมพันธ์ที่ค่อยๆ เจริญเติบโตขึ้นภายในจิตใจของเด็กๆ ในวรรณกรรมดังกล่าวเป็นต้นตอสำคัญ ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อนำผู้อ่านเดินทางออกไปค้นหาทศรูปที่ว่าท้ายที่สุดแล้วความเสมอภาคของ “ลูกแม่น้ำโขง” จะได้รับการปลูกฝังและดูแลให้เติบโตขึ้นมาได้หรือไม่ ซึ่งสอดคล้องกับปัญหาการมองเพื่อนบ้านอย่างประเทศลาวของไทยในสมัยสงครามเย็น ที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนดังกล่าวว่าจะเปลี่ยนแปลงไปจากบทที่ 2 อย่างไร เหล่านี้จะเป็นปมคำถามอันแฝงเร้นอยู่ระหว่างบรรทัดที่กำลังจะทำนายผู้อ่านว่าจะสามารถมองลอดผ่านกรอบของความเป็น “วรรณกรรมเยาวชน” ทั้ง 2 เรื่องนี้ได้หรือไม่ อันจะนำไปสู่สันติภาพและความเสมอภาคระหว่างคนไทยและคนลาวที่เกิดจากการยอมรับและการรับรู้ *ความเป็นเช่นนั้นเองของสรรพสิ่ง*

ด้วยเหตุว่าไม่ว่าจะเป็น “ลาว” หรือ “ไทย” เราทั้งสองประเทศต่างถูกเชื่อมอยู่ด้วยลำน้ำโขงสายหนึ่งที่แห่งชีวิต อันเชื่อมโยงให้ทั้งสองประเทศก้าวดำเนินไปข้างหน้าอย่างคู่ขนานและเท่าเทียมกัน ซึ่งไม่สามารถจะแยกออกจากกันได้ แม้บางฤดูกาลสายน้ำโขงอาจจะเหือดแห้งไปบ้าง แต่เมื่อฤดูน้ำหลากความชุ่มชื้นก็จะกลับมาเติมเต็มให้กับสายน้ำสายนี้ดังเดิมตามวิถีแห่งธรรมชาติ เช่นเดียวกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและประเทศลาวที่บางครั้งถูกกระทบกระเทือนจากความผิดซ่องหมองใจกัน อันเป็นปรกติวิสัยของเพื่อนบ้านกันที่ต้องมีปัญหาหระหองระแหงกันบ้างจนทำให้ความสัมพันธ์ต้องสั้นไหว แต่ผลของการกระทบกระทั่งกันของประเทศร่วมสายน้ำโขงเช่นไทยลาวก็ไม่อาจจะตัดสายสัมพันธ์ให้ขาดสะบั้นลงไปได้ เพราะถ้าหากเกิดวิกฤตกับประเทศใดประเทศหนึ่งแล้ว ย่อมจะส่งผลต่ออีกประเทศหนึ่งเสมอไม่มากนักน้อย ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาในประเด็นที่นำไปสู่มิตรภาพที่ปราศจากอคติดังนี้ ดังนี้

3.1 วิถีชีวิตของเด็กและการสร้างมิตรภาพ

3.1.1 อคติเรื่องเชื้อชาติ: การเรียนรู้และการทำลายอคติ

3.1.2 เยาวชนกับกระบวนการสร้างมิตรภาพ

3.2 ความเชื่อ ประเพณีและการสร้างมิตรภาพ

3.2.1 การเสียสละและมิตรภาพ

3.2.2 ประเพณีกับการสร้างมิตรภาพ

3.3 มิตรภาพแห่งอาเซียนและการสร้างความเสมอภาค

3.3.1 สมาชิกภาพแห่งอาเซียน: ความสามัคคีสู่มิตรภาพ

3.3.2 ลาว ไทย: ดินแดนแห่งสัจจะและไมตรี

3.1 วิถีชีวิตของเด็กและการสร้างมิตรภาพ

การละเล่นของเด็กเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กให้สมกับวัย ทั้งพัฒนาการด้านร่างกายด้านจิตใจ และด้านสติปัญญา นอกจากนั้นการละเล่นของเด็กเป็นกิจกรรมที่ช่วยพัฒนาการเรียนรู้ทั้งในการเสริมสร้างความรู้ในด้านวิชาการศึกษารวมทั้งการเรียนรู้ในโลกของชีวิตจริงเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต การละเล่นยังเป็นการสะสมประสบการณ์สำหรับการดำเนินชีวิตเพื่อสั่งสอนให้เด็กรู้จักหน้าที่ของตนตั้งแต่วัยเด็กนั่นคือการเรียน และการช่วยเหลืองานบ้านเท่าที่ตัวเองพอจะทำได้ หรืออาจกล่าวได้อีกว่าการละเล่นเป็นการฝึกฝนทักษะการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม นั่นคือการฝึกการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตในวัยเด็กอันเป็นการฝึกฝนทักษะเพื่อเตรียมความพร้อมในการเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่และก้าวออกไปสู่สังคม (วรรณพิมล อังศิริสรรพ: 2536, 57) ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าการละเล่นในวัยเด็กมิใช่เพียงการละเล่นเพื่อความสนุกสนานอย่างเดียวแต่ยังหมายถึงการเรียนรู้การดำเนินชีวิตแบบผู้ใหญ่ผ่านการละเล่นแบบเด็กๆนั่นเอง ซึ่งเมื่อเด็กได้เล่นและได้รับประสบการณ์ในเรื่องความผิดหวังหรือแม้แต่ความสามัคคี และความเท่าเทียมกันในการละเล่นแบบเด็กๆ การรับรู้ผ่านประสบการณ์ละเล่นในวัยเด็กว่าดังกล่าวดำเนินชีวิตทำให้เด็กสำนึกว่า เมื่อกระทำตัวในแบบ “ไม่ดี” หรือเป็นต้นเหตุแห่งการสร้าง “ไม่เท่าเทียม” แก่คนในกลุ่ม เด็กก็จะ

ได้รับการติเตียนหรือการลงโทษผ่านการละเล่นดังกล่าว ประสบการณ์เช่นนี้ก็จะถูกสั่งสมเป็นประสบการณ์เพื่อนำไปสู่การดำเนินชีวิตเพื่อให้มีความสุข ไม่ได้รับการติเตียนจากสังคมเช่นเดียวกัน เช่นนี้การเล่นในวัยเด็กจึงเป็นการจำลองวิถีการดำเนินชีวิตแบบผู้ใหญ่ของเด็ก

ในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง “ลูกแม่น้ำโขง”, “เพื่อนรักริมโขง” และ “มิตรภาพสองฝั่งโขง” ได้นำเสนอภาพของเด็กๆ ที่การดำเนินชีวิตที่แม้มีความเรียบง่าย แต่เต็มเปี่ยมไปด้วยสีสันความสุขและการละเล่นสนุกในวัยเด็กและแฝงไปด้วยแง่คิดที่ “มีสิทธิคบหาใครก็ได้ ไม่เฉพาะแต่หน้าเยาวชน” (ลูกแม่น้ำโขง: 3) โดยมีรูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้ใหญ่เป็นต้นแบบ เด็กๆ ในวรรณกรรมทั้งสามเรื่องได้แสดงความคิดเห็นเชิงวิพากษ์ต่อพฤติกรรมการดำเนินชีวิตของผู้ใหญ่ผ่านคำพูดหรือการล้อเลียน เช่น ผู้เป็นพ่อต้องการให้ลูกชายชนะการแข่งขันการเตะฟุตบอลเพราะฝ่ายพ่อได้ลงพนันขันต่อกันเอาไว้มากมาย โดยมีเงินและศักดิ์ศรีเป็นเดิมพัน แต่ขณะที่การแข่งขันฟุตบอลของเด็กๆ เป็นเพียงแค่เกมกีฬา ที่มี “มิตรภาพ” ของผู้เล่นทั้งสนามเป็นเดิมพัน เมื่อลูกชายไม่เห็นด้วยกับการกระทำของผู้ใหญ่แบบพ่อ ลูกชายจึงล้อเลียนสำเนียงพูดภาษาไทยปนเงินของพ่อ

จ๊อบปากวางตะเกียบลงบนโต๊ะอาหารบ้าง จอมกวนขันเข้าขึ้นบนเก้าอี้
 “อ้อ...อย่างนี้เองถึงอยากให้เราภรรยาชนะนัก ป่าเล่นพนัน
 ไว้นี่เอง...” จ๊อบถึงตามองหน้าบิดา
 “อ้าวก็เล่นนิดๆ หน่อยๆ พอดีคลายนวมสาหรุๆ แต่ที่อ้าว
 ไม่อยากให้เราภรรยาแพ้ เพราะมันเสียสากสิโว้ย...แพ้ใครไม่
 แพ้ แพ้ลาวตาขาว” น้ำเสียงน้ำเสียงเจ้าแก้ง่วนคู่อ่อนลง
 “ป่า...คำก็ลาวตาขาว สองคำก็ลาวตาขาว...มันเป็นอย่างงี้ไอ้ลาวตาขาวนี่”
 “ก็ลาวง...” ผู้เป็นพ่อมิสิหน้าไม่เข้าใจในคำถามของลูกชาย
 “แล้วป่าละ...เป็นอะไร...”
 “อ้าวเป็งคงทายโว้ย...”
 “ฮึ...เป็งคงทาย...” จ๊อบเลียนเสียงล้อบิดา ความจริงเจ้าแก้ง่วน
 พุดไทยชัดมากทีเดียว เพียงแต่บางคำยังติดสำเนียงเงินอยู่บ้าง

“ป้ายังพูดไทยไม่ค่อยจะชัดเลย ป้าแน่ใจหรือว่าป้า...เป็ง คง
ทาย...” ประโยคสุดท้ายจื่อเน้นเสียงแล้วคัดให้เหนือเหมือน
บิดาเป็ยบ

(มิตรภาพสองฝั่งโขง: 92-93)

จากที่ยกมาจะเห็นว่าผู้แต่งกำลังวิพากษ์ความเห็นแก่ความต้องการของตัวเองเป็นหลักของ
ผู้ใหญ่ ซึ่งผู้เป็นพ่อได้มองข้ามคุณค่าทางจิตใจของลูกชายตนเองและขาดการเล็งเห็นถึงความสำคัญใน
การปลูกฝังทัศนคติที่ดีในเรื่องคุณธรรมสำหรับการเป็นนักกีฬาที่ดีลงไปให้กับลูก อันเป็นคุณธรรม
สำคัญในการปลูกฝังและส่งเสริมให้ลูกชายเติบโตขึ้นมาเป็นผู้ใหญ่ที่เป็นคนดีแก่สังคมและรับหน้าที่
เป็นพ่อค้าที่มีคุณธรรมไม่เอาไรศเอาเปรียบลูกค้าสืบทอดจากตนเอง โดยไม่เห็นแก่ประโยชน์และอามิส
สินจ้าง แต่เด็กแม้จะเพิ่งผ่านประสบการณ์ในโลกมาไม่นานแต่กลับมองเห็นและรับรู้ได้ว่า ด้วยความเป็น
มนุษย์ที่เท่าเทียมกันแล้ว มนุษย์ไม่ควรจะถูกแบ่งแยกด้วยเหตุผลอื่นใด นอกจากนี้การที่ “จื่อ”
ล้อเลียนการที่พ่อของตนเองอ้างว่าตนเอง “ความเป็งคองทาย” รวมทั้งพูดดูถูกคนลาวว่าเป็น “พวกลาวตา
ขาว” โดยเอาความต้องการของตัวเองเป็นหลักที่ต้องการจะให้ลูกชายและทีมฟุตบอลไทยเอาชนะทีม
ฟุตบอลจากประเทศลาว และสร้างภาพว่าตัวเอง “เหนือกว่า” คนลาว “จื่อ” จึงต้องการเตือนสติพ่อว่า
ด้วยความเป็นมนุษย์ที่อิงอาศัยอยู่บนแผ่นดินนิรมฝั่งโขงเหมือนกัน ไม่ว่าจะเป็นคนไทยหรือคนลาว เรา
ต่างก็เท่าเทียมกันมนุษย์ไม่ควรจะดูถูกกัน

หรืออาจกล่าวได้อีกว่าจากตัวอย่างที่ยกมาผู้แต่งได้กำหนดให้ “ความเป็นเด็ก” ในวรรณกรรม
เยาวชน แม้จะดูไร้เดียงสาแต่ในฐานะความเป็นมนุษย์ผู้ต้องรับผิดชอบต่อสังคม และ “ความเป็นเด็ก” ยัง
ควรที่จะสร้างความเท่าเทียมและเสมอภาคให้เกิดขึ้นกับผู้คนแถบลุ่มน้ำโขง และบนเวทีของความสัมพันธ์
ระหว่างประเทศไทย-ลาว ที่มองว่าความแตกต่างของผู้คนในแถบลุ่มน้ำโขงหมายถึงความมั่งคั่งของ
ความหลากหลายของผู้คน และสายสัมพันธ์ระหว่างคนไทยและคนลาวจะยังคงยั่งยืน ทรายใดที่แม่น้ำ
โขงยังคงไหลรินอยู่มิตรภาพระหว่างคนไทยและคนลาวก็จะมีให้กันเสมอไม่เคยเหือดแห้ง โดยผู้เขียน
ได้นำเสนอภาพ “ความเป็นลาว” ที่เสมอภาคกับไทยผ่านการละเล่น การดำเนินชีวิตแบบเด็กๆ ที่สอนให้
เด็กรู้จักเคารพกติกา มารยาท และกฎระเบียบของเกมการละเล่น โดยไม่แบ่งพรรคแบ่งพวก ส่งผลให้
เด็กๆ เห็นความเท่าเทียมกัน ความเป็นมนุษย์ร่วมโลกว่าในเกมการแข่งขันซึ่งจำเป็นจะต้องประกอบ

ไปด้วย “ทีมเรา” และ “ทีมเขา” แต่พอการละเล่นหรือการแข่งขันเสร็จสิ้น ไม่ว่าจะแพ้หรือชนะ “เราทั้งสองฝ่าย” ในฐานะมนุษย์ร่วมโลกต่างก็ได้ทำหน้าที่ในการเล่นเกมอย่างเต็มที่และสมบูรณ์แล้ว

ยิ่งไปกว่านั้นการเรียนรู้ในการสร้างทัศนคติที่ดีของคนไทยที่มีต่อลาวในฐานะเพื่อนมนุษย์ โดยเรียนรู้ผ่านการดำเนินชีวิตที่ระหว่างไทยและลาวแม้จะมีแม่น้ำโขงกั้น เพราะ ‘ไม่ว่าจะลาวจะไทยก็ล้วนแต่เป็นพี่น้อง’ “เขมชาติ” ได้สร้างตัวละครเด็กไทยให้มีทัศนคติที่ดีใน “ความเป็นลาว” จนนำไปสู่หนทางสู่การสร้างความเสมอภาค จึงอาจกล่าวได้ว่าการละเล่นของเด็กคือรูปแบบการจำลองวิถีการดำเนินชีวิตของผู้ใหญ่เพื่อเตรียมความพร้อมเมื่อพวกเขาจะเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต ผ่านการรับรู้และสร้างทัศนคติที่ดีในวัยเด็กเกี่ยวกับคนต่างชาติว่าทุกคนเกิดมาล้วนต้องมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองอย่างเต็มที่ และความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองนี้ เมื่อคนเราได้ทำอย่างเต็มที่แล้วก็จะเป็นการสร้างประโยชน์ให้กับบุคคลอื่นอันจะไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนต่อผู้อื่น อนึ่งการตระหนักว่ามนุษย์แต่ละคนต่างมีหน้าที่ของตนที่จะต้องทำให้สำเร็จลุล่วงไปก็หมายถึงการยอมรับว่ามนุษย์เรามีความเสมอภาคและเท่าเทียมในฐานะที่มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของสังคมและรับใช้สังคมต่อไป

3.1.1 อคติเรื่องเชื้อชาติ: การเรียนรู้และการทำลายอคติ

ในวรรณกรรมเยาวชนของ *เขมชาติ* ทั้งสองเล่ม ผู้แต่งได้นำเสนอเกี่ยวกับภาพของการดำรงอยู่ของอคติที่เกี่ยวกับเชื้อชาติซึ่งถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือแบ่งแยกความเป็นคน โดยคนบางกลุ่มเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ให้กับตนเองโดยกลุ่มบุคคลใดกลุ่มหนึ่งด้วยการสร้าง “เขา” สร้าง “เรา” ขณะเดียวกันผู้แต่งก็ได้ชี้ให้เห็นถึงทางออกสู่ความเสมอภาคผ่านการรับรู้ของตัวละครในวัยเด็ก โดยให้ได้รับการปลูกฝัง และอบรมสั่งสอนจากผู้ใหญ่ที่มีประสบการณ์และมองข้ามความแตกต่างของเชื้อชาติระหว่าง “ความเป็นไทย” และ “ความเป็นลาว” ว่าไม่ได้มีความแตกต่างกันแต่อย่างใด “แต่หากเรามาสวมต้อที่หลัง” (มิตรภาพสองฝั่งโขง: 87) และการที่สังคมจะสามารถอยู่ได้รอดและอย่างปลอดภัยคือสังคมที่ปราศจากอคติใดๆในเรื่องความแตกต่างระหว่างเชื้อชาติระหว่างไทยและ “ความเป็นลาว”

การรับรู้เพื่อที่จะสร้างทัศนคติที่ดีตั้งแต่วัยเด็กว่าทุกคน ทุกชาติ ทุกภาษา แม้จะแตกต่างกัน แต่ล้วนต้องมีหน้าที่ที่จะต้องรับผิดชอบอย่างเต็มที่ ในฐานะที่มนุษย์แต่ละคนเป็น ‘พี่น้องตัวหนึ่งในสังคมอันกว้างใหญ่’ (เพื่อนรักริมโขง: 18) เราก็สมควรที่จะรับรู้ว่ามีมนุษย์ต่างเท่าเทียมกันในการรับผิดชอบต่อสังคมที่ตนเองดำรงอยู่ เมื่อคนเราได้ทำหน้าที่ของตนเองอย่างเต็มที่แล้วก็จะเป็นการสร้างประโยชน์ให้กับบุคคลอื่น และสังคมอันจะไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนต่อผู้อื่น อนึ่งการตระหนักว่ามนุษย์แต่ละคนต่างมีหน้าที่ของตนที่จะต้องทำให้สำเร็จลุล่วงไปก็หมายถึงการยอมรับว่ามนุษย์เรามีความเสมอภาคและเท่าเทียม

ตัวละครเด็กในวรรณกรรมดังกล่าวที่นำมาศึกษาได้นำเสนอให้เห็นถึงการรับรู้ถึงมายาคติของ “ความเป็นลาว” ที่ต่ำต้อย ค้อยค่ากว่าคนไทยอคติดังกล่าวถูกประกอบสร้างขึ้นเพื่อจุดประสงค์บางอย่างในโลกของผู้ใหญ่ที่พยายามจะถ่ายทอดอคติดังกล่าวลงมาสู่โลกของการเรียนรู้ในวัยเด็ก แต่ *เขมชาติ* ได้สร้างให้โลกของเด็กในวรรณกรรมชุดดังกล่าวให้ยังมีผู้ใหญ่ที่เข้าใจโลกและความแตกต่างของความ เป็นมนุษย์เป็นผู้คอยชี้แนะแนวทางที่ถูกต้องให้กับเด็กที่เกิดมารุ่นหลังได้เรียนรู้อย่างถูกต้องว่าโลกล้วนประกอบด้วยผู้คนที่หลากหลายและแตกต่างกัน และความแตกต่างเช่นนั้นถือเป็นความสวยงามของโลก หากไร้ความคิดปกติหรือผิดบาปหากคนอื่นจะเกิดมาแล้วแตกต่างจากเรา และความหลากหลายของผู้คนบนโลกโดยเฉพาะคนไทยและคนลาวนั้นถ้าสืบสาวไปถึงต้นตอแล้ว คนที่เรียกตัวเองว่าเป็นคนไทยบนริมฝั่งโขงส่วนใหญ่ก็มีความเกี่ยวพันกับคนลาวในทางเครือญาติด้วย ดังนั้นในตอนนี้อยู่จึงต้องการวิเคราะห์ให้เห็นถึงกระบวนการเรียนรู้ถึงอคติของการสร้างความเป็นลาวที่ไม่เท่าเทียมกัน จนนำไป พันธกิจแห่งการสร้างเสมอภาคผ่านมุมมองของเด็กในวรรณกรรมทั้งสามเรื่องโดยมีผู้ใหญ่เป็นผู้ คอยชี้แนะแนวทาง

ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ตนเองของมนุษย์เป็นหนทางที่สามารถนำมนุษย์ไปสู่ความเสมอภาคได้ เพราะหากมนุษย์แต่ละคนตระหนักว่าตัวเองมีหน้าที่ที่จะต้องรับผิดชอบและตั้งใจที่จะทำหน้าที่นั้น ให้ลุล่วงไปให้จงได้ มนุษย์ผู้มีความตั้งใจจริงนั้นก็ย่อมที่จะรับผิดชอบต่อภารกิจหน้าที่นั้นๆ และพยายามแสหาวิธีการที่จะลุล่วงยังหน้าที่นั้น โดยสุจริต ดังตัวอย่างของ “เด็กชายป๋ม” ที่ได้เกิดความ สงสัยว่าทำไมยายเข้มต้องคายหญ้าทุกวัน ทั้งที่หญ้าก็ต้องเกิดตามหลังอยู่ดี และมันก็เป็นเพียงแค่วัชพืชเท่านั้น นำมาซึ่งความสงสัยว่าทำไมยายจึงต้องให้ความสำคัญกับการคายหญ้าอย่างเป็นจริงเป็นจัง

“ไม่ว่าวันเวลาจะผ่านมานานสักเท่าใด แต่ถึงหมูนั่นจะงอกเงยขึ้นมา ไล่หลังอันงอแงของยายเข้มรวดเร็วเพียงใด ยายเข้มคงคายหญ้าไม่หยุด คล้ายกับว่ามันเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตนางไปเสียแล้ว เจ้าปู่ม หลานชายของนางเคยถามว่า ทำไมยายเข้มจึงคายหญ้าอยู่ช้านาคาปี แล้วหมูนั่นก็ขึ้นไล่หลังอย่างเคยเห็นทุกครั้งไปไม่จบสิ้น ยายเข้มยิ้ม แล้วตอบว่า

‘มันเป็นหญ้า...กูเป็นคน...กูเลยต้องคายหญ้า’ ยายเข้มตอบหลานชาย เรื่องคายหญ้าเป็นภาษาอีสานว่า ‘เสียหญ้า’ และมันเป็นคำตอบ สุดวิสัยที่เด็กชายวัยสิบเอ็ดขวบจะเข้าใจได้ แต่ปู่มจำมันได้และสามารถทำความเข้าใจกับคำตอบของยายได้ในอีกสิบกว่าปีต่อมา เมื่อเจ้าหมูอ้วนเดิบใหญ่เป็นพื้นเฟื่องเล็กๆตัวหนึ่งในสังคมกว้างใหญ่

‘ครับยาย ผมเข้าใจแล้ว...ผมเป็นคน...ผมมีหน้าที่ที่ต้องทำบางอย่าง... เหมือนกับที่ยายต้องคายหญ้า และต้องทำมันอย่างดีที่สุดด้วย’ ”

(เพื่อนรักกรมโขง: 18)

จากที่ยกมาข้างต้น”เด็กชายปู่ม”เกิดความสงสัยว่าทั้งที่ยายเข้มก็รู้ว่ายายแก่แล้วไม่มีทางที่จะกำจัดหญ้าให้หมดออกไปจากพื้นที่นาของพวกเขาได้หมดอย่างเด็ดขาดเสียที แต่ทำไมยายเข้มจึงอดทนคายหญ้าออกจากที่นาอยู่ร่ำไปและ”เด็กชายปู่ม”สังเกตว่ายายของเขาได้ทำหน้าที่กำจัดวัชพืชชนิดนี้อย่างไม่ยอมหยุดหย่อน ‘คล้ายกับว่ามันเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตนางไปเสียแล้ว’ จากความสงสัยดังกล่าวนำมาซึ่งการสังเกตเพื่อที่จะหาคำตอบให้กับตัวเอง ว่าเหตุใดยายจึงยังก้มหน้าก้มตาทำงานนี้ตลอดปีตลอดชาติ ทั้งที่รู้ว่าอย่างไรก็ตามหญ้าถึงแม้จะถูกคายออกไปในวันนี้ ไม่ช้าไม่นาน มันก็จะงอกกลับมารบกวนพืชพรรณอื่นๆอยู่ร่ำไป “เด็กชายปู่ม”จึงได้ค้นพบสัจธรรมจากยายเข้มซึ่งได้แสดงให้เห็นว่า ‘ทุกคน’ ต่างมีหน้าที่ที่จะต้องรับผิดชอบ แม้ยายเข้มจะเป็นเพียงหญิงชราคนหนึ่งในบ้าน แต่ก็ยังมีหน้าที่ในการกำจัด ‘หญ้า’ วัชพืช ซึ่งเป็นสิ่งที่รบกวนการเจริญเติบโตของพืชอื่นๆที่

เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ให้ออกไปจากพื้นที่ แม้จะรู้ว่าวัชพืชนี้จะเติบโตไล่หลังยายเข็มน้อยๆทุกวัน ขณะที่ยายเข็มน้อยก็แก่ชราลงไปทุกวัน “เด็กชายป๋ม” จึงได้เรียนรู้ว่าตัวเองก็เช่นเดียวกัน เขาก็คงมีหน้าที่ที่จะรับใช้สังคมอย่างหนึ่งอย่างใดเช่นเดียวกัน แม้เขาจะเป็นเด็กแต่เขาก็ควรที่จะมีอะไรที่ต้องให้รับผิดชอบด้วยเช่นกัน

ผู้แต่งได้กำหนดให้ “เด็กชายป๋ม” มองเห็นว่าด้วยความเป็นมนุษย์บนโลกใบเดียวกันแล้ว “ความเป็นลาว” มีความเท่าเทียมกันกับ “ความเป็นไทย” ดังนั้นหน้าที่ของเขาคือการกำจัดวัชพืชนในจิตใจมนุษย์นั่นคือ การกำจัดอคติเรื่องการเมืองเห็นเพื่อนบ้านอย่างลาวว่าไม่เท่าเทียมกับไทยออกไปจากพื้นที่ที่อยู่รอบๆตัวเขา ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่ระหว่างเพื่อนที่มีต่อเพื่อน รวมทั้งเพื่อนในโรงเรียนและขยายไปสู่เพื่อนนอกโรงเรียน จนนำไปสู่การสร้างทัศนคติที่ดีต่อ “ความเป็นลาว” ในพื้นที่ของผู้ใหญ่ ทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน การเรียนรู้และค้นพบสังขรณ์เรื่องหน้าที่และความรับผิดชอบ ตั้งแต่ต้นเรื่องของ “เด็กชายป๋ม” ทำให้เขา “เด็กชายป๋ม” ยึดยึดต่อพันธกิจนี้ตั้งแต่ต้นเรื่องจนนำไปสู่มิตรภาพอันเกิดจากความเสมอภาคในตอนท้ายของเรื่อง และตัวละคร ‘ยายเข็มน้อย’ ก็กลายเป็นตัวละครต้นแบบที่ทำให้ “เด็กชายป๋ม” รู้ว่าอคติเป็นสิ่งที่มนุษย์ต้องกำจัดออกไปให้สิ้นซาก เช่นเดียวกับหญ้าที่เป็นวัชพืชนที่มนุษย์ไม่ต้องการ

“เด็กชายป๋ม” รับรู้ว่าการกำจัดวัชพืชนของหญ้าเป็นงานที่สามารถทำได้เพียงคนเดียวแม้แต่หญิงชราอย่างช้าของเขาก็สามารถที่จะกำจัดมันได้ตราบช่วงเวลาชีวิตของยายเข็มน้อยอยู่ แต่การกำจัดอคติเรื่องการเมือง “ความเป็นลาว” ที่ไม่เท่าเทียมกับไทยเป็นเรื่องที่ยิ่งใหญ่และดูยุ่งยากมากกว่า เขาไม่สามารถที่จะทำได้เพียงลำพัง *‘เรื่องนี้มันคงเป็นเรื่องใหญ่เกินกว่าเด็กๆอย่างผมจะหาเหตุและผลได้’* (มิตรภาพริมฝั่งโขง: 79) เพราะมันเป็นสิ่งที่ไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่าและอคติดังกล่าวมันก็เจริญเติบโตอยู่ในพื้นที่ที่ไม่อาจล่วงลึกและกำจัดได้ด้วยคมเคียวใดๆ นั่นคือภายในพื้นที่ภายในจิตใจมนุษย์ “เด็กชายป๋ม” จึงเรียนรู้วิธีการที่จะเข้าถึงจิตใจของเพื่อนตัวเล็กที่มีวัยใกล้เคียงกับเขาก่อน ซึ่งเป็นวัยที่พื้นที่ในจิตใจยังคงบริสุทธิ์เช่นเดียวกับเขา ดังนั้นด้วยมิตรภาพแห่งวัยเด็กที่กล่าวไปแล้วแต่ข้างต้นว่าในวัยเด็กไม่ได้ต้องการแบ่งแยกใครออกจากใคร วัยเด็กเป็นวัยที่ต้องการเพียงการยอมรับจากสังคมรอบข้างเท่านั้น ซึ่ง “เด็กชายป๋ม” เองก็ไม่ได้มีความต้องการที่แตกต่างจากเพื่อนเขาต้องการการยอมรับจากเพื่อนเช่นเดียวกับเด็กคนอื่นๆ แต่ด้วยวัยแห่งเด็กที่ยัง

ไม่มีประสบการณ์ในการดำเนินชีวิต ชีวิตดำเนินไปตามความต้องการพื้นฐาน คือการอยากเล่นสนุกแบบเด็กๆ แต่การละเล่นของ“เด็กชายป๋ม”ก็ย่อมมีปัญหาและอุปสรรค คือไม่อาจจะได้รับการยอมรับจากเพื่อนในทันที แต่“เด็กชายป๋ม”อาจจะโชคดีที่อาศัยอยู่ในพื้นที่บ้านที่มีพ่อ แม่ ยาย และป้า โดยเฉพาะเขามียายเข้ม เป็นผู้คอยชี้แนะอยู่ตลอดเส้นทางแห่งการกำจัดวัชพืชที่ชื่อว่าอคคินี “เด็กชายป๋ม”จึงรู้ว่าในช่วงเวลาของเขาที่เกิดขึ้นนี้ เขาคือเพชรฆาตผู้ที่ได้รับมอบหมายให้คอยกำจัดอคคินีแห่งเชื้อชาติที่เกิดขึ้นแล้วในโลกของเขา โดยการละเล่น การเล่นดนตรี และการใช้ชีวิตแบบเด็กๆ ของเขาได้นำทางเขาสู่การสร้างมิตรภาพที่ยั่งยืน และมิตรภาพนี้เองที่ทำให้“เด็กชายป๋ม”ได้ค้นพบวิธีการที่จะเข้าถึงยังพื้นที่ในจิตใจมนุษย์ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ยากแก่การเข้าถึงความเสมอภาค

“คนเรามันทำอะไรได้ก็ไม่ค่อยอย่างหรือกลัวเอ๊ย...ถึงเอ็งจะเป็นนักฟุตบอลที่ดีไม่ได้ เอ็งก็อาจจะเป็นอย่างอื่นได้ คนเราไม่จำเป็นต้องเป็นเหมือนกัน ไม่งั้นคนทั้งโลกก็คงเป็นนักฟุตบอลกันหมดไปแล้ว...ถ้าอย่างนั้นใครจะปลูกยาสูบวะ...แล้วใครจะเล่นกีตาร์อย่างเอ็ง”

คำพูดของยายทำให้ผมคิดได้อะไรบางอย่าง...

(มิตรภาพสองฝั่งโขง: 23)

อิทธิพลของยายมีบทบาทอย่างมากในช่วงชีวิตวัยเยาว์ของ“เด็กชายป๋ม” อีกทั้งยังหล่อหลอมจิตสำนึกของ“เด็กชายป๋ม”ในพันธกิจที่เขาจะต้องกระทำในฐานะคนไทยที่ต้องเปลี่ยนมุมมองและอคติของคนไทยที่มีต่อเพื่อนบ้านอย่างลาวไปพร้อมๆกัน นอกจากนี้ตัวละคร ‘ยายเข้ม’ ยังนำเสนอให้เห็นความสำคัญของการสร้างจุดยืนของตัวเองพร้อมกับการยอมรับในความหลากหลายของความเป็นมนุษย์อันเป็นประเด็นสำคัญของผู้แต่งที่ต้องการนำเสนอว่ามนุษย์เราต่างมีความเสมอภาคกันโดยชอบธรรมในการสร้างความเป็นตัวของตัวเอง ไม่ว่าจะเป็ลาว เป็นไทย เป็นเวียดนาม หรือเป็นกัมพูชา โดยไม่จำเป็นต้องเป็นอะไรที่ “เหมือนกัน” หรือ ต้องถูกจัดกรอบให้เป็นสิ่งเดียวกันจึงจะได้รับการยอมรับ เพราะไม่เช่นนั้นแล้วโลกทั้งโลกก็คงกลายเป็นโลกที่เต็มไปด้วยสิ่งของ หรือบุคคลแบบเดียวกันทั้งโลก ไม่มีความหลากหลาย แตกต่าง ซึ่งถ้าเป็นเช่นนั้นนั้น โลกก็คงจะไม่อาจหาความสวยงามและความมีชีวิตชีวาได้ จากคำสอนของยายทำให้“เด็กชายป๋ม” คิดได้อะไรบางอย่าง...’ ซึ่งบางอย่างที่เว้นไว้นี้ ก็คือ

ทั้งตัว”เด็กชายป๋ม”และตัวเด็กชายชาวลาว เด็กชายชาวเวียดนาม อันเป็นตัวแทนของ “ความเป็นคน” ที่มีศักดิ์ศรีทั้งสิ้น ทั้งหมดซึ่งได้ถูกกล่าวไว้ในวรรณกรรมทั้งสามเล่มต่างก็เป็นความหลากหลาย อันเป็นความสวยงามของชุมชนริมฝั่งโขง หรือความเท่าเทียมกันภายใต้สังคมแห่งอาเซียน และเป็นสมาชิกแห่งสังคมโลกในระดับที่ใหญ่ขึ้นไป

หลายครั้งที่เกิดเหตุการณ์ความขัดแย้งเกี่ยวกับอคติ “ความเป็นลาว” ในโลกของผู้ใหญ่ที่พยายามขัดเยียดอคติดังกล่าวลงไปในโลกของความเป็นเด็ก “เด็กชายป๋ม”จึงรู้สึกไม่สบายใจต่อสถานการณ์ดังกล่าวด้วย เพราะ ‘ไอ้คำหล้า’ เพื่อนของเขาต้องถูกสังคมของผู้ใหญ่ที่อ้าง “ความเป็นไทย” และขัดเยียด “ความเป็นลาว”ให้เพราะ ‘ไอ้คำหล้า’แม้จะเรียนหนังสืออยู่ฝั่งไทยแต่บังเอิญมีชาติกำเนิดเป็นคนลาว มายาคติเรื่อง ‘ลาวตาขาว’ ซึ่งครั้งหนึ่งเคยถูกสังคมผู้ใหญ่สร้างขึ้นจึงถูกคนไทยนำกลับมาใช้อีกครั้งเพื่อกีดกัน ‘ไอ้คำหล้า’ให้ออกจากการเป็นส่วนหนึ่งของทีมนักฟุตบอลตัวแทนประเทศไทย “เด็กชายป๋ม”จึงรู้สึกว่ามันไม่มีความยุติธรรมสำหรับ ‘ไอ้คำหล้า’ และไม่มีควมจำเป็นใดเลยที่ต้องแบ่งแยก “ความเป็นอื่น” ให้กับเพื่อนมนุษย์ร่วมทีมฟุตบอล หรือเพื่อนนักเรียนร่วมชั้นอย่าง ‘ไอ้คำหล้า’

“แล้วป๋มจะทำยังไงดีครับยาย...” ผมหวังไว้มากจริงๆว่ายายจะให้คำแนะนำผมได้

“เรื่องนี้เอ็งทำอะไรไม่ได้หรอกป๋ม...” อยากเห็นหน้าตัวผมเองจริงๆว่าตอนนี้มันเป็นยังไง รู้ตัวดีว่าคงแย่มากๆ
“ทำไมละครับยาย... เรื่องนี้เราแก้ไขอะไรไม่ได้เลยหรือครับ”

“ยากมาก...เพราะพวกคนใหญ่คนโตมันคิดแบ่งพรรคแบ่งพวก แบ่งลาวแบ่งไทย ไม่คิดว่าไม่ว่าจะเป็นลาวจะเป็นไทยก็ล้วนแต่เป็นพี่น้องกัน สมัยโบราณแม่น้ำโขงไม่เคยแบ่ง “ความเป็นไทย” หรือ “ความเป็นลาว” แม่น้ำโขงมีแต่ให้กับให้ ให้ ให้พวกเราทั้งสองฝากฝั่งได้เพาะปลูกพืชพรรณธัญญาหาร แต่ทุกวันนี้พวกคนใหญ่คนโตในบ้านเมืองเรา เอาแม่น้ำโขงมาแบ่งแยกความเป็นคน”

“ยายครับ...ผมจะต้องเสียไอ้คำหล้าไปจากทีม เพียงเพราะมันเป็นลาวอพยพเท่านั้นหรือครับ” ผมจับความรู้สึกเศร้าในน้ำเสียงของตัวเองได้ ผมไม่คิดว่าแม้กระทั่งยายยังหาทางออกในเรื่องนี้ให้ผมไม่ได้

(มิตรภาพสองฝั่งโขง: 86)

‘ยายเข้ม’ ได้เริ่มเล่าเรื่องเกี่ยวกับการสร้าง “ความเป็นลาว” จากโลกของผู้ใหญ่บางคน โดยอคติดังกล่าวถูกประกอบสร้างขึ้นมาเพราะผู้ใหญ่เหล่านั้นขาดจิตสำนึกและความตระหนักรู้ว่าในอดีตทั้งไทยและลาวนั้นแท้ที่จริงก็มีความเกี่ยวพันกันฉันท์พี่น้อง การแบ่งแยกดังกล่าวมีจุดมุ่งหมายเพื่อหาผลประโยชน์ให้กับกลุ่มคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเท่านั้น การแบ่งแยกถูกกระทำขึ้นมาโดยปราศจากความสำนึกในบุญคุณของธรรมชาติทั้งที่ธรรมชาติเป็นผู้สร้างสรรค์มนุษย์ขึ้นมาแต่มนุษย์กลับแบ่งแยก และดูแลถูกกันเอง การไม่เคารพซึ่งกันและกันของคนบนฝั่งแม่น้ำโขงเปรียบเสมือนการเป็นคนอกตัญญูต่อแม่น้ำโขงซึ่งเป็นแม่น้ำที่เป็นคลังสายเลือดหล่อเลี้ยงชีวิตของคนบนฝั่ง แม่น้ำโขงเป็นแม่น้ำที่สร้างสรรชีวิตให้เกิดขึ้นมา มนุษย์เมื่อเติบโตขึ้นมาไม่เพียงแต่มองข้ามความสำคัญของแม่น้ำโขงแต่กลับใช้แม่น้ำโขงเป็นเครื่องมือเพื่อ “แบ่งแยก” “ความเป็นไทย” ออกจาก “ความเป็นลาว” ทั้งที่จริงแล้วแม่น้ำโขง เป็นจุดกำเนิดที่เชื่อมโยงให้ทั้งคนอีกส่วนหนึ่งของสองประเทศได้ก่อเกิดอารยธรรมอันนำไปสู่การสร้างชีวิตจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่งบนภูมิภาคลุ่มน้ำโขง

“เด็กชายป๋ม” ตระหนักดีว่าความขัดแย้งนี้เป็นเรื่องที่ยุ่งยากและใหญ่เกินที่เขาจะจัดการได้ เพียงลำพัง แม้ตอนแรกเขาจะรู้สึกผิดหวังที่ ‘ยายเข้ม’ ดูเหมือนจะไม่สามารถหาทางออกให้กับปัญหานี้ได้ แต่ด้วยเพราะอคติเป็นเพียงมายาภาพที่มนุษย์สร้างขึ้นฉันใด สังกรรมแห่งความเท่าเทียมกันของความเป็นมนุษย์ซึ่งไม่อาจจะถูกแบ่งแยกกันได้บนโลกใบเดียวกัน อันเป็นแก่นแท้ที่บนโลกใบเล็กใบนี้ย่อมยิ่งยืนกว่าฉันนั้น ทำยที่สุดแล้ว ‘ยายเข้ม’ จึงช่วยแนะแนวทางให้ ‘เด็กชายป๋ม’ มีความหวังเพื่อหาทางออกจากปัญหาดังกล่าวได้

“ไอ้คำหล้ามันมีป้าเป็นคนไทยไม่ใช่รี...” ยายว่า...ผมพยักหน้าแล้วรอคำพูดของยาย “เอ็งก็มีญาติพี่น้องเป็นคนลาวเหมือนกัน จำไม่ได้หรือเมื่อสองปีก่อน ญาติทางฝั่งโน้นของ

ยายข้ามโขงหนีคอมมิวนิสต์มาพักที่บ้านเราตั้งเกือบเดือน
ก่อนจะไปฝรั่งเศส”

จริงอย่างยายว่า... เมื่อสองปีก่อนญาติจากฝั่งลาวมาพักที่บ้าน
ตั้งนานก่อนที่พวกเขาเหล่านั้นจะไปเมืองนอก นั่นก็แปลว่า
ผมก็มีญาติเป็นคนลาวเหมือนกัน [...]

“เป็นลาวหรือเป็นไทย...เรามาสมมติกันเอาทีหลังลูกเอ๊ย...
แค่แม่น้ำโขงขวางกั้นมันแบ่งให้เราไปไทยหรือลาวไม่ได้
หรือก่อนก็เป็นญาติพี่น้องกันทั้งนั้น ตาของเอ็งก็เป็น
คนฝั่งโน้น อย่างนี้เอ็งเป็นลาวอพยพแบบเดียวกับที่ไอ้คำ
หล้ามันเป็นหรือเปล่า...”

(มิตรภาพสองฝั่งโขง: 87)

“เด็กชายป๋ม” จึงได้เรียนรู้และเข้าใจว่าแท้ที่จริงมนุษย์ทุกผู้ทุกนามต่างไม่อาจถูกแบ่งแยก
ด้วยอคติใดๆ เพราะด้วยความเป็นมนุษย์ด้วยกันแล้ว มนุษย์ต่างก็ต้องมีความสัมพันธ์และจุดเชื่อม
โยงกันไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่งแม้แต่ตัวเขาเองที่เคยเชื่อมาตลอดเวลาว่าเป็นคนไทยจึงใช้ชีวิตที่มี
ความสุขสบายบนดินแดนอาณาเขตประเทศไทย แต่บัดนี้ “เด็กชายป๋ม” ได้ค้นพบความจริงแล้วว่า เขา
เองก็มีจุดกำเนิดบางส่วนที่มาจากประเทศลาวเช่นเดียวกับ “ไอ้คำหล้า” หรือแม้แต่แม่เขาเองที่เป็น
ครูซึ่งรับราชการอยู่ในโรงเรียนในดินแดนประเทศไทยก็ถือเป็นลูกครึ่งซึ่งถือเป็นคนไทยที่มีเชื้อสาย
ลาวเช่นเดียวกัน เมื่อ “เด็กชายป๋ม” ได้ค้นพบัจธรรมเช่นนี้จึงรู้สึกมีความหวัง ด้วยไม่เห็นความ
แตกต่างระหว่างตนเองกับ “ความเป็นลาว” ของ “ไอ้คำหล้า” แต่อย่างไร

พันธกิจของ “เด็กชายป๋ม” ในฐานะตัวแทนของคนไทยที่จะสร้างความเท่าเทียมกันให้กับ
“ไอ้คำหล้า” ซึ่งถูกสังคมส่วนใหญ่มองว่าไม่เท่าเทียมกับคนในฝั่งไทยจึงต้องดำเนินไป และสามารถ
สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี จนท้ายที่สุดแล้ว ทีมนักฟุตบอลของนักเรียนไทยก็ยอมรับ “ไอ้คำหล้า” กลับเข้า
มาร่วมทีม ซึ่งพันธกิจในการแก้ไขความขัดแย้งในเรื่องอคติที่คนไทยมองคนลาวอย่างไม่เท่าเทียมใน
กลุ่มของเด็กก็ไม่อาจจะกระทำให้ลุล่วงไปอย่างง่ายดาย ด้วยเพียงมือของ “เด็กชายป๋ม” เพียงอย่าง
เดียว แต่ต้องอาศัยการรวมพลังของเด็กชายอื่นๆ อีกด้วยที่ล้วนเชื่อมั่นว่า บนโลกใบนี้ถ้าหากต้องการ

การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขแล้ว ก็ไม่สมควรที่จะแบ่งแยก แบ่งพรรคแบ่งพวกกัน เพราะถ้าหากวิเคราะห์หาที่มาและต้นกำเนิดของแต่ละคนแล้ว ต่างก็มีจุดเชื่อมโยงและผูกพันกันไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง โฉนดเลยต้องเสียเวลามาแบ่งเขาแบ่งเรา ซึ่งมีแต่จะก่อให้เกิดความแตกแยกสามัคคีและความเสียหายแก่ตนเองและส่วนรวมมากกว่า

จากบทเรียนที่“เด็กชายป๋ม”ได้รับการถ่ายทอดจาก ‘ยายเข้ม’ เขาได้เรียนรู้เกี่ยวกับสัจธรรมของความเท่าเทียมกันของมนุษย์อันไม่สมควรจะถูกแบ่งแยกด้วยอคติใดๆ ว่าการมองเพื่อนมนุษย์อย่างเท่าเทียมกันนอกจากจะนำมาซึ่งความสามัคคีในมวลมนุษยชาติแล้วยังเป็นสิ่งที่จะช่วยขับเคลื่อนและพัฒนาสังคมส่วนรวมให้เคลื่อนที่ไปข้างหน้าได้อย่างถาวร การสร้างอคติเพื่อแบ่งแยก “ความเป็นไทย” และ “ความเป็นลาว” ถือเป็นความรุนแรงอีกประการหนึ่งที่โลกของผู้ใหญ่ได้สร้างขึ้นและสร้างความสับสนวุ่นวายให้กับคนในสังคมไม่เว้นแม้แต่สังคมของความเป็นเด็กอย่างเขาด้วย เมื่อเขาได้เรียนรู้จาก ‘ยายเข้ม’ “เด็กชายป๋ม”จึงนำข้อคิดที่ได้เรียนรู้ดังกล่าวจาก ‘ยายเข้ม’ ไปสู่การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในการสร้างการยอมรับในตัว ‘ไอ้คำห้ำ’ จากเพื่อนๆร่วมทีม ทั้งนี้ถ้าเขาสามารถทำให้เพื่อนๆร่วมทีมยอมรับ ‘ไอ้คำห้ำ’ เข้าร่วมทีมโดยปราศจากอคติแล้วนับว่า“เด็กชายป๋ม”ได้ร่วมสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นในโรงเรียนและยังเป็นการช่วยลดปัญหาการสร้าง ความรุนแรงและลดอคติเรื่องความไม่เท่าเทียมกันของมนุษย์ที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่จิตใจมนุษย์ สมดังกับที่เขาได้ตั้งความมั่นใจไว้ในตอนต้นของเรื่องในการลดอคติของความเป็นมนุษย์

“เด็กชายป๋ม”สามารถที่จะบรรลุถึงพันธกิจในการสร้างความเสมอภาคและเท่าเทียมให้กับ “ความเป็นลาว” ดังจะเห็นได้จากตอนที่ ‘ไอ้จ้อ’ เพื่อนชาวเวียดนามของเขาได้เปรียบเทียบเรื่องความสามัคคีของนกนางแอ่นซึ่งเป็นสัตว์ แต่พวกมันก็ไม่เคยแบ่งแยก ด้วยครั้งนั้นบังเอิญเกิดเหตุการณ์นกอีกตัวหนึ่งบินเข้าไปในฝูงของนกนางแอ่นเพื่อหมายจะจิกกินลูกนกนางแอ่นตามสัญชาตญาณความหิวของมัน นกนางแอ่นทั้งฝูงจึงช่วยกันรุมจิกตีนอีกตัวนั้นจนร่วงตกลงมาต่อหน้ากลุ่มเด็กๆซึ่งขณะนั้นก็ยังงงไม่สามารถจะพยานรอยร้าวจากเรื่องของ ‘ไอ้คำห้ำ’ “เด็กชายป๋ม” จึงช่วยอธิบายว่าแม้แต่นกนางแอ่นซึ่งเป็นเพียงสัตว์ก็ยังช่วยเหลือและสามัคคีกันแล้วเหตุใดมนุษย์จึงต้องมีการแบ่งแยก ดังตัวอย่างดังนี้

“มีงูใหม่... ไอ้คนนางแอนฝูงนี้...เมื่อวานนี้มันอาจจะอยู่ที่ฝั่งลาว...แล้ววันนี้มันก็บินข้ามลำน้ำมาฝั่งไทย สุดท้ายมันก็ยังเป็นนกนางแอนเหมือนเดิม กูไม่เห็นมีตัวไหนต้องเป็นนกสัญชาติลาว นกสัญชาติไทย มันก็เป็นนกนางแอนเหมือนเดิม ไอ้คำห้ำก็เหมือนกัน”

“ผมเข้าใจที่ไอ้จ้อพูด... แต่รู้ว่าอยากจะอธิบายให้คนอื่นที่ไม่ได้อยู่ในเหตุการณ์ฟัง ไซ้ ไอ้คำห้ำแค่ข้ามลำน้ำโขงมาเท่านั้น ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหนมันก็ยังเป็นคน...ยังเป็นมนุษย์อยู่เช่นเดิม เพราะฉะนั้นมันมีสิทธิ์...สิทธิ์ในความเป็นคนของมันยังดำรงอยู่เสมอ เหมือนกับนกนางแอนไม่ว่ามันจะอยู่ที่ไหนในโลกนี้ มันก็มีสิทธิ์ที่จะบินไปไหนต่อไหนได้อย่างเสรี”

“เจ็บเหลือเกิน...มีแต่เสียงกร๊อง...เหมือนกับพวกเราไร้ตัวตน...ในโลกนี้มีเพียงเสียงนกนางแอน”

(มิตรภาพสองฝั่งโขง :156)

“เด็กชายป๋ม”ประสบความสำเร็จในพันธกิจของเขาที่สามารถปลุกฝังจิตวิญญาณของความรักในมิตรภาพลงในจิตใจของเพื่อนอย่างน้อยได้แล้วหนึ่งคนคือนั่นคือ ‘ไอ้จ้อ’ เด็กไทยเชื้อสายเวียดนามซึ่งทำให้ ‘ไอ้จ้อ’ รับรู้ว่าการแบ่งแยกและสร้างอคตินำมาซึ่งความแตกสามัคคีและความล้มเหลวในการทำกิจการหรืองานใดๆที่ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมแรง ดังนั้นเมื่อ ‘ไอ้จ้อ’ มองเห็นภาพความสามัคคีของนกนางแอนที่ช่วยกันรุมจิกตีนกอีกาจนร่วงตกลงมาได้ ซึ่ง ‘ไอ้คนนางแอนทั้งฝูงนั้น...มันอาจจะมีตัวที่ไม่ค่อยถูกกันมั่งก็ได้...’ (มิตรภาพสองฝั่งโขง: 155) เขาจึงเปรียบเทียบให้เพื่อนร่วมทีมคนอื่นๆเห็นภาพว่า ‘ไอ้คำห้ำ’ ไม่ว่าเขาจะมีต้นกำเนิดมาจากไหน แต่ตอนนี้ ‘ไอ้คำห้ำ’ ก็ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของทีมนักฟุตบอลเดียวกันกับเขาแล้ว และเมื่ออาจจะมีคนในทีมฟุตบอลที่ไม่ชอบหน้า ‘ไอ้คำห้ำ’ คนอื่นซึ่งมีความเป็นคนเท่าเทียมกันก็ไม่สิทธิ์ที่จะดูถูกเขาและกีดกันเขาออกจากทีม ด้วยศักดิ์ศรีในความเป็นคนและในฐานะที่เขาเป็นส่วนหนึ่งของทีมทุกคนจึงควร

ทำหน้าที่ของตนเอง เช่นเดียวกับ ‘ไอ้คำหล้า’ ซึ่งมีหน้าที่ในตำแหน่งศูนย์หน้าของทีม อย่างไรก็ตามเธอก็ต้องทำหน้าที่ประคองทีมฝ่ายตรงข้ามเพื่อที่ท่าจะทำคะแนนให้ทีมไทยให้ได้เต็มที่

อีกประการหนึ่งสาเหตุที่ผู้แต่งเลือกที่จะเชื่อมโยงให้เห็นภาพ “ความเป็นลาว” ที่เสมอภาคและเท่าเทียมกับ “ความเป็นไทย” ผ่านตัวละคร ‘ไอ้จ้อ’ ซึ่งเป็นคนไทยเชื้อสายเวียดนาม เพื่อต้องการเชื่อมโยงให้ผู้อ่านเห็นบรรยากาศของความเป็นประชาคมอาเซียน ที่เข้ามามีบทบาทในการลดความขัดแย้งในช่วงหลังสงครามเย็น ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ความขัดแย้งนำมาซึ่งการแบ่ง ‘คอมมิวนิสต์’ ออกจาก ‘ไม่ใช่คอมมิวนิสต์’ (เพื่อนรักริมโขง: 3) *เขมชาติ* จึงถ่ายทอดจากบันทึกประสบการณ์และความทรงจำในวัยเด็กของเขาเองในช่วง พ.ศ. 2518 – 2522 ซึ่งในวรรณกรรมเรื่อง *เพื่อนรักริมโขง* ผู้แต่งได้บอกเล่าเรื่องราวผ่านการเขียนบันทึกโดยมีวัน เดือน ปี กำกับไว้ตอนต้นของทุกตอน แสดงให้เห็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นดังกล่าวว่าอยู่ช่วงหลังสงครามเย็น โดยมี “เด็กชายปู้ม” ‘ไอ้คำหล้า’ และ ‘ไอ้จ้อ’ จึงเปรียบเสมือนตัวแทนของแต่ละประเทศทั้ง ประเทศไทย ประเทศลาว และประเทศเวียดนามตามลำดับ ซึ่งคนในประเทศเหล่านี้ต่างก็ได้รับผลกระทบจากความขัดแย้งของสงครามเวียดนาม ผู้แต่งจึงต้องการที่จะบอกเล่าให้ผู้อ่านได้ตระหนักรู้ถึงผลกระทบของสงครามที่ไม่เคยสร้างผลลัพธ์ที่ดีให้กับใครเลย แต่มนุษย์ก็ยังคงสร้างความขัดแย้งและความบาดหมางกันไม่หยุดหย่อน และต่างไปฝันที่จะเป็น ‘ผู้ชนะ’ ทั้งที่รู้ว่าชัยชนะที่ได้มาต้องแลกมากับความสูญเสียของชีวิต และทรัพย์สินของทหาร พลเรือนผู้บริสุทธิ์จำนวนมาก

3.1.2 เยาวชนกับกระบวนการสร้างมิตรภาพ

“เขมชาติ” ได้นำเสนอให้ผู้อ่านได้เห็นภาพของการเรียนรู้ของเด็กเกี่ยวกับการสร้างมิตรภาพและความเสมอภาคท่ามกลางความหลากหลายของเชื้อชาติผ่านการละเล่นของพวกเขา ไม่ว่าจะเป็นการละเล่นของเด็ก การแข่งขันกีฬา หรือการเล่นดนตรี โดยเฉพาะการนำเสนอภาพ “ความเป็นลาว” ที่ไม่สมควรที่จะถูกแบ่งแยกว่า “ต่ำกว่า” ชาติใดด้วยเหตุผลและอคติใดๆ ซึ่งครั้งหนึ่ง “ความเป็นลาว” เคยถูก ‘ผู้ใหญ่’ นำอคติเรื่องเชื้อชาติเพื่อนำมาประกอบสร้าง “ความเป็นลาว” ที่หมายถึงความไม่เท่าเทียมกับสังคมไทย ทำให้คนไทยในสังคม ‘ได้ยิน’ และ ‘เชื่อ’ ตามอคตินั้นโดยปราศจากการ

พิจารณาและไตร่ตรองถึงความเป็นธรรมและเป็นจริงแห่งมนุษยชาติว่า ทุกคนต่างเท่าเทียมกันในความเป็นมนุษย์

ในวรรณกรรมเยาวชนชุดนี้ ผู้แต่งได้สร้างตัวละครเด็กที่เปี่ยมไปด้วยจิตใจที่มีคุณธรรม ตัวละครเด็กในวรรณกรรมเยาวชนทั้งสามเรื่องรู้จักสงสัยและตั้งคำถามเกี่ยวกับอคติของความเป็นมนุษย์ในสังคมที่มี ‘ผู้ใหญ่’ เป็นผู้สร้างปมปัญหาขึ้น เด็กในวัยนี้ถือเป็นวัยที่อยู่ในระยะหัวเลี้ยวหัวต่อที่สำคัญต่อการก้าวเข้าสู่ช่วงวัยรุ่น เพราะธรรมชาติของเด็กในวัยนี้จึงเป็นช่วงวัยแรกๆ ที่เด็กจะได้เรียนรู้การทักษะอยู่ร่วมกับสังคมอันจะนำไปสู่การได้รับการยอมรับจากผู้อื่น ดังนั้นเด็กในวัยนี้จึงต้องอาศัยความเป็นเพื่อนในการสร้างความเชื่อมั่นในตนเองมากกว่าวัยอื่นๆ เมื่อเด็กไม่มีเพื่อนย่อมแสดงถึงความสุขที่บกพร่องไปในวัยที่มีความสำคัญต่อการเสริมสร้างพัฒนาการสู่ความเป็นผู้ใหญ่ที่มีความเข้มแข็งทางอารมณ์ (ชัยนาถ นาคบุปผา, 2515: 26) ดังนั้นการสร้างมิตรภาพในวัยเด็กอันจะเป็นหนทางที่นำไปสู่การผูกมิตรและการได้รับการยอมรับจากสังคมรอบข้างจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการคบเพื่อนของวัยเด็ก ซึ่งเด็กเมื่อต้องการมีเพื่อนแล้วจึงมักไม่สร้างอคติเรื่องเชื้อชาติหรือการมองผู้อื่นอย่างไม่เท่าเทียม บัจจุบันดังกล่าวนี้จึงเป็นสิ่งที่จะนำพาเด็กในวัยนี้ไปสู่สิ่งการได้รับการยอมรับจากเพื่อน และสังคมที่พวกเขาต้องการ หรืออาจกล่าวได้ว่าความต้องการเพื่อนในวัยเด็กเป็นกระบวนการสร้างมิตรภาพและความเสมอภาคได้เช่นกัน

แต่ถึงอย่างไรก็ตามแม้วรรณกรรมเยาวชนทั้งสามเรื่องที่ยกมาจะแสดงให้เห็นถึงความขัดแย้ง แต่ประเด็นของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นก็ล้วนเกี่ยวกับความขัดแย้งอันมีต้นตอมาจากการที่ผู้ใหญ่ได้ทิ้ง ‘ซากปัญหา’ เกี่ยวกับอคติเรื่องความแตกต่างของเชื้อชาติเอาไว้ แต่ด้วยธรรมชาติของเด็กที่ไม่ได้เห็นความแตกต่างของเชื้อชาติว่าเป็นปัญหา ผู้แต่งจึงนำธรรมชาติของเด็กในเรื่องการมองเรื่องอคติทางด้านเชื้อชาติดังกล่าวมา เป็นสิ่งที่สามารถพาเด็กๆ ข้ามผ่านอคติเรื่องความต่างระหว่างเชื้อชาตินั้นไปได้ ด้วยจุดมุ่งหมายของผู้แต่งที่มุ่งสรรค์สร้างเสมอภาค ความเท่าเทียม อันจะนำไปสู่สันติภาพในสังคมโลกแล้วผ่านงานเขียนของเขา ผนวกกับความคาดหวังที่จะสร้างให้เด็กแม้จะเป็นวัยที่เพิ่งผ่านมาพบความเป็นโลกได้ไม่นาน แต่ถ้าสองมือของเด็กเหล่านั้นเต็มไปด้วยแรงมุ่งปรารถนาที่จะปลูกสร้างต้นไม้แห่งความสามัคคีและความเสมอภาคขึ้นในมวลหมู่มนุษยชาติแล้ว รวมกับจิตใจที่เปี่ยมล้นไปด้วยความมุ่งหวังที่จะสร้างมิตรภาพของเด็กเอง ภายใต้อการดูแลเอาใจใส่และคำแนะนำของผู้ใหญ่ที่

ปราศจากอคติเรื่องความแตกต่างด้านเชื้อชาติด้วยแล้ว ต้นไม้แห่งความเสมอภาคและมิตรภาพที่กำลังเติบโตขึ้นในใจเด็กที่ได้รับการดูแลเป็นอย่างดีนั้นก็จะสามารถเติบโตขึ้นไปพร้อมกับเด็กเหล่านั้น และมันก็จะแผ่กิ่งก้านสาขาเป็นร่มเงาให้ผู้อื่นได้รู้ว่า ความมุ่งมั่น ความปรารถนาดีต่อกันแท้ที่จริงแล้ว เป็นสิ่งสำคัญที่มนุษย์ควรหยิบยื่นให้กัน เพื่อมนุษย์ สังคม และ โลกสามารถจะอยู่รอดพ้นท่ามกลางกระแสโลกที่กำลังเปลี่ยนไป หาใช่ความรังเกียจเคียดจันท์แบ่งพรรคแบ่งพวกไม่

การละเล่น การเล่นดนตรีและการแข่งขันฟุตบอลของเด็กจึงเป็นเหตุการณ์ที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมเยาวชนทั้งสามเล่มอยู่เสมอ ซึ่งในแต่ละฉากที่ผู้แต่งได้นำเหตุการณ์การละเล่น การเล่นดนตรีและการแข่งขันฟุตบอลของเด็กเข้ามาอยู่ในเนื้อเรื่อง ก็จะมีประเด็นเรื่องการแบ่ง “ทีมเขา” กับ “ทีมเรา” และสร้างปมความขัดแย้งเรื่องเชื้อชาติขึ้นมา ซึ่งประเด็นเรื่องความขัดแย้งเรื่องเชื้อชาติดังกล่าวก็เป็นอคติที่เด็กได้รับรู้และถูกส่งต่อมาจากโลกของพ่อแม่ และผู้ใหญ่ที่อยู่รอบข้างมากกว่า แต่สุดท้ายแล้วเด็ก ๆ ก็สามารถเรียนรู้ผ่านการละเล่นประเภทต่างๆว่าในเกมกีฬา และการละเล่นปัจจัยซึ่งจำเป็นที่สุดเพื่อให้เข้าถึงยังจุดมุ่งหมายในการละเล่นคือความสามัคคีของทุกคนในทีมโดยไม่จำเป็นต้องรับรู้หรือแบ่งแยกว่าผู้เล่นแต่ละคนมีชาติกำเนิดอย่างไร หรือมีฐานะยากคิมิจนอย่างไร แต่ถ้าทุกคนในทีมรับผิดชอบหน้าที่ของตนตามที่ได้รับมอบหมายอย่างดีแล้ว พร้อมกับการเคารพซึ่งกฏ กติกา และมารยาทในเกมการเล่นนั้น การละเล่นหรือกีฬาก็จะนำมาซึ่งความสามัคคีและมิตรภาพระหว่างผู้เล่นทั้งสองทีม ส่วนผลตัดสินของการละเล่นหรือเกมกีฬา ไม่ว่าผลของมันจะออกมาเป็นแพ้หรือชนะ นั่นก็เป็นเพียงแค่ “ส่วนประกอบหนึ่ง” ของการละเล่นเท่านั้น ไม่ได้เป็นสาระสำคัญที่ผู้เล่นคนใดจะนำมาเป็นสิ่งตัดสินคุณค่าของความเป็นคน เมื่อทุกคนที่มีส่วนร่วมในการละเล่น การแข่งขันกีฬา หรือการเล่นดนตรีนั้น ได้เล่นอย่างเต็มความสามารถของตน

แต่งได้สร้างตัวละครเด็กชาย “ป๋ม” เด็กชายชาวไทยที่มีเชื้อสายลาว ครอบครัวยุโรปของเขาอาศัยอยู่บนริมแม่น้ำโขงฝั่งไทย “เด็กชายป๋ม” ได้รับการอบรมดูแลเลี้ยงดูเป็นอย่างดีจาก ‘ซอณกลิ่น’ แม่ซึ่งเป็นครูสอนหนังสือ ป้าเพ็ง และ ‘เขม’ ยายผู้ซึ่งคอยเป็นที่พึ่งทางจิตใจตลอดเวลาเมื่อ “เด็กชายป๋ม” เผชิญกับปัญหา ผู้หญิงทั้งสามคนสามวัยได้คอยแนะนำและสั่งสอนให้ “เด็กชายป๋ม” เติบโตเป็นเด็กที่มีพัฒนาการอย่างสมวัยทั้งพัฒนาการด้านร่างกาย ด้านจิตใจ และด้านสติปัญญา จนเด็กป๋มเองไม่รู้สึกรว่าตัวเองขาดแคลนสิ่งใดซึ่งแตกต่างจากเด็กคนอื่นๆที่อยู่หมู่บ้านเดียวกันกับเขา มีทั้งชาวไทย ชาว

เวียคนาม และชาวลาว ซึ่งแต่เด็กทุกคนต่างก็อยู่ในครอบครัวที่มีฐานะยากจน ต้องดิ้นรนช่วยครอบครัวทำมาหากินอยู่ตลอดเวลาไม่มีเวลาอิสระมากพอที่จะเที่ยวเล่นเหมือนอย่างกับ”เด็กชายป๋ม”

ในตัวอย่างที่ยกมาเป็นตอนหนึ่งที่”เด็กชายป๋ม”ได้ไปเที่ยวเล่นงานวันเด็กซึ่งเป็นโรงเรียนที่แม่ของเขาสอนหนังสืออยู่ ขณะนั้นทางโรงเรียนกำลังมีการแข่งการละเล่นชักเย่ออยู่ “เด็กชายป๋ม” เรียนอยู่ในโรงเรียนในเมือง ไม่เคยเข้าร่วมการละเล่นและเห็นการละเล่นที่ควรให้ผู้เล่นที่เป็นเด็กเยอะถึงขนาดนี้ “เด็กชายป๋ม”จึงรู้สึกสนใจและอยากเข้าร่วมเล่นด้วยมาก

“ ‘ประเดี๋ยวจะมีการแข่งขันชักเย่อระหว่างป.๕ กับ ป.๖
ทีมป.๕ของลุงขาดอยู่คนหนึ่ง ป๋มอยากแข่งขันมั๊ย’
ป๋มตาลุกวาว
‘ผมไม่ได้เรียนที่นี่ ผมแข่งได้หรือเปล่าลุง’
‘ได้สิ...เรียนอยู่ป.๕ หรือเปล่าละเรา’
‘ป.๕ ครับ ไม่เชื่อถามแม่สิ’

[...]

สัญญาณการแข่งขันเริ่มขึ้น เด็กๆทั้งสองฝ่ายออกแรงดึงกัน
เต็มที่ ป๋มได้ร่วมเกมกับพวกเขา แรกๆก็ไม่เต็มใจออกแรง
นัก เนื่องจากยังหวาดๆเพื่อนร่วมทีม แต่พอเริ่มแข่งไปได้
สักครู่ ความหวาดหวั่นก็ค่อยๆถูกบรรยากาศของความสนุก
ในเกมกลบไปสิ้น คงเหลือแต่ความมุ่งมั่น เขาออกแรงเต็มที่
[...] ทั้งแรงขำเหนียว แรงปลาแดก แรงโอวัลติน [...]

(ลูกแม่น้ำโขง : 41- 43)

จากตัวอย่างข้างต้นที่ยกมา สนามแข่งขันการละเล่นชักเย่อได้กลายเป็นพื้นที่ของ ‘ประสบการณ์ชีวิต’ สนามแรกของป๋มซึ่งทำให้เขาได้เรียนรู้ว่า ‘การได้รับโอกาส’ สามารถที่จะสร้างเพื่อนและมิตรภาพได้เช่นเดียวกัน หรืออาจกล่าวได้ว่า การให้คือการได้รับนั่นเอง “เด็กชายป๋ม”รู้ว่าตัว

เขาเองเป็นเด็กนักเรียนที่มาจากโรงเรียนอื่น และแม้โรงเรียนแห่งนี้จะเป็นโรงเรียนที่แม่ของเขาเป็นครูสอนหนังสือ แต่เขายังรู้สึกวาทินีไม่ใช่พื้นที่ของเขา เมื่อเห็นว่าที่สนามโรงเรียนนี้มีการแข่งขันชกเย่อแม่เขาจะอยากเล่น อยากสนุกบ้างตามประสาเช่นเด็กคนอื่นๆ แต่ด้วยรับรู้ว่าเป็นโรงเรียนแห่งนี้โรงเรียนของเด็กนักเรียนเหล่านี้ “เด็กชายป๋ม” จึงไม่กล้าที่จะขอเล่นชกเย่อด้วย แต่เมื่อได้รับโอกาสจาก “ครูเรื่อง” ผู้ใหญ่ที่ไม่ได้เห็นความแตกต่างจากคนอื่นของ “เด็กชายป๋ม” เป็นเรื่องที่จะแบ่งแยกความเป็นเด็กออกจากกัน ตรงกันข้ามครูเรื่องกลับมองเห็นว่าวันนี้เป็น “วันเด็ก” ดังนั้นเด็กทุกคนจึงควรได้รับสิทธิ์แห่งการเรียนรู้ และประสบการณ์ที่ส่งเสริมชีวิตอย่างเท่าเทียมกัน ดังนั้นแม่ป๋มจะอยู่คนละโรงเรียนกับเด็กเหล่านี้ จึงไม่มีเหตุผลอันใดที่ “เด็กชายป๋ม” จะต้องโดนกีดกันออกจากการเล่นให้รับบทแต่เพียงผู้เฝ้าดูเท่านั้น “ครูเรื่อง” จึงเป็นผู้ที่ลบเส้นแบ่งระหว่าง “ความเป็นเรา” กับ “ความเป็นเขา” ในวัยเด็กออกไปจน “เด็กชายป๋ม” กล้าที่จะเข้าไปร่วมเล่นชกเย่อด้วย

‘ประเดี๋ยวจะมีการแข่งขันชกเย่อระหว่างป.๕ กับ ป.๖ ทีมป.๕ ของลุงขาดอยู่คนหนึ่ง ป๋มอยากแข่งขันมัย’ จึงเป็นคำถามเชิงเชิญชวนซึ่งเปิดโอกาสให้ป๋มได้เลือกด้วยตัวเองว่าอยากจะตัดสินใจร่วมเล่นเช่นเดียวกับเด็กคนอื่นๆไหม แม้จะติดที่ *‘ผมไม่ได้เรียนที่นี่’* เพราะอาณาเขตและพื้นที่ความเป็นโรงเรียนที่แบ่ง “นักเรียนป๋ม” กับ “นักเรียนของพวกเขา” ออกจากกันและการมาเที่ยวเล่นที่โรงเรียนที่ถึงแม่แม่ของป๋มจะเป็นครูสอนที่นี่ ป๋มก็ยังรู้สึกวาทินีไม่ใช่โรงเรียนเขาของ การที่เขาถามครูเรื่องผู้ซึ่งเขาเรียกว่าลุงว่า *‘ผมแข่งได้หรือเปล่าลุง’* จึงเป็นการตรวจสอบอีกครั้งหนึ่งว่าโรงเรียนที่นี่ซึ่งเขาไม่ได้เป็นนักเรียนที่นี่ พวกนักเรียนที่กำลังเล่นชกเย่ออยู่จะยินดีที่จะให้เขาเข้าร่วมเล่นได้หรือไม่

(ลูกแม่น้ำโขง : 36)

ณ สนามแห่งการละเล่นชกเย่อที่โรงเรียนนี้ “เด็กชายป๋ม” จึงได้เรียนกับคำว่า “การให้โอกาส” เป็นครั้งแรกในชีวิตซึ่งมีผลทำให้เขา *“ได้เพื่อนแล้ว”* (ลูกแม่น้ำโขง : 36) จากประสบการณ์ชีวิตที่ป๋มได้เรียนรู้จากการละเล่นในครั้งนี้ทำให้ป๋มเรียนรู้อาการผูกมิตรที่แน่นแฟ้นเหมือนเกลียวเชือกนั้น เขาจะต้องเรียนรู้ที่จะเป็น “ผู้ให้” เสียก่อน นับจากนั้นเป็นต้นมา “เด็กชายป๋ม” ก็รู้จักวิธีที่จะ

สร้างมิตรภาพระหว่างเพื่อนฝูงซึ่งมีความแตกต่างและความขัดแย้งกันในเรื่องเชื้อชาติอยู่เสมอจนท้ายที่สุด ความขัดแย้งเกี่ยวกับเรื่อง “ความไม่เท่าเทียมกัน” ของเชื้อชาติ โดยเฉพาะการประกอบสร้าง “ความเป็นลาว” ที่ไม่เท่าเทียมกันในโลกของเด็กอันเกิดจากมายาคติที่ถูกส่งต่อมาจากโลกของผู้ใหญ่ก็ค่อยๆ เลือนหายไป เหลือเพียงแต่ความเสมอภาคระหว่างความเป็นเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเท่านั้น ที่ปรากฏอยู่อันเป็นผลมาจากการที่ “เด็กชายป๋ม” ได้เรียนรู้จากการละเล่นว่า มิตรภาพและความเท่าเทียมเกิดจากการรู้จักให้ผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือ

แม้ว่าป๋มจะอยู่ในครอบครัวที่สมบูรณ์ มีพ่อที่รับราชการทหาร มีแม่ที่รับราชการครู มียายที่คอยเป็นที่พึ่งพิงทุกครั้งเวลาเกิดปัญหา และป้าเพ็งที่ช่วยอบรมตักเตือนเช่นเดียวกันเวลา “เด็กชายป๋ม” ทำผิด ทุกคนในครอบครัวได้คอยแนะนำและสั่งสอนให้ป๋มเติบโตเป็นเด็กที่มีพัฒนาการอย่างสมวัย ทั้งพัฒนาการด้านร่างกาย ด้านจิตใจ และด้านสติปัญญา จนทำให้ “เด็กชายป๋ม” เองไม่รู้สึกรู้ว่าตัวเองกำลังขาดแคลนสิ่งใดเลย ทั้งที่จริงแล้วกลับมีสิ่งหนึ่งที่ “เด็กชายป๋ม” กำลังได้เรียนรู้ว่าภายในหัวใจเขากำลังโหยหา “มิตรภาพ” อันเกิดจากเพื่อน “เด็กชายป๋ม” จึงเรียนรู้เพื่อหาวิธีการที่จะให้ได้มาซึ่งมิตรภาพนั้น และทำให้เขาเรียนรู้ว่า การให้และการช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อนกว่าตนนั้นจะเป็นวิธีการที่สามารถที่จะผูกมิตรกับคนอื่นได้อย่างมั่นคงที่สุด

เหตุการณ์หนึ่งที่ช่วยเสริมสร้างประสบการณ์พัฒนาการด้านความคิดของ “เด็กชายป๋ม” คือ การรู้จักสงสัยและตั้งคำถามจนนำไปสู่การหาคำตอบนับเป็นสัจธรรมของชีวิต เมื่อเพื่อนของเขา “เด็กชายเจียว” เมื่อจบชั้นประถมเจ็ดแล้วต้องเดินทางไปทำงานที่กรุงเทพฯ เพื่อหางานทำช่วยเหลือครอบครัว “เด็กชายป๋ม” รู้สึกสงสัยว่าเมื่อเขาได้ให้มิตรภาพกับคนทุกคนที่อยู่รอบเขาแล้ว มิตรภาพอันจะนำไปสู่ความเสมอภาคระหว่างเพื่อนๆ ของเขาทั้งคนไทย คนลาว และ คนเวียดนามก็น่าจะเกิดขึ้นได้แล้ว แต่ครั้งนี้เขาได้เกิดความสงสัยและตั้งคำถามต่อความไม่เท่าเทียมกันของโลกนี้ ซึ่งผู้ใหญ่ซึ่งเคยมีประสบการณ์มาก่อนเขา ทำไมถึงไม่ทำตัวเป็นผู้ให้เช่นเดียวกับเขา เพื่อไม่ให้เจียวเพื่อนของเขาต้องพลัดพรากจากไปเช่นในครั้งนี้

“แม้จะรู้ทั้งรู้ว่าบ้านเจียวนั้นยากจน แต่ความคิดของเจ้าหนูก็ยังขัดแย้งว่าทำไม...ทำไมคนที่พอจะมีอยู่บ้างไม่ช่วยแบ่งปัน แบ่งอะไรได้ที่มีอยู่ให้เจ้าเจียวมันจะได้ไปเรียนหนังสือ มันจะได้ไม่ต้องจากเขา

ไป แม่ให้เงินเขาไปโรงเรียนวันละเจ็ดบาท เจ้าหนูบอกกับตัวเองว่า
เขายินดีที่จะแบ่งให้ไอ้เจี๋ยครึ่งหนึ่ง ถ้ามันจะช่วยให้ไอ้เจี๋ยต้องจาก
ไป”

(เพื่อนรักริมโขง: 32)

สุดท้ายแล้วเด็กชายเจี๋ย เพื่อนรักอีกคนหนึ่งของ”เด็กชายป๋ม”ก็ต้องจากป๋มไปทำงานที่
กรุงเทพฯ ครั้งนี้ทำให้ป๋มได้เรียนรู้ว่ามิตรภาพก็สามารถที่จะเกิดขึ้นได้แม้ระหว่างเพื่อนในกลุ่มจะ
ไม่ได้อยู่ด้วยกัน การเดินทางจากไปทำงานถึงกรุงเทพฯ ของเด็กชายเจี๋ย แม้จะเป็นระยะทางที่ไกล
และเป็นดั่งดินแดนในจินตนาการที่ใครๆก็กล่าวขวัญถึงว่าเป็นดินแดนแห่งโอกาสและการแสวงหา
โชค แต่ป๋มก็ยังสามารถส่งความคิดถึงและความปรารถนาดีไปกับเจี๋ย เขาได้เรียนรู้ชีวิตอีกขั้นหนึ่ง
ว่า มิตรภาพและความรักระหว่างเพื่อนแม้จะมีให้กันมากเท่าใดก็ตาม เมื่อ “ถึงเวลาต้องไป...” (เพื่อน
รักริมโขง : 32) เขาก็คงไม่สามารถจะห้ามหรือหยุดเวลานั้นเอาไว้ได้ สิ่งหนึ่งที่เขาจะยังคงทำได้
เพื่อให้มิตรภาพระหว่างเพื่อนยังคงอยู่ก็คือการระลึกถึงและส่งความปรารถนาดีไปถึงเพื่อนจนถึง
วินาทีสุดท้ายที่รถไฟได้นำเพื่อนเขาเข้าไปสู่กรุงเทพฯ และเขาก็รอคอยการกลับมาของเพื่อน และเมื่อ
นั้นมิตรภาพระหว่างเพื่อนของเขาก็จะกลับมาแบ่งบานเหมือนเดิม เพราะ ‘เพื่อนๆแม้อยู่ห่างกัน แต่ก็รู้
ดีว่าเพื่อนรักเขา เพราะเขารักเพื่อน’ (ลูกแม่น้ำโขง: 166)

การได้เรียนรู้ถึงสัจธรรมของชีวิตทั้งจากการละเล่น และประสบการณ์ชีวิตในครั้งนี้ทำให้
เด็กชายป๋ม”เติบโตทางด้านความคิดเกี่ยวกับการสร้างมิตรภาพและการดำรงไว้ซึ่งความเสมอภาค
ของความเป็นมนุษย์ในอีกระดับหนึ่ง ซึ่งการเรียนรู้ถึงการสร้างความเสมอระหว่างชาติไทยกับชาติ
ลาวในครั้งต่อไปที่จะกล่าวถึงนี้ “เด็กชายป๋ม”และกลุ่มเด็กคนไทยอื่นๆได้เรียนรู้ผ่านการเล่นดนตรี

“ในมิตรภาพสองฝั่งโขง” กลุ่มนักกีฬาฟุตบอลทีมเด็กไทยได้เรียนรู้ถึงความร้ายกาจของอคติ
เรื่องเชื้อชาติที่แฝงมากับ “โลกของผู้ใหญ่” ที่เต็มไปด้วยการแบ่งพรรคแบ่งพวก แบ่งทีมเขาออกจาก
ทีมเรา ครั้งนี้ทีมของ”เด็กชายป๋ม”ซึ่งเป็นทีมนักกีฬาฟุตบอลรุ่นเล็กประจำโรงเรียนปทุมเทพวิทยา
การ หรือกล่าวได้ว่าเป็นทีมนักกีฬาตัวแทนประเทศไทยในการแข่งขันกีฬาเพื่อเชื่อมสัมพันธ์ไมตรี
ระหว่างประเทศไทยกับประเทศลาว ซึ่งหน้าที่ของนักกีฬาคือการเล่นกีฬาประจำตำแหน่งที่ตัวเอง
รับผิดชอบอย่างเต็มที่โดยเคารพกฎ ระเบียบและกติกา และเล่นด้วยความมีน้ำใจของนักกีฬา ผลแพ้

หรือชนะเป็นเพียงส่วนประกอบย่อยสุดท้ายของเกมการแข่งขันเท่านั้น แต่เด็กๆ นักกีฬาทีมตัวแทนโรงเรียนที่“เด็กชายป๋ม”สังกัดอยู่ไม่ได้เพียงแค่ต้องฝึกซ้อมอย่างหนักเพื่อรับมือกับความกดดันในฐานะทีมตัวแทนประเทศไทยเท่านั้น แต่เด็กๆ อย่างพวกเขาต้องรับมือกับอคติเรื่อง “ความเป็นลาว” ที่ไม่เท่าเทียมกับไทยด้วย ซึ่งเป็นเหตุบังเอิญที่ “ไอ้คำหล้า” ศูนย์หน้าของทีมตัวแทนประเทศไทยกลับมีประวัติเบื้องหลังว่าที่จริงแล้ว ไอ้คำหล้าเป็นนักเรียนที่อพยพมาจากฝั่งลาวด้วย ทำให้เพื่อนร่วมทีมอีกครั้งหนึ่งเกิดความไม่ไว้วางใจว่าเมื่อถึงเวลาแข่งขันกันจริงๆ แล้ว ไอ้คำหล้าจะไม่ยอมยิงประตูฝ่ายลาวเพื่อทำคะแนนให้กับทีมโรงเรียนประจำประเทศไทย ก่อให้เกิดความไม่สามัคคีเพราะความไม่ไว้วางใจกันในทีม เมื่อมีการส่งลูกให้ไอ้คำหล้ายิงเพื่อทำประตู แต่ไอ้คำหล้ายิงพลาดโดยไม่ได้ตั้งใจจึงเกิดเรื่องทะเลาะวิวาทขึ้น จนนำไปสู่การพักซ้อมถึงสามวัน ถึงแม้วันแข่งขันกำลังจะใกล้เข้ามา เรื่องความขัดแย้งดังกล่าวจึงกลายเป็นประเด็นปัญหาที่สำคัญที่ผู้ใหญ่ทางฝั่งไทยจะต้องเร่งดำเนินการแก้ไข

‘ไอ้คำหล้า ไอ้ลูกลาวตาขาว มึงหัดยิงไม่ให้เข้ากรอบไซ้มัย
...’ เสียงใครคนหนึ่งในทีมตัวจริงดั่งขึ้น

‘ไอ้ซัย...มึงจะเอาขังกับกู...จะต้องให้กูยิงให้ได้ทุกลูกเลย
หรือยังง’ คำหล้าตะคอกเสียงกลับไปยังเด็กหนุ่มที่ยืนอยู่
ห่างออกไปไม่กี่ก้าว บรรยากาศภายในสนามฟุตบอลเขม็ง
เกลียวขึ้นมาในทันที

[...]

‘ไอ้ลาว...มึงอย่ามาแก้ตัว...ลูกเมื่อกี้กูเห็นอยู่ชัดๆ ถ้ามึงตั้งใจ
เตะอย่างที่เคยซ้อมทุกวันมึงต้องยิงเข้า แต่นี่มึงยิงห่างเสา
ประตูตั้งสามวา’ [...] ‘ถ้ามึงไม่ยอมยิงประตูให้ทีม มึงก็อย่า
มาเล่นทีมกูเลย กลับไปเล่นให้ทีมลาวตาขาวบ้านมึงโน่น’

‘ไอ้ป้า...กูเหลืออดกับมึงแล้วนะโว้ยไอ้ซัย...’ คำหล้าเดินเข้า
หาซัยในทันที สีหน้าเด็กหนุ่ม โกรธเกรี้ยวเกือบอาการไม่อยู่
ขณะที่ซัยเดินตรงเข้าไปหาคำหล้าเช่นกัน ศูนย์หน้าว่าง

มะขามข้อเดียวกระโจนเข้าหาชยกองหลังที่ตัวสูงใหญ่กว่า
อย่างไม่เกรงกลัว ความรู้สึกโกรธและอัดอั้นระบายออกไป
กับหมัดที่เหวี่ยงออกไปสุดแรงเกิด”

(มิตรภาพสองฝั่งโขง : 75-76)

ความขัดแย้งดังกล่าวยิ่งทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆเมื่อถึงเวลาซ่อมใหญ่ โดยมี ‘ชัย’ เป็นตัวตั้ง
ตัวตีในการกล่าวหา ‘ไอ้คำหล้า’ ว่าไม่ได้ตั้งใจทำเพื่อทีมไทยเพราะมีใจต่อทีมชาติลาว และกล่าวดูถูก
‘ไอ้คำหล้า’ ว่าเป็น ‘ลาวตาขาว’ คำพูดจาดูถูกลาวดังกล่าวเกิดขึ้นในอดีตเมื่อหน่วยปฏิบัติการลำน้ำ
โขง (นปข.) ของกองทัพเรือประจำประเทศไทยซึ่งมีหน้าที่ในการตรวจตราดูแลความสงบเรียบร้อย
ในลำน้ำโขง ได้เกิดปะทะกับกองทหารของประเทศลาวจนทั้งสองฝ่ายได้รับความเสียหายอย่างยิ่งทั้ง
จำนวนพลทหารและทรัพย์สินในครั้งนั้นถือว่าทางฝ่ายไทยเพลี่ยงพล้ำและเสียหายมากกว่าทางฝ่ายลาว
เป็นที่มาของการร้องเยาะเย้ยจากเด็กลาวว่า ‘บักไทยขี้แพ้’ ผู้คนที่อาศัยอยู่บนริมลำน้ำโขงฝั่งไทยเมื่อได้
ยินเช่นนั้นก็รู้สึกอับยศอดสู ‘สร้างความโกรธแค้นจนพวกเขาอยากแก้แค้นแทนเรือรบ.ที่พลาดท่า’
(ลูกแม่น้ำโขง : 186)

การที่ชัยดูถูก ‘ไอ้คำหล้า’ ว่า ‘ลาวตาขาว’ เช่นนั้นจึงเป็นการว่ากล่าวกระทบกระทั่งถึงเชื้อ
ชาติลาวของ ‘ไอ้คำหล้า’ แม้เด็กทั้งสองจะไม่ได้อยู่ร่วมเห็นเป็นพยานกับเหตุการณ์ความขัดแย้ง
ดังกล่าว แต่ด้วยอคติเรื่องความไม่เท่าเทียมกันในสังคมที่ผู้ใหญ่ได้สร้างขึ้น เด็กชายชัยจึงนำคำพูด
ดังกล่าวมาใช้เรียก ‘ไอ้ลาวตาขาว’ แทนที่จะเรียกชื่อ ‘ไอ้คำหล้า’ เพื่อระบายความรู้สึกที่ตนเองมีต่อ
คนลาวอย่าง ‘ไอ้คำหล้า’ โดยที่ไม่ได้รู้ถึงความหมายที่แฝงอยู่ในคำเรียกนั้น ฝ่าย ‘ไอ้คำหล้า’ เองเมื่อ
ได้ยินคำพูดที่แสดงถึงการดูถูกเช่นนั้นก็ไม่อาจจะอดกลั้นไว้ได้ ผนวกกับความอัดอั้นที่ตนเองต้อง
แบกรับในฐานะศูนย์หน้าทีมไทยที่ต้องรับผิดชอบในการยิงประตูทีมนักฟุตบอลลาวให้ได้ การ
โต้ตอบกลับของ ‘ไอ้คำหล้า’ จึงเป็นการแสดงถึง ‘ความรู้สึกโกรธและอัดอั้น’ ที่คนลาวมีต่อความ
กดดันอันเกิดจากความทัศนคติและพฤติกรรมที่คนไทยแสดงอาการดูหมิ่นเหยียดหยามคนลาวซึ่งได้
สร้างความไม่เท่าเทียมกันของคนลาวในสายตาของคนไทย นักกีฬาภายในทีมจึงต้องหาทางยุติความ
ขัดแย้งดังกล่าว เพื่อให้เกิดความสามัคคีและการร่วมน้ำใจเป็นหนึ่งเดียวอีกครั้งหนึ่ง

‘ทำไมมันต้องเป็นอย่างนี้...ผมไม่เข้าใจ...ไม่เข้าใจจริงๆมันเกิดบ้าอะไรกันขึ้นแน่ หรือที่มเราจะต้องแพ้ตั้งแต่ยังไม่ได้เริ่มแข่งอย่างที่ไอ้จื่อว่าจริงๆแค่แม่น้ำโขงขวางกัน แม่น้ำโขงไม่ได้กว้างใหญ่อะไรเลย ทำไมเราต้องแตกต่างกันถึงเพียงนี้ ผมเหลือบตามองเห็น ไอ้อาหมือพิณ ประจำทีมที่กำลังวิ่งอยู่ข้างๆ แล้วยังอดตั้งคำถามกับตัวเองไม่ได้ว่า...

ทำไมเสียงพิณของมันยังเล่นเข้ากันได้ดีกับคอร์ดกีตาร์ของผม ทั้งๆที่พิณกับกีตาร์ก่อกำเนิดห่างกันคนละซีกโลก แต่ที่นี่แค่เพียงแม่น้ำโขงขวางกันเท่านั้น แค่เพียงแม่น้ำโขงเท่านั้น...’

(มิตรภาพริมฝั่งโขง : 79)

ในความขัดแย้งซึ่งดูยิ่งใหญ่ในสายตาของ “เด็กชายป๋ม” *‘เรื่องนี้มันคงเป็นเรื่องใหญ่เกินกว่าเด็กๆอย่างผมจะหาเหตุและผลได้’* (มิตรภาพริมฝั่งโขง : 79) เพราะในวัยเด็กสิ่งที่พวกเขาต้องการคือการได้รับการยอมรับจากกลุ่มคนและสังคมรอบข้าง เมื่อ “เด็กชายป๋ม” ต้องมาเจอกับปัญหาที่ใหญ่หลวงหลวงเช่นนี้ก็ไม่รู้จะหาทางออกอย่างไร แต่ท้ายที่สุดด้วยธรรมชาติของมิตรภาพที่ไม่อาจจะมีส่วนใดมาขวางกันได้ นักกีฬาฟุตบอลของป๋มก็ค้นพบคำตอบอันเป็นกุญแจไขปัญหานั้นหลังจากการเล่นดนตรีที่ผสมผสานกันระหว่าง ‘กีตาร์’ ซึ่งเป็นตัวแทนของ ‘วัฒนธรรมอื่น’ กับ ‘พิณ’ ซึ่งเป็นตัวแทนของ ‘วัฒนธรรมเรา’ แม้จะอยู่กันคนละที่ คนตรีทั้งสองชนิดก็สามารถบรรเลงเป็นเพลงซึ่งมีท่วงทำนองที่เข้ากันอย่างสอดคล้องได้เป็นอย่างดี เพราะ *‘จริงอย่างที่ไอ้จื่อว่า คนตรีเลียนและถ่ายทอดเสียงของธรรมชาติจริงๆ ไม่...ไม่ซิ...ไม่เพียงแค่เลียนเสียง คนตรีถ่ายทอดกระทั่งความรู้สึกของธรรมชาติ’* (มิตรภาพริมฝั่งโขง : 53) “เด็กชายป๋ม” ได้เรียนรู้ว่าเมื่อคนตรีสามารถที่จะถ่ายทอดความรู้สึกของธรรมชาติได้ คนตรีก็น่าจะสามารถผสมผสานความรยร่าวของทีมนักฟุตบอลทีมไทยหลากหลายชาติได้

‘เอาละ...เล่นเพลงบ้านกูก่อน’ ไอ้จื่อบอกกับเพื่อนๆที่นั่งล้อมรอบกองไฟ “เพลงอีสานบ้านเฮา”ผมละอยากจำพอเห็นสีหน้างๆของไอ้

บุญโฮม...ไม่ลืยกหักหัวเราะก๊ากมากกว่า...มันคงจะหนักใจสุดๆที่ต้อง
เป่าแคนเพลงอีสานบ้านเฮา ทั้งๆที่มันเป็นลาวล้านเปอร์เซ็นต์
‘ไอ้ปู่...คอร์คเอไมเนอร์ ลองดูซิมันจะออกมาเป็นอีสานบ้านเฮา
หรือลาวบ้านเฮากันแน่ ว่าแล้วผมก็สับคอร์คитарให้ไอ้จ้อตามสั่ง’
‘ไอ้อาทพิณของมึง...’ ไอ้จ้อสั่งอีกตามเคย

[...]

จากนั้นก็ได้เห็นหยาดน้ำตาของ ไอ้คำหล้าเพื่อนศูนย์หน้าชาวลาวทีม
ผม น้ำตาของมันไหลร่วงลงอาบแก้มอย่างไม่อายใคร ไอ้ทองก้อน
เดินเข้าไปกอดไอ้คำหล้า ไอ้ชัยวางมือจากแคนเข้าไปสวมกอดเพื่อน
หลังจากนั้นไม่รู้ว่ามีใครต่อใครบ้างที่เข้าไปสวมกอด ผมรู้สึกดีใจที่ได้
เห็นภาพนี้แต่ทำไมผมรู้สึกเศร้าหนักก็ไม่ได้...”

(มิตรภาพสองฝั่งโขง : 234)

เด็กนักกีฬาฟุตบอลทีมชาติไทยนอกจากจะได้เรียนรู้วิธีการสร้างมิตรภาพแล้ว พวกเขายังได้
เรียนรู้ถึงการดำรงอยู่อย่างเท่าเทียมกันของมนุษย์ที่มีแม่น้ำโขงเป็นจุดเชื่อมวัฒนธรรมและประเพณี
ของคนบนริมฝั่งแม่น้ำโขง การละเล่นของเด็กๆ กีฬาและดนตรี นอกจากจะเป็นกิจกรรมที่ช่วย
ส่งเสริมพัฒนาการทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจและความคิดของเด็กเพื่อให้เจริญเติบโตสมวัยแล้ว
กิจกรรมเหล่านี้ได้ทะลายนกำแพงแห่งอคติที่เคยแบ่งกัน “ความเป็นไทย” ที่เคยถูกประกอบสร้างว่า
สูงส่งกว่า “ความเป็นลาว” ทั้งที่จริงแล้วธรรมชาติของคนบนโลกใบนี้ ทุกคนต่างต้องการการได้รับ
การยอมรับจากสังคมและเพื่อนที่อยู่รอบข้างโดยไม่คำนึงถึงกรอบอันจำกัดในเรื่องเชื้อชาติและ
พรมแดน ดังนั้น วรรณกรรมเยาวชนของ *เขมชาติ* จึงได้สร้างมุมมองใหม่ของ “ความเป็นลาว” ผ่าน
ตัวละครเด็กที่เท่าเทียมกันและไม่แตกต่างจาก “ความเป็นไทย”

3.2 ความเชื่อ ประเพณี และการสร้างมิตรภาพ

ความเชื่อและประเพณี เป็นอีกแนวคิดหนึ่งที่ *เขมชาติ* ได้นำมาใช้ในการประกอบสร้าง “ความเป็นลาว” ในความหมายที่แสดงถึงความเท่าเทียมกันระหว่าง “ความเป็นลาว” และ “ความเป็นไทย” ผ่านวรรณกรรมเยาวชนชุดนี้ ตัวละครทั้งที่เป็นชาวลาวและชาวไทยในฐานะพุทธศาสนิกชนต่างได้แสดงออกถึงความเชื่อและความศรัทธาผ่านการปฏิบัติทางความเชื่อและ ประเพณี และแนวปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา เพราะศาสนาเมื่อผู้ใดได้น้อมนำเข้ามาสู่ใจแล้ว และถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดก็ย่อมนำมาซึ่งความสงบภายในจิตใจแก่ผู้นั้นอย่างเช่น การรู้จักทำบุญ เป็นการฝึกตนในเรื่องความเสียสละและบริจาคทาน หรือการรู้จักให้ การแบ่งปันสิ่งของหรือ โอกาสที่ตัวเองมีอยู่เพื่อแบ่งเบาความทุกข์แก่ผู้เดือดร้อนในเรื่องทรัพย์สิน หรือการขาดแคลนโอกาสในการดำเนินชีวิตให้ผ่านไปอย่างปรกติสุขได้ ดังนั้นความเชื่อในเรื่องการเสียสละ และการให้ในวรรณกรรมดังกล่าวจึงถือเป็นคุณธรรมที่ผู้แต่งนำมาใช้เป็นหนึ่งในกลวิธีเพื่อสร้าง “ความเป็นคน” ที่เท่าเทียมกันระหว่าง “ความเป็นลาว” และ “ความเป็นไทย”

การให้ หรือ การเสียสละเป็นการแบ่งปันความสุขของคนที่มีอยู่อย่างพอเพียงแล้วให้แก่ผู้อื่น เพราะผู้อื่นที่มีความทุกข์อาจเพราะขาดแคลนปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต หรือขาดโอกาสในการดำเนินชีวิตให้ผ่านไปอย่างปรกติสุข ทั้งนี้แนวคิดเรื่องการให้หรือการเสียสละที่ถูกลำเสนอในวรรณกรรมเยาวชนชุดดังกล่าวไม่ได้หมายถึงเพียงการให้ด้วยสิ่งของซึ่งมีลักษณะทางรูปธรรมเท่านั้น แต่ยังมีความหมายกว้างถึงการเปิดโอกาสให้คนที่ไร้โอกาสได้พบหนทางออกจากความมืดมิดของหลุมพรางแห่งความไม่รู้ซึ่งมีลักษณะเป็นนามธรรม เมื่อพวกเขาเหล่านั้นได้รับการช่วยเหลือและแบ่งปันโอกาสแล้ว พวกเขาจะมีหนทางและวิธีการเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ขาดแคลนและยากไร้ให้ดีขึ้นกว่าเดิมจนมีคุณภาพชีวิตที่เทียบเท่าเช่นเดียวกับบุคคลอื่น ดังนั้นการให้หรือการเสียสละจึงถือเป็นความเชื่ออีกประการหนึ่งในการสร้าง “ความเสมอภาค” ผ่านตัวละครอย่าง ‘ยายเข้ม’ ซึ่งตัวละครที่มีอิทธิพลต่อการปลูกฝังความเชื่อเรื่องการให้กับการสร้างมิตรภาพให้กับ ‘เด็กชายป๋ม’ ด้วยเพื่อปลูกฝังให้เขามีทัศนคติดีต่อเพื่อนมนุษย์ร่วมโลกด้วยกัน รวมทั้งตัวละครอื่นๆ ที่ได้กล่าวต่อไปด้วย จึงอาจกล่าวได้ว่า การให้ยังแฝงนัยยะของการสร้างความเท่าเทียมแก่บุคคลอื่นจึงถือเป็นคุณธรรมที่ช่วยลดช่องว่างความเหลื่อมล้ำในฐานะมนุษย์ด้วยกัน

3.2.1 การเสียดสีและมิตรภาพ

บทบาทของความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการเสียดสีหรือการรู้จักให้แก่ผู้อื่น เป็นแนวคิดที่ถูกนำมาใช้ในการสร้างมิตรภาพซึ่งปรากฏอยู่ในวรรณกรรมชุดดังกล่าวนี้ *เขมชาติ* โดยนำเสนอผ่านทั้งตัวละครไทยและตัวละครลาว โดยมี ‘ชายเข้ม’ ‘ลุงน้อย’ คนขับสามล้อรับจ้าง และ ‘หลวงตา’ เป็นผู้คอยปลุกฝังและชี้แนะการรู้จักความเสียดสีแก่บุคคลอื่นให้กับ “เด็กชายป๋ม” ซึ่งการรู้จักให้และการเสียดสีดังกล่าวไม่ได้หมายถึงเพียงการให้สิ่งของในความหมายที่เป็นรูปธรรมเท่านั้น แต่หมายรวมถึงการสร้างความเสมอภาคและเท่าเทียมด้วยการให้โอกาสซึ่งมีความหมายถึงการให้ที่เป็นนามธรรมด้วย

“เด็กชายป๋ม” เป็นตัวแทนของมนุษย์ที่ต้องการผูกมิตรภาพในวัยเด็กให้เกิดขึ้น ซึ่งขณะนั้นในเรื่องเป็นช่วงเหตุการณ์หลังสงครามความขัดแย้งระหว่าง “ข้าวสังคมนิยม” และ “ข้าวประชาธิปไตย” ในเวียดนามเพิ่งเสร็จสิ้นลงแต่อย่างไรก็ตามกลิ่นไอของความขัดแย้งก็ยังคงคุกรุ่นอยู่ *เขมชาติ* ได้นำเสนอแนวคิดเรื่องการเสียดสีเพื่อสร้าง “ความเป็นลาว” ที่เท่าเทียมกับ “ความเป็นไทย” ในเบื้องต้นด้วยความที่ “เด็กชายป๋ม” เติบโตอยู่ในครอบครัวที่ไม่ได้มีความยากไร้ ต่างกับครอบครัวของเด็กๆ ในหมู่บ้านเดียวกัน เพราะเขามีพ่อที่เป็นทหารและแม่ที่เป็นครู อีกทั้งปู่และยายที่ช่วยกันทำมาหากินจึงทำให้ “เด็กชายป๋ม” กลายเป็นเด็กที่มีฐานะความเป็นอยู่ที่ดีกว่าเพื่อนๆ คนอื่น ความแตกต่างเรื่องฐานะจึงเป็นอุปสรรคในการที่ “เด็กชายป๋ม” จะสร้างมิตรไมตรีกับเด็กชายคนอื่น เพราะเด็กคนอื่น ๆ รู้สึกว่าฐานะความเป็นอยู่ที่ไม่ขัดสนของ “เด็กชายป๋ม” ที่ช่างแตกต่างจากตน ทำให้เด็กคนอื่น ๆ ต่อต้าน และวางเฉยกับมิตรภาพที่ “เด็กชายป๋ม” พยายามสานสัมพันธ์ด้วย เมื่อเกิดปัญหานี้ขึ้น ‘ชายเข้ม’ จึงเป็นบุคคลที่ “เด็กชายป๋ม” ยึดเป็นที่พึ่งในการหาทางออกจากปัญหาดังกล่าว

“ชาย...เคยมีเพื่อนมั๊ยครับ”

เข้มมองหน้าหลานด้วยความเอ็นดู มือเหี่ยวลูบหัวหลานตัวอ้วน

ก่อนจะพูดว่า

“ทุกคนต้องมีเพื่อนด้วยกันทั้งนั้น บักหล้า”

“ยายทำยังไงถึงมีเพื่อน”

“ยายไม่ได้ทำ แต่ยายให้”

“เราอยากมีเพื่อน เราก็ต้องให้ความเป็นเพื่อนแก่เขาก่อน แล้วเราก็จะได้เพื่อน”

“ให้ความเป็นเพื่อน...” ปุ่มทวนคำยายอย่างไม่เข้าใจแต่ต้องการเก็บไว้ในใจ

(ลูกแม่น้ำโขง : 29)

จากข้างต้นที่ยกมาเป็นบทเรียนแรกซึ่ง ‘ยายเข็ม’ ได้พยายามชี้แนะให้หลานรักของตัวเองได้เรียนรู้ถึงความสำคัญของความเชื่อเรื่องการให้และการเสียสละ เพราะการให้ที่แท้จริงคือความปรารถนาจะให้ผู้อื่นมีความสุขด้วยการแบ่งปันทั้งทรัพย์สินที่จับต้องได้ และ การหยิบยื่นซึ่งโอกาสอันเป็นการให้ทางนามธรรม และถึงแม้ทรัพย์สินหรือ โอกาสที่เราแบ่งให้ นั้นจะน้อยนิดหรือมากเพียงใดก็ตาม แต่ความจริงใจและปรารถนาดีที่เคลือบแฝงอยู่ในความตั้งใจที่จะทำให้อีกฝ่ายหนึ่งซึ่งทั้งความทุกข์ทั้งกายและใจ ซึ่งเมื่อความปรารถนาดีนั้นถูกส่งต่อไปยังผู้รับแล้วแล้ว ผู้ที่ได้รับการช่วยเหลือนั้นก็ย่อมรับรู้ด้วยจิตใจเช่นกันว่าผู้ให้มีความจริงใจเพียงใด สุดท้ายการให้นั้นก็ย่อมส่งผลไม่มากนักน้อยยังผู้รับสามารถดำรงชีวิตต่อไปอย่างมีความสุขแม้จะไม่มาก แต่ทว่าความทุกข์นั้นอาจได้รับการบรรเทาให้น้อยลง หรืออย่างมากสุดโอกาสที่มนุษย์พึงแบ่งปันให้แก่กันก็คงจะสามารถชี้ทางสว่างให้กับผู้ซึ่งกำลังตกอยู่ในสภาวะที่อับจนและไม่อาจมองหาทางออกสำหรับตน ได้ แล้วท้ายที่สุดมิตรภาพอันเกิดจากการให้และเสียสละอย่างบริสุทธิ์ใจนั้นก็จะถูกปลูกขึ้นในใจของเหล่ามนุษย์นั้น ได้อย่างถาวร

ในเบื้องต้น“เด็กชายปุ่ม”ยังไม่อาจเข้าใจถึงความหมายของคำว่า ‘ให้’ ในการปลูกสร้างมิตรภาพระหว่างเขาและเพื่อนที่เขาปรารถนาจะให้หลุดพ้นจากความทุกข์ได้ แต่ด้วยความปรารถนาดีที่มีอยู่ในใจของ“เด็กชายปุ่ม”นำไปสู่การทดลองปฏิบัติด้วยตัวเองเพื่อการสร้างสรรค์มิตรภาพตามทัศนคติและความเข้าใจของเขาเอง ดังนั้นนัยยะของความเชื่อเรื่องการให้หรือการเสียสละจึงเป็นอีกแนวคิดหนึ่งที่ *เขมชาติ* ได้นำเสนอผ่านตัวละครที่ปรากฏในเรื่องให้ส่วนปฏิบัติต่อกัน โดยมี

จุดเริ่มต้นที่“เด็กชายปู้ม”ซึ่งเป็นตัวละครเอกของเรื่องซึ่งเป็นผู้ที่ค้นพบหนทางแห่งการสร้างมิตรภาพเป็นอันดับแรก

“หิวโซมาละติ เดียวหาอะไรให้กิน”

คดข้าวเหนียวเก่าออกมาก่อนใหญ่ใส่ชามข้าวหมา ขยายเขาบอกว่าข้าวเหนียวเก่าเอาไว้ทำข้าวจืดร่อยมาก เปิดตู้กับข้าว ตักเอาแกงอ่อมหมูที่ป่าทำไว้ตั้งแต่เมื่อคืนลงคลุกข้าวหมา หักปลาหลดใส่เพิ่มเข้าไปหลายตัว แล้วมองเพื่อนรักต่างพันธุ์กินข้าวอย่างมีความสุข จนเสียงตะโกนเรียกของแม่ดังมาจากตัวบ้าน”

(ลูกแม่น้ำโขง : 18)

“เด็กชายปู้ม”จึงได้เรียนรู้และฝึกทดลองเรื่องการเสียดและทำให้กับสุนัขของเขาเป็นอันดับแรก แม้เจ้าโจ้จะเป็นเพียงสุนัขสัตว์เลี้ยงในบ้าน แต่การเสียดและการแบ่งปันแก่ผู้อื่นในเบื้องต้นเช่นนี้ก็ได้รับผลการตอบรับเป็นอย่างดี โดยสังเกตจากอาการที่เจ้าโจ้ไม่ได้มีปฏิกิริยาต่อต้านหรือเมินเฉย กับ มิตรภาพที่เขาได้ส่งมอบให้ผ่านอาหารมือนี้อย่างเช่นที่เด็กคนอื่นๆ ในหมู่บ้านเคยทำกับเขา แต่เจ้าโจ้กลับยอมรับอาหารและ กินข้าวอย่างมีความสุข ซึ่งความสำเร็จจากการให้ในครั้งนี้จึงถือเป็นปัจจัยที่สร้างแรงบันดาลใจในการผูกมิตรสัมพันธ์กับบุคคลอื่นต่อไป ซึ่งเขาเองก็ได้รับการปลุกฝังเรื่องการเสียดและการให้นี้จากยายของเขา อันเป็นการช่วยส่งเสริมให้“เด็กชายปู้ม”ได้พัฒนาด้านการรู้จักเห็นอกเห็นใจบุคคลอื่นๆ ในฐานะเพื่อนร่วมโลกต่อไป จนนำไปสู่การเรียนรู้เรื่องการสร้างมิตรภาพและความเสมอภาคระหว่าง“ความเป็นคน” ที่เท่าเทียมกันในโอกาสต่อต่อมา

นอกจากยายของเขาแล้วยังมี ‘ลุงน้อย’คนขับสามล้อรับจ้างที่ช่วยพา“เด็กชายปู้ม”ไปส่งที่โรงเรียนเป็นประจำ ก็เป็นอีกบุคคลหนึ่งที่มีส่วนช่วยส่งเสริมให้“เด็กชายปู้ม”ได้เรียนรู้เกี่ยวกับการสร้างความเท่าเทียมกัน ผ่านการเสียดและการให้ดังกล่าว เช่นเมื่อครั้งหนึ่งเมื่อ“เด็กชายปู้ม”รู้สึกโดดเดี่ยวเพราะไม่มีเด็กคนใดในหมู่บ้านที่จะยอมรับเขาเป็นเพื่อนเลย จนนำมาซึ่งความรู้สึกกับตัว“เด็กชายปู้ม”เองว่าตัวเขาแปลกแยกไม่เหมือนกับเด็กคนอื่นๆในละแวกเดียวกัน ในครั้งนั้น”เด็กชาย

ป๋ม” ยังไม่สามารถที่จะสร้างมิตรภาพกับเพื่อนๆของเขาได้ เพราะความต้องการเบื้องต้นตามธรรมชาติของเด็กที่”เด็กชายป๋ม”ก็ต้องการการได้รับการยอมรับจากเพื่อนวัยเดียวกันในหมู่บ้านของเขา ครั้งนี้”เด็กชายป๋ม”จึงลองผิทดลองดูในการค้นหาวิธีการสร้างเพื่อนซึ่งเป็นมนุษย์เช่นเดียวกับตัวเขาอีกครั้ง

“ป๋มพยายามยืมให้เพื่อนร่วมวัยและร่วมหมู่บ้านทั้งหลาย แต่สิ่งที่เขาได้รับคือการแลบลิ้นแผล็บๆของเด็กๆหลายคน เด็กผู้ชายบางคนก็ด่าชื่อพ่อเขา

“ลูกบักกง”

ทำไมมีแต่คนไม่ชอบเขา ป๋มเฝ้าถามตัวเองอยู่หลายครั้ง อยากจะถามยาย ถามแม่ ถามป้า แต่ไม่รู้ว่าจะถามอย่างไรดี เหตุการณ์อย่างนี้เกิดขึ้นซ้ำซากจำเจมานานแล้ว

[...]

“ป๋ม...เอ็งอยากมีเพื่อนมั๊ย” แกลมโดยไม่หันมามอง

“ไม่” เสียงตอบห้วนๆดังจากเด็กชายตัวอ้วน เขายังโกรธ เขา ยังโกรธอยู่ที่ถูกล้อชื่อพ่อ ลุงน้อยยังคงปั่นสามล้อเนิบๆ

“ถ้าเอ็งอยากมีเพื่อน ลุงสอนได้นะ”

“จริงหรือลุง” น้ำเสียงเจ้าหนูเปลี่ยนไป “ผมต้องทำยังไงบ้างลุง”

“ก่อนอื่นต้องทำตัวให้เหมือนเพื่อน”

เจ้าหนูทำท่าครุ่นคิด... ทำไงหนอถึงจะเหมือนเพื่อน”

(ลูกแม่น้ำโขง : 23-25)

ความทุกข์ใจอันเนื่องมาจากการไม่ได้รับการยอมรับจากเด็กในวัยเดียวกัน จนทำให้เขาไม่มีเพื่อนและเขาเองก็”ไม่รู้สาเหตุว่าเพราะเหตุใดเด็กคนอื่นๆจึงต่อต้านตัวเขา ถึงแม้เขาจะอาศัยอยู่ในครอบครัวในหมู่บ้านริมโขงที่สงบสุขเช่นนี้แต่ก็ไม่อาจมีความสุขตามประสาเด็กคนอื่นๆได้ อันเนื่องจากการปราศจากเพื่อนที่เขาพอจะเล่นสนุกด้วยได้ แม้ครอบครัวจะสมบูรณ์พลสุขกว่าครอบครัวใครอื่นก็ตาม เช่นนี้จึงถือเป็นความทุกข์ใจและหิวโหยทางจิตวิญญาณที่อยากจะเยียวยาและ

เติมเต็มด้วยด้วยวิธีการใดๆ “เด็กชายป๋ม” จึงได้แต่เก็บความอึดอัดและทุกข์ใจอันเนื่องมาจากความไม่เข้าใจกับเหตุการณ์ที่เขาถูกต่อต้านจากเด็กๆ เช่นนี้ไว้กับตัวเอง แม้ตัวเขาจะขี้มส่งสัญญาณมิตรภาพไปให้กับเด็กๆ เหล่านั้นแล้วแต่กลับไม่มีสัญญาณที่ดีตอบรับกลับมา ยิ่งสร้างความทุกข์ใจให้กับ “เด็กชายป๋ม” เป็นยิ่งนัก

ภาพของ “เด็กชายป๋ม” เด็กชายชาวไทยซึ่งมีเชื้อสายลาว และเด็กไทยคนอื่นๆ ในขณะนี้ซึ่งกำลังหลงอยู่ในมายาภาพแห่งอคติที่ไม่เข้าใจในความไม่แตกต่างของชาติกำเนิดของแต่ละคน ด้วยเพราะความเป็นเด็กและยังไร้ประสบการณ์ต่อความเป็นมนุษย์ของพวกเขาที่ไม่รู้ว่า จะสรรค์สร้างความสุขและมั่นคงต่อชีวิตตนเองอย่างไร ซึ่งเด็กๆ เหล่านั้นรู้แต่เพียงว่าชีวิตความเป็นอยู่ที่นี่แค้นแค้นเพราะฐานะที่ยากจนของพวกเขาช่างแตกต่างและไม่มีความสุขเท่ากับชีวิตและความเป็นอยู่ของ “เด็กชายป๋ม” เลย การต่อต้านมิตรภาพที่ “เด็กชายป๋ม” ส่งผ่านรอยยิ้มจึงเป็นแรงต้านเท่าที่เด็กคนอื่นๆ พยายามต้านอำนาจและทัศนคติ ‘ความเหนือกว่า’ ของ “เด็กชายป๋ม” ที่มีสภาพชีวิตที่ดีกว่า การต้านอำนาจดังกล่าวเป็นไปเพื่อให้ความ “เหนือกว่า” ของ “เด็กชายป๋ม” ลดระดับลงจนอาจจะส่งผลให้ความสุขของ “เด็กชายป๋ม” มีไม่มากจนเกินไปกว่าระดับความสุขของพวกเขาที่มีอยู่ กระทั่งเช่นนี้จึงเป็นเพียงกระบวนการสมดุลชีวิตเพื่อให้ได้มาซึ่งความสุขของเด็กๆ ตามประสบการณ์และความสามารถในการแก้ปัญหาอันเกิดขึ้นในชีวิตที่พวกเขาพอจะนึกออกและทำได้

ภาพเหตุการณ์ความขัดแย้งทั้งหมดอันเกิดจากความไม่เข้าใจในมายาภาพของชีวิตที่เด็กไม่อาจจะก้าวข้ามผ่านได้ไม่อาจจะเล็ดลอดสายตาของ ‘ลุงน้อย’ ผู้ใหญ่ใจดีที่มีความเข้าใจในความแตกต่างของโลก แต่ด้วยความเป็นมนุษย์แล้วเหล่าเด็กๆ ทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นเด็กไทยและและเด็กลาวต่างเท่าเทียมกัน มีเพียงชาติกำเนิดเท่านั้น ที่แตกต่างกัน ‘ลุงน้อย’ เองแม้จะเป็นเพียงคนแก่ที่ประกอบอาชีพขับสามล้อรับจ้าง เมื่อเปรียบเทียบกับ ‘ครูช่อน’ แม่ของ “เด็กชายป๋ม” ‘ลุงน้อย’ ก็ไม่เคยแสดงออกถึงอาการน้อยอกน้อยใจต่ออาชีพของตน แต่เขายังคงทำหน้าที่ขับสามล้อรับจ้างของตนอยู่ปกติเช่นเดิม ด้วยมีความเข้าใจในบทบาทของตนว่ามีความสำคัญในฐานะฟันเฟืองตัวหนึ่งในการทำหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์แบบ แม้จะต้องขับสามล้อรับจ้างรับส่ง “เด็กชายป๋ม” ไปโรงเรียนก็ตาม ซึ่งแตกต่างจาก ‘ครูช่อนกลั่น’ ที่ทำหน้าที่รับราชการครูในโรงเรียนจนเป็นสาเหตุให้แม่แต่ลูกชายของ ‘ลุงน้อย’ เองก็รู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจ และพาลไม่ชอบใจในความเป็นเด็กที่ “เหนือกว่าคนอื่น” ของ

เด็กชายปู้ม”แต่ลุงน้อยก็รับรู้และเข้าใจในความเป็นไปของโลกว่า ไม่ว่าจะทำอาชีพรับจ้างจับสามล้อ หรืออาชีพใดๆก็ตาม ทั้งหมดทั้งหมดต่างก็เป็นเพียงมายาภาพที่ได้รับการประกอบสร้างขึ้นมาจากทั้งสิ้นหาใช่ลักษณะที่เป็นแก่นแท้ที่มนุษย์พึงจะยึดติดใดๆทั้งสิ้น สิ่งสำคัญที่สุดคือความสามารถในการดำรงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ให้สามารถเกื้อกูลกันและกันนั้นต่างหากถือเป็นสารัตถะที่มนุษย์พึงให้ความสำคัญ และท่ามกลางความหลากหลายของมายาภาพที่โลกสร้างมันขึ้นมานั้นมีเพียงมิตรภาพเท่านั้นที่จะเป็นสิ่งที่จะสามารถลดช่องว่างและผสานรอยร้าวของปัญหาแห่งการหลงอยู่ในมายาภาพของอคติแห่งความเป็นมนุษย์ที่ไม่เท่าเทียมกันได้อย่างถาวร

ความเชื่อเช่นนี้เป็นอุดมคติอีกประการหนึ่งที่ผู้แต่งได้นำเสนอผ่านตัวละคร ‘ลุงน้อย’ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นว่าถ้าเด็กๆในโลกนี้ที่เกิดขึ้นมาได้รับการชี้แนะและปลูกฝังให้เข้าใจในความเท่าเทียมกันของความเป็นมนุษย์แล้ว สังคมและโลกที่มีมนุษย์เป็นผู้ขับเคลื่อนก็จะสามารถจัดปัญหาในเรื่องดังกล่าวได้อย่างน้อยหนึ่งเรื่อง ทำให้มนุษย์โลกสามารถที่จะเอาแรงกายและสติปัญญาไปช่วยกันแก้ปัญหาในเรื่องอื่นๆ ทั้งนี้เพื่อความผาสุกของตัวมนุษย์เอง

‘ลุงน้อย’ เมื่อตระหนักถึงความจริงเช่นนี้ก็ไม่มีรอที่จะช่วยปลดเปลื้องพันธนาการแห่งอคติให้กับเด็กๆ โดยพยายามสอบถามถึงสาเหตุว่าเพราะเหตุใด ลูกชายของตัวเองรวมทั้งเด็กคนอื่นๆจึง “ไม่ชอบ” เด็กชายปู้ม” เมื่อสอบถามลูกชายของตนจนทราบความเป็นจริงว่าเพราะโลกทัศน์ของเด็กกำลังถูกโลกอันซับซ้อนของ “ความเป็นผู้ใหญ่” ซ้อนทับและครอบงำอยู่ จนทำให้โลกทัศน์ของเด็กคนอื่นๆมองเห็นแต่เพียง “ความร่ำรวยทางการเงิน” ว่าจะจะเป็นสิ่งที่ช่วยบันดาลความสุขสมบูรณ์สู่ครอบครัวได้เท่านั้น เพื่อที่จะสามารถช่วยบรรเทาและลดความทุกข์ทรมานอันเกิดมาจากการพร่องในทรัพย์สินจนทำให้ฐานะทางบ้านของพวกเขายากจน จึงส่งผลให้ความสุขของพวกเขาเหล่านั้นไม่มีวันเท่าเทียมกับความสุขของคนที่มีฐานะทางการเงินมากกว่าอย่าง “เด็กชายปู้ม” ได้ เด็กๆเหล่านั้นจึงหลงอยู่ในภาพแทนของกระบวนการสร้างความสุขดังกล่าว และผูกโยงความสุขทางวัตถุอันน้อยนิดของตัวเองเพื่อเทียบค่าเข้ากับภาพของความสุขเพียงภายนอกที่ “เด็กชายปู้ม” มี ทั้งภาพของแม่ที่เป็นครู การได้นั่งสามล้อรับจ้างเพื่อเดินทางไปโรงเรียนทุกวัน และได้นั่งห่มเสื้อผ้าที่สะอาดสะอาดอันไปโรงเรียนทุกวัน เหล่านี้ล้วนเป็นความสุขที่พวกเขาไม่มีและปรารถนาจะมีบ้าง ส่งผลให้โลกทัศน์ของเด็กเหล่านั้นรับเอาภาพความสุขเพียงภายนอกของ “เด็กชายปู้ม” ไว้เพื่อเป็นภาพแทนของ

ความสุขทางกายซึ่งเด็กเหล่านั้นไม่มีและไม่อาจจะ ‘เป็น’ และ ‘มี’ อย่างเช่น”เด็กชายปู้ม”ได้ ขณะที่เด็กคนอื่น ๆ ต้องช่วยพ่อแม่ทำนา เลี้ยงวัวควายและต้องเดินเท้าไปโรงเรียน โดยหารู้ไม่ว่า”เด็กชายปู้ม”เองแม้จะมีครบถ้วนในสิ่งที่เด็กคนอื่น ๆ ใฝ่ปรารถนา แต่ความสุขที่แท้จริงก็หาเกิดขึ้นภายในจิตใจของ”เด็กชายปู้ม”ไม่ สิ่งที่เด็กเหล่านั้นมองเห็นจึงทำให้ภาพของ”เด็กชายปู้ม” เป็นเด็กที่มีวิถีชีวิตที่แตกต่างจากตน นำมาซึ่งความรู้สึกต่อต้านและทัศนคติภาพที่”เด็กชายปู้ม”พยายามส่งไปถึง

‘ลุงน้อย’ เมื่อเข้าใจในมายาภาพและอคติในเรื่องความไม่เท่าเทียมกันของชาติกำเนิดที่เกิดขึ้นกับลูกชายของเขาและเหล่าเด็กคนอื่น ๆ ก็รู้ว่ามิแต่เพียง”เด็กชายปู้ม”เท่านั้นที่จะเป็นผู้ริเริ่มในการลดอคติและความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในหมู่เด็ก ๆ เหล่านั้น ได้ คำถามที่ ‘ลุงน้อย’ถาม”เด็กชายปู้ม”ว่า “ปู้ม...เอ็งอยากมีเพื่อนมั๊ย” ที่เขาถามโดยไม่หันมามอง”เด็กชายปู้ม”นั้นเป็นความเชื่อมั่นที่เกิดขึ้นในใจของ ‘ลุงน้อย’ ว่าเพราะ”เด็กชายปู้ม”ได้รับการปลูกฝังในเรื่องความเสียสละและการให้จากบุคคลที่มองเห็นโลกอย่างเข้าใจในครอบครัวของเขาอยู่เสมอ “เด็กชายปู้ม”ผู้นี้เองที่จะเป็นผู้ที่จะช่วยสร้างความเท่าเทียมให้เกิดขึ้นกับโลกของเด็ก ๆ กลุ่มน้ำโจงที่กำลังอยู่ในสภาวะความยุ่งเหยิงทางการเมืองในช่วงปี พ.ศ. 2521 ซึ่งเป็นช่วงที่คลื่นไออันเดือดพล่านของการต่อต้านคอมมิวนิสต์ ณ บริเวณเมืองที่เป็นพรมแดนริมฝั่งแม่น้ำโจง อันนำไปสู่การดำเนินชีวิตที่แร้นแค้นและฐานะที่ยากจนของคนแถบนี้

วิธีการที่จะได้มาซึ่งเพื่อนและการผูกมิตรของ ‘ลุงน้อย’ที่แนะนำแก่”เด็กชายปู้ม”คือ “ก่อนอื่นต้องทำตัวให้เหมือนเพื่อน” ทั้งนี้เพราะนอกจากจะช่วยให้เขาสามารถผูกมิตรกับเพื่อนเด็กคนอื่น ๆ ได้แล้วยังสร้างมิตรภาพให้เกิดขึ้นในหมู่เด็ก ๆ นั้นก็คือการสร้าง ‘ความเท่าเทียม’ ด้วยการให้นั่นเอง เพียงแค่คำแนะนำเท่านั้น”เด็กชายปู้ม”ก็สามารถทำความเข้าใจและนำไปสู่คำตอบที่ค้างคาใจเขามานานถึงสาเหตุที่เด็ก ๆ คนอื่นไม่ชอบเขาดังนั้นเขาจึงเริ่มต้นกระบวนการ *ทำตัวให้เหมือนคนอื่น* ด้วยการรับรู้และเข้าใจว่าเด็ก ๆ เหล่านั้นสามารถที่จะมีความสุขเฉกเช่นเดียวกับเขาได้ เพียงแค่เขา (“เด็กชายปู้ม”) รู้จักเสียสละและแบ่งปัน โอกาสในการสร้างความสุขแก่เด็กคนอื่น ๆ บ้าง “เด็กชายปู้ม”มองเห็นสิ่งที่เป็อุปสรรคที่คั่นกลางและประกอบสร้างความแตกต่างระหว่างตัวเขากับเด็กคนอื่น ๆ จาก ‘สิ่งภายนอก’ เป็นสิ่งแรก ซึ่งความเข้าใจของ”เด็กชายปู้ม”ต่อการที่จะทำตัวให้เหมือนเพื่อนเด็ก

คนอื่นๆ เพื่อนำไปสู่การได้รับการยอมรับผ่านเครื่องแต่งกายของเขา ซึ่งเสื้อผ้าที่เขาสวมใส่อยู่ทุกวันนี้ได้รับการดูแล ซักล้างให้ดูใหม่เอี่ยมอยู่เสมอจากแม่และยาย รวมทั้งแม่ของเขาก็มีรายได้พอเพียงที่จะซื้อเสื้อผ้าตัวใหม่ให้กับเขาอยู่เสมอ แต่ช่างแตกต่างจากเด็กคนอื่นที่เครื่องแต่งกายเป็นเพียงสัญลักษณ์ของเครื่องนุ่งห่มกายเท่านั้น ไม่ได้มีสีสันและความใหม่เอี่ยมเช่นเดียวกับของเขาเลย

“ซ่อนกลิ่นชูเสื้อยึดกันหนาวตัวใหม่ที่ซื้อมาจากในเมือง ปุ่มเห็นเสื้อตัวใหม่ก็ดีใจมาก เป็นเสื้อยึดแขนยาวสีแดง มีรูปนักฟุตบอลทีมลิเวอร์พูลที่เขาชื่นชอบอยู่ที่หน้าอกเสื้อด้วย

“สวยจัง... ขอบคุณครับแม่”

ยกมือไหว้แล้วรับเสื้อมาทาบกับอกตัวเอง ซ่อนกลิ่นมองดูลูกชายวัยเก้าขวบเศษแต่เรียนอยู่ชั้น ป.๕ เห็นอาการดีใจของลูกเธอก็ชื่นใจ

“เปลี่ยนเลยสิปุ่ม ตัวเขียวนั่นเก่าแล้ว คับไปแล้ว”

สีหน้าแสดงความดีใจของปุ่มหมองลง ลดเสื้อแดงตัวใหม่ที่ทาบทับเสื้อเขียวตัวเก่า พุดเหมือนลิงเล กลัวแม่จะเสียใจ

“แม่ วันนี้ปุ่มยังไม่ใส่เสื้อใหม่ได้ไหม อยากใส่เสื้อเก่า

“ทำไมละลูก”

“จะได้เหมือนเพื่อน” เขานึกถึงคำพูดของลุงน้อย ซ่อนกลิ่นมองหน้าลูกแล้วพยักหน้า

(ลูกแม่น้ำโขง : 36-37)

แม้วันนี้จะเป็นวันเด็ก ซึ่งเป็นวันที่เด็กที่ *เขมชาติ* นำเสนอว่าพวกเขาต่างตั้งตารอคอย เพราะปีหนึ่งมีวันเด็กครั้งเดียว เด็กๆจะจดจ่อรอคอยวันพิเศษของพวกเขา (ลูกแม่น้ำโขง: 36) เด็กๆต่างตั้งใจว่าวันนี้จะเป็นวันที่พวกเขาสามารถมีความสุขจากการได้เที่ยว ได้เล่น ได้กินขนมอร่อยๆ โดยผู้ใหญ่เป็นผู้รับผิดชอบจัดงานให้ “เด็กชายปุ่ม” ก็เช่นเดียวกับเด็กคนอื่นๆ ที่ต้องการจะออกไปมีความสุขกับงานวันเด็กของเขาในวันนี้ ความสุขของเขาเริ่มจากที่เขาจะต้องแต่งตัวให้ดูดีที่สุดในตั้งแต่

ออกจากบ้าน แต่ด้วยจำคำชี้แนะเรื่องการสร้างมิตรภาพจากทั้งยายและ ‘ลุงน้อย’ คนขับสามล้อ “เด็กชายป๋ม” จึงต้องทำตัวเองให้เหมือนกับคนอื่นด้วยการเสียดสีความสุขของตัวเองจากการที่จะสวมเสื้อผ้าตัวใหม่แต่ต้องแต่งตัวด้วยเสื้อผ้าที่เก่าแทน แสดงให้เห็นว่า “เด็กชายป๋ม” เริ่มเข้าใจและเรียนรู้หนทางที่จะสร้างความเท่าเทียมระหว่างตนเองกับเด็กคนอื่นๆ ในโรงเรียนซึ่งในจำนวนเด็กนักเรียนในโรงเรียนนั้นก็มีทั้งเด็กนักเรียนคนไทย คนลาวและคนชาติอื่นๆ

การเลือกที่จะสร้างความเท่าเทียมในฐานะความเป็นมนุษย์ผ่านเครื่องแต่งกายที่เหมือนกับเด็กนักเรียนคนอื่นๆ ของ “เด็กชายป๋ม” จึงถือเป็นหนึ่งในการสร้างความเท่าเทียมกันให้กับนักเรียนคนลาวในโรงเรียนผ่านการเสียดสีความสุขของเขาที่พึงจะได้รับผ่านการแสดงออกทางเครื่องแต่งกาย ดังนั้นเมื่อเขาไปถึงโรงเรียนที่แม่ของเขาสอนหนังสืออยู่ และแม้ “เด็กชายป๋ม” จะไม่ได้เป็นนักเรียนในโรงเรียนแห่งนี้ เด็กนักเรียนทั้งไทยและลาวทั้งหลายต่างก็ยอมรับเสมอเหมือนกับว่าเขาเป็นส่วนหนึ่งของนักเรียนใน โรงเรียนแห่งนี้ และยอมรับให้เขาเข้าร่วมเล่นเกมการแข่งขันกีฬาในวันเด็กเช่นเดียวกับเด็กคนอื่นๆ

สัญญาณการแข่งขันเริ่มขึ้น เด็กๆ ทั้งสองฝ่ายออกแรงคึงกันเต็มที่ ป๋มได้ร่วมเกมกับพวกเขา แรกๆ ก็ไม่เต็มใจออกแรงนัก เนื่องจากยังหวาดๆ เพื่อนร่วมทีม แต่พอเริ่มแข่งไปได้สักครู่ ความหวาดหวั่นก็ค่อยๆ ถูกบรรยากาศของความสนุกในเกมกลบไปสิ้น คงเหลือแต่ความมุ่งมั่น เขาออกแรงเต็มที่ [...] ทั้งแรงข้าวเหนียว แรงปลาแดก แรงโอวัลติน [...]

‘ไอ้อ้วน...’ เสียงลั่นพูด ‘หมูเฮาชนะแล้ว’ ล้วนยื่นมือออกมาจับมือเขา ป๋มดีใจจับมือเพื่อนใหม่แล้วมองหน้ามัน

‘มึงให้กูเป็นเพื่อนแล้วบ่’

‘แม่นแล้ว มึงเป็นเพื่อนกู’

ลูกครูช่อนกลืนอยากร้องไห้โยออกมา สิ่งที่โหยหวนมานานเป็นของเขาแล้ว แพ้ชนะไม่สำคัญอีกต่อไป นี่สำคัญกว่าคือเขาได้เพื่อนแล้ว”

(ลูกแม่น้ำโขง : 41- 43)

ท้ายที่สุดแล้วความพยายามในการสร้างมิตรภาพจากจากความเชื่อเรื่องการเสียดสีในครั้ง
 ของ “เด็กชายป๋ม” ก็เป็นผลสำเร็จ ซึ่งทำให้เขาได้ตระหนักเพิ่มขึ้นว่ามิตรภาพและความเท่าเทียมกัน
 ของความเป็นมนุษย์สามารถสร้างได้ด้วยการเสียดสีและการมองผู้อื่นอย่างเท่าเทียม นำไปสู่การ
 ปฏิบัติต่อกันฉันท์มิตร “เด็กชายป๋ม” เมื่อได้เรียนรู้วัฏจักรในการสร้างมิตรภาพในครั้งนี้แล้วก็นำ
 ประสบการณ์เหล่านี้เป็นบันไดเพื่อสร้างมิตรภาพและความเท่าเทียมในสังคมในระดับที่กว้างขึ้นไป
 อีกตามวัยและชีวิตของเขาที่ต้องเผชิญกับเหตุการณ์ความขัดแย้งต่างๆอันเรื่องมาจากอคติเรื่อง “ความ
 เป็นคน” ที่ไม่เท่าเทียมกัน

จากการเล่นเกมชกเขียดดังกล่าว แสดงให้เห็นความเท่าเทียมในความเป็นคนของทั้งคนไทย
 คนลาว และคนต่างชาติอื่นๆผ่าน “แรง” ซึ่งเด็กๆได้ช่วยกันถ่ายเทพลังแรงกายของพวกเขาลงในการ
 เป็นผู้เล่นเกมอย่างสมศักดิ์ศรี เพราะทั้ง *แรงข้าวเหนียว แรงปลาแดก และแรงโอวัลติน* ต่างแสดงให้เห็น
 ถึงพลังความสามัคคีจากคนบนริมฝั่งแม่น้ำโขงซึ่ง *เขมชาติ* ต้องการให้ผู้อ่านเห็นภาพว่า แรง
 ดังกล่าวที่ถ่ายเทผ่านเส้นเชือกสามารถนำมาซึ่งชัยชนะและความสามัคคีได้โดยไม่จำเป็นต้องจำแนก
 และชี้ระบุว่า *แรงข้าวเหนียว แรงปลาแดก และแรงโอวัลติน* เป็นแรงมาจากเด็กเชื้อชาติอะไร เพราะ
 มันไม่ได้มีประโยชน์ที่จะต้องมาแบ่งแรงว่าเป็นของเขาหรือของเรา แต่แรงทั้งหมดเมื่อได้รวมกันทั้ง
 ‘ดึง’ และ ‘ดัน’ อย่างเต็มที่แล้วก็ส่งผลให้ภาพของความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของพวกเขาเด็กๆ
 ทั้งหมดเป็นเอกภาพ ไร้ซึ่งความเหลื่อมล้ำต่ำสูง

แรงความสามัคคีที่เกิดจากการปลุกฝังให้กับเด็กๆทั้งไทยและลาวได้ใช้ความสามารถของ
 ตนเองอย่างเต็มภาคภูมิโดยปราศจากอคติเรื่องเชื้อชาติ การแบ่ง “ความเป็นลาว” ออกจาก “ความเป็น
 ไทย” ซึ่งเมื่อเด็กเหล่านี้เติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่แล้ว พวกเขาจะสามารถที่จะส่งแรงแห่งความเห็นอกเห็น
 ใจในความเป็นเพื่อนมนุษย์ร่วมโลกกันไปสู่ลูกหลานในรุ่นต่อไป ซึ่ง *เขมชาติ* ก็ปรารถนาที่จะเห็น
 แรงของคนบนริมฝั่งโขงที่ช่วยกันผลักดันให้ทั้งไทยและลาวก้าวหน้าและพัฒนาต่างๆขึ้นไป
 ขณะเดียวกันที่ช่วยกันออกแรงต้าน ภัยจากอคติให้หมดสิ้นลง ซึ่งอคติดังกล่าวมีจุดประสงค์ที่มุ่งจะ
 ทำลายความเป็นเอกภาพแห่งความเป็นคนลุ่มน้ำโขงเดียวกัน

“เด็กชายป๋ม”เมื่อได้ตระหนักถึงพลังของความเสียสละแล้วว่าสามารถที่จะสรรค์สร้าง มิตรภาพให้เกิดขึ้นท่ามกลางความขัดแย้งเรื่องการ ‘แบ่งเขา’ และ ‘แบ่งเรา’ อันเกิดจากอันมีต้นตอ จากอคติของผู้ใหญ่บางคนที่มีงทำลายความเข้มแข็งของคนริมโขง ทั้งนี้เพื่อจุดมุ่งหมายของ ผลประโยชน์ของคนเฉพาะกลุ่ม “เด็กชายป๋ม”จึงยังคงจดจำคำสอนที่เกิดจากบทเรียนที่ได้รับจาก ‘ยายเข้ม’ และ ‘ลุงน้อย’ ไว้และนำมาใช้เพื่อประสานความขัดแย้งเรื่องอคติในความไม่เท่าเทียมของ “ความเป็นคน” ทุกครั้งที่เขาได้มีโอกาสประสบกับความขัดแย้งดังกล่าว เช่น อีกครั้งหนึ่งเมื่อเขาได้ ใช้พลังของการให้โอกาสผู้อื่นเพื่อเอาชนะอคติในเรื่อง “ความเป็นคน” ที่ไม่เท่าเทียมกันเมื่อ ‘ไอ้คำ หล้า’ เด็กชาวลาวเมื่อต้องเจอกับ ‘เตียน’ เด็กชายผู้ยากจนชาวเวียดนามซึ่ง ‘เตียน’ ต้องกลายเป็นผู้ ชดใช้ให้กับความคับแค้นใจที่มีต่อ“ความเป็นคอมมิวนิสต์”ของ ‘ไอ้คำหล้า’ กลางงานวัด อันมีต้นเหตุ สืบเนื่องมาจากสงครามเวียดนาม ครอบครัวของ ‘ไอ้คำหล้า’ จึงต้องพลัดพรากจากถิ่นฐานบ้านเกิดใน ผังลาวและต้องกลายเป็นครอบครัวคนลาวอพยพ ต้องมาอาศัยแผ่นดินประเทศไทยอยู่ เมื่อเห็น ‘เตียน’ และรู้ว่าเป็นชาวเวียดนาม ‘ไอ้คำหล้า’ ก็ตรงเข้าไปทำร้าย ‘เตียน’ ทันทีโดยที่ฝ่ายที่โดน กล่าวหาว่าเป็น ‘คอมมิวนิสต์แถว’ ไม่ได้ตอบโต้หรือป้องกันตนเองแต่อย่างใด ทั้งนี้ทั้งนั้นที่เด็กทั้งสองคนต่างก็ไม่เคยรู้จักกันมาก่อน เพียงแต่ความเคียดแค้นและความชิงชังอันเป็นผลพวงจาก สงครามที่ผู้ใหญ่เหลือซากเดนทิ้งไว้ให้ผู้บริสุทธิ์ต้องกลายมาเป็นผู้รับเคราะห์เท่านั้น

“เตียนถูกแนะนำให้รู้จักกับคำหล้า คำหล้ามองหน้าเตียนด้วยความสงสัยเมื่อได้รู้จักชื่อ แล้วลาวตัวโตเกินวัยก็ถามป๋มขึ้นว่า “เตียน...ชื่อมันคือแกวแท้” คำหล้าบอกชื่อของเตียนเหมือนกับคนญวน

“ก็ไอ้เตียนมันเป็นแกวนี่นา...” ป๋มตอบประสาชื่อ โดยไม่รู้ผลของคำตอบที่กำลังจะเกิด

คำหล้าตัวโตเท่าของคนหวดเข้าก้านคอเจ้าเตียนที่นั่งอยู่เต็มรัก ร่างของเตียนคิดว่าจะมาลงบนตะกร้าใส่ข้าวโพดต้ม ดาวขึ้นระยิบพราวเต็มหน้า เจ้าหนูชาวญวนลูบก้านคอตนเองพยายามสะบัดศรัยชะไล่ความมินง ลูกแม่น้ำโขงฝั่งลาว

กระโจนเข้าไปไต่เตียนอีกครั้ง หมายถึงจะฆ่า แต่ถูกลัว่นและป๋ม
ช่วยกันฉุดรั้งเอาไว้เสียก่อน

(เพื่อนรักริมโขง: 185-186)

ความเคียดแค้นชิงชิงที่ ‘ไอ้คำหล้า’ มีต่อ “ความเป็นแคว” อยู่เป็นทุนเดิมนั้นมีมากมาย แม้จะไม่เคยรู้จักกับ ‘เตียน’ มาก่อน หากแต่ความรู้สึกโศกเศร้าและเคียดแค้นที่ ‘ไอ้คำหล้า’ และครอบครัวของเขาต้องกลายเป็นเหยื่อของสงครามแห่งความขัดแย้งจนครอบครัวของเขาต้องกลายเป็นคนพลัดถิ่นเวลาที่อยู่ ทั้งนี้เพราะ ‘ไอ้คำหล้า’ เชื่อว่าคอมมิวนิสต์ชาวเวียดนามได้เข้าไปยึดอาณาบริเวณบ้านเกิดของเขาบนฝั่งลาวและเปลี่ยนดินแดนอันสงบสุขในบ้านเกิดของเขาให้กลายเป็นสมรภูมิตรบ จนท้ายที่สุด ‘ไอ้คำหล้า’ และครอบครัวชาวลาวยุคของเขาต้องทิ้งบ้านเรือนไร่นา มาพักพิงอาศัยอยู่บนผืนแผ่นดินไทย ดังนั้นแม้จะไม่เคยรู้จักกับ ‘เตียน’ มาก่อน แต่พลันที่ได้ยินคำว่าแคว ซึ่งเป็นคำที่ใช้เรียกเชิงคูถูกชาวเวียดนาม ‘ไอ้คำหล้า’ ความโกรธที่อัดแน่นและฝังลึกอยู่ในใจของเขาก็ถูกระเบิดและระบายออกมาทันที ‘ไอ้คำหล้า’ เป็นฝ่ายทำร้าย ‘เตียน’ อยู่ฝ่ายเดียว โดยที่เด็กชายชาวเวียดนามที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นต้นตอของการกลายเป็นลาวอพยพของ ‘ไอ้คำหล้า’ นั้นต้องการ ‘ชดใช้’ และเยียวยาให้กับบาดแผลที่ ‘ไอ้คำหล้า’ เคยได้รับ

“...ที่กูต้องจากบ้านจากเมืองมาก็เพราะแควอย่างพวกมันมายึดบ้านกู” คำหล้าตะโกนถ่ม

“กูไม่ได้ไปยึดบ้านมึง...” เตียนลุกขึ้นได้แล้วตะโกนตอบกลับสุดเสียง เจ้าหนูชาวญวนเหลืออด ทนไม่ไหวกับเรื่องทำนองนี้อีกต่อไป

“แควที่บ้านมึงมันเป็นพวกคอมมิวนิสต์...กูไม่ได้เป็นคอมมิวนิสต์” เตียนกำหมัดจ้องคำหล้าตาเขม็ง

“แควที่ไหนที่ไหนก็เป็นคอมมิวนิสต์กันทั้งนั้น” คำหล้าพยายามคืนเพื่อจะให้หลุดป๋มและลัว่นสับสนลั่นดี

ไอ้คอมมิวนิสต์ที่บ้านนี้มันช่างสร้างความเดือดร้อนให้กับผู้คน
ไปทั่ว แต่สองเกลอก็ยังเชื่อว่าเจ้าเตียนเพื่อนญวนของตนไม่ได้
เป็นอย่างที่คำหล้าพูด

(เพื่อนรักริมโขง : 186-187)

ด้วยความที่เป็นเด็กของ“เด็กชายป๋ม”ที่แม้จะมีสายเลือดอีกฝ่ายหนึ่งเป็นคนลาวเช่นเดียว ‘ไอ้คำหล้า’ แต่“เด็กชายป๋ม”ก็ยังไม่เคยมีประสบการณ์ตรงและชะตากรรมที่เลวร้ายเช่นเดียวกับเขามาก่อน เมื่อเห็นเพื่อนที่เขาไว้ใจทั้งสองคนต้องตกอยู่ภายใต้สถานการณ์ที่แสดงออกถึงความรุนแรง เช่นนี้ เขาก็เข้าใจว่าด้วยความที่เป็นเด็กของ ‘ไอ้คำหล้า’ แม้จะเคียดแค้นกันเพียงใด เด็กก็ไม่ควรที่จะต้องมารับรู้และใช้ตัวเองเพื่อกลายเป็นเครื่องมือเพื่อสืบทอดและรับใช้เจตนาารมณ์แห่งมายาคติอันเกิดจากผู้ใหญ่นั้น และ“เด็กชายป๋ม”เองก็เชื่อมั่นว่า แม้ ‘เตียน’ จะมีความเป็นญวนเช่นเดียวกับพวกคอมมิวนิสต์ที่เคยสร้างบาดแผลให้กับ ‘ไอ้คำหล้า’ แต่เขามั่นใจว่า ‘เตียน’ เพื่อนเขาคอนี้ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับบาดแผลในใจของคนลาวซึ่งได้รับผลกระทบจากสงครามแห่งความขัดแย้งนั้นแต่อย่างใด และโอกาสนี้เองที่“เด็กชายป๋ม”ได้มอบโอกาสให้ ‘ไอ้คำหล้า’ ได้เรียนรู้การให้อภัยแก่ผู้อื่น

ความรุนแรงในครั้งนี้นำสร้างความตระหนกตกใจให้กับ“เด็กชายป๋ม”เป็นอย่างมาก แต่เขาก็มั่นใจและเชื่อใจว่าเด็กทั้งสองคนแม้จะมีชาติกำเนิดที่แตกต่างกันแต่ด้วยคำสอนที่ยายของเขา และ ‘ลุงน้อย’ คนขับสามล้อเคยบอกว่า คนทุกคนมีความเสมอภาคและเท่าเทียมกันและเสมอกันตราบดีที่คนเหล่านั้นมาอาศัยอยู่และทำมาหากินบนผืนแผ่นดินไทย เพราะแม้“เด็กชายป๋ม”จะยังไม่เคยมีประสบการณ์ตรงเรื่องความเลวร้ายจากสงคราม แต่เรื่องเล่าและภาพของเหยื่อจากสงครามแห่งอคติที่ยังคงถูกถ่ายทอดจากคนรอบๆตัวเขา รวมกับปณิธานที่เขาตั้งมั่นในการกำจัดซึ่งอคติเรื่อง “ความเป็นคน” ที่ไม่เท่าเทียมกัน เขาจึงปรารถนาที่จะเห็นสันติภาพเกิดขึ้นบนโลกใบนี้ แม้ออนันต์เขาจะเป็นเพียงแค่เด็กชั้นประถมก็ตาม แต่เขาก็ไม่อยากจะให้เพื่อนๆที่อยู่รายรอบตัวเขาต้องทนทุกข์กับความบาดหมางในเรื่องดังกล่าวอีก

ยิ่งไปกว่านั้นครั้งหนึ่งหลวงตาที่วัดก็เคยบอกใจข้อข้องใจให้กับเขาเมื่อเกิดปัญหาว่า ‘เตียน’ เด็กเวียดนามคนนี้จะไม่สามารถเข้าไปขายของในพื้นที่วัดได้ หลวงตาที่อยู่ในวัดก็ช่วยชี้แจงว่า “จะเป็นคนไทย คนลาว เข็ก หรือแคว... เมื่อเข้ามาในวัดนี้เท่ากันหมด เพราะมันเป็นคนเหมือนกัน...จะ

“ไม่เท่ากันอยู่ก็ตรงที่ใครจะเป็นคนดีมากกว่าใคร” (เพื่อนรักริมโขง: 77) คำสั่งสอนเหล่านี้คอยย้ำเตือนในใจของ“เด็กชายป๋ม”เสมอว่า คนทุกคนต่างเท่าเทียมกันในฐานะความเป็นคน ด้วยความเชื่อเช่นนี้“เด็กชายป๋ม”จึงช่วยเตือนสติ ‘ไอ้คำหล้า’ เพื่อนของเขาให้เข้าใจในความเป็นคนที่เท่าเทียมกันไม่ว่าคนผู้นั้นจะเป็นคนไทย คนญวนหรือคนลาว

“ไอ้เขียว ไอ้ล้วน กลับมาช่วยกูก่อน!” เขียวคงได้ยินก่อน [...] ภาพที่ทั้งคู่เห็นคือ เพื่อนรักตัวอ้วนกำลังจะจมน้ำ โดยมีร่างของเด็กลาวผู้หนึ่งอยู่บนแผ่นดินหลัง ทั้งคู่รีบว่ายทวนน้ำเข้าหาป๋มซึ่งบัดนี้หน้าเริ่มหายไปได้แล้ว ล้วนเข้าซ้อนได้แขนซ้าย เขียวเข้าซ้อนแขนขวา สามแรงช่วยกันพยุงร่างกระเสือกกระสนเข้าหาฝั่งลาวอีกครั้ง [...] เขียวกับล้วนป็นขึ้นก่อนแล้วดึงตัวเด็กลาวที่เป็นตะคริวขึ้นไปบนฝั่ง แล้วนอนแผ่หลายอย่างหมดแรง ป๋มก็ไม่มีแรง พยายามตะกายขึ้นฝั่งแล้วกลิ้งไปนอนหอบแฮ่กๆข้างๆเพื่อน”

(ลูกแม่น้ำโขง : 152)

ความเชื่อมั่นที่มีต่อความบริสุทธิ์ของ ‘เตียน’ ที่“เด็กชายป๋ม”ปรารถนาที่จะหยุดยั้งความรุนแรงที่กำลังถูกถ่ายทอดออกมาผ่านเพื่อนของเขา จึงเป็นการเตือนสติให้ ‘ไอ้คำหล้า’ เพื่อนลาวของเขาได้หยุดคิดและมีสติต่อความรุนแรงที่เขาได้รับและกำลังสืบทอดอยู่นั้น เพราะเมื่อครั้งหนึ่งเมื่อกลุ่มของ“เด็กชายป๋ม”และกลุ่มเด็กลาวของ ‘ไอ้คำหล้า’ ทะเลาะมีเรื่องชกต่อยกันกลางลำน้ำโขง ‘ไอ้คำหล้า’ พลัดตกน้ำและเป็นตะคริว กลุ่มของ“เด็กชายป๋ม”ก็เข้าไปช่วยไว้เพื่อไม่ให้จมน้ำ ครั้งนั้นทำให้ ‘ไอ้คำหล้า’ ได้เรียนรู้ว่า ทั้งเด็กไทยและลาวต่างก็ไม่มีพิษมีภัยต่อกันตามมายาภาพที่ผู้ใหญ่ได้สร้างความขัดแย้งไว้ให้

ครั้งนี้เมื่อ ‘ไอ้คำหล้า’ ได้ยินคำร้องเตือนสติทำให้เขาได้หยุดคิดอย่างมีสติว่า ‘เตียน’ ก็คงไม่ต่างจากตัวเขาที่ต้องพลัดบ้านพลัดเมืองมา การที่จะมัวมุ่มงอแงมาคร่ำคร่าแก่กันตอนนี้คงไม่เป็นผลดี เมื่อคิดได้เช่นนั้น ‘ไอ้คำหล้า’ ก็หยุดคิดและได้สติกลับคืนมา อันมีผลมาจากการ ‘ให้โอกาสทางความคิด’ จาก“เด็กชายป๋ม” ส่งผลให้ “ความเป็นลาว” ของ ‘ไอ้คำหล้า’ ในตอนนี้มีความเท่าเทียมกับ “ความเป็นไทย” ของ “เด็กชายป๋ม” ในการเสียดสีและให้โอกาสแก่บุคคลอื่น

เมื่อเพื่อนๆ คนอื่นได้โอกาสก็แยกทั้งคู่ซึ่งกำลังกลายเป็นมวยวัดให้คนที่กำลังมาเที่ยวชมงานวัดได้มุงดูอย่างเมามัน ทำยที่สุดแล้ว เด็กทั้งสามคนก็สามารถปรับความเข้าใจกันได้ สุดท้าย ‘ไอ้คำหล้า’ ก็ลดความโกรธลงและพา ‘เตียน’ ไปทำแผลที่บ้านของตน บาดแผลที่ ‘เตียน’ ได้รับจึงเป็นบาดแผลที่เกิดจากการชกใช้ให้กับความสูญเสียของ ‘ไอ้คำหล้า’ ที่เขาเคยได้รับ และภาพของการเยียวยาซึ่งกันและกันของเด็กทั้งสอง โดยที่ “เด็กชายป๋ม” และเด็กชายล้วนนั่งร่วมอยู่ในเหตุการณ์จึงช่วยส่องสะท้อนให้เห็นว่าความขัดแย้งและบาดแผลอันเกิดจากคนริมฝั่งโขงเดียวกัน คงไม่มีผู้ใดที่จะเหลียวแลและยื่นมือเข้ามาให้การช่วยเหลือ ถ้าไม่ใช่คนริมฝั่งแม่น้ำโขงด้วยกันเองที่จะเป็นคนเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน และความขัดแย้งเช่นนี้ก็จะไม่มีวันได้เกิดขึ้นซ้ำรอยเดิมอีกอย่างแน่นอน ถ้าพวกเขาในฐานะที่เป็นคนซึ่งได้รับรู้และเห็นแล้วถึงผลของมายาคติเรื่องเชื้อชาติที่ถูกส่งต่อมา และพวกเขาทั้งสองก็ปรารถนาที่จะหยุดและกำจัดให้สิ้นเสียซึ่งเจตนารมณ์อันร้ายกาจที่เคลือบแฝงอยู่ในอคติของการประกอบสร้าง “ความเป็นคน” ที่ไม่เท่าเทียมกันใน โลกของผู้ใหญ่บางคน

เหตุการณ์ในครั้งนี้ “เด็กชายป๋ม” ได้ช่วยให้เด็กทั้งสอง ซึ่งต่างกันในฐานะที่โลกต่างสร้างเขาให้แตกต่างกันใน “ความเป็นลาว” และ “ความเป็นเวียดนาม” ได้กลายเป็นเด็กที่กล้าหาญและยอมรับในความเสมอภาคกันใน “ความเป็นคน” ภาพของ “เตียนที่ยื่นมือขวาออกมาข้างหน้าอย่างช้าๆ แต่ครู่หนึ่งมือขวาของของเจ้าหล้าก็ยื่นออกมาสัมผัส” (เพื่อนรักริมโขง : 193) จึงเป็นภาพแทนของมิตรภาพ “ความเป็นลาว” อีกภาพหนึ่งซึ่ง *เขมชาติ* ได้นำเสนอให้เห็นผ่าน ‘ไอ้คำหล้า’ และผองเพื่อนว่า มิตรภาพและความเสมอภาคสามารถที่จะปลูกให้เกิดขึ้นได้ทุกที่ในโลกนี้ตราบดีที่มนุษย์ทุกคนปรารถนาที่จะให้ชีวิตดำเนินไปอย่างราบรื่นและปกติสุข และตระหนักไว้ว่าไม่ว่า “ความเป็นลาว” “ความเป็นไทย” หรือ “ความเป็นคนชาติอื่นใด” เป็นเพียงสิ่งที่ชาวโลกอุปโลกน์ว่าพวกเขาต่างกัน ความเป็นคน หาได้มีความสำคัญแต่อย่างใดไม่ แต่ความเป็นจริงแล้ว ความสามารถในการดำรงชีวิตที่ให้ความสำคัญกับการแสดงออกต่อคนรอบข้างซึ่งเป็นส่วนประกอบย่อยที่สำคัญของสังคมมนุษย์เป็นสิ่งที่มนุษย์พึงใส่ใจและตระหนักถึงความสำคัญมากกว่า (พิพัฒน์ พสุธารชาติ: 2553) การท้วงติงออกตักดังกล่าวถูกสร้างขึ้นมาเพื่อตอบสนองเหตุผลทางด้านการเมืองและสังคมในโลกของผู้ใหญ่เท่านั้น

ความเชื่อในเรื่องการเสียดสละและการให้ในการสร้างความเสมอภาคใน “ความเป็นลาว” ซึ่ง *เขมชาติ* ได้ถ่ายทอดลงในวรรณกรรมชุดนี้ไม่เพียงแต่เป็นการเสียดสละในเรื่องของทรัพย์สินเงินทอง หรือข้าวของที่ “เด็กชายป๋ม” ได้มอบให้เพื่อนเพียงอย่างเดียว แต่หมายรวมถึงการหยิบยื่นและแบ่งปันโอกาสในการพัฒนาและสร้างเสริม “ความเป็นลาว” ที่เท่าเทียมกับไทยอย่างสมบูรณ์

หลังจากที่ “เด็กชายป๋ม” ได้เรียนรู้แล้วว่า การให้โอกาสแก่บุคคลอื่นก็สามารถที่จะสร้าง มิตรภาพและสร้างความเสมอภาคเช่นกัน ในครั้งนี้ “เด็กชายป๋ม” จึงได้เปิดโอกาสให้ ‘ไอ้คำหล้า’ ได้สร้างโอกาสแก่บุคคลอื่นบ้าง ซึ่งจากการที่ “เด็กชายป๋ม” ได้นำสิ่งที่เขาได้รับรู้จากบทเรียนที่ได้เรียน จากยาย ลุง และ หลวงตามาพูดเพื่อเตือนสติ ‘ไอ้คำหล้า’ แล้ว ‘ไอ้คำหล้า’ ก็ตระหนักและรับรู้ถึงความ เป็นจริงนั้น ทำให้ “ความเป็นลาว” ซึ่งแสดงผ่านบทบาทของคำหล้ามีความเท่าเทียมกับ “ความเป็นไทย” ของ ‘ยายเข้ม’ หรือ ‘ลุงน้อย’ และ ‘หลวงตา’ ในการที่สามารถก้าวข้ามอคติและ เข้าใจใน “ความเป็นมนุษย์” ที่เท่าเทียมกัน

ดังนั้นความเชื่อในเรื่องการเสียดสละและการให้ในการสร้างความเสมอภาคจึงเป็นอุดมคติ อย่างหนึ่งของผู้แต่งปรารถนาที่จะให้ผู้อ่านได้รับรู้และเข้าใจในพลังของความเชื่อ ในอันที่จะสร้าง สันติภาพ ความเสมอภาคในหมู่มนุษย์ที่อิงอาศัยไม่เพียงแต่อยู่บนริมฝั่งโขงเท่านั้น แต่ความเชื่อเช่นนี้ สามารถนำไปประยุกต์และปรับใช้ให้เข้ากับสังคมทุกสังคมอันมีมนุษย์เป็นผู้ขับเคลื่อน ซึ่งมนุษย์ ทั้งหมดทั้งมวลต่างปรารถนาที่จะให้เกิดความผาสุกต่อตนเอง โดยที่มนุษย์ทุกคนต้องตระหนักอย่าง ถ่องแท้ว่าเราไม่สามารถแบ่งแยกใครให้ขาดจากเราโดยสิ้นเชิงด้วยเหตุเพียงเพราะความแตกต่างของ ชาติกำเนิดของความเป็นมนุษย์ เพราะที่จริงแล้วมนุษย์ทุกคนต่างเกี่ยวเนื่องและสัมพันธ์กันไม่ทางใด ก็ทางหนึ่งเสมอ ยิ่งในปัจจุบันสังคมโลกได้แคบลงอันเนื่องมาจากการพัฒนาของวิทยาศาสตร์และ เทคโนโลยี ดังจะเห็นได้จากผลกระทบจากภัยพิบัติทางธรรมชาติและการก่อการร้ายที่เกิดขึ้นใน ประเทศหนึ่ง หรืออีกซีกโลกหนึ่งมักจะส่งผลกระทบต่อผู้คนในอีกประเทศที่เหลือ หรือ ซีกโลกที่อยู่ตรงกันข้ามเสมอ เมื่อตระหนักเช่นนี้แล้วมนุษย์ก็หาประโยชน์ไม่ได้จากการที่จะสร้าง ความ “เป็นเขา” “เป็นเรา” แต่มนุษย์พึงระลึกเสมอว่าการที่จะดำรงชีวิตของตนและบุคคลอื่นที่รัก ของเราให้มีความสุขนั้นคือการร่วมมือและความสามัคคีต่างหาก คือทางที่จะนำมนุษย์สู่การพัฒนา เช่นนั้น มนุษย์ก็พึงนำไปปฏิบัติเพื่อให้ได้มาซึ่งความสุขนั้น

3.2.2 ประเพณีกับการสร้างมิตรภาพ

ประเพณี และวัฒนธรรมของคนในสังคมใดสังคมหนึ่ง ถือเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นจากการสั่งสมภูมิปัญญาและความรู้ของคนในท้องถิ่นนั้นๆ ซึ่งผ่านการทดลองใช้และปรับเปลี่ยนเพื่อให้สอดคล้องกับรูปแบบการดำเนินชีวิตของคนในกลุ่มหรือชุมชน และยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมาจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง หน้าที่หลักของประเพณีนอกจากการผูกใจไว้ซึ่งเอกลักษณ์อันแสดงถึงวิถีชีวิตของคนกลุ่มนั้นๆ แล้ว ประเพณีและวัฒนธรรมยังมีหน้าที่ในการคอยช่วยให้สมาชิกในกลุ่มมีความสามัคคีปรองดอง และที่สำคัญคือบทบาทในการสร้างความเสมอภาคให้เกิดขึ้นกับสมาชิกในสังคมนั้นๆ ในฐานะที่สมาชิกของสังคมนั้นๆ แต่ละคนล้วนมีบทบาท หน้าที่สำคัญในการขับเคลื่อนและธำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์แห่งประเพณีและวัฒนธรรมของตนเองได้ เช่นเดียวกับประเพณีของคนไทยและคนลาวที่อาศัยอยู่ในแถบริมฝั่งแม่น้ำโขง ประเพณีของพวกเขาถือเป็นกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมให้คนทั้งสองเชื้อชาติได้มีโอกาสในการแสดงออกถึงความรู้สึกที่เป็นหุ้นส่วนกัน (sense of partnership) (จุฑาพรรษ์ (จามจุรี) ผดุงชีวิต, 2550: 13) ในอันที่จะสร้างและส่งเสริมให้สังคมนั้นๆ ในกลุ่มของตนเองมีความเข้มแข็งและนำไปสู่ความเสมอภาคทั่วถ้วนหน้าโดยปราศจากการแบ่งแยก “ความเป็นไทย” ออกจาก “ความเป็นลาว” มีเพียงแต่ความร่วมมือจากคนทุกกลุ่มทุกวัย ไม่ว่าจะเป็ระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ หรือระหว่างหญิงกับชาย ซึ่งความสัมพันธ์เช่นนี้ถือเป็นลักษณะที่สอดคล้องกับความสัมพันธ์ของความเชื่อในเรื่องประเพณีที่มีความสัมพันธ์กับชีวิตว่างานประเพณีมีความเชื่อในเรื่องระหว่างฟ้ากับดิน มนุษย์ และธรรมชาติ ว่าเป็นสิ่งที่เอื้อประโยชน์ต่อกันอยู่เสมอ จะขาดสิ่งหนึ่งสิ่งใดไปไม่ได้

ในวรรณกรรมเยาวชนของ *เขมชาติ* ได้นำประเด็นของการร่วมแรงร่วมใจ ตลอดจนความสามัคคีกลมเกลียวกันของคนที่อยู่บนทั้งสองฝั่งของแม่น้ำโขง โดยไม่มีการแบ่งแยกว่าใครเป็นใครมาจากไหน แต่ *เขมชาติ* ได้สอดแทรกจิตวิญญาณของความเป็นลูกแม่น้ำโขงในการช่วยกันรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมและประเพณีท้องถิ่นของตนเองในฐานะที่พวกเขาต่างก็อาศัยลำน้ำโขงในการหล่อเลี้ยงชีวิตเช่นเดียวกัน ประเพณีที่กล่าวถึงในวรรณกรรมดังกล่าวคือ ประเพณีสงกรานต์ และงานบุญบั้งไฟ ซึ่งงานบุญประเพณีทั้งสองอย่างนี้เป็นหนึ่งในหลายๆ กิจกรรมที่ได้เปิดพื้นที่ให้คนทั้งสองเชื้อชาติได้แสดงออกถึงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ขณะเดียวกันงานประเพณีดังกล่าวก็ทะเลาะ “ความเป็นอาณาเขต

ดินแดน” ของพรมแดนระหว่างสองประเทศ แต่กลับผสานให้กลุ่มคนกลุ่มนี้ได้ร่วมกัน “ทำบุญ” อย่างที่พวกเขาตั้งใจไว้ เหลือเพียงแต่จิตใจที่รวมเป็นหนึ่งของผู้คนที่ร่วมกันสร้างกุศลในฐานะพุทธศาสนิกชน

แม้หลายครั้งที่ความขัดแย้งของผู้คนบนริมฝั่งโขงในวาระกรรมของ *เขมชาติ* จะถูกถ่ายทอดให้ผู้อ่านได้รับรู้ ซึ่งจิระนันท์ ประเสริฐกุล (จิระนันท์ พิตรปรีชา-ผู้วิจัย) กล่าวว่าความขัดแย้งของคนไทยและคนลาวถือเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้เป็นปรกติวิสัย ผู้ที่สนใจในความเป็นประวัติศาสตร์ของชาติทั้งสองควรที่จะศึกษาและทำความเข้าใจกับชุดของความคิดที่เคยถูกนำไปใช้เพื่อเป็นเครื่องมือในการต่อสู้และสร้างความขัดแย้งในอดีต (จิระนันท์ พิตรปรีชา, 2537: 100 - 116) มากกว่าที่จะสนใจเพื่อที่จะค้นหาร่องรอยในอดีตแล้วแก้ต่างเข้าข้างฝ่ายตนว่าเป็นฝ่ายถูก เพราะการศึกษาประวัติศาสตร์ด้วยเหตุผลเช่นนั้นนอกจากจะไม่ก่อให้เกิดประโยชน์อันใดต่อการศึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์นั้นแล้ว ยังจะนำมาซึ่งการขมวดปมปัญหาเดิมให้ซับซ้อนและยากต่อการแก้ไขใดๆ ได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องการที่จะศึกษาว่าคนทั้งสองฝั่งของลำน้ำโขงซึ่งมีความเกี่ยวพันกันอย่างลึกซึ้งทั้งทางวิถีชีวิตและวัฒนธรรมอย่างไรบ้าง และความสัมพันธ์ทางการดำเนินชีวิตผ่านกิจกรรมทางสังคมที่เรียกว่า ประเพณี หรือวัฒนธรรมดังกล่าวคนไทยได้แสดงความเอื้ออาทรต่อ “ความเป็นลาว” ในฐานะเพื่อนบ้านที่มีความผูกพันมาแต่หนหลังนี้อย่างไรบ้าง อันเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างความภาคภูมิใจและรักสามัคคีให้เกิดขึ้นกับคนทั้งสองฝ่ายว่าเราทั้งสองเชื้อชาติต่างเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะ เป็นไทยหรือลาวเราต่างก็เป็น “ลูกแม่น้ำโขง” ด้วยกันทั้งสิ้น ซึ่งผู้วิจัยเชื่อว่าการศึกษาดังกล่าวถึงประเด็นการสร้าง “ความเป็นลาว” ที่เท่าเทียมกันกับ “ความเป็นไทย” และ ความเป็นมนุษย์ของคนที่ยังอาศัยอยู่ด้วยลำน้ำโขงของคนลุ่มน้ำโขงน่าจะเป็น “สาร” ที่ผู้แต่งวรรณกรรมชุดดังกล่าวต้องการนำเสนอให้ผู้อ่านได้รับรู้และตระหนักถึงสิทธิความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกันอย่างแท้จริง

บนริมฝั่งโขงของจังหวัดหนองคาย อาณาเขตของประเทศไทย *เขมชาติ* ได้นำเสนอวิถีชีวิตของคนทุกเชื้อชาติที่อยู่อาศัยกันอย่างเรียบง่ายและงดงาม ซึ่งปรากฏให้เห็นผ่านการ “ร่วมงานบุญประเพณี” ของทั้งคนไทยและคนลาว ซึ่งผู้อ่านสามารถรับรู้ได้ถึงสภาพบ้านเมืองที่เปี่ยมไปด้วยความสงบ เรียบง่ายตามวิถีแห่งธรรมชาติ นอกจากนั้นยังนำเสนอให้เห็นถึงความกลมเกลียวสามัคคีกันในการร่วมทำนุบำรุงประเพณีและพุทธศาสนา อันส่งเสริมให้เกิดความรู้สึภาคภูมิใจในฐานะมนุษย์ที่เท่าเทียมกันถึงแม้ในช่วงเวลาดังกล่าวกลิ่นไอของสงครามที่เคยนำมาซึ่งความขัดแย้งของโลกคอมมิวนิสต์กับ “โลก

“ไม่ใช่คอมมิวนิสต์” ยังคงคุกรุ่นอยู่ แต่ด้วยการมีคุณธรรมแบบพลเมือง (civic virtue) (จุฑาพรรธ (จามจุรี) ผดุงชีวิต, 2550: 13) ซึ่งหมายถึงคุณสมบัติของประชากรทั้งคนไทยและคนลาวที่มีจิตสำนึก ร่วมกันในบทบาทของผู้รับช่วงต่อประเพณีและวัฒนธรรมที่ดิงามโดยไม่แบ่งพรรคแบ่งฝ่าย อีกทั้งพร้อมที่จะส่งต่อวัฒนธรรมที่ดิงามนี้สู่คนรุ่นต่อไปด้วย การมีจิตสำนึกร่วมกันดังกล่าวคือความปรารถนาในการช่วยกันรักษาประเพณีที่มีร่วมกันแม้จะมีพรมแดนธรรมชาติกั้นกลาง แต่ก็ไม้อาจจะเป็นอุปสรรคในการร่วมสรรค์สร้างสิ่งที่จะช่วยบรรดลงสังคมและชุมชนซึ่งถือเป็นสิ่งที่จะช่วยให้คนทั้งสองฝั่งลำน้ำโขงได้มีชีวิตอยู่อย่างสงบสุขเช่นเดียวกัน

“เช้าตรู่วันที่ ๑๑ เมษายน วันสงกรานต์ปีใหม่ของชาวไทย สามสหายป๋ม ล้วน เจียว ออกจากบ้านตั้งแต่เช้าโดยจักรยานคู่ชีพ ไม่ถึงครึ่งชั่วโมงก็มารับเจ้าเตียนที่บ้านของมันตามนัด แล้วมุ่งหน้าไปบนถนนประจักษ์ถนนสายหลักที่ทอดยาวผ่านหน้าวัดโพธิ์ชัยวัดประจำเมือง [...] ยิ่งใกล้วัดเข้าไปรถรายิ่งมากขึ้นทุกขณะ

“เขาเอาหลวงพ่อสรงพระใสลงจากโบสถ์ทำไมวะไอ้เตียน” เจียวถามด้วยความสงสัย ทั้งที่เมื่อวานแม่ของออนเล่าให้ฟังแล้วครั้งหนึ่ง

“เขาก็เอาหลวงพ่อขึ้นรถแห่ไปรอบๆเมือง ให้ไทบ้าน ไทเมือง ทั้งลาวอย่างมึง ทั้งแควอย่างกู ทั้งพวกเจ๊กจีนสร่งน้ำนะ ลี [...]”

(เพื่อนรักริมโขง : 155- 156)

จากบทวิเคราะห์ที่เคยกล่าวถึงแล้วในเรื่องการเสียดสีและการให้โอกาสเป็นหนึ่งในกระบวนการสร้างความเท่าเทียมกันที่เกิดขึ้นระหว่างคนไทยและคนลาว แต่จากตัวอย่างบทสนทนาที่ยกมาเป็นตัวอย่างในครั้งนี้แสดงให้เห็นถึงบทบาทของประเพณีที่นอกจากจะสำคัญต่อการดำเนินชีวิตตามความเชื่อของชาวพุทธแล้ว ประเพณีดังกล่าวยังช่วยลดความเหลื่อมล้ำของความเป็นคนอันเกิดจากการสร้างมายาคติเรื่องความเหนือกว่าของ “ความเป็นไทย” ต่อ “ความเป็นลาว” ผู้คนไม่ว่าจะ

เป็นลาว เป็นแคว หรือเป็นเจ้าจีน ล้วนแต่มีหน้าที่ร่วมกันในการแสดงออกถึงความเคารพและศรัทธา ต่อองค์พระโตเช่นเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับจุดประสงค์ของประเพณีสงกรานต์ดังกล่าวในการ มุ่งเน้นให้ความสำคัญในเรื่องเกี่ยวกับการมองโลกอันเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับ ธรรมชาติเป็นหลัก (ม.ร.ว. รุจยา อาภากร, 2539: 27-33) รวมถึงให้ตระหนักถึงวัฏจักรของชีวิตตาม ความเชื่อของพระพุทธศาสนาว่าทุกคนเกิดมาแล้วต้องตาย ดังนั้นเมื่อเกิดมาเป็นชาวพุทธแล้วทุกคน ก็ควรมีหน้าที่เดียวกันคือการทำหน้าที่พุทธศาสนิกชนที่ดี อันได้แก่การลดละการเบียดเบียนซึ่งกัน และกันตลอดจนชำระล้างจิตใจของตนเองให้บริสุทธิ์อยู่เสมอ รวมทั้งการดำรงตนในสังคมอย่างไม่ ประมาท รู้จักการลดละที่จะสร้างบาปแต่หันมาทำบุญแต่ให้รับรู้ว่ามีชีวิตนี้ทุกชีวิตไม่ว่าจะเป็นคนไทย คนลาว หรือคนเชื้อชาติใดๆก็ตามที่เกิดมาแล้วล้วนมีคุณค่าต่อตนเองและผู้อื่น

การสรงน้ำพระในงานพิธีสงกรานต์ของชาวพุทธจึงมีนัยยะของการรู้จักชำระล้างสิ่งสกปรก และไม่เป็นมงคลออกจากตัว นั่นคือการชำระล้างจิตใจให้บริสุทธิ์ ในตัวอย่างที่ยกมาภาพของการยก องค์หลวงพ่อดีสงมาเพื่อให้นักทุกเชื้อชาติ ไม่ว่าจะคนไทยหรือลาวได้ร่วมสรงน้ำพระซึ่งเป็นสิ่ง สักดิ์สิทธิ์ แสดงให้เห็นถึงจุดมุ่งหมายของประเพณีปฏิบัติที่ไม่ได้หวังเพียงให้ชาวพุทธทั้งหมด ร่วมกันสรงน้ำพระเท่านั้น แต่น้ำหอมที่ผ่านการบรรจุจนหอมอบอวลด้วยเครื่องหอมนานา สามารถที่จะชำระล้างจิตใจอันหมองเศร้าซึ่งถูกเคลือบแฝงด้วยความทุกข์ยากในขณะที่คนในช่วงนั้น ต้องเผชิญชะตากรรมอย่างยากลำบากด้วยภัยจากสงครามสงครามละความขัดแย้งอันเกิดจากการ สร้างมายาภาพของความไม่เท่าเทียมกันของความเป็นมนุษย์ให้สะอาดหมดจดและส่องใส และเท่า เทียมกันด้วยการอาศัยพลังแห่งศรัทธาในพระศาสนา หล่อหลอมหลากหลายเชื้อชาติเข้าไว้ด้วยกัน อย่างลงตัว (เพื่อนรักริมโขง : 158)

“ปู่มองบนรถหกล้อที่กำลังถูกประดับประดาด้วยความ ประทับใจอีกครั้งหนึ่ง พลังนึกไปว่า เมืองลาวที่ถูก คอมมิวนิสต์ยึดไปแล้วนั้น ยังมีบุญบั้งไฟให้เห็นอีกหรือ เปล่า คอมมิวนิสต์ที่เขรม่วนบอกว่ามันตัวใหญ่ๆ ผมยาวๆ และชอบกินตับเด็กนั้น มันจะยอมให้มีบุญบั้งไฟที่ฝั่งลาว หรือเปล่าหนอ แล้วยังบุญอื่นๆอีกตั้งมากมาย ยังจะมีอยู่หรือ

เปล่า“เสียงกลองเสียงฉิ่งฉาบที่ตีให้จังหวะ ประกอบขบวน
 แห่งที่กำลังซ้อมบนลานวัดอยู่นั้น ปุ่มเชื่อว่ามั่นคงดั่งข้ามลำ
 โขงไปถึงฝั่งลาว อคติคิดไม่ได้ว่าถ้าตนเป็นคนลาวแล้วไม่ได้
 ฟังเสียงกลองเสียงฉิ่งฉาบไม่สามารถออกมาวิ่งเล่น ไม่
 สามารถตั้งตาคอยงานบุญที่กำลังจะมาถึง ตนจะเส้ำร้าง
 เพียงใดเด็กน้อยมองออกไปยังหาคริมโขงด้านหลังวัดอันมีค
 มิตเพียงแม่น้ำขวางกั้น...”

(เพื่อนรักริมโขง : 172)

นอกจากนี้ *เขมชาติ* ยังได้นำเสนอภาพ “ความเป็นลาว” เป็นสองภาพ ตามลักษณะการพำนัก
 อาศัยของคนลาวในแผ่นดินประเทศไทยและประเทศลาวที่ถูกแบ่งแยกด้วยลำน้ำโขง ภาพแรกเป็น
 ภาพของคนลาวที่อาศัยอยู่ในประเทศลาวและภาพที่สองคือ ภาพของคนลาวที่อาศัยอยู่บนผืนแผ่นดิน
 ไทย โดยภาพของ “ความเป็นลาว” ที่อาศัยอยู่บนผืนแผ่นดินไทยผู้เขียนได้นำเสนอผ่านมุมมองของ
 เด็กชายปุ่ม”ที่มองภาพของ “ความเป็นลาว” ที่มีความสุขเป็นอย่างยิ่งเพราะได้มีส่วนร่วมในงานบุญ
 แห่งบั้งไฟ การได้ร่วมแห่ในขบวนที่ประกอบไปด้วยเสียงฉิ่งเสียงฉาบที่ประกอบขึ้นเป็นจังหวะที่
 สนุกสนานร่าเริง แม้ช่วงเวลาดังกล่าวความขัดแย้งของสงครามเย็นเพิ่งจะสงบลง แต่ด้วยเสียงดนตรี
 และงานประเพณีที่รื่นเริงก็พอที่จะช่วยคลายความหวุ่นวิตกจากสงครามและความทุกข์ยากลงไปได้
 ดังนั้น “ความเป็นลาว” บนฝั่งประเทศไทยจึงหมายถึงคนลาวที่มีอิสระเสรีในชีวิตมากกว่าคนลาวอีก
 กลุ่มหนึ่งซึ่งต้องทนอยู่ภายใต้สถานการณ์ความขัดแย้งของความเป็นคอมมิวนิสต์ ณ อีกฝั่งหนึ่งของ
 แม่น้ำโขงที่การเมืองได้ปิดกั้น โอกาสของพวกเขาในการแสดงออกเพื่อดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมและ
 ประเพณีของท้องถิ่น เสียงฉิ่ง เสียงฉาบ และเสียงกลอง อีกทั้งภาพของรถบรรทุกหกล้อที่เคยถูกใช้
 งานหนัก บัดนี้ล้วนถูกนำมาประดับประดาให้สวยงามด้วยไฟต่างๆ ภาพดังกล่าวสะท้อนให้เห็นวิถี
 ชีวิตของคนบนริมฝั่งโขงที่ไม่ได้มีเพียงแต่การทำงานอย่างหนักราวกับรถบรรทุกหกล้อเพียงอย่าง
 เดียว แต่ในงานบุญแห่งบั้งไฟของคนแถบนี้ชีวิตยังสามารถอยู่ได้ด้วยความสะดวกสบายของแสงไฟแห่ง
 ความหวังว่าสักวันหนึ่ง ผู้คนในดินแดนลุ่มน้ำโขงทั้งคนไทยและคนลาวจะสามารถผ่านพ้นความ
 ขัดแย้งขึ้นในเรื่องต่างๆ ไปได้ เช่นเดียวกับประเพณีแห่งบั้งไฟเพื่อความหวังในการขอฝนจากพญา
 แถนบนสรวงสวรรค์ของคนลาวในฝั่งไทย ที่ครบถ้วนไปด้วยการสอดประสานของเสียงเครื่องดนตรี

นานาชนิดในขบวนแห่เซ็งบั้งไฟขบวนเดียวกัน เปรียบเสมือนจังหวะของสายใยชีวิตอันหลากหลายของผู้คนแถบนี้ที่ยังเกี่ยวพันกันด้วยความหวังอยู่ว่าตราบใดที่พวกเขายังมีลมหายใจอยู่เมื่อนั้นพวกเขาจะได้พบกับเมื่อดฝนแห่งสันติภาพและชีวิตที่เท่าเทียมกัน ซึ่งในอดีตคนบนฝั่งโขงที่เดิมแห่งนี้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืน โดยมีลำน้ำโขงเป็นเครื่องช่วยเชื่อมโยงให้คนทั้งสองฝั่งสามารถล่องเรือแห่ชีวิตผ่านคลื่นลมแห่งอุปสรรคมาได้จนถึงรุ่นลูกหลานในทุกวันนี้

ดังนั้น *เขมชาติ* จึงตั้งใจที่จะนำเสนอความหมายของงานบุญประเพณีการแห่บั้งไฟเปี่ยมไปด้วยความหมายที่ลึกซึ้งต่อชีวิตของทั้งคนไทยและคนลาวเป็นอย่างยิ่ง แม้ว่าบุญบั้งไฟแต่เดิมที่ไม่ได้เป็นประเพณีในพระพุทธศาสนา แต่พุทธศาสนิกชนทั้งไทยและลาวได้ร่วมกันสร้างบรรยากาศให้งานบุญบั้งไฟอยู่ในบริบทของศาสนามากขึ้น เช่นการเชิญมาร่วมงานก็ถือเป็น การ “ทำบุญ” ประยูลลิตธิพันธ์ ได้กล่าวว่งานบุญแห่บั้งไฟนั้นนอกจากจะถูกประกอบขึ้นเพื่อขอฝนตามประเพณีของคนแถบลุ่มน้ำโขงแล้ว ยังเป็นการทำบุญที่ประกอบไปด้วยความสนุกสนานร่าเริงประจำปีพร้อมๆกับความมุ่งมั่นที่จะให้ได้บุญกุศลอย่างแรงกล้า (ประยูลลิตธิพันธ์, 2524: 385-390) ชาวบ้านจึงต้องมีการร่วมสนุกสนานอย่างเต็มที่ สังเกตได้ตั้งแต่เริ่มงานจนถึงเสร็จงานแล้วอีกประมาณ 3 วัน ชาวบ้านก็ยังคงมีการเลี้ยงฉลองด้วยการกินดื่ม เหล้า สุรา และ สาโท รวมทั้งการร้องรำทำเพลงกันอยู่ ดังนั้นความสนุกสนานร่าเริงที่เกิดขึ้นจากการเข้าร่วมงานประเพณีดังกล่าวของทั้งคนไทยและคนลาว จึงเปรียบเสมือนพิธีกรรมที่สลายการแบ่งแยก “ความเป็นลาว” และ “ความเป็นไทย” ให้ออกจากกันให้กลายเป็นขบวนแห่ที่หล่อหลอมรวมความสัมพันธ์ของครอบครัว ชุมชน ฝึ และ ศาสนาพุทธ (นิธิเยียวศรีวงศ์, 2537: 77-82) ปัจจัยที่สำคัญในการขับเคลื่อนและดำรง “ความเป็นคนแห่งลุ่มน้ำโขง”

ภาพจากห้วงความคิดของ”เด็กชายป๋ม”ที่มองเห็น “*หาดริมโขงด้านหลังวัดอันมีดมิด*” ยังช่วยตอกย้ำความวิตกกังวลต่อสัมพันธภาพแต่หนหลังระหว่างคนไทยและความเป็นลาวที่เมื่อครั้งหนึ่งความขัดแย้งของผู้คนทั้งสองฝั่งนำมาซึ่งความแห้งแล้งแห่งน้ำจืดน้ำใจและมิตรไมตรีต่อกัน เช่นเดียวกับภาพลำน้ำโขงอันแห่งขอดที่ปรากฏอยู่เบื้องหลังวัดอันมีดมิดในขณะนี้ ยามนี้ลำน้ำโขงได้แห้งเหือดจนกลายเป็นหาดทรายกลางลำน้ำ อันเป็นอุปสรรคต่อน้ำที่ยังคงขังอยู่ในแก่ง หรือ วังในลำน้ำโขงบางแห่งไม่ให้สามารถไหลเชื่อมต่อกันเป็นสายน้ำได้ ความวิตกกังวลของ”เด็กชายป๋ม” ดังกล่าวนำเสนอให้ผู้อ่านยอมรับว่าความขัดแย้งดังกล่าวเป็นเรื่องปรกติธรรมดาเฉกเช่นเดียวกับ

สายน้ำที่แม่จะลดลงจนเหลือเพียงเนินทรายในยามน้ำลด แต่นั่นก็ให้ถือเป็นเพียงเหตุการณ์ชั่วคราว ชั่วคราว และเมื่อใดที่สายฝนแห่งมิตรภาพได้โปรยปรายลงมาอีกครั้งหนึ่ง กระแสน้ำแห่งความร่วมมือและความสามัคคีของคนบนฝั่งโขงทั้งสองประเทศจะช่วยพัดพาความแห้งแล้งให้หายไปเหลือเพียงสัมพันธภาพและความสามัคคีที่จะคอยหล่อเลี้ยงชีวิตของคนบนฝั่งให้สามารถดำเนินต่อไปเฉกเช่นเดียวกับเมื่อครั้งในอดีตที่ผ่านมา ผู้แต่งยังต้องการย้ำเตือนให้คนทั้งสองฝั่งรักใคร่ปรองดองกันอย่าได้ตกอยู่ในหลุมพรางแห่งมายาคติในเรื่องความเป็นชาติ ในการสรรสร้างความร่วมมือระหว่างทั้งสองประเทศ *เพียงแม่น้ำขวางกัน...* หาใช่อุปสรรคในการหันหน้ามาคุยกันฉันท์ญาติมิตรดั้งเดิม แล้วจับมือร่วมกันพัฒนาเพื่อให้สภาพชีวิตของคนบนสองริมฝั่งโขงพัฒนาอย่างยั่งยืน

3.3 มิตรภาพแห่งอาเซียนและการสร้างความเสมอภาค

หลังจากการสิ้นสุดลงสงครามโลกครั้งที่สอง น่าจะเป็นสัญญาณแห่งความสงบสุขและสันติภาพแก่ชาวโลกโดยเฉพาะประชาคมในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งครั้งหนึ่งประเทศส่วนใหญ่ในแถบนี้เคยได้รับผลกระทบอย่างแสนสาหัส ทั้งจากการถูกเหยียบย่ำและเข้าครอบครองโดยประเทศมหาอำนาจจักรวรรดินิยม และการตกเป็นเหยื่อของสงครามโลกครั้งที่สอง จากการได้รับอิสรภาพของเหล่าประเทศในแถบนี้ ในเวลานั้นสิ่งที่เกิดขึ้นตามมาคือแสงทองแห่งความหวังอันเรืองรองของบรรดาประเทศที่เพิ่งได้รับอิสรภาพใหม่ต่างปรารถนาที่จะปกครองและดำเนินนโยบายในการดูแลประเทศชาติของตนเองให้เป็นอย่างดีสงบเรียบร้อยและปรกติสุขอย่างอิสระ โดยปราศจากการชี้นำหรือบังคับจากประเทศอื่น แต่ความเป็นจริงกลับไม่ได้เป็นเช่นนั้น เพราะหลังจากสงครามโลกครั้งที่สอง สิ้นสุดลง แม้ประเทศมหาอำนาจเหล่านั้นจะถอนกำลังทางทหารและยุติอำนาจรวมทั้งบทบาททางการเมืองของตนเองลงจนหมดสิ้น แต่ประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อีกครั้งต้องเผชิญหน้ากับ ‘สงคราม’ ในรูปแบบใหม่ที่ไม่ได้อยู่ในรูปแบบของกองทัพทหาร แต่เป็นสงครามแห่งความก้าวหน้าที่ทางเศรษฐกิจ (วรทัศน์ วัชรวิสี, 2533) อันมีต้นตอมาจากรากฐานการบริหารเศรษฐกิจและการเมืองของประเทศเจ้าอาณานิคมในยุคเดิมและความขัดแย้งของชาติมหาอำนาจระหว่างสหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียต

อย่างไรก็ตามประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งถือเป็นหัวหอกสำคัญในบรรดาประเทศผู้ชนะสงครามโลกครั้งที่สอง นำมาซึ่งนโยบายการปลดปล่อยประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้สู่อิสระภาพในครั้งนี้รวมทั้งการเฝ้าระวังภัยคุกคามจากลัทธิคอมมิวนิสต์ที่กำลังแทรกซึมอยู่ในดินแดนแถบนี้ด้วย ความวิตกกังวลของประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีต่อเสถียรภาพของประเทศในภูมิภาคนี้จึงรวมไปถึงความวิตกกังวลถึงความมีเสถียรภาพทางด้านเศรษฐกิจด้วย นำมาซึ่งการให้ความช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจและการลงทุนในแถบนี้เพื่อช่วยลดปัญหาจากวิกฤตเศรษฐกิจและการคุกคามจากลัทธิคอมมิวนิสต์ ทำให้ประเทศสหรัฐอเมริกากลายเป็นประเทศต้นแบบในด้านการพัฒนาและดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจแบบโลกทุนนิยมหรือจักรวรรดิเมืองแบบประชาธิปไตยเพื่อพัฒนาประเทศให้กับบางประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ขณะที่ประเทศเวียดนามและประเทศลาวได้รับการสนับสนุนเพื่อดำเนินนโยบายพัฒนาประเทศแบบโลกสังคมนิยมโดยมีประเทศสหภาพโซเวียตผู้นำแห่งโลก “คอมมิวนิสต์” เป็นต้นแบบสำคัญ รูปแบบการเมืองและเศรษฐกิจที่แตกต่างกันทั้งสองขั้วนำมาซึ่งการช่วงชิงและคานอำนาจกันระหว่างประเทศมหาอำนาจทั้งสองในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต่อมา

การแย่งชิงความเป็นผู้นำทางอำนาจด้านการเมืองและเศรษฐกิจดังกล่าวได้ดำเนินผ่านรูปแบบของนโยบายการให้ความช่วยเหลือเพื่อพัฒนาประเทศทั้งสองแบบภายใต้ดินแดนผืนเดียวกันที่ชื่อเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จึงนำมาซึ่งสงครามอินโดจีนในช่วงปี พ.ศ. 2518 – 2523 (ค.ศ. 1975 – 1980) (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และกาญจณี ละอองศรี, 2540: xi – xxiii)สงครามความขัดแย้งครั้งนี้ถือเป็นปรากฏการณ์ที่สำคัญทางประวัติศาสตร์การเมืองของโลก ส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจและการเมืองของประเทศทั่วภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้รวมทั้งประเทศไทยด้วยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เมื่อประเทศสหรัฐอเมริกาได้ใช้พื้นที่ประเทศไทยเป็นฐานที่มั่นในการต่อต้านขบวนการคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคนี้ซึ่งกำลังแผ่ขยายอำนาจลงมาจากประเทศจีน สู่ประเทศเวียดนามและเข้าสู่ประเทศลาว ตามลำดับ โดยมีที่หมายต่อไปคือประเทศไทย ถึงแม้สงครามครั้งนั้นประเทศสหรัฐอเมริกาจะพ่ายแพ้ให้กับตัวแทนโลกในขั้วสังคมนิยมอย่างเวียดนาม แต่ท้ายที่สุดแล้วในปีพ.ศ. 2523 (ค.ศ.1980) ก็เกิดปรากฏการณ์ที่สร้างความตกตะลึงให้กับชาวโลกนั่นคือเมื่ออุดมการณ์และเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมล่มสลายลงในปลายปีทศวรรษ 1980 อันเป็นการสิ้นสุดของสงครามเย็นด้วย ส่งผลให้การแข่งขันด้านกระแสการเมืองและเศรษฐกิจในโลกนี้เหลืออยู่เพียง 2 กระแส คือ

“กระบวนการการประชาธิปไตย” และ “เศรษฐกิจการตลาดเสรี” อย่างไรก็ตามประเทศไทยเองแม้ขณะนั้นจะเผชิญกับปัญหาความหวาดกลัวจากภัยคุกคามจากลัทธิคอมมิวนิสต์ แต่นโยบายหลักของการพัฒนาประเทศก็ยังคงมุ่งหน้าไปที่การให้ความสำคัญกับการประสานพัฒนาความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านเป็นสำคัญ (สาวิตรี ไชยประพาพ, 2539) โดยเฉพาะความสัมพันธ์กับประเทศลาว แม้ทั้งสองประเทศจะดำเนินนโยบายบริหารประเทศต่างชั่วคราว แต่ทั้งไทยและลาวก็สามารถขับเคลื่อนประเทศให้ก้าวไปข้างหน้าได้ตามยุคสมัยที่เปลี่ยนไป

อย่างไรก็ตามผลกระทบจากทั้งจากปัจจัยภายในและภายนอกกลุ่มประเทศภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ก่อให้เกิดความขัดแย้งในยุคการเผชิญหน้าทางการเมืองกันเองภายในกลุ่มประเทศ เกล่านี่ท่ามกลางความหลากหลายทางด้านเชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ โดยมีนโยบายการแข่งขันทางเศรษฐกิจของแต่ละประเทศเป็นปัจจัยหนุน (กองเศรษฐกิจการค้าอาเซียน กรมเศรษฐกิจพาณิชย์ , 2540:15-16) นำมาซึ่งความมุ่งหวังที่จะเร่งรัดความเจริญทางเศรษฐกิจและส่งเสริมความร่วมมือในเรื่องที่เป็นประโยชน์ร่วมกันทางด้าน เศรษฐกิจ การเมือง สังคม การศึกษาและวัฒนธรรม ตลอดจนการบริการด้านต่างๆ ดังนั้น เพื่อป้องกัน การคุกคามจากประเทศตะวันตกและรักษาผลประโยชน์ให้เกิดขึ้นแก่ประเทศสมาชิกในภาคพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และถือเป็นการต่อรองกับกลุ่มประเทศมหาอำนาจอื่นที่ยังคงต้องการเอาเปรียบกลุ่มประเทศในแถบนี้ จึงก่อให้เกิด “ความร่วมมือส่วนภูมิภาค” ขึ้นโดยได้รับการสนับสนุนของ ประเทศสหรัฐอเมริกา (ลาวณิชย์ ถนัดศิลป์กุล, 2539: 34) ประเทศไทยจึงจัดให้มีการประชุมผู้แทน 5 ประเทศอันได้แก่ อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และไทย ณ กรุงเทพมหานครขึ้น ในการประชุมครั้งนั้นส่งผลให้มีการลงนามใน *ปฏิญญากรุงเทพฯ* (The Bangkok Declaration) เพื่อจัดตั้งสมาคมแห่งประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรืออาเซียน (Association of Southeast Asian Nations: ASEAN) เพื่อจัดตั้งสมาคมความร่วมมือกันในการเพิ่มอัตราการเจริญเติบโต ทางเศรษฐกิจ การพัฒนาสังคม การพัฒนาวัฒนธรรมในกลุ่มประเทศสมาชิก และการธำรงรักษาสันติภาพและความมั่นคง ในพื้นที่และเป็นการเปิดโอกาสให้คลายข้อพิพาทระหว่างประเทศสมาชิกอย่างสันติของระดับภูมิภาคของประเทศต่างๆ ในเอเชีย และต่อมาได้มีประเทศสมาชิกเข้าร่วมอีก 5 ประเทศ ได้แก่ บรูไนดารุสซาราม สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สหภาพพม่า และ ราชอาณาจักรกัมพูชา ตามลำดับ ทำให้อาเซียนมีสมาชิกรวม 10 ประเทศ

วัตถุประสงค์หนึ่งที่สำคัญของสมาคมอาเซียนซึ่งเกี่ยวข้องกับการสร้างประชาคมแห่งสังคมที่มีความเอื้ออาทรต่อกัน ได้แก่ การแก้ไขปัญหาความยากจนและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยเฉพาะประเด็นเรื่องการเสริมสร้างความเสมอภาค อันจะส่งผลต่อการธำรงรักษาสันติภาพและความมั่นคงในพื้นที่ประเทศสมาชิกแห่งสมาคมอาเซียนนับเป็นปัจจัยซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ *เขมชาติ* ที่ได้นำเสนอประเด็นเกี่ยวกับการสร้างสันติภาพและความเท่าเทียมกันในฐานะสมาชิกแห่งสมาคมอาเซียนระหว่าง “ความเป็นไทย” และ “ความเป็นลาว” ไว้ในวรรณกรรมเยาวชนชุดดังกล่าว

จากที่กล่าวมาข้างต้น แม้ความขัดแย้งระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนจะมีสาเหตุเนื่องจากปัญหาในเรื่องการรักษาผลประโยชน์ให้แก่ประเทศของตนเองหลัก ส่งผลให้แต่ละประเทศต้องแข่งขันกันในการพัฒนาและปรับปรุงยุทธศาสตร์ทางการเมืองของตนเองให้มีความเข้มแข็งกว่าประเทศอื่น เพื่อช่วงชิงส่วนแบ่งทางการตลาด โดยมีเวทีของสมาคมอาเซียนซึ่งเปรียบเสมือนกรรมการกลางในการเปิดเจรจาและไกล่เกลี่ยในกรณีที่เกิดข้อพิพาทระหว่างประเทศสมาชิกถ้าไม่สามารถที่เจรจาท้าข้อตกลงร่วมกันได้ในเบื้องต้นระหว่างสองประเทศที่ขัดแย้งกันนั้น

“อาเซียนควรทำอะไร อาเซียนควรตระหนักมากขึ้นกว่าตนเองคือ ยุทธศาสตร์มีอยู่แล้วในตัว ยังไม่ต้องขยับทำอะไรเลย เพียงแค่รักษาความสัมพันธ์อาเซียนนั้นก็ เป็น strategy อยู่แล้วในตัว คือเรื่องอำนาจต่อรอง ปัญหาคืออำนาจต่อรองนั้นมันยังไม่ครบ ท่านรัฐมนตรีถนัด (๗๗๗ พันเอก(พิเศษ) คร.ถนัด คอมันตร์ 1 ใน 5 ผู้ก่อตั้งอาเซียน: ผู้วิจัย) ยอมรับแล้วว่าจุดที่ทำให้เกิดอาเซียนจริงๆ ไม่ใช่ economic grouping หรือการรวมตัวทางเศรษฐกิจ แบบที่เราเชื่อหรือท้องถิ่นอยู่ในตำราไทยทุกเล่ม แต่มันคือ security grouping” (จักรภพ เพ็ญแข: 2545, 50)

(จักรภพ เพ็ญแข: 2545)

หลังจากการถือกำเนิดขึ้นของสมาคมอาเซียน ทำให้ประชาคมโลกมุ่งหันมาให้ความสนใจเกี่ยวกับทิศทางของการพัฒนาและขับเคลื่อนตนเองของสมาคมอาเซียนที่มีต่อประเทศสมาชิก ประกอบกับโลกกำลังให้ความสนใจเกี่ยวกับปัญหาในเรื่องเศรษฐกิจที่มีผลกระทบต่อเสถียรภาพและความมั่นคงของประเทศต่างๆเป็นหลัก จากบทความข้างต้นซึ่งวิเคราะห์และชี้ให้ประชาคมอาเซียนตระหนักถึงหน้าที่ที่แท้จริงของการเป็นสมาชิกอาเซียนทำให้รับรู้ถึงความสนใจดังกล่าว คนส่วนใหญ่มักมองเห็นแต่เพียงความสำคัญทางด้านการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจที่อาเซียนจะเอื้ออำนวยต่อประเทศสมาชิกเท่านั้น แม้แต่ประเทศสมาชิกอาเซียนเองก็หลงลืมและยังดำเนินนโยบายบริหารประเทศโดยเน้นทางด้านการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจไปตามกระแสโลกที่กำลังหลั่งไหลเข้ามากระทบตนเอง ทั้งที่จริงแล้วศักยภาพของความเป็นสมาคมอาเซียนยุคปัจจุบันน่าจะหันกลับมาให้ความสนใจในเรื่องการสร้างเครือข่ายความปลอดภัยของเหล่าประเทศสมาชิก ซึ่งถือเป็นประเด็นหลักที่ประเทศสมาชิกจำเป็นต้องตระหนัก ความปลอดภัยของประเทศสมาชิกดังกล่าวมีจุดกำเนิดมาจากความสามัคคี การยอมรับและเคารพในความหลากหลายในเรื่อง ภาษา ประเพณี และวัฒนธรรมของประเทศสมาชิกเอง และท้ายที่สุดก็จะนำมาซึ่งการสร้างพลังความเข้มแข็งและความเท่าเทียมกันให้เกิดแก่ประเทศสมาชิกซึ่งถือเป็นการพัฒนาเครือข่ายความสัมพันธ์อันจะส่งผลต่อการพัฒนาของประเทศสมาชิกในทุกๆด้านอย่างยั่งยืน เพราะถ้าหากประเทศสมาชิกอาเซียนให้ความสนใจเพียงเรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจตามกระแสโลกเพียงอย่างเดียว ทั้งที่ระบบเศรษฐกิจต่างๆของโลกภายนอกอาเซียนกับภายในอาเซียนต่างกัน การตกอยู่ภายใต้กระแสโลกเช่นนี้ย่อมไม่เป็นผลดีต่อประเทศสมาชิกอาเซียนในระยะยาว เพราะถ้าหากประเทศสมาชิกเรายังคงหมุ่นตามกระแสโลกโดยปราศจากการหยุดเพื่อหาจุดยืนและมองตนเอง เพื่อพัฒนาให้กลุ่มประเทศสมาชิกมีความเข้มแข็งจากภายในเครือข่ายประเทศสมาชิกด้วยตนเองแล้ว ในอนาคตถ้าหากเกิดวิกฤตเศรษฐกิจขึ้นมาบนโลกใบนี้อีกครั้งหนึ่งเหมือนเช่นหลายๆครั้งในอดีต ท่ามกลางระบบเศรษฐกิจโลกแบบเดียวกัน นั่นก็ย่อมจะนำมาซึ่งหายนะต่อประชาคมโลกทั้งหมดรวมทั้งประเทศสมาชิกอาเซียนด้วย ดังนั้นจากคำกล่าวของนายจักรภพ เพ็ญแข ที่มุ่งหวังให้ประเทศสมาชิกแห่งสมาคมอาเซียนหันมาให้ความสำคัญกับการสร้างเครือข่ายความปลอดภัยให้เกิดขึ้นกับประเทศสมาชิกอย่างจริงจัง จึงถือเป็นความคิดที่ช่วยปลุกกระแสการไหลไปตามโลกของเราให้ฟื้นคืนขึ้นมา

ความคาดหวังดังกล่าวจึงถือเป็นสิ่งที่ประเทศสมาชิกในอาเซียนควรจะหันมาเพื่อให้ความสำคัญไม่แพ้ประเด็นเรื่องการพัฒนาของกลุ่มประเทศอาเซียนในด้านอื่นแต่อย่างใด ดังนั้นประเด็นเรื่องการสร้างความปลอดภัย ความเข้มแข็งและความเท่าเทียมกันในหมู่ประเทศสมาชิกอาเซียนจึงถือเป็นประเด็นที่มีความท้าทายอีกประการหนึ่งภายในสมาคมอาเซียน ซึ่งมักจะถูกยกขึ้นมาบนเวทีของการประชุมสัมมนาของสมาคมอาเซียนอยู่เสมอ เพื่อร่วมกันศึกษาถึงปัญหาและหาทางออกร่วมกัน รวมทั้งวิธีการป้องกันปัญหาที่ยั่งยืนให้แก่ประเทศสมาชิก ซึ่งในวาระของ *เขมชาติ* ก็ได้นำเสนอให้เห็นถึงความสำคัญของการอยู่ร่วมกันกับประเทศเพื่อนบ้านอย่างสันติในวิกฤตการณ์ที่ประเทศไทยกำลังมีปัญหาระหว่างความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านอยู่ในขณะนี้ เพื่อเป็นการสร้างความเข้มแข็ง และความสามัคคีให้เกิดขึ้นระหว่างประเทศไทยและประเทศลาว ในฐานะที่เราต่างเป็นประเทศสมาชิกอาเซียนด้วยกัน และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หลักของสมาคมอาเซียน วาระการประชุมดังกล่าวก็ได้เปิดมุมมองใหม่ให้กับการมอง “ความเป็นลาว” ที่เท่าเทียมกันในฐานะที่ประเทศลาวเป็นประเทศเพื่อนบ้าน ที่มีความผูกพันใกล้ชิดกับประเทศไทยทั้งทางด้านภาษาและวัฒนธรรมมากกว่าประเทศสมาชิกแห่งสมาคมอาเซียนอื่นๆ ดังนั้น ผู้แต่งจึงต้องการที่จะสร้างสัมพันธภาพอันดีให้เกิดขึ้นระหว่าง “ความเป็นไทย” และ “ความเป็นลาว” ผ่านงานเขียนของตนด้วยความมุ่งหวังว่าเมื่อ ประเทศไทยสามารถที่จะสร้างความสัมพันธ์อันดีกับเพื่อนบ้านอย่างประเทศลาวแล้ว ก็จะนำมาซึ่งศักยภาพในการสร้างความเข้มแข็งของสัมพันธภาพระหว่างประเทศไทยกับเพื่อนบ้านใกล้เคียงประเทศอื่นอีกต่อไป เพื่อให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายของสมาคมอาเซียนในการสร้างความ มั่นคง เข้มแข็ง ทั้งทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม ประเพณี และวัฒนธรรมของประเทศสมาชิก

วาระการประชุมของ *เขมชาติ* ได้นำเสนอให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างการสร้าง “ความเป็นลาว” ที่เท่าเทียม ซึ่งมีบริบทของความเป็นสมาชิกแห่งสมาคมอาเซียนเช่นเดียวกับไทยอยู่ 2 ประเด็น ประเด็นแรกคือ ความเท่าเทียมกันของ “ความเป็นลาว” ในฐานะที่ประเทศลาวเป็นสมาชิกของสมาคมอาเซียนเช่นเดียวกับประเทศอื่นๆ เช่น ไทย และเวียดนาม ซึ่งผู้แต่งได้ชี้แนะให้ผู้อ่านได้รับรู้ว่าในช่วงเวลาแห่งความขัดแย้งอันมีอคติเรื่องเชื้อชาติและภัยจากลัทธิคอมมิวนิสต์ในแถบประเทศลุ่มน้ำโขงขณะนั้น ประเทศสมาชิกเหล่านี้ควรจะต้องมีความสามัคคีกันมากกว่าที่จะแตกแยกกัน และ ความเท่าเทียมกันของ “ความเป็นลาว” ประการที่สอง คือ ความเท่าเทียมและเสมอ

ภาคกับประเทศไทยในฐานะที่ทั้งสองประเทศเป็นเพื่อนบ้านที่มี “รั้วบ้าน” ติดกัน และแม้ว่าทั้งสองประเทศจะเคยมีความขัดแย้งในอดีตต่อกันมาก่อนหลายครั้ง แต่ด้วยลักษณะภูมิประเทศ ภาษาและวัฒนธรรมที่ใกล้เคียงกัน สมาคมอาเซียนจึงต้องเข้ามามีบทบาทในการประสานความสัมพันธ์ต่อประเทศสมาชิกทั้งสอง การช่วยสร้างมิตรภาพอันดีระหว่างประเทศไทยและประเทศลาวดังกล่าวจึงน่าจะเป็นสิ่งที่ช่วยสร้าง เครือข่ายแห่งความปลอดภัยอีกเครือข่ายหนึ่งนอกเหนือไปจากการสร้างเครือข่ายแห่งความปลอดภัยให้กับประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นๆ เพื่อให้สมกับปณิธานของการจัดตั้งสมาคม ดังนั้น “ความเป็นลาว” ที่ *เขมชาติ* ได้นำเสนอไว้จึงสามารถวิเคราะห์ออกมาได้ทั้งสองประเด็นข้างต้น

3.3.1 สมาชิกภาพแห่งอาเซียน: ความสามัคคีผู้มิตรภาพ

“ความเป็นลาว” ในวรรณกรรมเรื่อง *เพื่อนรักริมโขง* ได้ถูกเน้นย้ำให้ผู้อ่านได้เห็นถึงความสำคัญของการสร้างความเข้มแข็งด้านสัมพันธภาพระหว่างประเทศสมาชิกอยู่เสมอ ในอันที่จะก่อให้เกิดเครือข่ายแห่งความปลอดภัยภายใต้การเป็นสมาชิกแห่งสมาคมอาเซียน โดยเฉพาะการกระชับความสัมพันธ์อันดีร่วมกับ “ความเป็นไทย” ท่ามกลางความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมของคน ที่อาศัยอยู่บนริมฝั่งแม่น้ำโขงทั้งสองประเทศในช่วง ปี พ.ศ. 2518 – 2521 สัมพันธภาพดังกล่าวถูกเน้นย้ำและนำเสนอผ่านตัวละครเด็กที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติมากขึ้น เช่น เด็กเวียดนาม เด็กลาว และ เด็กไทย ซึ่งการนำเสนอตัวละครที่เพิ่มเติมจากเดิมที่มีเพียงภาพของเด็กไทยและเด็กลาวของผู้แต่ง ทำให้มองเห็นจุดประสงค์ของผู้แต่งเองที่เกี่ยวกับอุดมการณ์ที่จะปลูกสร้างความเข้มแข็งด้านสัมพันธภาพและความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่ประเทศสมาชิกอาเซียนด้วยกัน ขณะเดียวกันการนำเสนอภาพของความสามัคคีดังกล่าวยังช่วยลบสิ่งมายาภาพเกี่ยวกับการสร้าง “ความเป็นอื่น” ให้แก่ประเทศเพื่อนบ้านอย่างลาว และเวียดนามด้วย ซึ่งมายาคติเหล่านั้นล้วนแต่นำมาซึ่งความแตกแยกทางความคิดและการมุ่งทำลายกันและกันของมนุษย์ร่วมโลก ดังนั้นอุดมการณ์ดังกล่าวของ *เขมชาติ* จึงนับว่าดำเนินไปในทิศทางเดียวกันกับจุดประสงค์ของการก่อตั้งสมาคมอาเซียนด้วยเช่นกัน

“เด็กชายปู้ม” “เจี๊ยะ” และ “เตียน” เปรียบเสมือนตัวแทนของคนไทย คนลาว และคนเวียดนามตามลำดับ ซึ่งต่างได้รับผลกระทบจากสงครามแห่งความขัดแย้งอันเกิดขึ้นมาจากการสร้างมายาคติในเรื่องเชื้อชาติแห่งความเป็นมนุษย์ที่ไม่เท่าเทียมกัน อคติดังกล่าวทำให้เกิดภาพของการแสดงความคิดเห็นที่มีต่อชีวิตและความทุกข์ยากของพวกเขาและบุคคลที่พวกเขารักซึ่งล้วนต้องตกเป็นเหยื่อของความรุนแรงดังกล่าวเพียงเพราะ “ผู้ใหญ่” ได้สร้างอคติในเรื่องเชื้อชาตินั้นขึ้นมาและทำลายกันเอง เมื่อเด็กทั้งสามเชื้อชาติต้องเผชิญกับสถานการณ์ดังกล่าวทำให้เกิดความสงสัยและตั้งคำถามที่ต้องการจะค้นหาคำตอบให้กับตนเอง ในขณะที่เดียวกันคำถามที่เกิดขึ้นในวรรณกรรมดังกล่าวก็เปรียบดังกระจกเงาที่ช่วยส่องสะท้อนกลับมาถามเราทุกคนในฐานะประชากรในประเทศสมาชิกอาเซียนอย่าง ไทย ลาว และ เวียดนามว่า ถ้าการแบ่งแยก “เขา” และ “เรา” นำมาซึ่งปัญหาและความลำบากยากไร้ต่อชีวิตคนมากมายเช่นนี้ แล้วเหตุใดมนุษย์เรายังคงดำเนินชีวิตของตนไว้เกี่ยวข้องกับกัการเกลียดชังคนอื่นอยู่เช่นนี้ แทนที่จะหันมาจับมือกันเพื่อสร้างความสามัคคี และความสงบสุข ทั้งที่ความเป็นจริงแล้วความสงบสุขที่เกิดขึ้นก็ไม่ได้ตกไปเป็นของคนอื่น แต่เป็นความสุขสงบอันเป็นสมบัติและความปรารถนาที่แท้จริงที่ประชากรทุกคนในประเทศสมาชิกอาเซียนด้วยตนเอง และการออกมาตั้งคำถามต่อพฤติกรรมของผู้ใหญ่เหล่านั้นผ่านตัวละครของเด็กทั้งสามเชื้อชาติ ก็จะเป็นสิ่งที่ช่วยกระตุ้นเตือนจิตสำนึกให้กับคนในสังคม โดยเฉพาะ “ผู้ใหญ่” ได้หันมาให้ความสนใจกับหน้าที่ของตนเองในการดูแลบ้านเมืองให้ดีขึ้น เพราะ “เสียง” ของเด็กที่ในวรรณกรรมชุดนี้ก็ย่อมเปรียบเสมือนภาพแทนของเสียงที่ก้องสะท้อนมาจากเด็กที่เคยได้รับผลกระทบมาจากสงครามแห่งความขัดแย้ง การที่เด็กก้าวข้ามออกมาจากพื้นที่ที่เด็กควรจะต้องอยู่และวิพากษ์การกระทำของผู้ใหญ่เช่นนี้ก็ย่อมเป็นการกระตุ้นเตือนผู้ใหญ่ให้เพิ่มความตระหนักรู้ในหน้าที่ของตนว่าได้ทำหน้าที่ของตนเองได้อย่างสมบูรณ์แล้วหรือไม่

“จะไปหางานทำ เข่าว่ากันว่าที่นั่นมีงานให้ทำเยอะแยะไม่
งั้นไอ้เจี๊ยะเพื่อนมึงคงไม่ไปกรุงเทพฯ” เตียนตอบ

“ที่บ้านไม่มีอะไรหรือไงวะ ถึงต้องไปไกลถึงกรุงเทพฯ” ปู้ม
หน้ามุกแล้วจะเสียเพื่อนให้กับเมืองกรุงเทพฯไปอีกคน

“ก็มีอย่างที่มีกับกูกำลังทำอยู่นี่ไง ขายถั่วกำละบาท ไม่ก็
รับจ้างเผาข้าวหลาม ตอนนีพวกแม่วาก็เริ่มมาแย่งแม่กูเผาข้าว

หลามแล้ว พวกนี้คิดเงินค่าแรงถูกกว่าที่แม่กูทำอยู่ซะอีก”
 เตียนพูดถึงพวกแม่วอพยพที่แตกกระสานซ่านเซ็นหนี
 คอมมิวนิสต์มาจากฝั่งลาว

(เพื่อนรักริมโขง : 98)

จากบทสนทนาข้างต้น ผู้แต่งสะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดเชิงวิพากษ์ต่อระบบการเมืองการปกครองที่ไม่อาจจะดูแลความสุขของทั้งคนไทยและเพื่อนบ้านที่ใช้ชีวิตอยู่บนผืนแผ่นดินไทย ในช่วงการแผ่ขยายอำนาจของลัทธิคอมมิวนิสต์ได้ บทสนทนาดังกล่าวของทั้ง “เด็กชายปู้ม” และ “เตียน” แม้น้ำเสียงจะดูราบเรียบเหมือนดั่งบทสนทนาทั่วไป แต่เมื่อนำบริบทของสังคมในช่วงหลังวิกฤตความขัดแย้งของการต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เข้ามาวิเคราะห์ร่วมด้วย เราจะพบว่าเด็กๆ เหล่านี้ซึ่งเป็นตัวแทนของคนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต่างกำลังตกอยู่ในสถานการณ์ที่ถือเป็นวิกฤตแห่งชีวิต ซึ่งพวกเขาต่างกำลังมีความทุกข์ทั้งร่างกายและจิตใจ คำถามและข้อข้องใจในบทสนทนาดังกล่าวคือภาพแทนของความสงสัยและไม่เข้าใจต่อชะตากรรมที่พวกเขา กำลังเผชิญอยู่จนเป็นเหตุให้ต้องทุกข์ร้อนกายใจ ความทุกข์ดังกล่าวผู้วิจัยได้วิเคราะห์ผ่านตัวละครทั้งสามเชื้อชาติ ได้แก่ “เด็กชายเจียว” เด็กไทย “เตียน” เด็กเวียดนาม และ “ชาวแม่ว” ซึ่งเป็นลาวอพยพ ซึ่งเมื่อวิเคราะห์โดยอาศัยบริบทเกี่ยวกับอุดมคติแห่งสมาชิกภาพของสมาคมอาเซียนที่ *เขมรชาติ* ต้องการที่จะให้เกิดความสามัคคีและเห็นอกเห็นใจในโชคชะตาของเพื่อนมนุษย์ จะพบว่าทั้งตัวละครทั้งสามเชื้อชาติเปรียบเสมือนภาพแทนของผู้คนจากสามประเทศสมาชิกแห่งสมาคมอาเซียนที่ต่างร่วมชะตากรรมในความขัดแย้งจากอคติเรื่องชนชาติและผลกระทบจากลัทธิคอมมิวนิสต์

ความทุกข์ประการแรกคือความทุกข์อันเกิดจากความยากจนของ “เด็กชายเจียว” ที่เขาไม่สามารถแบกรับความยากจนนั้นได้จึงต้องทิ้งบ้านเรือนและครอบครัวของตัวเองเข้าไปเสาะแสวงหาโอกาสในกรุงเทพฯ อันเป็นเมืองหลวง ความทุกข์อีกประการที่สองคือความทุกข์ของ “เตียน” ที่กำลังทนเห็นครอบครัวของตนตกอยู่ในสถานการณ์ย่ำแย่เป็นครั้งที่สองหลังจากต้องอพยพลี้ภัยคอมมิวนิสต์จากบ้านกิน เรือนนอนของตัวเองมาเป็นครอบครัวคนเวียดนามที่ต้องประทังชีวิตด้วยการ รับจ้างเผาข้าวหลาม และ ขายถั่วลิสงต้มบนแผ่นดินประเทศอื่นอย่างประเทศไทย และสุดท้าย

คือความทุกข์ของชนเผ่าแม่่ว ซึ่งถือเป็นคนลาวที่อพยพข้ามฝั่งมาเพื่อหาโอกาสรอดในการดำเนินชีวิตจากภัยของลัทธิคอมมิวนิสต์เช่นเดียวกัน ซึ่งความทุกข์ยากของคนทั้งสามชาติต่างเป็นชะตากรรมของ “เพื่อนมนุษย์ร่วมโลก” ซึ่งต่างต้องตกเป็นเหยื่อผู้บริสุทธิ์และต้องเผชิญหน้ากับชะตากรรมต่างๆ โดยที่พวกเขาเหล่านั้นก็ไม่เข้าใจว่าทำไมถึงเกิดเหตุการณ์เช่นนี้ขึ้น คนทั้งสามเชื้อชาติดังกล่าวเปรียบดังภาพแทนของคนบนริมฝั่งแม่น้ำโขงซึ่งถือเป็นประชากรของประเทศสมาชิกของสมาคมอาเซียน ทั้งหมดต่างกำลังตั้งคำถามกับสิ่งที่พวกเขา กำลังเผชิญอยู่ และผู้แต่งก็ได้นำเสนอภาพของสมาคมอาเซียนที่เข้ามามีบทบาทในการสร้างความสามัคคีให้กับคนในแถบลุ่มน้ำโขง เพื่อลดความรุนแรงอันเกิดมาจากอคติอันจะนำไปสู่ความขัดแย้งและสร้างปัญหาและความทุกข์ให้กับประเทศสมาชิกทั้งสามดังกล่าว

“ความเป็นลาว” ในฐานะสมาชิกสมาคมอาเซียนในช่วงของความขัดแย้งนี้จึงมีลักษณะที่เท่าเทียมกันกับสมาชิกอาเซียนประเทศอื่นๆ ที่ต้องทนแบกรับกับความทุกข์ทั้งกายและใจอย่างแสนสาหัส อันเนื่องมาจากความขัดแย้งดังกล่าว ซึ่ง *เขมรชาติ* ต้องการชี้ให้เห็นว่า บนผืนแผ่นดินใดบนโลกแห่งนี้ถ้าเต็ม ไปด้วย ความเกลียดชัง และ เอร็ดเอาเปรียบ หรือมุ่งแต่จะทำร้ายกันแล้ว ทำยที่สุดมนุษย์ทุกคนบนโลกต่างก็ต้องแบกรับชะตากรรมแห่งความทุกข์ยากนี้อย่างเท่าเทียมกัน ไม่มีใครที่จะสามารถอยู่รอดได้อย่างมีความสุขสงบท่ามกลางกองเพลิงแห่งความขัดแย้งที่มนุษย์เป็นผู้สร้างมันขึ้นมาด้วยน้ำมือของพวกเขาเอง แต่อย่างไรก็ตาม ผู้แต่งก็ได้ชี้ทางออกจากความทุกข์นั้นด้วย นั่นคือการเรียกร้องให้มนุษย์หันมาเคารพในสิทธิความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน และร่วมกันสรรค์สร้างความเป็นสังคมมนุษย์ที่สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างปรองดองท่ามกลางความหลากหลายของเชื้อชาติ ภาษาและวัฒนธรรม

ความทุกข์ประการแรกคือความทุกข์ของ “เด็กชายเขี้ยว” ตัวแทนของคนไทยที่ต้องย้ายตัวเองเข้าไปสู่ตลาดแรงงานในเมืองหลวงตั้งแต่เด็ก ทั้งที่เขาอายุห่างจาก “เด็กชายป้อม” เพียงปีเดียวด้วยความอึดอัดขัดสนของคนในพื้นที่ห่างไกลความเจริญ ในภาวะที่ภัยคอมมิวนิสต์กำลังคืบคลานข้ามมายังฝั่งไทย ผู้ที่มีหน้าที่ในการบริหารบ้านเมืองไม่สามารถที่จะดูแลสารทุกข์สุขดิบให้กับประชากรในประเทศได้อย่างทั่วถึง ทำให้บริเวณชายขอบของประเทศกลายเป็นพื้นที่ที่คนท้องถิ่นไม่อาจจะทำมาหาเลี้ยงปากเลี้ยงท้องตัวเองได้ ทำให้ “คนอย่างเด็กชายเขี้ยว” ต้องดิ้นรนตัวเองเพื่อเข้ามา

เสียงโซคอยู่ในกรุงเทพฯ ขณะเดียวกันภาพความเป็นเมืองหลวงของกรุงเทพฯก็กลายเป็นดินแดนที่
แม้แต่เด็กทั้งสามเชื่อชาติเชื่อว่าจะนำมาซึ่ง ‘โอกาส’ ของชีวิตที่ดีกว่าการใช้ชีวิตอยู่ที่บ้านเกิดเมือง
นอนของตัวเอง ทำให้เกิดการอพยพย้ายถิ่นของคนชนบทสู่เมือง

“เมื่อสองอาทิตย์ที่แล้วมัน (รถไฟ—ผู้วิจัย) มันพาเอาพ่อของ
ป๋มจากไปอีกครั้ง และวันนี้มันกำลังจะพาเพื่อนรักของป๋ม
จากไปอีกคน [...]

“ไอ้เขี้ยวมึงขึ้นมาได้แล้ว...ประเดี๋ยวรถไฟจะออกแล้ว”

“อ้ายมี...ผมรอไอ้ป๋มกับไอ้ล่วนอยู่”

“เสียงระฆังดังขึ้น เจ้าหน้าที่ในชุดสีกากียกธงสีเขียวเป็น
สัญญาณว่าพร้อมออกเดินทางแล้ว เขี้ยวจำใจต้องข้ามขึ้นบน
รถไฟ จิตใจช่างหดหู่ นัก เขี้ยวไม่ได้มีโอกาสเรียนต่อใน
ระดับมัธยม หลังจากจบประถมปีที่ ๗ มันต้องออกจาก
โรงเรียนเพื่อช่วยพ่อและแม่มันทำงาน และวันนี้เป็นวันที่
ครอบครัวมันได้ตัดสินใจให้มันเข้าไปทำงานก่อสร้างกับ
พี่ชายของมันที่กรุงเทพฯ”

(เพื่อนรักริมโขง : 24)

อีกทั้งการหลบหนีเพื่อความปลอดภัยจากลัทธิคอมมิวนิสต์ของเพื่อนบ้านทั้ง เวียดนาม และ
ลาวเข้ามายังฝั่งประเทศไทยทำให้เกิดการแข่งขันกับคนในพื้นที่ เนื่องด้วยแรงงานคนต่างด้าวมีราคา
ถูก นายจ้างสามารถดราค่าจ้างแรงงานได้พร้อมๆกับปริมาณงานที่ไม่ลดลง ขณะที่นายจ้างไม่
ต้องจ้างแรงงานเพิ่มขึ้น ส่งผลกระทบต่อทั้งแรงงานเด็กและแรงงานผู้ใหญ่สังคมไทย ซึ่งภาพของ
“เด็กชายเขี้ยว” ทั้งที่ยังเป็นเด็กอยู่แต่กลับต้องเลิกเรียนหนังสือและ เข้าไปเสาะหาโอกาสรอดใน
กรุงเทพฯ เป็นภาพที่แสดงให้เห็นถึงความทุกข์ที่ไม่จะไม่มี “เสียง” ในบทสนทนา แต่ผู้อ่านสามารถ
รับรู้และได้ยินถึงการมีอยู่ของเสียงนั้น ซึ่งแสดงถึง “เสียงของความทุกข์” ของ เด็กชายขอบอย่าง
“เด็กชายเขี้ยว” ภาพความทุกข์ยากของเขาจึงสะท้อนให้เห็นถึงภาพของเด็กในช่วงความขัดแย้งนั้นที่
ต้องออกจาก โรงเรียนมาเพื่อช่วยเหลือครอบครัวทางบ้าน โดยที่รู้ทั้งรู้ว่าตัวเองเป็นเด็กอยู่ เมื่อต้องผัน

ตัวเองเข้าสู่ตลาดแรงงานตั้งแต่ยังเป็นเด็กอยู่ก็ทำให้ขาดโอกาสในการได้เรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมสู่โลกของการเป็นผู้ใหญ่ผ่านระบอบการศึกษาเสียก่อน แม้ค่าแรงตอบแทนแรงงานของเด็กนั้นคงจะไม่เท่ากับค่าแรงสำหรับแรงงานผู้ใหญ่ซึ่งไม่อาจจะสามารถช่วยเหลือทางบ้านได้มากเท่าใดนัก แต่ “เด็กชายเขียว” ก็ต้องเดินทางออกไปจากบ้านไปทำงานกรุงเทพฯ ด้วยเพราะเด็กอย่างเขา ขาดโอกาสที่จะพัฒนาชีวิตของตนเองได้ดีกว่านี้ การตัดสินใจขึ้นรถไฟไปเสี่ยงโชคในกรุงเทพฯ จึงจะเป็นความหวังสำหรับตัวเขามากกว่าที่จะใช้ชีวิตอยู่กับบ้านเกิดที่เขาไม่สามารถจะหาโอกาสที่ดีกว่าในชีวิตได้เลย

จากบทสนทนาระหว่าง “เด็กชายป๋ม” และ “เตียน” แม้บทสนทนาดังกล่าวจะเป็นเพียง “เสียง” ของเด็กแค่สองคนที่พูดถึง “เด็กชายเขียว” เท่านั้น และแม่จะปราศจาก “เสียง” ของ “เด็กชายเขียว” แต่เสียงที่ไม่มีที่ผู้แต่งใจไม่ได้ใส่ไว้ หรือเปิดให้เขาได้มีโอกาสออกมาพูดเพื่อแจ้งบอกข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความทุกข์ยากของเขาให้สังคมได้รับรู้ อย่างเช่นกับเด็กสองคนในตอนี้ การถูกปิดกั้น “เสียง” ดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงสภาพของเด็กในช่วงความขัดแย้งดังของลัทธิคอมมิวนิสต์ในสังคมไทยว่า เป็นเสียงที่ไม่มีใครสนใจหรือได้ยินและไม่มีโอกาสในการบอกเล่าถึงความทุกข์ยากของคนชายขอบเช่นเขา ดังตัวอย่างของ “เด็กชายเขียว” ซึ่งเป็นตัวแทนของเด็กที่ขาดโอกาสที่ดีในการดำเนินชีวิต แทนที่เขาจะได้เรียนหนังสืออย่าง “เด็กชายป๋ม” และ “เตียน” แต่เมื่อชีวิตนี้ไม่มี ความหวัง เขาก็ต้องละทิ้งการเรียนและไขว่คว้าหาโชคและโอกาสให้กับตนเอง ซึ่ง “เสียง” ของเขาก็ไม่ได้ “ดังน้อยกว่า” เสียงของเด็กคนอื่นๆ ในทางตรงกันข้ามการถูกปิดกั้นเสียงดังกล่าวกลับเป็นการตั้งคำถามให้กับสังคมแล้ว “เสียง” ของเด็กในพื้นที่ห่างไกลความเจริญในช่วงวิกฤตการณ์ลัทธิคอมมิวนิสต์แต่อ่านนั้นอยู่ที่ไหนและมีใครที่จะสนใจรับฟัง “เสียง” ของพวกเขาหรือไม่ อีกทั้งผู้เขียนมีความตั้งใจที่จะให้เกิดคำถามในใจผู้อ่านรวมถึงต้องการที่จะส่งสารไปยัง “ผู้ใหญ่” ที่เป็นคนสร้างความขัดแย้งนั้นขึ้นมา จนเป็นสาเหตุให้ทุกคนในสังคมของคนริมโขง โดยเฉพาะเด็กๆ ต่างต้องได้รับผลกระทบนั้นไปด้วย

ความทุกข์ประการต่อมาคือความทุกข์ยากของ “เตียน” ที่ครอบครัวของเขาต้องตกอยู่ในสถานการณ์ย่ำแย่อันเป็นเหตุมาจากการต้องกลายมาเป็นคนเวียดนามพลัดถิ่น จากเดิมที่เคยมีบ้านเรือนเป็นของตนเองในแผ่นดินประเทศเวียดนาม แต่ด้วยต้องหลบหนีภัยการคุกคามของลัทธิ

คอมมิวนิสต์ ตอนนี้องค์กรของเขาต้องมาอาศัยห้องเช่าแคบๆ ในตลาดซึ่งเต็มไปด้วยกลิ่นคาวเป็นที่อยู่อาศัย แต่ชาวเวียดนามเหล่านี้ก็ไม่ได้กล่าวโทษใครถึงความโหดร้ายของโชคชะตา แม้จะจากบ้านเรือนของตนเองมาไกลแต่ก็ยังก้มหน้าก้มตาทำงานรับจ้าง หนักเอาเบาสู้ เพื่อเอาชนะต่อความยากลำบากในชีวิตให้ได้ และแม้ซำร้ายไปกว่านั้นเมื่อการที่พวกเขายังชีพด้วยการรับจ้างเผาข้าวหลามขาย ซึ่งได้รับผลตอบแทนเพียงน้อยนิด แต่อาชีพดังกล่าวก็กำลังถูกชาวเมืงอพยพมาแย่งอาชีพไปทำด้วย เพราะมีชาวเมืงอพยพมาอาศัยอยู่ในถิ่นฐานในตลาดด้วย แต่ชาวเวียดนามก็ไม่ได้ยอมแพ้ต่อโชคชะตา *เขมชาติ* ได้นำเสนอให้เห็นภาพของชาวเวียดนามที่เป็นนักต่อสู้พลัดถิ่นอย่างแท้จริง ซึ่งแม้แต่เด็กชายอย่าง “เตียน”เองก็ช่วยเหลือทางบ้านหารายได้ไม่ว่าจะเป็นการขายถั่วลิสงต้ม ในราคากำละหนึ่งบาท หรือแม้แต่ต้องเล่นการพนันเพื่อหาเงินมาซื้อข้าวที่ขังกิน เพราะต้องการที่จะช่วยที่บ้านประหยัดค่าใช้จ่าย

‘กูไม่มีเงินลงกับเขาหรอก...แต่ถ้าชนะ พวกมันจะเลี้ยงข้าวกู’

คำตอบของเตียนทำให้เจ้าปู่มจุกอยู่ที่ลำคอ

‘วันนี้มีกินข้าวรึยัง...ปู่ถามเพื่อนร่วมรุ่น นึกถึงภาพจินดาที่โรงเรียน นึกถึงเจ้าเตียนกินน้ำแข็งก็อย่างเอาเป็นเอาตาย หรือนั่นมันกินแทนข้าว’ เตียนส่ายหน้าแทนคำตอบอีกครั้ง

‘กูแพ้...ใครที่ไหนจะให้กูกินข้าว

‘งั้นมีง้อนทำยูกลับดีไหม...กูเหลือเงินอยู่หกสลึง... กูจะซื้อข้าวจีทาใจของป้าพรที่หน้าเทคนิคเลี้ยงมีง’

[...]

เงินหกสลึงแลกข้าวเหนียวปิ้งทาใจร้อนๆ ได้สามไม้และทั้งหมดอยู่ในมือเจ้าเตียนเพียงคนเดียว แม้แต่ปู่มจุกจะกินบ้างสักอันแต่เมื่อนึกถึงว่าไอ้เพื่อนจอมโกงคนนี้นั้นยังไม่ได้กินอะไร เจ้าหนูผู้มีกระเพาะใหญ่กว่าปกติก็ไม่เคยคิดจะแย่งเพื่อน”

(เพื่อนรักกรม โขง: 54-55)

จากตัวอย่างที่ยกมา ทำให้เห็นมิตรภาพที่เกิดขึ้นระหว่างคนไทยและคนเวียดนามโดยมีอุดมการณ์แห่งสมาชิกภาพอาเซียนเป็นฉากหลังที่ต้องการจะสร้างความสมานฉันท์อันดีให้เกิดขึ้นจากความร่วมมือภายในของประเทศสมาชิกอาเซียนด้วยกันเอง ภาพของ“เด็กชายปั้ม” ที่แบ่งปันให้กับ“เตียน” เด็กชายชาวเวียดนามที่ยากจน นอกจากจะเป็นภาพที่แสดงถึงน้ำจิตน้ำใจและมิตรไมตรีที่คนเราพึงมีต่อกันแล้ว อุดมการณ์ดังกล่าวที่สวยงามก็เป็นสิ่งที่ *เขมชาติ* ปรารถนาจะทำให้เกิดขึ้นบนผืนแผ่นดินบนโลกนี้ เพราะความเอื้ออาทรที่คนเราพึงมีให้กัน เปรียบดังปราการที่จะช่วยป้องปรามไม่ให้มนุษย์ต้องตกอยู่ในวิกฤตความยากลำบากของชีวิต แต่ถึงอย่างไรก็ตาม *เขมชาติ* ก็ได้ทำให้ผู้อ่านได้ตระหนักรู้อย่างเท่าทันถึงกลไกการสร้าง ความขัดแย้งเหล่านี้ว่าล้วนเป็นมายาคติทั้งสิ้น

ความทุกข์ยากของสมาชิกอาเซียนอย่างเวียดนามไม่เพียงแต่ได้รับผลกระทบจากการพลัดพรากจากที่อยู่ของตัวเองเท่านั้น แต่ข้าราชการเวียดนามที่พลัดถิ่นมาอาศัยบนแผ่นดินไทยเหล่านี้กลับถูกมองอย่างดูถูกดูแคลนว่าเป็นต้นตอหรือสาเหตุของการก่อความไม่สงบเรียบร้อยอันนำมาซึ่งลัทธิคอมมิวนิสต์ในแถบกลุ่มแม่น้ำโขงด้วย

ความทุกข์ของคนเวียดนามพลัดถิ่นบนแผ่นดินไทย จึงเป็นภาพแทนที่แสดงให้เห็นถึงความทุกข์อันยิ่งใหญ่ของมนุษยชาติจากบาดแผลที่เกิดจากการพลัดพรากจากบ้านที่เคยกิน เรือนที่เคยนอน และต้องมาอาศัย “บ้าน” ของคนอื่นอยู่โดยไม่รู้ว่าจะมีโอกาสได้กลับไปยังถิ่นฐานบ้านเกิดของตัวเองอีกหรือไม่ และการอยู่บนแผ่นดินไทยเช่นนี้ก็ย่อมถูกพุดจาถูกเหยียดหยามจากคนไทยส่วนหนึ่งซึ่งหลงเชื่อในมายาภาพที่ถูกสร้างขึ้นว่า คนเวียดนามเหล่านี้จะมาสร้างความเดือดร้อนให้กับสังคมไทย เพราะคนเหล่านี้เป็นคนขี้โกง เห็นแก่ตัว หรือแม้แต่แม่จะโดนดูถูกและเกลียดชังจากคนลาวว่าเป็นตัวการของขบวนการคอมมิวนิสต์ เป็นต้น แต่ด้วยอุดมคติของสมาคมอาเซียนที่ต้องการที่จะสร้างความเสมอภาคและสันติภาพในประเทศให้เกิดขึ้นกับประเทศสมาชิกแม้ความเสมอภาคและสันติภาพจะเกิดขึ้นในวงแคบๆ เพียงประเทศสมาชิกอาเซียนเพียง 3 ประเทศ แต่นี่ก็เป็นจุดเริ่มต้นที่ดีที่สามารถจะแผ่ขยายความสำเร็จในการผดุงสันติภาพให้เกิดขึ้นบนโลกใบนี้ได้ ผ่าน “เด็กชายปั้ม” ซึ่งเปรียบเสมือนคนไทยอีกส่วนหนึ่งที่มีความเชื่อว่ามีสิทธิที่เท่าเทียมกันแม้จะต่างกันที่ชาติกำเนิด เขาจึงต้องการที่จะยืนยันว่าความเชื่อเช่นนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้อง โดยมี “หลวงตา” เป็นตัวแทนของสถาบันทาง

ศาสนาอีกอย่างหนึ่งนอกเหนือจากพลังของสมาคมอาเซียนที่มีอำนาจในการปกครองช่วยไกล่เกลี่ยความขัดแย้ง

‘แต่มันเป็นแกวจริงๆนะครับหลวงตา’

‘เป็นแกวแล้วไง...เอ็งบอกมันเป็นเพื่อนเอ็งไม่ใช่หรือ’

[...]

แต่ผมกลัวคนอื่นจะไม่อยากให้มันมาขาย เพราะมันเป็นแกว’

‘ข้าบอกได้ว่าก็ต้องได้... จะเป็นคนไทยคนลาวคนแจ๊กหรือแกว...เมื่อมาอยู่ในวัดนี้เท่ากันหมด เพราะมันเป็นคนเหมือนกัน...จะไม่เท่ากันก็ตรงที่ใครจะเป็นคนดีมากกว่าใครเอ็งจำไว้’ หลวงตาสอนเจ้าหนู

(เพื่อนรักริมโขง: 77)

เขมชาติ ต้องการที่จะสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการรับรู้ถึงผลกระทบที่ “พวกเรา” ทุกคนต่างได้รับทางออกที่ดีที่สุดเพียง “เรา” มีความคิดที่ระลึกถึงและรับรู้ได้ว่ามีความไม่ยุติธรรมเกิดขึ้นอย่าง “เด็กชายป๋ม” ก็แสดงให้เห็นว่าความยุติธรรมอย่างน้อยก็ได้จุดประกายขึ้นในจิตใจของคนแล้ว ซึ่งความยุติธรรมนี้เองจะเป็นปัจจัยเสริมที่ทำให้เกิดความสามัคคีและความเท่าเทียมแก่คนในภูมิภาคนี้ ความพยายามที่จะเข้าใจในความเป็นคนที่ “เด็กชายป๋ม” มีเปรียบดังภาพแทนของคนไทยบางส่วนที่ยังมีความเชื่อว่า ไม่ว่าชาติใดก็ตามที่เดือดร้อนแล้วมาอยู่กิน และดำเนินชีวิตบนแผ่นดินไทยแล้วย่อมมีสิทธิและความสามัคคีเท่าเทียมกันตามสิทธิ์ที่เขาคนนั้นจะได้รับแม้จะอยู่ในฐานะคนอพยพแต่พวกเขาก็สามารถที่จะดำรงชีพชอบในการประกอบอาชีพอย่างสุจริตได้ รวมถึงสิทธิในการดำรงชีวิตได้อย่างมนุษย์ทั่วไป

“ตลอดระยะทางการเดินทางกลับบ้าน ที่ไกลออกไปจากตัวเมืองราวหกสิโลเมตร ป๋มรู้สึกดีใจระคนกังวลใจ ความรู้สึกดีใจใช่เพราะได้ข้าวหลามหรือไม่ ป๋มไม่อาจรู้ได้ แต่ความกังวลเพราะได้ข้าวหลามมาแล้ว ป๋มกลัวว่าแม่ของเตียนจะถูกหักเงินต่างหาก ขนาดเจ้าเตียนเป็นลูกของนางแพ้วยังไม่

มีสิทธิ์เอาข้าวหลามกระบอกนี้ไปกิน แล้วตนเองเป็นใคร
 หนอ เป็นเพียงหลานชายของครูเบญจวรรณ แม่ของเตียน
 กลับให้ตนมาหนึ่งกระบอก คิดดูแล้วมันไม่ค่อยยุติธรรม”

(เพื่อนรักริม โจง: 59)

ความทุกข์ประการสุดท้าย คือ ความทุกข์ของชนเผ่าแม้วซึ่งเปรียบดังตัวแทนของ “ความเป็นลาว” *เขมชาติ* ได้นำเสนอให้เห็นถึงความทุกข์ยากจากการถูกรุกรานด้วยอำนาจของลัทธิคอมมิวนิสต์จากประเทศเวียดนาม ชาวแม้วเป็นชาวเขาเผ่าหนึ่งที่อาศัยอยู่ในประเทศลาว ซึ่งคนลาวเหล่านี้ก็ต่างอพยพข้ามฝั่งมายังฝั่งประเทศไทยเพื่อหาโอกาสรอดในการดำเนินชีวิตเช่นเดียวกับชาวเวียดนาม แต่ที่แตกต่างชาวลาวต่างรู้สึกโกรธแค้นชาวเวียดนาม เพราะเชื่อว่าสาเหตุที่ประเทศลาวต้องเกิดสงครามแห่งความขัดแย้งทางการเมืองเพราะมีพวกคอมมิวนิสต์เวียดนาม ความโกรธแค้นซึ่งนี้จึงยังคงถูกสืบทอดเรื่อยมา *เขมชาติ* ได้ชี้แนะให้เห็นว่าสาเหตุแห่งความทุกข์กายและไม่สบายใจภายใต้สงครามแห่งความขัดแย้งนี้ซึ่งรุนแรง บางทีอาจจะมาจากการที่มนุษย์เราไม่ยอมปล่อยวางให้เรื่องของความขัดแย้งเป็นบทเรียนแห่งความผิดพลาดของมนุษย์ แต่มนุษย์กลับยึดถือมันติดตัวไปทุกที่ เช่นนี้แล้ว ความทุกข์ดังกล่าวก็ไม่มีวันที่จะจางหายไป และสุดท้ายมนุษย์ก็จะยังคงรู้สึกเจ็บปวด ทรมานจากบาดแผลของสงครามและความขัดแย้งตลอดเวลา

“ขอยกลับบ้านก่อนเด้อเณรม่วน...”

“เออ...คืนนี้เจ้ามาหาขอยสิ...ขอยจะเล่าเรื่องคอมมิวนิสต์ให้ฟัง”

“เออๆ...แล้วขอยจะมา จะชวนไอ้ล่วนมาด้วย”

“แล้วไอ้เพื่อนหมู่ของเจ้าที่จะมาขายของในงานวัดมันเป็นแกวหรืออะ”

“เออ...”

“เจ้ารู้ป่ะ...พวกแกวนี่แหละเป็นเจ้านายของคอมมิวนิสต์” เณรม่วนปั่นน้ำเสียงเครียด

“เณรม่วนเจ้าจะบ้าบ้อ(เณรม่วน เณระจะบ้าหรือ-ผู้วิจัย)...บักเตียนเพื่อนขอยมันเผาข้าวหลาม...มันไม่ได้เป็นคอมมิวนิสต์

“แค่บักลั่นคนเดียวก็ตีมันหัวล้มไม่เป็นท่าแล้ว” ปุ่มขมวดคิ้ว

ตอบเพื่อนใหม่

“ไม่เชื่อเจ้าถ้าเบ็ง...” (ไม่เชื่อคุณก็คอยดู—ผู้วิจัย)”

(เพื่อนรักริมโขง : 82)

“ความเป็นลาว” ในตัวอย่างข้างต้นได้ทำให้เห็นอย่างชัดเจนแล้วว่าการยึดติดกับความเจ็บปวดด้วยความอาฆาตพยาบาทไม่ใช่คำตอบสำหรับการแก้ปัญหาความทุกข์อันเกิดจากความขัดแย้งในครั้งนี้ ภาพของ“เฒ่าม่วน” ซึ่งเป็นคนลาวต้องหนีตายมาพึ่งพาร่มเงาแห่งพระพุทธศาสนาบนแผ่นดินไทย ผู้แต่งชี้ให้เห็นว่าแม้จะเป็นนักบวชซึ่งถือว่าครองตนอยู่ในร่มกาสาพัศร์แล้วก็ไม่อาจดับทุกข์ในใจได้ถ้าไม่รู้จักรปลอ่ยวาง ในทางตรงกันข้ามปุณฺชนคนธรรมดาถ้ายังผูกใจเจ็บกับภาพแต่หนหลัง ความทุกข์ก็คงเท่าทวีคูณ แต่ถ้าทุกคน ทุกเชื้อชาติตระหนักรู้ถึงภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ที่คนไทย คนเวียดนาม และคนลาวต่างผูกพันกันและกันมาก่อนสมดังกับคำที่กล่าวว่า กลุ่มชนที่อาศัยอยู่บนริมฝั่งโขง เปรียบดังคนที “กินน้ำร่วมท่า กินปลาพร้อมห้วย กินกล้วยร่วมหวี กินปลีร่วมกาบ อานน้ำร่วมท่า” (สำนักงานส่งเสริมการค้าในต่างประเทศ ณ เวียงจันทน์: 2549, 30)

ผลกระทบที่คนไทย คนเวียดนาม และคนลาวได้รับมาทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้นล้วนความทุกข์อันเกิดจากความขัดแย้งที่มนุษย์เป็นผู้สร้างขึ้นทั้งสิ้น *เขมชาติ* ได้นำเสนอภาพของข้อเท็จจริงนี้ให้ผู้อ่านได้รับรู้และตระหนักถึงผลเสียของการหลงติดอยู่ในอคติดังกล่าว จากภาพความทุกข์ยากที่ประชากรทั้งสามประเทศอันเป็นสมาชิกแห่งสมาคมอาเซียนต้องได้รับในช่วงหลังสงครามเย็น จึงน่าจะเป็นอุทาหรณ์ให้พวกเราได้เรียนรู้ถึงบทเรียนอันเจ็บปวดอันเกิดจากความขัดแย้งดังกล่าว และร่วมกันที่จะหาวิธีเพื่อที่จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ท่ามกลางกระแสโลกที่กำลังเปลี่ยนไป และวิธีที่ดีที่สุดนั้นก็คือการรู้จักยอมรับในความแตกต่างของแต่ละคน และรับรู้ถึงความแตกต่างหรือความหลากหลายนั้นคือสีสันแห่งโลกในอันที่จะสร้างสรรค์และประดับประดาให้โลกนี้มีความสวยงามอย่างที่มีสมควรจะเป็น และท้ายที่สุดก็จะนำมาซึ่งความสงบสุขต่อประชาคมโลกเพื่อให้เราทุกคนสามารถอยู่ด้วยกันอย่างสมานสามัคคี และมีความสุขแม้กระแสโลกจะเปลี่ยนไปเช่นไรก็ตาม

3.3.2 ลาว ไทย: ดินแดนแห่งสัจจะและไมตรี

ประเทศลาวแม้จะดำเนินนโยบายในการปกครองประเทศที่แตกต่างกับประเทศไทย ภายหลังจากการล่มสลายของอดีตประเทศสหภาพโซเวียต ทำให้ประเทศลาวไม่สามารถที่จะพึ่งพาตนเองได้อย่างเต็มที่ในการพัฒนาประเทศด้วยเพราะใน คังนั้นประเทศลาวจึงต้องปรับเปลี่ยนนโยบายเพื่อการพัฒนาประเทศใหม่เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์การเมืองและเศรษฐกิจโลกที่เปลี่ยนแปลงไป การตัดสินใจเข้าร่วมกลุ่มความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านอื่นๆ จึงเป็นหนทางที่ดีที่สุดในการนำพาประเทศชาติของตนให้สามารถก้าวข้ามผ่านอุปสรรคในการบริหารประเทศได้ (วิพร เกตุแก้ว, 2549: 40-48) รวมทั้งการหันมาปรองดองกับประเทศไทยในฐานะเพื่อนบ้านที่ใกล้ชิดกัน ในวรรณกรรมเยาวชนของ *เขมชาติ* ได้นำเสนอให้เห็นภาพของความปรองดอง ความรักและความสามัคคีอันดีระหว่าง “ความเป็นลาว” และ “ความเป็นไทย” ซึ่งในอดีต ทั้งประเทศไทยและประเทศลาวเคยมีอนุสรณ์อันแสดงถึงความรักใคร่และสามัคคีกันมาก่อน นั่นคือ พระธาตุศรีสองรัก¹ พระธาตุอันเป็นอนุสรณ์แห่งสัจจะและไมตรีจิตที่ดีต่อกัน เมื่อครั้งอดีต

อย่างไรก็ตามแม้เวลาจะผ่านไปนับร้อยกว่าปี แต่ทว่ามีมิตรภาพระหว่างคนไทยและคนลาวก็ไม่ได้ลดน้อยถอยลง ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนผ่านของโลกแม้ทั้งสองประเทศจะมีความขัดแย้งกันบ้างแต่ก็ไม่ได้เป็นสาเหตุให้ทั้งสองประเทศต้องผัดหมางใจกันจนถึงขั้นตัดความสัมพันธ์กันแต่อย่างใด จนเข้าสู่ยุคที่กระแสโลกกำลังพัฒนาให้ทั้งสังคมโลกต้องหันมาสร้างเครือข่ายเพื่อการพัฒนาประเทศ และสร้างพลังอำนาจในการต่อรองกับประชาคมโลกกลุ่มอื่นๆ คังนั้นประเทศไทยและประเทศลาวก็เช่นเดียวกัน เพื่อต้องการให้ประเทศสมาชิกในเขตลุ่มน้ำโขงสามารถที่จะขับเคลื่อนตัวเองไปสู่ความก้าวหน้าได้อย่างเท่าเทียมกับนานาประเทศ ด้วยความจำเป้นดังกล่าวจึงทำ

¹ พระธาตุศรีสองรัก อ. ศรีสองรัก จ.เลย หลักฐานแสดงความจงรักภักดีและความรักใคร่สามัคคีกันระหว่างกษัตริย์ ไทยและกษัตริย์ลาว ซึ่งในครั้งนั้นกษัตริย์ลาวคือพระบรมไชยเชษฐาธิราช ได้เสด็จมาช่วยสมเด็จพะ..ในการออกรบป้องกันราชอาณาจักรจากภัยคุกคามของพระเจ้าตะเบงชเวตี้ ด้วยความรู้สึกซาบซึ้งในน้ำพระทัยที่มีต่อพระบรมไชยเชษฐาที่ทรงช่วยกองทัพสยามในเวลานั้น พระ...จึงโปรดเกล้าฯให้ทรงสร้างพระธาตุศรีสองรักขึ้น เพื่อเป็นสักขีพยานว่าระหว่างกรุงสยามและเวียงจันทน์จะเป็นมิตรกันตลอดไป

ให้เกิดสมาคมอาเซียนขึ้น ทั้งประเทศไทยและประเทศลาวต่างก็ตระหนักและรับรู้ถึงสิทธิและหน้าที่ของการเป็นสมาชิกว่าถ้าประเทศสมาชิกมีความรักใคร่สามัคคีกันแล้ว พลังและความเข้มแข็งแห่งสมาคมอาเซียนก็จะนำพาให้ทั้งสองประเทศก้าวข้ามปัญหาและอุปสรรคที่เคยเกิดขึ้นในอดีตได้

วรรณกรรมของ *เขมชาติ* ได้สะท้อนให้เห็นถึงภาพความห่วงใยกันระหว่างประเทศไทยและประเทศลาวผ่านตัวละครต่างๆ แม้จะมีความขัดแย้งอันเกิดจากความไม่เข้าใจต่อกันของประชากรของประเทศทั้งสอง แต่ท้ายที่สุดแล้วก็จะพบว่าทั้ง “ความเป็นไทย” และ “ความเป็นลาว” ต่างยังคงมีความรักใคร่ต่อกันเช่นในอดีต ดังจะเห็นได้จากความรู้สึกกังวลของ “เด็กชายป๋ม” ที่ได้แต่ยื่นมองดูผู้คนที่อยู่รอบๆ ตัวเขารวมทั้งเพื่อนคนลาวด้วยซึ่งต่างเป็นเหยื่อผู้บริสุทธิ์ที่ต้องกลายมาเหยื่อเป็นผู้ร้ายทางโชคชะตา และคนเหล่านั้นก็คือ ‘เพื่อน’ ของเขา ที่ต้องเผชิญหน้ากับชะตากรรมต่างๆ ในช่วงหลังสงครามเย็น

“การมีเพื่อนมันช่างเป็นความรู้สึกที่ดียิ่งนัก ไม่โดดเดี่ยวไม่อ้างว้าง เช่นนี้หรือเปล่าหนอที่ยายเคยสอนว่า...

ทุกอย่างมีเกิดแล้วก็ดับ มีพบมีจาก แม้แต่ยายเอง... สักวันหนึ่งก็ต้องจากเขาไปเช่นกัน ลมหนาวที่โชนมาปะทะใบหน้า พัดพาหยาดน้ำตาบน ใบหน้าที่อ้วนกลมของป๋มไป แต่สายลมไม่สามารถกรีดความรู้สึกหนาวเหน็บเข้าไปข้างในได้

ความรู้สึก...จินตนาการ...การพลัดพราก...ความสูญเสีย...มันบาดลึกยิ่งกว่าลมหนาว ความกลัวเกาะกุมหัวใจเด็กน้อย ในโลกของความเป็นจริง มันโหดร้ายกว่าโลกสมมติของเจ้าหนูมากนัก”

(เพื่อนรักริมโขง : 36)

ความวิตกกังวลและหวาดกลัวของ “เด็กชายป๋ม” ต่อความโหดร้ายของโลกมนุษย์ที่เกิดมาจากความขัดแย้งในเรื่องชาติกำเนิดที่ต่างกัน แล้วมนุษย์ก็กลับใช้ความแตกต่างเหล่านั้นเป็นเครื่องทำร้ายกัน เช่นการพุดจาถูก การปิดกั้นโอกาส และการไม่รู้จักรช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทั้งหมดนี้

“เด็กชายป๋ม” ได้เรียนรู้จาก “ชายเข้ม” เสมอว่า มนุษย์ต้องมีความเมตตา กรุณาต่อเพื่อนร่วมโลก เพื่อมนุษย์เองจะได้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

ความรู้สึกยินดีอันเกิดจากการมีเพื่อนของเขา ทำให้เขารู้สึกว่าโลกนี้ไม่มีความเหงาความโดดเดี่ยว เพราะถ้าหากทุกคนกลายเป็นเพื่อนที่ดีต่อกันแล้ว สังคมก็จะน่าอยู่ ความคิดดังกล่าวสามารถเชื่อมโยงไปถึงความสัมพันธ์ระหว่างไทยและลาวได้ว่า ถ้าหากคนไทยมอง “ความเป็นลาว” ได้อย่างเท่าเทียมแล้ว ทั้งประเทศไทยและประเทศลาวก็จะกลายเป็นเพื่อนมิตรประเทศที่สามารถสร้างความสุขให้กันและกันได้ด้วยกันทั้งพึ่งอาศัยกันและกัน ในทางตรงกันข้าม ความขัดข้องหมองใจระหว่าง “คนอาเซียน” นับว่าเป็นสิ่งที่ไร้สาระ ไม่สามารถจะสร้างประโยชน์อันใดได้เลย

“สนามบินเป็นที่นัดชกต่อยกันบ่อยที่สุดของเด็กนักเรียน ความจริงมันไม่น่าจะเรียกว่าสนามบินได้ มันเป็นเพียงลานลูกรังกว้างใหญ่อยู่ตรงข้ามโรงเรียน เมื่อก่อนช่วงที่จีไอเข้ามาตั้งค่ายที่จังหวัดอุดรธานีสมัยสงครามเวียดนาม ลานลูกรังกว้างแห่งนี้มีเครื่องบินขึ้นลงอยู่บ้าง แต่ส่วนใหญ่เป็นเครื่องบินทหาร แต่วันนี้มันกำลังจะเป็นเวทีสงครามเรื่องไร้สาระบางอย่าง ระหว่างเจ้าลี้กับเจ้าเตียน”

(เพื่อนรักริมโขง: 50)

ซากสนามบินเก่าเช่นนี้สามารถพบเห็นได้ในหลายจังหวัดในภาคอีสาน เช่น สนามบิน ๒๑ จังหวัดอุบลราชธานี สนามบินเก่าอำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร สนามบินจังหวัดนครพนม รวมทั้งสนามบินในจังหวัดหนองคาย ซึ่งจากเดิมเคยถูกใช้เพื่อเป็นพื้นที่สำหรับการปฏิบัติการทางอากาศของทหารสหรัฐอเมริกาในช่วงสงครามเวียดนาม ซึ่งสนามบินทั้งหมดนี้เปรียบได้กับซากของความขัดแย้งในอดีต ที่ยังคงย่ำเตือนให้คนรุ่นหลังได้ตระหนักถึงความเจ็บปวดและบาดแผลอันยากจะลืมได้ลง และเปรียบเสมือนอนุสรณ์ให้มนุษย์ทุกชาติได้เรียนรู้จากอดีตว่า สงครามและความขัดแย้งไม่ได้ก่อให้เกิดประโยชน์หรือผลดีต่อใครเลย การข้องแวะกับความขัดแย้งและสงครามมีแต่

จะนำมาซึ่งความเสียหายทั้งชีวิตและทรัพย์สิน อันไม่อาจจะเรียกร้องให้ใครมาทดแทนให้กับความสูญเสียเหล่านั้นได้

ดังนั้นท่ามกลางกระแสโลกที่กำลังเปลี่ยนไปอย่างไม่หยุดนิ่ง การประสานความร่วมมือกันระหว่างคนไทยและคนลาว เพื่อร่วมกันสรรค์สร้างมิตรภาพและสร้างความเสมอภาคให้เกิดขึ้นแก่คนทั้งสองฝั่งโขงจึงเป็นบทสรุปในวาระกรรมเขาวขนของ *เขมชาติ* ในการช่วยให้คนทั้งสองชาติสามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ถึงแม้ทั้งไทยและลาวอาจจะขัดแย้งกันบ้าง แต่ท้ายที่สุดแล้ว “เรา” ทั้งสองประเทศก็ไม่อาจจะตัดขาดความสัมพันธ์จากกันและกันได้ เพราะด้วยภูมิหลังทางประวัติศาสตร์อีกทั้งอาณาเขตที่ติดต่อกัน เช่นนี้แล้ว ชีวิตของคนริมน้ำโขงยังคงต้องดำเนินต่อไป และเมื่อใดที่เกิดความขัดแย้งขึ้นก็เปรียบดังการมาเยือนของฤดูแล้งที่เริ่มเข้ามาเยือนหมู่บ้านริมโขงของ *เขมชาติ* ซึ่งยามนั้นแม้ความแล้งจะมาเยือนจนผืนนาแตกกระแหง แต่ไม่นานเมื่อฤดูฝนมาถึงพื้นที่เหล่านั้นที่เคยแห้งแล้งก็จะกลับมามีความอุดมสมบูรณ์ดังเดิม และเมื่อนั้นประเทศไทยกับประเทศลาวก็จะถูกเชื่อมด้วยสายใยของแม่น้ำโขงอีกครั้ง

เขมชาติ ได้สร้างความเท่าเทียมกันให้เกิดขึ้นแล้วในวาระกรรมเขาวขนชุดนี้ของเขา ซึ่งปราบดา หยุ่นได้แสดงความคิดเห็นว่างานเขียนเช่นนี้เป็นลักษณะของงานเขียนที่สามารถ ‘ตอบน้ำได้แสบคันพอกัน หากวาระกรรมนั้นมีลีลาและแรงที่อยู่หมัด’ (ปราบดา หยุ่น อ้างถึงใน *เขมชาติ* : 2554) สาเหตุที่ปราบดา หยุ่น กล่าวไว้เช่นนั้นคงเป็นเพราะงานเขียนชุดนี้ แม้เปลือกนอกจะเป็นเพียงวาระกรรมที่เข้าข่ายวาระกรรมเขาวขนตามแบบฉบับทั่วไปที่มีการดำเนินเรื่องผ่านตัวละครเด็ก แต่ด้วยเนื้อหาที่ไม่ได้นำเสนอประเด็นที่ดูอ่อนด้อยแต่ประการใด มากไปกว่านั้นประเด็นที่นำเสนอยังเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการเมือง และ ความเป็นไปของผู้คนในสังคมระดับโลก มุมมองดังกล่าวจึงนับเป็นสิ่งที่ทำให้วาระกรรมชุดนี้มีความสามารถที่จะฝ่าด่านความเป็นวาระกรรมเขาวขนแบบทั่วไปได้ และด้วยประเด็นเนื้อหาที่ต้องการวิพากษ์วิจารณ์ถึงสังคมที่จับเคลื่อนด้วยผู้ใหญ่ แต่ไม่อาจจะสร้างความสุขให้กับคนทั่วไปได้อย่างทั่วถึง จึงทำให้งานเขียนชุดนี้ของ *เขมชาติ* เปรียบเสมือนเครื่องกระตุ้นจิตสำนึกและปลุกกระแสของการอยู่ร่วมกันอย่างเท่าเทียมและเสมอภาคให้เกิดขึ้นบนผืนแผ่นดินประเทศไทยและประเทศลาวอีกครั้ง

ยิ่งไปกว่านั้น “เรา” ในฐานะคนในยุคปัจจุบันซึ่งเปรียบดังฟันเฟืองตัวหนึ่งในเครื่องจักรที่ชื่อว่า “สังคมโลก” ต่างก็มีหน้าที่อันสำคัญเช่นเดียวกับตัวละครทุกตัวในวรรณกรรมของ *เชมชาติ* ในการช่วยขับเคลื่อนสังคมไทยอันมีความผูกพันอย่างแนบแน่นกับเพื่อนบ้านอย่างประเทศลาว เพราะไม่ว่าวันเวลาจะผ่านไปเนิ่นนานเพียงใดก็ตาม

บทที่ 4

“ความเป็นลาว”: ดินแดนแห่งความสุขใน *สະบายดีหลวงพระบาง, ไม่มีคำตอบ จาก ปากเซ*, และ *เขียนแผ่นดินสุวรรณภูมิลาว*

ภาพแทนของ “ความเป็นลาว” ในสื่อภาพยนตร์ไทยร่วมสมัย สามเรื่อง นำเสนอให้เห็นความอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติ และวิถีชีวิตที่เรียบง่ายและงดงาม สักคมในท้องถิ่นยังกรุ่นอายุของวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม การกินอยู่ที่อิงอยู่กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก จากแนวความคิดเรื่องความเป็นลาวที่แสดงถึงดินแดนแห่งความสุขและการค้นหาความหมายของชีวิต ในสักคมที่สภาวะแวดล้อมของของกำลังเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ยุควิฤตจินตสังผลกระทบต้อชีวิต การนำเสนอภาพแทน “ความเป็นลาว” ว่าเป็นดินแดนแห่งความสุขและมีความหมายของชีวิตดังกล่าว ผู้วิจัยได้ศึกษาผ่าน สื่อร่วมสมัยจำนวน 3 เรื่อง คือ *สະบายดีหลวงพระบาง* (2551) *ไม่มีคำตอบจากปากเซ* (2553) และบทกวี *เขียนแผ่นดินสุวรรณภูมิลาว* (2551) ของ *เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์* ซึ่งสื่อที่ใช้ประกอบในการศึกษาดังกล่าวใช้พื้นที่ในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวในการเล่าเรื่องทั้งสิ้น สื่อดังกล่าวล้วนแสดงให้เห็นถึง ความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ วิถีชีวิต และประเพณีแบบดั้งเดิมที่ยังสามารถพบเห็นได้แม้ในยามที่ “สังคมโลก” กำลังเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสโลกาภิวัตน์

4.1 “ความเป็นลาว”และการค้นหาตัวตน

หลังวิกฤตเศรษฐกิจฟองสบู่ในช่วงหนึ่งทศวรรษที่ผ่านมา ภาวะชะงักงันทางเศรษฐกิจทั่วโลกส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนทั่วไป ผู้คนเหล่านั้นที่ได้รับกระทบต้องดิ้นรนและแสวงหาวิธีเพื่อความอยู่รอดท่ามกลางความผันผวนทางเศรษฐกิจดังกล่าว การหันกลับมาพึ่งพิงวิถีชีวิตแบบเรียบง่ายโดยพึ่งพิงกับธรรมชาติ เป็นอีกคำตอบหนึ่งอันจะนำไปซึ่งความอยู่รอดดังกล่าว ความไม่มั่นใจในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมมากขึ้น จากภาวะการเลิกจ้างงาน ผู้คนตกงานจำนวนมาก ปรากฏการณ์ดังกล่าวนำไปสู่การหยุดอยู่กับตัวเองและหันมาตั้งคำถามกับการแสวงหาความสุขที่แท้จริงของผู้คนในสังคมปัจจุบัน เป็นประเด็นที่ถูกนำเสนอในสื่อภาพยนตร์ที่กล่าวมา

วิถีชีวิตที่อิงแอบและพึ่งพิงกับธรรมชาติอันสวยงาม และการออกเดินทางเพื่อแสวงหาตัวตนที่แท้จริงของคนในสังคมดังกล่าว เป็นทางเลือกเพื่อรอดพ้นจากความวุ่นวายจากภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจ และหาความสุขที่แท้จริงของชีวิต โดยการเดินทางเข้าไปยังดินแดนที่ยังมีความอุดมสมบูรณ์ทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรม การได้เข้าไปสัมผัสกับการยังชีพบนรากฐานของการเกษตร รูปแบบการเกษตรดังกล่าวไม่ได้ถูกนำกลับมาเพื่อเลี้ยงชีพอย่างเดียวเช่นเดิม การผลิตทางการเกษตรดังกล่าวถูกปรับเปลี่ยนมาเพื่อการพาณิชย์มากขึ้น ด้วยวิถีชีวิตของ เกษตรกรหลังยุคเศรษฐกิจฟองสบู่ยังคงยึดโยงอยู่กับภาพลักษณ์ของสังคมเมืองที่เน้นการผลิตเพื่อการแลกเปลี่ยน-ซื้อขายตามระบบเศรษฐกิจแบบสังคมเมือง แต่ท่ามกลางภาวะเศรษฐกิจที่ยังคงถดถอย และยังไม่มียุทธศาสตร์ของพัฒนาการด้านเศรษฐกิจที่ดีขึ้น ภาพอดีตของการกินอยู่แบบ “สังคมเมือง” ยังคงหลอกหลอนผู้คนที่ถูกขับออกจาก “สังคมในเมือง” มาสู่ “สังคมนอกเมือง” แม้วิถีชีวิตท้องถิ่นจะมีเสียงเพลงลูกทุ่ง ภาพความเขียวจีของทุ่งนาข้าว แต่ก็ไม่อาจเยียวยาบาดแผล ผู้คนที่ได้รับผลกระทบจากพิษเศรษฐกิจฟองสบู่เหล่านั้นได้ ด้วยวิถีชีวิตที่แตกต่างกันยิ่งตอกย้ำให้คนเมืองรู้สึกอ้างว้างและปราศจากความมั่นคงทางจิตใจต่อภาวะเศรษฐกิจดังกล่าว อาจนำไปสู่ความไม่มั่นคงต่อตัวเองแม้จะหันกลับมาสู่ภาคการเกษตรแล้วก็ตาม สภาวะความไม่มั่นคงดังกล่าวก่อให้เกิดความปรารถนาและโหยหาที่จะกลับเข้ามาสู่การเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตแบบเรียบง่ายอย่างแท้จริง

ภาพยนตร์เรื่อง *สหายดีหลวงพระบาง* ได้นำเสนอให้เห็นถึงการเดินทางของ คนเมืองหลวงอันวุ่นวายเข้าไปยัง หลวงพระบางเมืองที่มีวิถีชีวิตแบบเรียบง่ายท่ามกลางเศรษฐกิจโลกที่กำลังหมุนไป แม้โลกกำลังเคลื่อนที่ไปข้างหน้าไม่หยุดนิ่ง แต่คนลาวหลวงพระบางในภาพยนตร์เรื่องนี้แสดงให้เห็นถึง คุณค่าทางจิตใจเป็นสิ่งสำคัญที่มนุษย์ในทุกยุคทุกสมัย ควรจะให้ความสำคัญมากกว่าเรื่องปัจจัยภายนอก ภาพลำน้ำโขงที่ไหลเอื่อยบนจอภาพยนตร์ที่พัดพาชีวิตผู้คนให้ดำเนินไปได้โดยปราศจากความเร่งรีบ แม้ที่พาลูกไปอาบน้ำในลำน้ำโขงขณะที่มีคนหากำลังหาปลาอยู่ข้างๆสะท้อนให้เห็นการอิงอาศัยชีวิตกับสายน้ำ การพึ่งพิงธรรมชาติเพื่อการดำเนินชีวิตโดยไม่เบียดเบียน หรือขณะที่ผู้คนกำลังสัญจรไปมาโดยทางเรือก็มีเด็กกำลังกระโดดน้ำเล่นอยู่ วิถีชีวิตเช่นนี้นำไปสู่การตั้งคำถามกับการใช้ชีวิตของคนในเมืองหลวงอย่างกรุงเทพฯ วิถีชีวิตของคนไทยปัจจุบันที่ธรรมชาติกำลังถูกทำลาย เช่นเดียวกับการนำเสนอให้เห็นภาพวิถีชีวิตของคนลาวที่สัมพันธ์กับแม่น้ำโขงนั้น แม้ภาพยนตร์ส่วนใหญ่จะนำเสนอให้เห็น ทัศนียภาพของความเป็นลาว โดยปราศจากบทสนทนาของตัวละครเป็นเวลานาน อยู่

หลายช่วง การเว้นจังหวะดังกล่าวโดยปราศจากคำพูดในภาพยนตร์ กลับเป็นการสร้างคำถามและบทสนทนาที่เกิดขึ้นในใจของผู้ชมมากมายเกี่ยวกับอดีตของ “ความเป็นไทย” ที่เคยมีวิถีชีวิตเช่นนี้มาก่อน จึงนับว่าภาพยนตร์เรื่องนี้แม้จะจงใจให้เกิดความ *เงิบ* ให้ปรากฏขึ้นบนฉากหนังแต่ก็ความเงิบดังกล่าวกลับมีสภาพวิถีชีวิตที่คอย “เล่าเรื่อง” อยู่ตลอดเวลา จึงทำให้ผู้ชมไม่รู้สึกรู้สีกว่าถูกทิ้งให้อยู่ในความว่างเปล่า นั่น นอกจาก “ความงาม” ที่เกิดขึ้นในความรู้สึกเมื่อผู้ชมได้เห็นภาพวิถีชีวิตอันเรียบง่ายเช่นนี้แล้ว ความงามของ “ความเป็นลาว” ยังถูกนำเสนอในประเด็นต่างๆดังต่อไปนี้

4.1.1 *สอน* : ผู้หญิงลาวกับการค้นพบตัวตนของตัวละครเอกชายใน *สະบายดี หลวงพระบาง*

ภาพยนตร์เรื่อง *สະบายดีหลวงพระบาง* นับเป็นภาพยนตร์เรื่องแรกในรอบสามทศวรรษ ซึ่งเป็นภาพยนตร์ที่เกิดจากความร่วมมือและร่วมทุนกับประเทศเพื่อนบ้านอย่างประเทศ สปป. ลาว ทั้งนี้จุดประสงค์ของหนังก็เพื่อเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีระหว่างประเทศไทยไทยและ ประเทศ สปป.ลาว ภาพยนตร์ดังกล่าวถือเป็นภาพยนตร์เรื่องแรกของวงการภาพยนตร์ลาว (ຮູບເງົາ) ในรอบ 33 ปี โดยฝีมือกำกับของคนไทยคือ ศักดิ์ชาย ดินาน และคนลาวคือ อนุสอน สิริศักดิ์ ตัวละครเอกฝ่ายชาย นำแสดงโดย อนันดา เอเวอร์ริ่งแฮม ตัวละครเอก เอกหญิงเป็นลาวชาวลาว คือ คำลี พิลาวง ออกฉายในประเทศไทยเมื่อวันที่ 5 มิถุนายน พ.ศ. 2551

สอน มีอาชีพเป็นช่างภาพที่ต้องไปถ่ายรูปที่ประเทศ สปป.ลาว ซึ่งได้รับมอบหมายจากหัวหน้าภารกิจหลักของเขาในครั้งนี้เขาจำใจต้องเดินทางไปทั้งที่จริง *สอน* อยากเดินทางไปทำงานยัง *ตะวันตก* มากกว่า เพราะถึงแม้ว่าสอนจะเป็นลูกครึ่งลาว แต่ตัวละครเอกชายตัวนี้ก็กลับไม่มีความรู้และความสัมพันธ์เบื้องหลังอื่นใดกับประเทศ สปป. ลาวเลย และแม้จะไม่เคยไปประเทศลาวเลยสักครั้ง *สอน* ก็ต้องเดินทางไปทำงานอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยจุดเริ่มต้นของการเดินทางในครั้งนี้คือ *เมืองปากเซ* และ ปลายทางคือ *เวียงจันทน์* เนื่องจาก *สอน* ไม่มีความรู้เกี่ยวกับจุดหมายปลายทางที่เขาจะเดินทางไปเลย เขาจึงได้จ้างมัคคุเทศก์ ชื่อ *น้อย* หลังจากการทำงานในแถบ น้ำตกหลี่ผี, คอนพะเพ็ง และ สี่พันดอน ก็เกิดเหตุการณ์ไม่คาดฝันขึ้น เมื่อ *น้อย* เพิ่งมาทำงานที่นี้เป็นครั้งแรกจึง *สอน* หลงทาง และพลาด

เรือที่จะพาไปส่งยังหลวงพระบาง ทั้งคู่จึงต้องพักค้างคืนกับชาวบ้าน และความผิดพลาดของการเดินทางครั้งนี้ก็เกิดขึ้นอีกเมื่อรถที่จะพาทั้งสองไปเวียงจันทน์เดินทางออกไปก่อนที่ทั้งคู่ของตัวรถไว้แล้ว ทั้งคู่จึงเดินทางด้วยเครื่องบินไปเวียงจันทน์และ *สอน* จึงต้องเดินทางไปยังบ้านเกิดของพ่อตนเองแม่ครั้งแรก เขาไม่ต้องการที่จะเดินทางไปมากสักเท่าใด เมื่อเดินทางไปถึง *สอน* พบกับญาติที่เขาไม่ได้เจอมานานหลายสิบปี แต่พวกเขาต่างจำที่ *สอน* ได้และให้รับการต้อนรับอย่างดี จน *สอน* รู้สึกว่า ที่นี่ก็คือบ้านอีกหลังหนึ่งของเขา และเขาก็ได้ค้นพบว่า เขาเองชอบพอกับ *น้อย* แต่ *น้อย* ต้องการที่จะพิสูจน์ให้รู้ว่าพวกเขาทั้งสองรักกันจริง โดยให้สัญญาว่า อีกหนึ่งปีต่อจากนี้ให้กลับมาเจอกันที่เดิมอีก *สอน* ต้องการพิสูจน์ให้ *น้อย* เห็นว่าเขาไม่ใช่คนท้อแท้ที่มีความรักแบบฉาบฉวย ปีหนึ่งหลังจากนั้นเขาทั้งสองคนจึงกลับมาพบกันที่เดิมอีก

ภาพยนตร์เรื่องนี้นอกจากจะถ่ายทอดความงามของธรรมชาติ ความเรียบง่ายของวิถีชีวิตที่ไม่รีบเร่ง ตลอดจนความไว้เนื้อเชื่อใจกันของผู้คนแม้พวกเขาจะอยู่ท่ามกลางกระแสโลกภิวัตน์ที่มี “เงิน” มีบทบาทสำคัญในการแลกเปลี่ยนซื้อขายเพื่อการดำรงชีพ แต่ภาพยนตร์เรื่องนี้ช่วยย้ำเน้นให้เห็นคุณค่าของจิตใจมนุษย์ที่ถูกให้ค่ามากกว่าปัจจัยภายนอกอื่นๆ ซึ่งช่วยส่งเสริมให้ความงามของความเป็นลาวผ่าน ผู้หญิง สถาปัตยกรรม และวิถีชีวิตที่เรียบง่าย แต่ดู “งาม” ในขณะเดียวกันซึ่งความงามของผู้หญิงลาวในภาพยนตร์เรื่องนี้นำไปสู่กับการค้นพบของตัวละครเอกชายสองประการคือการค้นพบรากเหง้าของตัวเองและการตัดสินใจเรื่องความรัก

การออกเดินทางจากกรุงเทพฯของ *สอน* เพื่อเข้ามายังประเทศ สปป.ลาว เดิมที่เขาบอกว่า *ไม่มี* ความข้อมูลเกี่ยวกับประเทศเลย และ *ไม่รู้*จักลาวอย่างลึกซึ้งด้วย และแสดงความรู้สึกผิดหวังแทนที่จะได้เดินทางไปยังอะลาสกาหรือโตเกียวแทน แต่เมื่อเดินทางเข้ามาในหลวงพระบางและได้รับการต้อนรับอันแสนอบอุ่นผ่านพิธีบายศรีสู่ขวัญจากญาติทางฝั่งลาวที่เขาไม่เคยสนิทสนมและรู้จักอย่าง *ลึกซึ้ง* มาก่อนทำให้เขาเริ่มมีทัศนคติที่เปลี่ยนไปและได้เรียนรู้ว่าที่นี่ไม่ได้เป็นเพียงบ้านเกิดของพ่อของเขาเท่านั้น แต่ยังเป็นบ้านหลังที่สองของเขาด้วยจนนำไปสู่การได้พบและเรียนรู้เกี่ยวกับผู้หญิงลาวที่สวยงามและมีความเป็นอนุรักษ์นิยมตามแบบฉบับของผู้หญิงลาวแบบ *น้อย* หรือ *สอน* ใฝ่ฝัน ถ้าหากมีความสำคัญเป็นอย่างมาก ดังปรากฏในฉากที่ *น้อย* พยายามปกป้องศักดิ์ศรีตัวเองจากการถูกนักท่องเที่ยวนักท่องเที่ยว “โอบกอด” ขณะที่นักท่องเที่ยวนักท่องเที่ยวต่างชาติกำลังถ่ายภาพกับเธอ

“Excuse me, I don’t like.

Hu, hu... (นักท่องเที่ยวยังโอบเชอตอพร้อมด้วยกระป๋องเบียร์ในมือ: (ผู้วิจัย)

Hey, you can’t do this.”

(สละบายดีหลวงพระบาง, 2551)

แม้จะเป็นประโยชน์สั้นๆ แต่ก็แสดงถึงการรู้จักรักษานวลสงวนตัวและรักในศักดิ์ศรีของตนของผู้หญิงลาว แม้หน้าที่คือการสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้าแต่เธอก็รู้จักที่จะระมัดระวังตัวเองไม่ให้ถูกเอารัดเอาเปรียบจากลูกค้าต่างชาติ เพราะการทำหน้าที่เป็นมัคคุเทศก์ก็ยังเปรียบเสมือนกับ “ทูตทางวัฒนธรรม” ที่นอกจากจะพานักท่องเที่ยวไปชื่นชมกับสิ่งสวยงามทางวัฒนธรรมแล้ว “ความงาม” แบบผู้หญิงลาวในตัวเธอก็เป็นตัวแทนของ “ความเป็นลาว” ที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่สำคัญไม่แพ้กับสถานที่และวัฒนธรรมอื่นๆของประเทศ สปป.ลาว

ทั้งนี้ผู้กำกับต้องการนำเสนอให้ผู้ชมได้รับรู้ว่า “ผู้หญิงลาว” มีเอกลักษณ์โดดเด่นนอกจากเครื่องนุ่งห่มแล้ว การเคร่งครัดในจารีตประเพณีอันดีงามของผู้หญิงลาวก็เป็นสิ่งที่จะสร้างความประทับใจให้กับชาวต่างชาติได้ เพราะผู้หญิงลาวมีศักดิ์ศรีและมีวัฒนธรรมประเพณีอันเคร่งครัดการที่จะปล่อยให้ผู้ชายถูกเนื้อต้องตัวอย่างง่ายดายคายนั้นไม่ใช่วิถีปฏิบัติของผู้หญิงลาวที่ดี หรือแม้แต่เมื่อตกอยู่ในสถานการณ์ที่ลำบาก ผู้หญิงลาวก็ไม่ลืมที่จะดูแลตัวเอง จากฉากที่ฝนตกแล้ว น้อย เปียกฝน เธอก็ระมัดระวังตัวเองไม่ยอมให้ผู้ชายเข้าใกล้ด้วยรู้ว่าตอนนี้เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มของตัวเองไม่สามารถที่จะปกป้องตัวเองจากการตกเป็นวัตถุแห่งการจับจ้องของนักท่องเที่ยวได้ การปฏิเสธความช่วยเหลือจากคนแปลกหน้าจึงเป็นวิธีการเอาตัวรอดให้ได้แม้เธอจะถูกหยิบบิ้นความช่วยเหลือเพื่อไม่ให้เปียกฝน

การปฏิเสธความช่วยเหลือจากคนแปลกหน้าดังกล่าว แม้จะเป็นลักษณะของผู้หญิงลาวที่ดูเคร่งครัดในยามสถานการณ์คับขันก็ตาม แต่ถ้าหากพิจารณาอย่างรอบคอบแล้วจะเห็นว่า น้อย ทำไปเพราะการรู้จักป้องกันตนเอง เพราะสิ่งที่หยิบบิ้นให้เธอนั้นแม้เป็นการให้ช่วยเหลือด้วยใจบริสุทธิ์ แต่คนที่หยิบบิ้นความช่วยเหลือคือ คนแปลกหน้าที่เธอไม่รู้จัก การยืนยันที่จะปฏิเสธความช่วยเหลือดังกล่าวจึงแสดงถึงจุดยืนที่เข้มแข็งของตัวเธอเอง ดังนั้นการอดทนยืนอยู่ได้หลังคาที่ฝนอาจจะทำให้เธอเปียกบ้างแต่ก็ยังดีกว่าการที่จะยอมตกไปอยู่ภายใต้ร่มเดียวกับชายหนุ่มที่เธอไม่รู้จักมาก่อน การปฏิเสธความช่วยเหลือดังกล่าวก็ทำให้เธอปลอดภัยจากภัยคุกคามที่มองไม่เห็น

ประเด็นการรู้จักป้องกันตัวเองจากการไม่ไว้วางใจบุคคลที่เข้ามาเพื่อยื่นข้อเสนอและความช่วยเหลือของ *น้อย* และทำให้เธอไม่ถูกนักท่องเที่ยวเพศชายเอาเปรียบนั้น สะท้อนกับ *สอน* ตัวละครเอกที่เชื่อใจในการหยิบยื่นความช่วยเหลือจากคนแปลกหน้าจนนำไปสู่การตกเป็นเหยื่อซ้ำแล้วซ้ำเล่า จากฉากแรกที่ *สอน* นั่งรอรถที่ท่ารถแล้วมี เด็กชายแปลกหน้าชาวลาวยามาขายของ *สอน* ตัดสินใจช่วยซื้อขนมเพื่อตัดความรำคาญ แต่เมื่อกินขนมเสร็จแล้ว เมื่อขนมติดคอ การยื่นมือเพื่อขอความช่วยเหลือรับน้ำดื่มมาจากเด็กชายคนเดิม กลับทำให้ *สอน* ต้องจ่ายเงินค่าน้ำเพิ่มอีกหนึ่งครั้ง

เมื่อเปรียบเทียบ การไว้วางใจ คนแปลกหน้า ระหว่าง *สอน* กับ *น้อย* จะพบว่าความไม่ประมาทและไม่ไว้ใจในการยื่นมือเพื่อเข้ามาช่วยเหลือเมื่อตกอยู่ในสถานการณ์ที่คับขัน จะไม่ทำให้ *น้อย* ต้องตกอยู่ในสถานการณ์ที่ยากลำบากเพิ่มขึ้น การมีสติและเรียนรู้ที่จะแก้ปัญหาด้วยตัวเองนอกจากจะไม่ต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากผู้อื่นแล้ว *น้อย* ยังสามารถจะกำหนดชะตากรรมของตัวเองได้ ในช่วงเวลาที่ฝนตกแต่เธอเลือกที่จะปฏิเสธการเข้าไปยื่นหลบฝนกับคนแปลกหน้า แสดงให้เห็นความตระหนงในศักดิ์ศรีของตัวเอง การยืนยันที่จะยื่นหลบฝนในเฟิงดังกล่าว แสดงถึงการรักษาจุดยืนของตัวเอง ซึ่งแตกต่างจาก *สอน* ที่ยอมซื้อขนมจากเด็กชายขนมเพียงเพราะตัดความรำคาญและหวังจะให้เด็กคนดังกล่าวไม่ต้องมาวุ่นวายกับตัวเขาอีก การยอมควักเงินเพื่อแลกกับความคาดหวังดังกล่าวกลับกลายเป็นการนำพาตัวเขาไปสู่ความยุ่งยากขึ้นไปอีกหนึ่งขั้น จนต้องขอรับขวดน้ำเพื่อมาดื่มแก้ขนมติดคอ และทำให้เขาต้องจ่ายเงินเพิ่มเติมจากเดิมที่ต้องเสียเงินจ่ายค่าขนมไปแล้ว

น้อย แม้จะเป็นเพศหญิง แต่กลับดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาท การรู้จักปฏิเสธความช่วยเหลือจากคนแปลกหน้านำพาตัวเธอไปสู่การอยู่รอดปลอดภัย ไม่ต้องตกเป็นเหยื่อ การมีสติรอบคอบดังกล่าวอาจถือเป็น *ความงาม* อีกประการหนึ่งที่ *น้อย* ได้นำเสนอให้เห็นถึงการตั้งอยู่ในสติและมุ่งมั่นในสิ่งที่ตัวเองต้องการจะทำจะสามารถนำพาเธอนั้นรอดพ้นไปจากการถูกทำให้เป็นเหยื่อ

นอกจาก *น้อย* แล้วยังมีตัวละครที่แสดงให้เห็นความงามของผู้หญิงลาว อีกคนหนึ่ง นั่นคือ *สอน* (เพศหญิง) ซึ่งเป็นคนรักเก่าของพ่อของ *สอน* (ตัวละครเอกชาย) ตั้งแต่เรียนด้วยกันที่หลวงพระบาง ผู้หญิงคนนี้แสดงให้เห็นถึง “ความเป็นหญิงลาว” ที่จงรักภักดีและซื่อสัตย์ต่อความรักที่พ่อของ *สอน* เสมอ แม้เธอจะรู้ว่าปัจจุบันนี้ชายที่เธอรักและเฝ้ารอมาตลอดนั้น ได้แต่งงานและมีลูกชายกับผู้หญิงคนอื่นไปแล้ว แต่ความรักของเธอก็ยังคงงดงามเสมอและไม่เปลี่ยนแปลงไป การรอคอยอัน

ยาวนานแม้จะรู้คำตอบว่าพ่อของ *สอน* ไม่มีทางจะกลับมาแต่งงานกับเธอได้แล้ว แต่การรอคอยดังกล่าวของเธอแสดงให้เห็นถึงความอดทนในรักแท้ของเธอ ทั้งที่ท่ามกลางเมืองหลวงพระบางที่เป็นเมืองท่องเที่ยวเช่นนี้ เธออาจจะมีโอกาสพบปะกับชาวต่างชาติในฐานะนักท่องเที่ยว หรือ ชายลาวคนอื่นๆอีกมากมายที่สนใจเธอ แต่เธอก็เลือกที่จะรอชายคนรักของเธอตามสัญญา

“บอกรับว่าถิ่นทาบข่านทวยถิ่นยั้งถิดอดเพิ่มอยู่
บอกรับว่าเลื่องเก๊าเลื่องฮ้าง บ่ต๋องถิดชยั้งทวย
มีแต่ถิดอดเพิ่มมันบ่ชละ”

(สละบายคดีหลวงพระบาง, 2551)

คำสารภาพของ *สอน* (คนรักเก่าของพ่อ) ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าเธอไม่เพียงแต่ให้อภัยต่อพ่อของ *สอน* (ตัวละครเอกชาย) แต่ยังบ่งบอกถึงความรักของเธอที่มีต่อพ่อของ *สอน* นั้นยังคงเดิมเสมอและไม่มีการเปลี่ยนแปลง การอดทนรอต่อความรักดังกล่าวไม่ได้เป็นรูปแบบของความรักที่แสนซื่อบริสุทธิ์ตามตำนาน หรือเรื่องเล่าเท่านั้น แต่ความรักของ *สอน* หญิงวัยกลางคนที่กำลังดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมลาวสมัยใหม่อย่างมีความสุข การเลือกที่จะหล่อเลี้ยงชีวิตของเธอด้วยความรักต่อชายที่เธอรัก แม้วัยสาวจะผ่านพ้นไปเนิ่นนานอย่างมีความสุขจนเข้าสู่วัยกลางคนแสดงให้เห็นว่า เธอให้ความสำคัญกับความรู้สึกและการตัดสินใจของตัวเอง ซึ่งเท่ากับว่า เธอเลือกที่จะซื้อสัตย์ต่อคนที่ “เธอรัก” และแม้เธอกับพ่อของ *สอน* จะไม่กล้าที่จะกลับมาหาเธอด้วยตัวของเขาเอง แต่การเดินทางกลับมาเยี่ยมบ้านของ *สอน* ลูกชายของคนที่เธอรักก็ได้ทำให้เธอได้รับคำตอบแล้วว่าตลอดเวลา พ่อของ *สอน* ไม่เคยลืมเธอเลยเช่นกัน เพราะพ่อของ *สอน* ได้ตั้งชื่อลูกชายให้เป็นชื่อเดียวกับเธอคือ *สอน* นั่นเอง ซึ่งแม้ *สอน* จะไม่เคยได้ยินคำว่ารักจากปากชายคนรักเก่าของเธอเลย แต่การปรากฏตัวและเดินทางกลับมายังหลวงพระบางของตัวละครเอกชายตามคำขอร้องของพ่อ เป็นการยืนยันและเป็นคำตอบให้กับเธอแล้วว่า ชายคนรักของเธอยังไม่เคยลืมเธอไปเช่นกัน

ความงดงามของ *สอน* ในการอดทนรอคอยความรักและคำตอบของความรักไม่ว่าผลจะปรากฏออกมาเช่นไรของเธอ นำไปสู่การตั้งคำถามกับชีวิตรักของ *สอน* กับสาวคนรักในเมืองไทยของเขาว่า ประสพการณ์และความรู้สึกที่เคยเกิดขึ้นและผ่านมาระหว่างเขาทั้งสองคนนั้นสามารถถูกเรียกว่าเป็น

ความรักหรือไม่ อย่างไรก็ตามการได้เดินทางกลับมายังบ้านแห่งที่สอง อันเป็นจุดกำเนิดของพ่อของเขา การได้รับการต้อนรับด้วยการผูกข้อต่อแขนรับขวัญจากญาติผู้ใหญ่ทางฝั่งลาวมากมายที่รายล้อมเข้ามา ร่วมงาน ทั้งที่ *สอน* ตัวละครเอกของเรื่องไม่เคยรู้จักพวกเขามาก่อน ทำให้ *สอน* ได้รับรู้ถึงรากเหง้าและการมีตัวตนของตัวเอง การเป็นลูกครึ่ง ลาว-ออสเตรเลีย แต่เขากลับต้องพลัดบ้านมาอาศัยอยู่และทำงาน ในกรุงเทพฯ สภาวะดังกล่าวทำให้เขาไม่อาจยึดโยงตัวตนของเขากับสถานที่ๆใดได้เลย มีเพียงความรู้สึกและประสบการณ์กับสาวชาวไทยในฐานะ “คนรัก” ที่เขาสร้างขึ้นและพยายามยึดโยงตัวตน เขาไว้ แต่ทั้งหมดก็ถูกสั่นคลอนเมื่อเดินทางมายังหลวงพระบางและพบกับ *สอน* ผู้หญิงทั้งสองคนที่ได้ ทำให้เขาได้เรียนรู้และค้นพบว่าตัวตนของเขาแท้จริงเป็นคน นำไปสู่การตัดสินใจที่จะเปิดเผยและยอมรับในรากเหง้าที่เขามีอยู่ และเมื่อเขาตัดสินใจได้แล้วว่าเขาเลือก *น้อย* *สอน* ตัวละครเอกของเรื่อง เขาจึงเลิกการเดินทางเพื่อกลับไปยังกรุงเทพฯ และตัดสินใจที่จะเดินทางไปหา *น้อย* ที่หลวงพระบาง

ซึ่งการเดินทางกลับมาเพื่อเยี่ยมญาติที่หลวงพระบางของ *สอน* ในครั้งนี้นอกจากจะทำให้เขาได้ พบความงามและความบริสุทธิ์ของจิตใจของคนลาว และ ความงามของธรรมชาติแล้ว การเดินทางและ ค้นพบในครั้งนี้ได้ส่งผลกระทบต่อผลการตัดสินใจของ ตัวละครเอกชายอยู่สองประการ คือการค้นพบ รากเหง้าของตัวเองจนนำไปสู่การตัดสินใจในเรื่องของปัญหาความรักที่เขากำลังประสบอยู่

การค้นพบรากเหง้าของเขานั้นเป็นการค้นพบสิ่งที่มีอยู่ในตัวเองมาก่อนนั่นคือ “ความเป็น ลาว” ที่เขาสืบเชื้อสายมา หนังสือได้บอกเล่าผ่านตัวอักษรบนแขนเสื้อของเขา “Hybrid” ในฉากบนรถที่เขา เดินทางไปยังประเทศสปป.ลาว ซึ่งคำดังกล่าวหมายถึงลูกผสม นั่นก็คือตัวเขาเอง จากเดิมที่เขาปฏิเสธ กับหัวหน้าว่าเขา *ไม่มีความข้อมูลเกี่ยวกับประเทศเลย และไม่รู้จักลาวอย่างลึกซึ้งด้วย* พร้อมทั้งแสดงสี หน้าของความรู้สึกผิดหวังแทนที่เขาจะได้เดินทางไปยังอเมริกาหรือญี่ปุ่นแทนที่ผู้กำกับต้องการ ชี้ให้เห็นว่า ตัวละครเอกชายควรจะมียึดโยงความเป็นตัวเองกับสิ่งที่มีอยู่ภายในตัวเองไม่ใช่กับ วัฒนธรรมต่างชาติอย่างตะวันตกหรือญี่ปุ่น เช่นเดียวกับเสียงจากภาพยนตร์ที่ต้องการสะท้อนให้กับ “ความเป็นไทย” บางส่วนที่มีภูมิหลังเกี่ยวข้องกับ “ความเป็นลาว” ว่าคนไทยบางส่วนก็ควรหันกลับมา ให้ความสนใจกับประเทศสปป.ลาว เนื่องด้วยวิถีชีวิต วัฒนธรรมบางอย่างของไทยเองก็ยังคงคล้ายคลึง กับวิถีชีวิตของคนในสปป.ลาวปัจจุบัน ฉากการต้อนรับอันแสนอบอุ่นผ่านพิธีบายศรีสู่ขวัญจากญาติ ทางฝั่งลาวทั้งที่ ตัวละครเอกชายไม่เคยสนิทสนมและรู้จักอย่าง ลึกซึ้ง มาก่อนก็สะท้อนให้เห็นว่า คน

ไทยกับคนลาวอย่างไรก็มีความเกี่ยวข้องกันแม้คนไทยบางส่วนอาจจะพยายามแยกตัวและยึดโยงตัวเองกับวัฒนธรรมอื่นๆ ในโลกนี้อย่างหลากหลาย แต่พื้นฐานทางวัฒนธรรมของสังคมไทยบางส่วนอีกเช่นกันก็ไม่อาจจะปฏิเสธได้ว่าไทยกับลาวเคยมีความสัมพันธ์ในอดีตในแง่มุมที่ได้อยู่เช่นเดียวกัน

นอกจากการค้นพบรากเหง้าของ ตัวละครเอกชายแล้ว การค้นพบดังกล่าวยังนำไปสู่การตัดสินใจเรื่องความรักของเขาด้วยเช่นกัน ก่อนออกเดินทางมายังประเทศ สปป.ลาว ตัวละครเอกชายมีคนรักอยู่แล้วชื่อ *ฝน* ซึ่งเป็นสาวกรุงเทพฯ สมัยใหม่ที่แต่งตัวตามสมัยนิยม ซึ่งตัวละครเอกชายก็โทรหาเพื่อบอกเธอว่าเขาต้องเดินทางไปยังประเทศ สปป.ลาว เพื่อทำงาน และตัวละครเอกชายก็มั่นใจว่าการเดินทางในครั้งนี้ไม่มีเหตุผลอื่นใดนอกจากเรื่องการทำงานและเขายังคิดถึงเธอเสมอ เพราะในช่วงแรกของภาพยนตร์ตัวละครเอกชายยังโทรหาเธอเพื่อบอกเล่าเรื่องราวของการทำงานที่ประเทศ สปป.ลาวให้เธอได้รับรู้ แต่ความรู้สึกของตัวละครเอกชายก็เปลี่ยนไปหลังจากจากการเดินทางมายังหลวงพระบาง และค้นพบว่าเขามีญาติพี่น้องอยู่ที่นี้ และยิ่งไปกว่านั้นเมื่อเขาเดินทางมายังหลวงพระบางตลอดเวลาที่เขาได้เรียนรู้ถึง *ความงาม* ของผู้หญิงลาวแบบ *น้อย* และ *สอน* ส่งผลต่อคำถามว่าสุดท้ายชีวิตของคนเราจะเลือกอะไรดีระหว่าง “คนที่รักเรา” และ “คนที่เรารัก”

จากตอนต้นเรื่องที่ *สอน* ได้โทรกลับไปหาพ่อและแจ้งว่าเขาต้องไปทำงานที่ ประเทศ สปป.ลาว แทนที่จะเดินทางไปซิดนีย์ และถามพ่อของเขาว่าประเทศที่เขาจะไปทำงานนั้นมีลักษณะเป็นอย่างไรแต่แม่ของเขาที่เป็นชาวต่างชาติก็พูดแทรกขึ้นมาเพื่อให้เขากลับไปหาคนรักเก่าของพ่อของเขา ซึ่งสร้างความไม่พอใจให้กับพ่อของสอนว่า *เรื่องนี้พูดกันมานานแล้วไม่จบซักที* ซึ่งทำให้รู้ว่าพ่อและแม่ของเขายังคงมีรู้สึกบาดเจ็บจากเรื่องความรักในอดีตของพ่อสอนและแม่ของสอนก็คงรู้สึกหึงหวงและไม่พอใจที่ชายที่เธอแต่งงานด้วยไม่เคยลืม *ผู้หญิงลาว* คนนี้เลย และเมื่อพบกับคนรักเก่าของพ่อก็ทำให้สอนเข้าใจอย่างลึกซึ้งว่าการดำรงชีวิตอยู่ด้วยความรักนั้นมีความสุขมากมายเพียงใด แม้ *สอน* (คนรักเก่าของพ่อ) จะไม่ได้แต่งงานกับพ่อของสอน แต่เธอก็ยังสามารถดำเนินชีวิตได้อย่าง *ง่าย* และ *งาม* เธอยิ้มอย่างมีความสุขเมื่อได้เล่าเรื่องชีวิตและสัญญาของความรักที่พ่อของสอนได้มีไว้กับเธอ ไม่มีเสียนาที่ที่จะแสดงออกถึงความเศร้าสร้อยหรือเสียใจที่เธอไม่ได้ถูกเลือกเพื่อแต่งงานด้วย เธอยังคงความงามของผู้หญิงลาวที่ยอมรับในการตัดสินใจของตัวเองเองพร้อมกับการดำเนินชีวิตไปข้างหน้าอย่างมีความสุข

เมื่อ *สอน* (ตัวละครเอกชาย) ได้พบเธอ เขาก็เริ่มมองกลับมายังตัวเองแล้วว่า เขาควรที่จะเลือกอยู่กับคนที่เขารัก (*น้อย*) มากกว่าที่จะเลือกคนที่รักเขา (*ฝน*) ด้วยเพราะ การแต่งงานเป็นเรื่องของโลกของความเป็นผู้ใหญ่ที่ เพราะคนที่ *สอน* จะตัดสินใจที่จะแต่งงานด้วยคือคนที่ต้องอยู่กับเขาตลอดทั้งชีวิต และถ้าหากเขาตัดสินใจผิด เขาอาจจะต้องมีเรื่องบาดหมางทางจิตใจเหมือนกับที่พ่อเขากำลังประสบอยู่ในขณะนี้ ซึ่งไม่เป็นผลดีต่อผู้หญิงที่เขาเลือกที่จะแต่งงานด้วยทั้งที่เขาไม่ได้รับรัก *สอน* ยังได้เรียนรู้ว่าการตัดสินใจที่จะใช้ชีวิตคู่ ไม่ใช่เรื่องของการล้อเล่น ไม่ใช่สิ่งที่ตัดสินใจด้วยความเกรงใจ แต่เขาควรเลือกคนที่เขารักและรักเขาด้วย หากผู้หญิงที่ *สอน* เลือกที่จะแต่งงานด้วยรัก *สอน* มาก แต่ในทางตรงกันข้าม *สอน* กลับไม่ได้รับรักเธอเลยสักนิด ชีวิตคู่ของ *สอน* ก็คงต้องเจอกับความเจ็บปวดเช่นเดียวกับที่พ่อของเขาประสบอยู่ เพราะตัวอยู่กับ *ฝน* แต่ใจอยู่กับ *น้อย* รักแท้ของเขา ซึ่งการได้พบกับคนรักเก่าของพ่อในครั้งนี้มีผลต่อการสร้างทัศนคติของตัวละครเอกชายขึ้นมาใหม่ในเรื่องมุมมองของการเลือกคนรัก บทบาทสำคัญของคนรักเก่าของพ่อสอนในการสร้างทัศนคติใหม่ให้กับสอน ดังกล่าวจึงเท่ากับบทบาทของ *แม่* ในทางสังคมในฐานะผู้ผลิตสมาชิกใหม่ให้กับสังคม ได้แก่การสร้างทัศนคติของ *สอน* ขึ้นมาใหม่เช่นนี้ ส่งผลต่อพฤติกรรมทางสังคมที่ตัวละครเอกชายแสดงออกต่อผู้หญิงอีกสองคนในเรื่อง คือ *ฝน* กับ *น้อย*

เมื่อ *สอน* สามารถค้นพบทางออกของหัวใจได้แล้ว ภาพยนตร์จึงนำสายตาผู้ชมไปสู่ฉากจบแสนประทับใจ โดยมีสถานที่เมืองหลวงพระบางเป็นฉากหลังเพื่อคลายปมปัญหา *น้อย* ยังมีมุมมองของความรักด้วยความระวังที่ไม่เปลี่ยนแปลง เธอเป็นภาพแทนของผู้หญิงลาวที่ไม่ได้ปรารถนาความรักอันฉาบฉวย นำไปสู่วิธีการพิสูจน์มุมมองของความรักและความอดทนของ “คนเมือง” จากกรุงเทพฯ ว่ามีอยู่จริงหรือไม่ โดยอาศัยระยะเวลา และสถานที่ เป็นเครื่องยืนยัน เวลาหนึ่งปีในกรุงเทพฯ ดินแดนที่ตัวละครเอกชายจะกลับไปดำเนินชีวิตอยู่เป็นช่วงเวลาที่สำคัญ เพราะ “ความเป็นเมือง” ของกรุงเทพฯ ที่เต็มไปด้วยเทคโนโลยี การพัฒนาของระบบเศรษฐกิจ และการสื่อสาร โดยเฉพาะอาชีพของตัวละครเอกชายที่ต้องมีการเดินทางเพื่อถ่ายทำผู้คนย่อมนำมาซึ่งการต้องเข้าไปพบปะผู้คนอีกมากมาย ในระยะเวลาหนึ่งปี จึงเป็นเวลาที่น่าานพอสมควรที่ ตัวละครเอกชายจะพิสูจน์ว่าเขาได้เลือก *น้อย* แล้วและมีความอดทนต่อสิ่งช่วยวนจากความเป็นเมืองขนาดใหญ่อย่างกรุงเทพฯ ได้หรือไม่

ครบหนึ่งปีตามสัญญา ตัวละครเอกชาย ได้กลับมายังหลวงพระบางอีกครั้ง เพราะ ตัวละครเอกชาย ได้รู้จักกับผู้หญิงลาวแบบ น้อย ทำให้เขาได้ทบทวนและยอมรับในตัวคนที่แท้จริงของตัวเอง จนนำไปสู่การค้นพบและเข้าใจใน *ความลึกซึ้ง* และ *จิตวิญญาณ* ที่มันเคยขาดหายไปจากเขา จากเดิมที่ตัวละครเอกชายกล่าวว่า “*ผมไม่รู้จักอะไรเกี่ยวกับลาวเลย*” ซึ่งเป็นเพียงการปฏิเสธรากเหง้าและตัวตนของตัวเอง นำไปสู่ความพยายามที่จะสร้างความเป็นตัวตนของตัวเองขึ้นมาใหม่โดยการยึดโยงกับความเป็นตะวันตก ซึ่งท้ายที่สุดแล้ว ตัวละครเอกชายก็ไม่อาจที่จะหนีจากรากเหง้า “ความเป็นลาว” ที่แฝงอยู่ในตัวของเขาไปได้ ยิ่งไปกว่านั้นเขาได้รับรู้แล้วว่า ความเป็นตัวตนของเขาอีกส่วนหนึ่งนั้นถูกประกอบขึ้นมาจาก “ความเป็นลาว” ที่ติดตัวเขามาตั้งแต่เขาได้เกิดมา แต่เพราะการเดินทางไปพบกับประสบการณ์ในชีวิตใหม่ในโลกยุคโลกาภิวัตน์ไม่อาจหลอมรวมเขาให้กลายเป็นส่วนหนึ่งของทั้ง “ความเป็นไทย” “ความเป็นตะวันตก” แต่กลับยังคงยึดและจับแน่นความเป็น “พันทาง” ของเขาเอง เพราะอำนาจของพื้นที่โลกสมัยใหม่บางครั้งก็ไม่ได้ดูคัดค้านความเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นให้จมหายไปท่ามกลางกระแสการพัฒนาของโลก แต่กลับผลิตวัฒนธรรมใหม่ขึ้นมาโดยได้รับอิทธิพลจากกระแสโลกาภิวัตน์ (รัตนา โตสกุล, 2552: 220) การเดินทางกลับมายัง ประเทศ สปป.ลาว ในครั้งนี้จึงช่วยรื้อฟื้นและยืนยันตัวตนของเขาให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ระยะเวลาหนึ่งปีสามารถเปลี่ยนแปลง วิถีชีวิต ทักษะคติของคนเป็นเมืองใหญ่อย่างกรุงเทพฯ ได้อย่างกรณี การเปลี่ยนแปลงไปของความรักของ *ฝน* ที่มีต่อ ตัวละครเอกชาย ในทางตรงกันข้ามในระยะเวลาเท่ากันทักษะคติของ *น้อย* ที่มีต่อความรักของเธอยังคงเดิม ความมั่นคงของจิตใจของ “ความเป็นลาว” ในภาพยนตร์เรื่องดังกล่าวจึงอาจเปรียบได้เท่ากับความเปลี่ยนแปลงที่ค่อยเป็นค่อยไปของบ้านเมืองในประเทศลาวที่ปัจจัยจาก โลกภายนอกท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์จึงไม่อาจส่งผลเท่าใดนัก ภาพของตัวละครทั้งสองที่กำลังยืนยิ้มและทอดสายตาให้กันอยู่บนสะพานอันมีฉากหลังเป็นแม่น้ำและธรรมชาติสวยงามเป็นจุดเชื่อมสายตาของผู้ชม การแต่งกายของตัวละครเอกชายในฐานะช่างภาพที่สะพายกล้องถ่ายรูปและตัวละครเอกหญิงในชุดนุ่งห่มผ้าชิ้นแบบผู้หญิงลาว ทำให้ผู้ชมรับรู้ที่นี้ “เมืองหลวงพระบาง” แม้เวลาจะผ่านไปหนึ่งปี ใครที่หากได้เดินทางมาเยี่ยมชมเยือนแล้ว และหลังจากเดินทางกลับไปยังดินแดนที่แสนวุ่นวาย (กรุงเทพฯ) ของตนเอง แต่เมื่อกลับมาที่นี้แล้วจะพบว่า ทุกสิ่งอย่างยังคงมีความงามทั้งทางธรรมชาติและวิถีชีวิตเช่นเดิมไม่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

ภาพของเมืองหลวงพระบางเมืองที่มีประวัติศาสตร์เก่าแก่ ไม่ต่างจากกรุงเทพฯ แต่วิถีชีวิตของผู้นคนที่นี้ยังเรียบง่าย สงบงาม ไม่แตกต่างจากการเวลาในอดีต ผู้คนยังให้ความสำคัญกับคุณค่าทางจิตใจมากกว่าทรัพย์สินเงินทอง การตอบแทนผู้มีพระคุณด้วยน้ำใจเป็นสิ่งที่ยังพบเห็นได้ในวิถีชีวิตของชาวหลวงพระบางซึ่งวิถีปฏิบัติเช่นนี้หายากยิ่งนักในวิถี“คนเมืองหลวง” ในภาพยนตร์ชุดนี้ยังได้นำเสนอ “ความเป็นลาว” อีกในภาคต่อของภาพยนตร์เรื่อง *ไม่มีคำตอบจากปากเซ* โดยมีตัวละครเอกหญิงคนเดิมคือ คำลี่ ฝิดาวง แต่เปลี่ยนตัวละครเอกชายเป็นพระเอกหนุ่มลูกครึ่ง *เรย์ แมคโดนัลด์* ในภาคต่อของภาพยนตร์เรื่องนี้ ทำให้เห็นมุมมองของคนไทยลูกครึ่งที่พยายามให้ความหมายของ “ความเป็นลาว” โดยปราศจากความรู้เบื้องหลังมาก่อน ภาพยนตร์เรื่องนี้แม้จะไม่สามารถสร้างรายได้และความนิยมทั้งจากผู้ชมชาวลาวและชาวไทยได้ท่วมท้นเท่ากับ “สะบายดีหลวงพระบาง” แต่หากวิเคราะห์ประเด็นเกี่ยวกับทัศนคติของคนวัยทำงานไทยที่มองประเทศเพื่อนบ้านแบบอย่างลาว แล้วจะเห็นแรงโต้กลับบางอย่างที่แฝงเร้นอยู่ ซึ่งสะท้อนให้เห็นอคติที่วัยทำงานไทยสร้างขึ้น โดยปราศจากความรู้พื้นฐานของประเทศเพื่อนบ้าน และอคติที่ถูกสร้างขึ้นในภาพยนตร์ภาคนี้กลับกลายเป็นแรงโต้กลับที่ทรงอำนาจและทำให้เห็นความจริงบางอย่างของ “ความเป็นไทย”

4.1.2 “ความเป็นลาว” ส่องสะท้อน ตัวตน ใน *ไม่มีคำตอบจากปากเซ*

ปอ ผู้กำกับภาพยนตร์ลูกครึ่งไทย-อเมริกันพยายามค้นหาเลี้ยงชีพด้วยการนำเสนอภาพยนตร์แนว “อาร์ท” กับเจ้าของบริษัทรับสร้างภาพยนตร์แต่ด้วยประวัติความล้มเหลวในการสร้างภาพยนตร์หลายเรื่องก่อนหน้านี้ทำให้เขาไม่ได้รับความสนใจจากเจ้าของค่ายหนังเพื่อร่วมเสี่ยงลงทุนกับเขาแม้แต่รายเดียว ซ้ำร้ายเขากลับถูกอดีตนายทุนคนเก่าหลอกให้ไปเป็นช่างภาพถ่ายภาพงานแต่งงานให้กับ คู่บ่าวสาวชาวลาวคู่หนึ่งด้วยเงินจำนวน “ห้าแสน” ตัวเลขดังกล่าวทำให้ *ปอ* คิดว่าเขาคงพอจะหาทุนในการสร้างภาพยนตร์เรื่องต่อไป หลังจากตกลงรับงานนี้เขาก็เดินทางไปยัง *ปากเซ* เพื่อทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย และก็ต้องเจอกับความผิดหวังเมื่อเงินจำนวนดังกล่าวไม่ใช่เงิน *บาท* แต่เป็นเงิน *กีบ* แทน เขารู้สึกผิดหวังและคิดว่าจะเดินทางกลับประเทศไทยทันที แต่ก็ต้องเปลี่ยนใจเมื่อเขาได้รู้จักกับ *สอน ไพนัน* ผู้จัดการเกสต์เฮาส์ที่เขาพักอยู่ทำให้เขาตัดสินใจอยู่ต่อ และพยายามสานสัมพันธ์กับสาวลาวผู้นี้

สอน พยายามปฏิเสธ ปอ ทุกวิถีทางเพราะไม่ชอบนิสัยบางอย่างของเขา จนวันพิธีแต่งงานของกลุ่มสาวจบลง หนังสือที่ ปอ ถ่ายทอดชีวิตก่อนงานแต่งงานของกลุ่มสาวสร้างความพึงพอใจให้กับแขกจำนวนมาก วันนั้นเขาค้มเกล้าจนเมาและสร้างความรำคาญให้กับ สอน มากจนสอนต้องบอกปฏิเสธอย่างไม่มีเยื่อใย หลังจากผิดหวัง เขาจำเป็นต้องเดินทางกลับไปประเทศไทยและค้นหาเลี้ยงชีพใน กรุงเทพฯเช่นเดิม และได้มีโอกาสสร้างหนังให้กับบริษัทรับสร้างหนังคนหนึ่งที่ให้มีโอกาสเห็นหนังสือที่ ปอ ได้ถ่ายทำให้กับกลุ่มสาว ปอ จึงเลือกที่จะกลับไปถ่ายทำที่ ปากเซ ที่นั่นทำให้เขาได้พบกับ สอน อีกครั้ง และครั้งนี้กับหน้าที่การงานที่มั่นคงขึ้น ปอ ได้รับเชิญให้ไปทานข้าวที่บ้านอีก โดย สอน เป็นผู้รับรองเลี้ยงอาหารค่ำเขาเอง ชีวิตรักของผู้กำกับชาวไทยกับสาวลาวจึงลงเอยนับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

ภาพยนตร์เรื่อง *ไม่มีคำตอบจากปากเซ* เป็นภาพยนตร์ภาคต่อที่ ศักดิ์ชัย ดินาน ได้สร้างขึ้นหลังจากภาพยนตร์ *สายดิวพระบาง* ภาคก่อนหน้านี้ที่ประสบความสำเร็จเป็นอย่างสูง ด้วยได้รับความนิยมและการต้อนรับเป็นอย่างดีจากผู้ชมภาพยนตร์ในประเทศสปป.ลาว จากการเข้าฉายในโรงภาพยนตร์ในประเทศ สปป.ลาว ภาพยนตร์ภาคต่อเรื่องนี้ *ไม่มีคำตอบจากปากเซ* นำเสนอประเด็นของการต่อสู้เพื่อความอยู่รอดของคนวัยทำงานในเมืองหลวงในกรุงเทพฯ เปรียบเทียบกับวิถีการดำเนินชีวิตที่เรียบง่ายของเมืองหลวงในอดีตของประเทศสปป.ลาว ประเด็นเกี่ยวกับปัญหาการค้นร่นเพื่อเลี้ยงปากท้องถูกเป็นประเด็นสำคัญในการนำเสนอให้เห็นการเอาตัวรอดท่ามกลางภาวะเศรษฐกิจของเมืองใหญ่อย่างกรุงเทพฯ สะท้อนให้เห็นภาพผู้คนที่หลัง ไหลมาจากต่างจังหวัดเพื่อเข้ามาทำงานในเมืองหลวงเพื่อเหตุผลทางเศรษฐกิจ

ความต้องการเรื่องการเงินเพื่อเป็นปัจจัยสำคัญเพื่อการยังชีพจึงกลายเป็นตัวแปรสำคัญของการกำหนดมาตรฐานของการดำเนินชีวิตของคนเมืองในกรุงเทพฯ ในภาพยนตร์ภาคนี้ ปอ ตัวละครเอกชายของเรื่อง ต้องหลอกล่อให้นายทุนของตนเลี้ยงอาหารเพื่อประทังชีวิตเมื่อตัวเองประสบปัญหาด้านการเงิน ขณะที่ ณ ประเทศสปป. ลาว ภาพยนตร์เรื่องนี้ได้นำเสนอให้เห็นวิถีชีวิตที่เรียบง่าย เงินไม่ใช่ตัวแปรสำคัญของการดำเนินชีวิตเท่ากับคุณค่าทางจิตใจ สอน ตัวละครเอกหญิงประกอบอาชีพเพื่อเลี้ยงตัวเองและครอบครัวด้วยการเป็นมัคคุเทศก์ การประกอบอาชีพดังกล่าวทำให้เธอได้พบกับนักท่องเที่ยวมากมาย แต่เธอยังคงรักษานบธรรมเนียนและประเพณีอันดีงามของผู้หญิงลาว ได้เป็นอย่างดี การถูกเนื้อ

ต้องตัวกันระหว่างชายหญิงเป็นสิ่งที่ไม่พึงกระทำ แม้เธอจะมีหน้าที่ให้บริการด้านความบันเทิงและความรู้แก่นักท่องเที่ยว แต่หน้าที่และความรับผิดชอบจากการทำงานก็ไม่อาจจะล่วงละเมิดขนบธรรมเนียมอันดีงามของการเป็นผู้หญิงลาวที่เคร่งครัดในขนบธรรมเนียมประเพณีลาวที่เธอยึดมั่นได้ การพยายามทำความเข้าใจผู้อื่นอย่างถ่องแท้โดยปราศจากอคติยังเป็นเรื่องจำเป็นไปพร้อมๆกับวิถีการดำเนินชีวิตของ “ความเป็นลาว” สภาพชีวิตของคนในสังคมเมือง อย่างกรุงเทพฯ จึงถูกเปรียบเทียบกับวิถีชีวิตของคนในเมือง ปากเซ ดินแดนลาวใต้ที่อุดมสมบูรณ์ด้วยธรรมชาติ วิถีชีวิตและประเพณีอันงดงาม

การเดินทางเข้าไปในเมือง ปากเซ ของ ปอ ในฐานะคนไทยวัยทำงาน ท่ามกลางกระแสสังคมเมืองที่เต็มไปด้วยการแข่งขัน การเดินทางออกนอกประเทศดังกล่าวจึงมีแรงผลักดันจากการต้องการเอาตัวรอดอยู่ในที่ การประกอบอาชีพที่อาศัยความชื่นชอบส่วนตัวเพียงลำพังไม่อาจจะนำพาให้ ชายหนุ่มที่เต็มไปด้วยความฝันก้าวเข้าสู่การประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานได้ เพราะระบบเศรษฐกิจของสังคมเมืองมุ่งเน้นที่ “กำไร” เพื่อเป็นต้นทุนของความอยู่รอด ปอ จึงเป็นหนุ่มลูกครึ่งที่กำลังประสบปัญหาทางเศรษฐกิจ และในสังคมเมืองยังมีนักสร้างภาพยนตร์ที่เต็มไปด้วยแรงบันดาลใจในการร่ำขายฝันให้กับบริษัทสร้างภาพยนตร์เช่นเดียวกับเขาอยู่อีกมากมาย สภาพสังคมเมืองในภาพยนตร์เรื่องนี้จึงเผยให้เห็นสภาพของการพยายามเอาตัวรอดของ คนในวัยทำงานในเมืองหลวงอย่างกรุงเทพฯ ความพยายามที่จะเอาตัวให้รอดให้ได้ท่ามกลางการแข่งขันสูงของตลาดแรงงานในสังคมเมืองทำให้ คนวัยทำงาน ขาดความเอาใจใส่ และตระหนักรู้ต่อสิ่งรอบข้าง ทั้งที่สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยที่จะเกื้อหนุนให้พวกเขาอยู่รอดได้ ความต้องการด้านการเงินเพื่อยังชีพทำให้คนในวัยทำงานอย่าง ปอ ต้องดิ้นรนและทิ้งวิถีชีวิตชาวบ้านเข้ามาทำงานในกรุงเทพฯ และยอมรับจ้างทำงานโดยปราศจากการพิจารณาอย่างถี่ถ้วน เพื่อให้เขาสามารถมีชีวิตรอดอยู่ในเมืองหลวงได้ จนนำไปสู่การเดินทางเข้าไปยัง ปากเซ ทำให้เขาค้นพบคุณค่าของความเป็นคนท่ามกลางกระแสโลกที่กำลังเปลี่ยนไป ตลอดจนการเรียนรู้ที่จะมองผู้อื่นอย่างเข้าใจอย่างถ่องแท้ จากมุมมองที่เป็นจริงและปราศจากอคติของตัวเอง

ภาพชีวิตที่สมหวังในหน้าที่การงานและชีวิตคู่ของ ปอ ถูกนำเสนอให้เห็นผ่านรูปแบบ ความฝัน อยู่สามครั้ง ครั้งแรก ตัวละครเอกชาย ฝันเห็นภาพของตัวเองที่โดนผู้ชมทั้งชายหญิงรุมล้อมเพื่อขอลายเซ็น ในฐานะผู้กำกับภาพยนตร์ที่มีชื่อเสียงและโด่งดังในเมืองไทย ครั้งที่สองเป็นความฝันเกี่ยวถึง

เงินค่าจ้างจำนวนห้าแสน บาท ทั้งที่จริงเป็นเงิน กีบ ซึ่งมีค่าเงินน้อยกว่าของไทยอยู่มาก ครั้งสุดท้ายหลังจากเดินทางไปยัง ปากเซ เพื่อปฏิบัติภารกิจในฐานะช่างภาพสมัครเล่นเมื่อได้พบกับ สอน เขาเห็นภาพตัวเองยืนเคียงคู่กับเธอในฐานะคู่เจ้าบ่าวเจ้าสาวในงาน ซึ่งความฝันดังกล่าวอยู่ในรูปแบบที่เกิดขึ้นตอนนอนหลับ และการคาดหวังถึงชีวิตที่ดี การคาดหวังของวัยทำงานของปอ จึงเป็นความต้องการที่ไม่อาจจะเป็นจริงได้ในยุคสมัยดังกล่าว ด้วยเป็นยุคที่มีการแข่งขันกันอย่างกว้างขวาง จากในภาพยนตร์จะเห็นได้ว่าในแต่ละวันจะมีผู้กำกับภาพยนตร์จำนวนมากที่หอบหิ้วแนวความคิดในการผลิตหนังเพื่อนำเสนอแก่นายทุนผู้ผลิตภาพยนตร์ ซึ่งกลุ่มคนวัยทำงานอาชีพเดียวกับตัวละครเอกชายก็มีทั้งที่เป็นวัยรุ่น ที่มองหาช่องทางในการสร้างภาพยนตร์ หรือแม้แต่วัยทำงานอย่างเขาเอง รวมไปถึงผู้กำกับภาพยนตร์ที่อายุมากกว่า ปอ ก็ยังต้องเดินทางเข้ามาเพื่อต่อสู้แย่งชิงโอกาสในการได้สร้างภาพยนตร์ตามความคิดเห็นของตัวเองกับผู้กำกับภาพยนตร์รุ่นน้องอยู่เนืองๆ แสดงให้เห็นว่าอาชีพผู้กำกับดังกล่าว เป็นอาชีพที่ได้รับความนิยมในหมู่ของวัยรุ่นที่เรียกตัวเองว่า “ติสท์” แต่ ภาพยนตร์ก็นำเสนอให้เห็นว่า กลุ่มคนดังกล่าวเป็นกลุ่มคนที่ไม่ได้อยู่ในโลกแห่งความเป็น *อาการติสต์แตก* ที่เจ้าของบริษัทหนังกล่าวสบประมาท ปอ และ ผู้กำกับภาพยนตร์คนอื่นๆ จึงเป็นการกล่าวกระทบกระทั่งว่าเป็นกลุ่มคนที่ไม่ได้อาศัยอยู่บนโลกแห่งความเป็นจริง เนื่องจากภาพยนตร์แนวดังกล่าวไม่อาจจะสร้างรายได้จนเป็นที่น่าพอใจกับเจ้าของค่ายภาพยนตร์ เพราะการขอมลงทุนให้ตามความฝันของผู้กำกับหนังเท่ากับการก้าวเข้าไปสู่ความเสี่ยงในการขาดทุนของบริษัทนายทุนผู้ผลิต ภาพของ ปอ จึงเป็นวัยทำงานในเมืองหลวงที่ต้องดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดแบบ *วันต่อวัน* อันเป็นเพลงของ *พงสิทธิ์ คัมภีร์* ซึ่งปรากฏอยู่ในช่วงหนึ่งของภาพยนตร์เรื่องนี้เพื่อนำเสนอให้เห็นว่าแท้ที่จริงชีวิตในเมืองไทย เต็มไปด้วยการต่อสู้ดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดไปวันๆ

เช้าวันใหม่ ตื่นนอนคล้ายๆ กัน
 เดินทางตั้งทุกวันเพื่อออกฝ่าฟัน ปัญหาความเป็นอยู่
 หวังแค่เพียง ผ่านวันได้พ้นวัน
 มีชีวิตถึงวันรุ่งเช้าตื่นนอน เหมือนกันอย่างวานขึ้น
 ชีวิตหนึ่งพ้นวันคืนหนึ่ง ก็ดีใจ

(ไม่มีคำตอบจากปากเซ, 2553)

ภาพของการคืนชนเอาตัวรอดแบบวิถี “คนเมือง” จึงเป็นภาพของวิถีชีวิตที่ตื่นขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาและเอาตัวรอด และการแก้ปัญหาที่ไม่สามารถแก้ปัญหาได้แบบถาวรวันใหม่ที่ผ่านเข้ามาก็ต้องเจอปัญหาแบบเดิมซ้ำๆ ภาพยนตร์เรื่องนี้จึงนำเสนอให้เห็นวิถีชีวิตของคนเมืองที่น่าเบื่อหน่าย การจะผ่านวันหนึ่งๆ ไปได้นั้นเป็นเรื่องที่ยากลำบาก ซึ่งตรงกันข้ามกับภาพแทนของ “ความเป็นลาว” ที่เรียบง่ายสงบผู้คนอยู่ด้วยความจริงใจ ไม่มีใครเอาเปรียบกัน วิถีชีวิตที่ผู้คนตื่นขึ้นมายังมีการตัดกบตรทำบุญ เป็นชีวิตที่ไม่ต้องรีบร้อน สภาพบ้านเมืองเงียบสงบไม่พลุกพล่านด้วยผู้คน

สาเหตุที่ผู้กำกับเลือก *ปากเซ* เป็นสถานที่ในการดำเนินเรื่องเพราะต้องการนำเสนอให้ผู้ชมเห็นว่าแม้ *ปากเซ* จะเป็นลาวใต้ ห่างไกลจากความเจริญอย่างเมืองหลวงอย่าง กรุงเทพฯ และ เวียงจันทน์แต่ที่นี้ *ปากเซ* ผู้คนก็สามารถมีความสุขกับการอยู่อาศัยในเมืองนี้ได้อย่างมีความสุข โดยไม่ต้องพึ่งพิงหรือวิ่งตามกระแสจากตะวันตก การที่ตัวละครเอกหญิงกล่าวว่า “คนลาวไม่ได้ใส่ใจกับการเป็นคนเมืองบ้างบอของเจ้า” เป็นการปฏิเสธกระแสความคลั่งไคล้ “ลูกครึ่ง” ซึ่งเป็นน้ำเสียงที่เสียดสีกับวัฒนธรรมความนิยม “ลูกครึ่ง” ในเมืองไทย “ความเป็นลาว” ที่นำเสนอภาพของการยอมรับในคุณภาพของคนมากกว่ารูปลักษณ์ภายนอก ดังนั้นตัวตนของตัวละครเอกชาย ถึงแม้จะเป็น “ลูกครึ่ง” ก็ไม่อาจจะได้รับความสนใจในครั้งแรกที่เดินทางเข้าไปใน *ปากเซ* การได้รับความยอมรับของ ตัวละครเอกชาย ภายหลัง เพราะตัวละครเอกชายมีการปรับตัวและหันมาประกอบอาชีพ มีหน้าที่การงานที่มั่นคงและจริงจัง ผู้หญิงสามารถที่จะฝากอนาคตไว้ได้ *สอน* จึงเป็นภาพแทนของผู้หญิงสาวที่สามารถดำรงชีวิตให้อยู่ได้ในสังคมแบบทุนนิยมได้เป็นอย่างดี การเชิญให้ไปรับประทานอาหารที่บ้าน จึงเป็นสัญลักษณ์ของการยอมรับในตัวบุคคลที่เอาจริงเอาจังกับชีวิตของตัวเองผู้หญิงลาว

ภาพของการเปรียบเทียบระหว่างการดำเนินชีวิตอยู่อย่างมีความสุขและมีความหมายระหว่างสังคมเมือง อย่าง *กรุงเทพฯ* ในฐานะเมืองหลวง และ *เมืองปากเซ* จึงเป็นประเด็นสำคัญอีกอย่างหนึ่งถูกนำเสนอ ด้วยเมืองหลวงเป็นเมืองที่เต็มไปด้วยการแข่งขัน โอกาสในการประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานนั้นมีเพียงน้อยนิด และไม่เพียงพอต่อจำนวนประชากรที่มีอยู่อย่างหนาแน่น ผู้คนในเมืองหลวงไม่อาจจะตัดคำว่า “กำไร” ออกจากการดำเนินชีวิตได้ด้วยเป็นเมืองที่เน้นการค้าขายแลกเปลี่ยน แต่ในทางตรงกันข้ามใน *ปากเซ* วิถีชีวิตนั้นยังเรียบง่าย แม้จะมีการค้าขายแต่ผู้คนอยู่ด้วยความเชื่อใจและ

ช่วยเหลือกัน การไปพักค้างบ้านคนอื่นไม่จำเป็นต้องใช้เงินเป็นสิ่งตอบแทน แต่ทำงานบ้านช่วยเหลือ เพื่อเป็นการตอบแทนถือว่าเป็นน้ำใจที่ถูกลำเสนอในภาพยนตร์ทั้งสองเรื่องนี้

ในอนาคตเมื่อประเทศสปป.ลาวได้รับการพัฒนาด้วยกระแสโลกภายนอกที่กำลังไหลบ่าเข้ามายังประเทศนี้ จนนำไปสู่การเติบโตทางเศรษฐกิจมากกว่านี้และทำหน้าที่ในการส่งออกสินค้าด้านการเกษตรสู่เหล่าประเทศเพื่อนบ้าน อีกทั้งการให้ความต้อนรับกับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาสัมผัสกับธรรมชาติอันบริสุทธิ์และสวยงาม สิ่งที่น่าเป็นห่วงและพึงระวังเพื่อรักษา ความงามและความบริสุทธิ์ “ความเป็นลาว” ให้ได้นานต่อไปได้ นั่นคือประเทศสปป.ลาวต้องรู้จักใช้ประโยชน์จาก ความงามและความบริสุทธิ์ทั้งทางวัฒนธรรมและธรรมชาติดังกล่าวดังกล่าวเพื่อการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสมด้วยการรักษาสมดุลของระบบนิเวศต่อไปด้วย

4.2 “ความเป็นลาว”: ดินแดนแห่งวิถีธรรมชาติและชีวิตที่สงบสุข ใน เขียนแผ่นดินสุวรรณภูมิลาว

ปัญหาจากความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ การเมือง และการปกครองของไทยในช่วงหลังเศรษฐกิจฟองสบู่ เป็นปัจจัยหลักที่ส่งเสริมให้คนในสังคมเมืองบางส่วนรู้สึกวิตกกังวลกับความผันผวนของปัจจัยจากปัญหาดังกล่าว แม้ประเทศไทยจะมีศาสนาต่างๆเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ แต่ด้วยสภาพจิตใจที่ถูกสั่นคลอนด้วยปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น การพึ่งพิงศาสนาเพื่อนำไปสู่ความสงบของจิตใจแต่เพียงอย่างเดียวจึงไม่เพียงพอ ทางออกที่จะช่วยสนับสนุนให้เกิดความมั่นคงทางจิตใจของคนในสังคมเมืองในประเทศไทยในขณะนั้นก็คือ การหวนกลับไปยังถิ่นฐานเดิม ซึ่งในความเป็นคนเมือง สามารถแบ่งคนเมืองออกได้เป็นสองประเภทคือ คนเมืองโดยกำเนิดและคนต่างจังหวัดที่อพยพย้ายเข้ามาทำงานทำงานในเมือง และหลังจากภาวะเศรษฐกิจฟองสบู่ในปี พ.ศ. 2540 จึงก่อให้เกิดการเลิกจ้างงานกับคนในสังคมเมืองดังกล่าว คนเมืองบางกลุ่มจึงเดินทางออกจากเมืองเพื่อหาเลี้ยงชีพในต่างจังหวัด อย่างไรก็ตามการหันหลังกลับไปยังถิ่นฐานเดิมของชาวต่างจังหวัดนั้นไม่ใช่เรื่องยาก เพราะต้นทุนชีวิตของแรงงานส่วนหนึ่งในกรุงเทพฯ นั้น มีการอพยพย้ายถิ่นฐานมาจากสังคมต่างจังหวัด การเดินทางกลับไปเพื่อตั้งหลักที่บ้านเกิดของตนเองจึงไม่ใช่เรื่องยาก แต่สำหรับคนไทยซึ่งเป็น “คนเมือง” โดยกำเนิดแล้ว

พื้นที่สำหรับการกลับไปเพื่อระลึกถึงอดีตเพื่อเป็นการเยียวยาบาดแผลจากผลกระทบทางเศรษฐกิจเป็นเรื่องที่ไกลตัว เพราะที่อยู่ปัจจุบันกับพื้นที่แห่งการหวนคิดถึงในอดีตเป็นพื้นที่เดียวกัน ดังนั้นการแสดงออกทางการบริโภค การแต่งกาย รูปแบบการดำเนินชีวิตของคนเมืองหลวงที่ยึดโยงเข้ากับสภาพสังคมในอดีต เช่น บ้านเรือนในรูปแบบโบราณ (Antique) การกินอยู่ที่เน้นวัฒนธรรมแบบท้องถิ่น หรือ การท่องเที่ยวที่ต้องพักค้างกับเจ้าของบ้าน (Home Stay) กิจกรรมเหล่านี้จึงเป็นช่องทางที่นำพาคนในสังคมเมืองให้มีโอกาสได้สัมผัสกับ “ภาพแทน” ของวิถีชีวิตในอดีตของพวกเขา

พลิวลำน้ำโขงแผ่นดินขัง

สองฝั่งสองฟากบ่เคยขวาง

สองสายสัมพันธ์กั้นทาง

กิดทางลาวไทยแต่ไรมมา

(เขียนแผ่นดินสุวรรณภูมิลาว: บทนำ)

บทกวีของ เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ชุด *เขียนแผ่นดินสุวรรณภูมิลาว* เช่นเดียวกัน นอกจากจะเป็นกวีนิพนธ์ที่บรรยายการเดินทางที่เต็มไปด้วยประสบการณ์ที่บรรยายถึงรูปแบบ วิถีชีวิต และ ธรรมชาติอันสมบูรณ์ของประเทศสปป.ลาว ตั้งแต่ลาวใต้ไล่ขึ้นไปจนถึง ลาวตอนเหนือ กวีในฐานะตัวแทนของ “คนเมือง” ซึ่งเคยมีประสบการณ์ชีวิตในพื้นที่ต่างจังหวัดในกาญจนบุรีมาก่อน จึงสามารถถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึก และประสบการณ์ร่วมบางอย่างที่ตนเองเคยประสบมาก่อนผ่านรูปแบบกวีนิพนธ์ ด้วย บทกวีจึงเป็นทางหนึ่งของผู้ที่ *รู้สึกว่ามันเป็นสื่อสัมผัสความรู้สึกลิๆนั้น* (เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์, 2551: 9) การกล่าวถึง “ความรู้สึกลิๆนั้น” บวกกับอัตชีวประวัติของกวีจึงแสดงให้เห็นถึงการระลึกถึงความรู้สึกโหยหาอดีตที่กวีเคยมีประสบการณ์มา ขณะที่พื้นที่แห่งความทรงจำอันงดงาม เช่น วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น และ สภาพธรรมชาติที่สมบูรณ์ในประเทศไทยกำลังเปลี่ยนแปลงไป การเดินทางเข้าไปยังประเทศเพื่อนบ้านอย่าง ประเทศ สปป. ลาว ด้วยความเชื่อว่าวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น และ สภาพธรรมชาติยังคงความอุดมสมบูรณ์ และคนไทยบางส่วนยังเชื่อและพูดกันว่าสภาพความเป็นอยู่ของคนในประเทศสปป.ลาว ในปัจจุบันคือเงาสะท้อนของสภาพวิถีชีวิตของคนไทยในอดีตอยู่เสมอ ดังนั้นการเดินทางเข้าไปในประเทศสปป.ลาว ดังกล่าวของกวีจึงเป็นการเดินทางย้อนกลับไปยังอดีตของ “ความเป็นไทย” เช่นกัน

4.2.1 “ความเป็นลาว” ดินแดนแห่งการค้นหาคความหมายชีวิต

จากกระแสอาเซียนนิยมในปัจจุบัน พรหมแดนระหว่างรัฐชาติของกลุ่มประเทศสมาชิกที่มีพรหมแดนติดกันถูกเชื่อมต่อเข้าด้วยกันมากขึ้นเพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจในภูมิภาค ประเทศไทยแม้จะถูกเชื่อว่ามีขีดความสามารถทางเศรษฐกิจถึง 12.5 เปอร์เซนต์ซึ่งหากเปรียบเทียบกับความเจริญเติบโตของประเทศเพื่อนบ้านอย่างประเทศสปป.ลาวแล้ว ประเทศไทยอาจมีความเจริญทางเศรษฐกิจสูงกว่า แต่เมื่อมองในมุมกลับกัน อัตราความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ยังไม่ถูกปนเปื้อนจากปัจจัยภายนอกของประเทศสปป.ลาวกลับยังมีความบริสุทธิ์มากกว่า จากความไม่แน่นอนทางการเมืองของไทย อันส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจจึงก่อให้เกิดความเครียดของผู้คนที่อยู่ในเมืองหลวง การเดินทางไปยังประเทศ สปป.ลาวของคนไทยในเมืองหลวงจึงทำให้พบว่า ความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติและ ความบริสุทธิ์ทางวัฒนธรรมดังกล่าวเป็นสิ่งที่หาได้ยากเป็นอย่างยิ่งในสังคมไทย ดังนั้นกวีนิพนธ์ชุดนี้จึงนอกจากจะนำเสนอความงามของธรรมชาติและวัฒนธรรมแล้วยังคงยึดโยง “ความเป็นไทย” จาก “ความเป็นลาว” ดังนี้

แขวงคำม่วน

พระธาตุศรีโคตร

ทอดช้อยลอยอร่ามล้ำโขงขลัง

แทบฝั่งฟากอารยสมัย

สืบเชื้อสืบชนคนลาวไทย

น้ำโขงโยงใจอยู่นิจกาล

พระศรีโคตรบูรณปฐมบาท

คู่พระอุรังคธาตุนมสถาน

แผ่นดินถิ่นธรรมนัทธิธาร

ใดฤจากรานศรัทธาเรา ฯ

(เขียนแผ่นดินสุวรรณภูมิลาว: 169)

บทกวีนี้พยายามชี้ให้เห็นถึงจุดร่วมของ “ความเป็นไทย” และ “ความเป็นลาว” ว่าสืบเชื้อสายมาจากชนกลุ่มชนเดียวกัน ขณะที่ศูนย์รวมจิตใจของทั้งคนไทยและคนลาวต่างก็มีพระธาตุอันศักดิ์สิทธิ์คือพระธาตุพนมและพระธาตุศรีโคตรโนฐานะเป็นดินแดนที่นับถือศาสนาพุทธเช่นเดียวกัน การเชื่อมโยง “ความเป็นไทย” ให้เข้ากับ “ความเป็นลาว” ดังกล่าวนอกจากจะสร้างสรรค์ความเชื่อเรื่องการมีจุดร่วมของการกำเนิดเกิดขึ้นของชนพื้นเมืองของทั้งสองประเทศ แม้ *ชนพื้นเมืองดังกล่าว* จะไม่ใช่ชนพื้นเมืองส่วนใหญ่ของประเทศไทย และระหว่างประเทศไทยและประเทศสปป.ลาว อาจจะมีประเด็นความขัดแย้งทั้งทางด้าน เศรษฐกิจและการเมืองอยู่บ้าง แต่สายสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงไทยกับลาว เข้าไว้ด้วยกันดังกล่าวก็ไม่อาจจะสั่นคลอนสายสัมพันธ์ที่ทั้งสองประเทศมิให้แก่นกันได้ตราบไคที่แม่น้ำโขงยังคงไหลอยู่ ตราบนั้นน้ำโขงก็จะยังคง *โยงใจอยู่นิจกาล*

การกล่าวถึง *เมืองคำม่วน* และ *เมืองท่าแขก* ว่ามีความงามในฐานะเมืองท่าที่เชื่อมโยงสองฟากฝั่งเข้าด้วยกัน ทำให้เห็นมุมมองความงามของทั้งสองเมืองว่า *งามไม่แพ้กัน* กับภาพวิวทิวทัศน์ของจังหวัดนครพนมของไทยเมื่อมองจากฝั่งลาวข้ามมาฝั่งไทย ซึ่งความงามของฝั่งไทยเป็นความงามที่เกิดขึ้นจากการรวบรวมเอาความงามและอุดมสมบูรณ์ของสภาพบ้านเมืองของเมืองท่าแขกและเมืองคำม่วนที่ยังคงสภาพสมบูรณ์ทั้งทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมแล้วมองย้อนภาพกลับมายังฝั่งไทย จึงทำให้กวีเกิดความรู้สึกที่ *ฝั่งไทยก็งามไม่แพ้กัน* ดังกล่าว รวมทั้งการนำเอาแนวความเชื่อและศรัทธาในพระพุทธรูปศาสนาอันถูกสอดแทรกอยู่ในศิลปะบูชาขององค์พระธาตุทั้งสองมาเป็นจุดเชื่อมโยงว่า “ความเป็นไทย” ก็มีตัวตนและความงามเช่นเดียวกันกับ “ความเป็นลาว” ผ่านความสัมพันธ์ระหว่างองค์พระธาตุพนมและองค์พระธาตุศรีโคตร กล่าวยกตัวอย่างเช่นนี้เป็นความพยายามของกวีในการสร้างความงาม ว่ายังสามารถพบเห็นได้เช่นเดียวกันเมื่อเดินทางไปยังดินแดนประเทศ สปป.ลาว

การร้อยเรียงความงามของ “ความเป็นไทย” ผ่าน โบราณสถานของประเทศสปป.ลาวจึงเป็นอีกประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจให้เห็นความโหยหาอดีตของ “ความเป็นไทย” ผ่านตัวกวี นอกจากนี้การยึดโยงดังกล่าวยังพบเห็นผ่านการนำเสนอเพื่อเทียบเคียงการมีตัวตนของศิลปะพื้นบ้านของไทยอีสานว่ายังมีอยู่ และลักษณะการนำเสนอศิลปะดังกล่าวก็คล้ายคลึงกันกับศิลปะพื้นบ้านอัน *ลือเลื่อง* ของ “ความเป็นลาว” เกี่ยวกับการขับกลอนลำอัน ไพเราะ

สี่ล้าสลับลาย

บ้านศรีไซ เมืองคันทรบุรี สุวรรณเขต

มีอนี่มานอน้องล่า

เชิญแม่มาล้าคอนสวรรค์

เซินมาม่วนน่านักัน

สาระพันละอายน้อง

ล้าผู้ไทลายแคน

ออนซอนแสนเสน่ห์หา

เสรีจเฮ็ดไฮเฮ็ดนา

มาร่วมร้องร่วมล้า

(เขียนแผ่นดินสุวรรณภูมิลาว: 155)

ศิลปะการรำในแขวงสุวรรณเขตมีอยู่ 4 ชนิดได้แก่ ลำบ้านซอก ลำดังหวาย ลำผู้ไท และลำคอนสวรรค์ เสน่ห์ที่มากจากการด้นสด เกี่ยวกับ นิทานพื้นบ้าน คติธรรมจากโบราณและคำสั่งสอน ภูมิปัญญาดังกล่าวซึ่งสั่งสมมาจากบรรพบุรุษของลาว กวีได้นำเสนอให้เห็นภาพดังกล่าวว่า แม้การร้องหมอลำดังกล่าวจะมีจุดกำเนิดมาจากประเทศสปป.ลาว แต่ปัจจุบันก็สามารถพบเห็นการร้องเล่นที่แฝงไปด้วยความงดงามดังกล่าวบนแผ่นดินประเทศไทยแถบจังหวัดในภาคอีสานเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะใจเขตจังหวัดที่มีชนเผ่าผู้ไทอาศัยอยู่เช่น จังหวัดกาฬสินธุ์ สกลนคร นครพนมและ มุกดาหาร โดยเฉพาะจังหวัดมุกดาหารซึ่งเป็นจังหวัดที่มีพรมแดนอยู่ตรงกันข้ามกับ เมืองสุวรรณเขต ประเทศลาวก็สามารถพบเห็นชนพื้นเมืองโบราณถึง แปดเผ่า ซึ่งแต่ละชนเผ่าก็จะมีการร้องเล่นหมอลำพื้นบ้านเช่นเดียวกับที่กวีนำเสนอ นั่นคือ ลำดังหวาย ลำผู้ไท และลำคอนสวรรค์ สอดคล้องกับความคิดเห็น ในงานของสุจิตต์ วงศ์เทศ (2530) เรื่อง “เจ๊กปนลาว” ที่ระบุว่าถิ่นฐานของชาวลาวดั้งเดิมนั้น ส่วนหนึ่งนิยมตั้งบ้านเรือน

อยู่บริเวณริมสองฟากฝั่งของแม่น้ำโขง ดังนั้นการมีวัฒนธรรมและการเล่นที่ใกล้เคียงกันของคนไทย อีสานกับ คนลาวในอีกฝั่งหนึ่งของแม่น้ำโขง จึงเป็นข้อสรุปที่ชัดเจนต่อคำถามที่ว่าเพราะเหตุใดคนไทย อีสานและคนลาวในประเทศ สปป.ลาว จึงมีภาษา วัฒนธรรมท้องถิ่น และการร้องเล่นเช่นนี้ใกล้เคียงกัน จนแทบแยกจากกันไม่ออก

กวีได้รื้อฟื้น “ความเป็นไทย” ผ่านความใกล้เคียงกันของภาษาถิ่น ไทยอีสานกับ ภาษาลาว และการร้องเล่นหมอลำ และการประกอบอาชีพทำนา การนำเสนอจุดร่วมที่ชัดเจนของวัฒนธรรม ประเพณี ภาษา และ การประกอบอาชีพดังกล่าวผ่านบทกวีนิพนธ์ซึ่งใช้ภาษากลาง จึงทำให้เห็นว่าแม้จะเป็น วัฒนธรรมท้องถิ่นแต่ได้รับการยอมรับผ่านกระบวนการทางภาษาไทยกลาง

ความพยายามยึดโยง “ความเป็นลาว” เพื่อสร้างตัวตนของ “ความเป็นไทย” เช่นนี้ จึงเป็น แนวคิดในการสร้างความหมายและกำหนดพื้นที่ของ “ความเป็นไทย” ขึ้นมาในอีกรูปแบบหนึ่งผ่าน ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศสปป.ลาว กับ “ความเป็นไทย” ในแถบจังหวัดในภาคอีสาน ซึ่งการรื้อฟื้น ความเป็นไทยในรูปแบบนี้ สามารถตอบสนองต่อการโยกหาคิดของวัฒนธรรมไทยพื้นบ้าน ท่ามกลาง กระแสสังคม เศรษฐกิจในประเทศไทยที่กำลังเปลี่ยนแปลงไป การเดินทางเข้าไปยังประเทศสปป.ลาว จึงไม่ใช่เพื่อตอบ โจทย์ในการท่องเที่ยวแต่เพียงอย่างเดียว แต่เป็นการเดินทางเพื่อเข้าไปหาความหมาย และยืนยันถึงหลักฐานการมีตัวตนของ “ความเป็นไทย” ว่ามีรากเหง้าที่คล้ายคลึงกันกับ “ความเป็นลาว”

อย่างไรก็ตาม กวีนิพนธ์ชุด *เขียนแผ่นดินสุวรรณภูมิลาว* นี้ได้สร้างสำนึกและการตระหนักรู้ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติให้กับผู้อ่าน จากการเดินทางเพื่อนำเสนอ กวีนิพนธ์ผ่านเขตการปกครอง ของประเทศ สปป.ลาว ทั้ง 17 แขวง สิ่งหนึ่งที่เป็นเอกลักษณ์ของ “ความเป็นลาว” นั่นคือ ความสามารถ ของผู้คนชาวลาวที่สามารถดำเนินชีวิตควบคู่ไปกับธรรมชาติอย่างสมดุล แม้กระแสสังคมโลกจะ เปลี่ยนแปลงไปไกลเท่าใด แต่กวียังสามารถนำเสนอภาพแทนของ “ความเป็นลาว” ที่ แสดงถึงความ อุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างเห็นภาพพจน์ จนนำไปสู่คำถามที่สะท้อนกลับมา ยัง ประเทศไทยว่า ท่ามกลางกระแสโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปเช่นเดียวกัน ประเทศไทยจะสามารถพัฒนา ประเทศให้เจริญควบคู่ไปพร้อมๆกับการดำรงอยู่ของสภาพแวดล้อมได้อย่างไร ขณะที่ประเทศไทยมี องค์ความรู้มากมาย เราจะสามารถนำมาใช้เพื่อปรับปรุงและอนุรักษ์ธรรมชาติได้อย่างไร “ความเป็น ลาว” ที่ *เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์* ได้นำเสนอจึงไม่ได้เป็นเพียงภาพแทนของ “ความเป็นลาว” ที่ มีความ

อุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติแต่เพียงอย่างเดียว แต่กลับแสดงให้เห็นถึงแรงสะท้อนกลับของปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมของไทยด้วย

4.2.2 “ความเป็นลาว”: ดินแดนแห่งความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ

ประเทศสาธารณประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นดินแดนที่ได้ขึ้นชื่อว่ามีหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งแบ่งผู้คนตามลักษณะทางภูมิศาสตร์คือ ลาวสูง ลาวเทิง และลาวลุ่ม แม้จะมีความหลากหลายของกลุ่มชนพื้นเมืองที่อาศัยอยู่ทั่วดินแดนของประเทศแต่การใช้ทรัพยากรธรรมชาติก็สอดคล้องกับวิถีชีวิต เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศไทยแล้วแม้ภาพรวมของความเจริญเติบโตของเศรษฐกิจของประเทศอาจจะน้อยกว่าแต่ความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติและป่าไม้ยังคงมีความมากกว่าในประเทศไทยอยู่มาก แม่น้ำโขงเปรียบเสมือนเส้นเลือดหลักที่สามารถหล่อเลี้ยงผู้คนทั่วทั้งประเทศ อันมีผลสืบเนื่องมาจากความอุดมสมบูรณ์ของป่าต้นน้ำที่สามารถพบเห็นได้อยู่ทั่วทั้งประเทศ เป็นแหล่งที่มาของอาหารจากธรรมชาติและนำมาผลิตเป็นกระแสไฟฟ้าเพื่อใช้ในประเทศและส่งขายยังประเทศไทย ความสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติเหล่านี้ไม่ได้เป็นเพียงแหล่งหล่อเลี้ยงกายของชาวลาวเอง แต่ยังเป็นอาหารใจให้กับนักท่องเที่ยวผู้แสวงหา ความบริสุทธิ์ ทางธรรมชาติทั่วโลก อีกด้วย

กวีนิพนธ์ชุดนี้ได้นำเสนอให้เห็นภาพของป่าไม้ สายน้ำ ที่อุดมสมบูรณ์อยู่ตลอดเวลา ชาวพื้นเมืองซึ่งเป็นชาวบ้านในพื้นที่สามารถจัดการกับทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างเพียงพอและพอดี ธรรมชาติที่สวยงามจึงยังปรากฏให้เห็นจนถึงทุกวันนี้เช่นภาพของน้ำตกขนาดเล็กจนถึงน้ำตกขนาดใหญ่ที่ซ่อนตัวอยู่ในผืนป่าอันเขียวชอุ่ม นับเป็นสิ่งที่สามารถพบเห็นได้ในทั่วประเทศลาว นอกจากแม่น้ำโขงแล้ว แต่ละแขวงจะมีแม่น้ำสายน้อยใหญ่ไหลผ่านตลอดทั้ง 17 แขวงของประเทศสปป.ลาว

เวียงจันทน์

น้ำจืด

ฟ้าคลี่เมฆเคลื่อนคลุมเขา

หมอกเคล้าเคลียผาค่อยแผย

ละไมละมุนคั่นเคย

น้ำฟ้ามาเกยเกลือกลาย

เกาะแก่งกระจายรายเรียง

ฟ้าเพียงดินผ่องผุดแผ้ว

เจียรระโนแผ่นดินวาวแวว

พรายแพรวสวบนามน้ำจิม

(เขียนแผ่นดินสุวรรณภูมิลาว: 41)

เวียงจันทน์ เมืองหลวงของประเทศ กวีได้นำเสนอให้ผู้อ่านสามารถพบเห็นความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ ห่างจากนครหลวงเวียงจันทน์ 90 กิโลเมตรไปทางทิศเหนือ ธรรมชาติอันสวยงามของภูมิประเทศอันเป็นเกาะแก่งใหญ่่น้อยในสายน้ำจิมจะเป็นความสวยงามของธรรมชาติของ “ความเป็นลาว” ที่อยู่ในดินแดนที่เป็นเมืองหลวง นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งผลิตกระแสไฟฟ้าที่สำคัญให้กับประเทศสปป.ลาว และขายให้กับประเทศไทย ความสวยงามของความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติในเขต “เมืองหลวง” ของลาวเช่นนี้ ทำให้เกิดคำถามสะท้อนขึ้นในจิตใจว่า แล้วสภาพความสมบูรณ์ของป่าไม้ในเมืองไทยทั่วประเทศหาเปรียบเทียบกับของของประเทศสปป.ลาว แล้วประเทศไทยมีสภาพป่าและธรรมชาติเป็นเช่นไร แม้ปัจจุบันประเทศสปป.ลาวจะมีสะพานมิตรภาพไทยลาว ที่ช่วยส่งเสริมให้การเดินทางของ “โลกภายนอก” มีความสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น สภาพสิ่งแวดล้อมที่กวีนำเสนอก็ยังคงมีความอุดมสมบูรณ์ นักท่องเที่ยวจากต่างประเทศยังสามารถเดินทางท่องเที่ยวต่อไปในดินแดนด้านในของประเทศสปป.ลาว บนเส้นทางที่อยู่ระหว่างเมืองหลวงเวียงจันทน์ไปยังเมืองหลวงพระบางกวีได้นำเสนอให้เห็นเมืองเล็กๆแต่ยังมีความงดงามตามแบบวิถีชีวิตดั้งเดิมและธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ทั้งสองสิ่งต่างพึ่งพาและสัมพันธ์กันอย่างสมดุล

วังเวียง

ขุนเขาโขดคร่ำเป็นหนามหน่อ

ฟ้าต่อฟ้าตั้งกำแพงผา

เมฆเกล้าเงาครีบลงทึมทา

เทือกทิวพลิวฟ้าละอองฟอง

ที่คนยังคงอยู่คงมัน
เป็นมิ่งเป็นขวัญแต่กาลก่อน
ปรุ่แปลงแหล่งหล้าเป็นนาค
ประนังพรแผ่นดินถิ่นภูไพร

(เขียนแผ่นดินสุวรรณภูมิลาว: 49)

กวีได้นำเสนอให้เห็นว่าจากเมืองหลวงไปไม่ไกล สามารถเดินทางด้วยรถยนต์ประมาณ สอง ถึง สาม ชั่วโมง ก็จะถึงดินแดนที่สวยงามและเงียบสงบขนาดเล็กต่อไปคือ *วังเวียง* อันมี *สายแม่น้ำซอง* ที่ทำน้ำที่ไหลเพื่อหล่อเลี้ยงดูแลชีวิตของผู้คนชาววังเวียง ที่ *วังเวียง* แห่งนี้นอกจากความสูงตระหง่านของขุนเขาแล้ว ความมีเสน่ห์ของดินแดนอีกประการหนึ่งของดินแดนแห่งนี้ที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว คือภาพของวิถีชีวิตที่ดำเนินไปอย่างช้าๆควบคู่กับสายแม่น้ำซองที่ไหลอย่างช้าๆไม่เร็วจนเกินไป คล้ายกับเป็นสัญญาณบอกให้กับเหล่านักท่องเที่ยวที่เดินทางมาถึงที่นี่ ถ้าหากเหล่านักท่องเที่ยวเดินทางมาถึงที่นี่แล้ว พวกเขาจะไม่จำเป็นต้องรีบเร่งในการดำเนินชีวิตแต่อย่างใด ด้วยผู้คนที่อยู่ที่นี่ก็สามารถพบกับความสุขได้อย่างง่ายและงามเช่นกัน ความนิยมในการเดินทางเพื่อเข้ามาสัมผัสกับความงามทางธรรมชาติในประเทศสปป.ลาว แม้จะเป็นประเทศที่ไม่มีทางออกสู่ทะเลเหมือนประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นๆจึงไม่อาจเป็นปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาประเทศแต่อย่างใด แต่ในทางตรงกันข้าม ความสวยงามและความสมบูรณ์ทางธรรมชาติกลับสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้หลั่งไหลเข้ามาเพื่อชมความงามของทรัพยากรธรรมชาติภายในประเทศอย่างไม่ขาดสาย

ความเชื่อที่ว่ากันว่าจุดอ่อนของสปป.ลาว คือเป็นประเทศที่มีดินแดนที่ถูกปิดตายเพราะไม่มีพื้นที่ทางออกไปสู่ทะเลอย่างเช่นประเทศอื่นๆในภูมิภาคเดียวกัน แต่ถ้าพิจารณาในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ส่วนใหญ่ของสปป.ลาว ทำให้ได้รับทราบว่าดินแดนที่อุดมสมบูรณ์ด้วยคุณค่าทางทรัพยากรธรรมชาติแห่งนี้ ได้สร้างผลประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมออกสู่กลุ่มประเทศสมาชิกในภูมิภาคนี้โดยไม่ปิดกั้นและหวงแหน จากข้อเท็จจริงดังกล่าวประเทศสปป.ลาวถือเป็น 1 ใน 6 ประเทศในภูมิภาคนี้ ที่ได้เป็น “ผู้ให้” มากที่สุดแก่สายล่าน้ำโขง ด้วยเพราะเป็นผืนแผ่นดินที่ยังคงความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้ต้นน้ำไว้ได้มากที่สุดที่สุดในภูมิภาคนี้ ด้วยสภาพภูเขาที่ยังคงถูกปกคลุมด้วยป่า

แม่น้ำนาพรณ อันถือเป็นแหล่งกำเนิดของเหล่าสายน้ำทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่ทั่วทั้งประเทศใน สปป.ลาว ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้เติมปริมาณน้ำลงสู่กระแสแม่น้ำโขง ยังประโยชน์ต่อประเทศที่จำเป็นต้อง ใช้น้ำโขงอย่างไทย เวียดนาม และกัมพูชา เป็นต้น

ปริมาณน้ำที่ถูกเติมลงไปในลำแม่น้ำโขงที่เพิ่มขึ้นขณะไหลผ่านประเทศสปป.ลาว ได้ แปรเปลี่ยนสภาพให้แม่น้ำโขงสายนี้ สามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการไหลและส่งต่อความอุดมสมบูรณ์ ทางทรัพยากรธรรมชาติไปสู่ประเทศเพื่อนบ้านอย่างกัมพูชา เวียดนาม รวมทั้งยังนำพาความอุดม สมบูรณ์นี้ไปหล่อเลี้ยงในหลายพื้นที่ของประเทศไทยด้วย ความเอื้ออารีของประเทศสปป.ลาวนี้จึงถือเป็นความมีน้ำใจไมตรีอันบริสุทธิ์ที่ถูกส่งต่อไปยังเหล่าประเทศเพื่อนบ้านอาเซียนตามที่กล่าวมาอย่าง ไม่ถูกปิดบัง แม้ลักษณะของภูมิประเทศของประเทศสปป.ลาวจะถูกขนาบข้างและปิดล้อมด้วย ปรากฏทางธรรมชาติจากประเทศเพื่อนบ้านอื่นๆ จึงนับเป็นความเอื้ออารีตามวิถีแห่งธรรมชาติที่ ประเทศนี้ได้แบ่งปันสู่ประเทศเพื่อนบ้านของตนมานับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และสร้างความงามทาง ธรรมชาติอีกอย่างหนึ่งให้ปรากฏแก่สายตาชาวโลกนั่นคือ *น้ำตกคอนพะเพ็ง* น้ำตกที่ได้ขึ้นชื่อว่าใหญ่ ที่สุดในเอเชีย สัญลักษณ์อย่างหนึ่งของความยิ่งใหญ่บ่งบอกถึงความอุดมสมบูรณ์ของการเป็นแหล่งให้ กำเนิดน้ำมวลมหึมา

คอนพะเพ็ง

ขุน โขงอันเจื่องขลัง
 ก็หลั่งไหลลง ไชคหิน
 ครื่นครื่นจะกลืนกิน
 เขมือบเคี้ยวอยู่เกรียวกรู

ปราดปราดไปขาดสาย

ให้แม่ไม้ได้คงลำ

เงื่องโงงเงื่องไม้ค้ำ

มณีโคตร คอนพะเพ็ง

(เขียนแผ่นดินสุวรรณภูมิลาว: 141)

กวีได้นำเสนอ “ความเป็นลาว” ในฐานะ *ไม้ค้ำ* ของแม่น้ำโขงจากน้ำตกคอนพะเพ็ง ด้วยสมัยก่อนป่าไม้แถบนี้เต็มไปด้วยสัตว์ป่านานาชนิด ที่ช่วยให้แม่น้ำโขงมีความยิ่งใหญ่อยู่ถาวรและเพิ่มความสมบูรณ์ทางธรรมชาติ ด้วยสภาพทางภูมิศาสตร์ของน้ำตกที่มีลักษณะหินเป็นเกาะแก่งสลับสูงชันแตกต่างกันหลายระดับยี่สิบถึงสามสิบเมตร บางแห่งก็เป็นหน้าผา

สูงชัน จึงทำให้เกิดความสลับซับซ้อนของลักษณะทางภูมิศาสตร์ของน้ำตกแห่งนี้ ความสูงของน้ำตกที่ไหลลงกระทบพื้นน้ำเบื้องล่างทำให้น้ำตกคอนพะเพ็งได้รับการขนานนามว่าเป็น ไนแองการ่าแห่งเอเชีย ลำน้ำโขงที่เคยไหลเรียบและช้าอย่างงดงาม พอมาถึงบริเวณน้ำตกคอนพะเพ็งด้วยลักษณะความเป็นโขดแก่งหินสลับซับซ้อนตามธรรมชาติก็เกิดการแบ่งแยกสายน้ำออกเป็นสองสาย สายหนึ่งไหลไปทาง *หลี่ผี* อีกส่วนไหลมากลายเป็นน้ำตกคอนพะเพ็ง ความยิ่งใหญ่ของน้ำตกแห่งนี้ได้รับการจดจำและรับรู้ในฐานะของสัญลักษณ์ของแขวงจำปาสัก ซึ่งอยู่ทางตอนใต้ของประเทศสปป.ลาว เสียงกระหึ่มกึกก้องของสายน้ำที่ตกกระทบกันเปรียบเสมือนเสียงเพลงจากสรวงสวรรค์จึงเป็นที่มาของชื่อน้ำตกแห่งนี้ (พะญูเวือญพิลิก โฉติชอน, 2007 : 1)

สายแม่น้ำโขงที่มีความยาวไกลวัดความยาวจากประเทศจีนถึงประเทศเวียดนามมีความยาวถึง 4,480 กิโลเมตร แม่น้ำโขงได้ทำหน้าที่เป็นแหล่งทรัพยากรอาหารที่หล่อเลี้ยงประชากรในประเทศแถบนี้ทั้งสิ้น 6 ประเทศ อันได้แก่จีน พม่า ลาว ไทย กัมพูชา และเวียดนาม ซึ่งช่วงตอนกลางของลำน้ำโขงที่ได้ไหลผ่านบริเวณประเทศไทยทุกปีจะต้องประสบกับปัญหา สภาพน้ำที่แห้งขอด อันมีหลายสาเหตุทั้งการถูกประเทศจีนกักน้ำไว้ใช้เป็นของตัวเองจากการสร้างเขื่อน จึงส่งผลให้ปริมาณน้ำบางช่วงที่อยู่ติดเป็นพรมแดนระหว่างประเทศไทยและประเทศสปป.ลาว ต้องได้รับผลกระทบและกลายกลายสภาพจากผืนน้ำมาสู่พื้นดินทรายที่สามารถเดินสัญจรไปมาหากันได้ในฤดูน้ำแล้ง วิกฤติการณ์เช่นนี้จึงนับเป็นปัญหาที่สร้างความวิตกกังวลมาสู่มวลสมาชิกจนเป็นที่หวั่นเกรงกันว่าแม่น้ำสายนี้สามารถทำหน้าที่ใน

การไหลเพื่อส่งต่อความอุดมสมบูรณ์และหล่อเลี้ยงประเทศสมาชิกทั้งหกประเทศได้อีกนานเท่าใด ถ้าหากวิกฤติการณ์จากความเห็นแก่ตัวของประเทศผู้ใช้ประโยชน์จากสายแม่น้ำโขงยังไม่ได้รับการแก้ไข

จากการเล็งเห็นถึงสภาพปัญหาดังกล่าวจึงนำไปสู่การประชุมวิชาการเพื่อหาความร่วมมือเพื่อแก้ปัญหาและหารือเพื่อระดมองค์ความรู้เพื่อจัดการและรับรู้ถึงปัญหาดังกล่าวร่วมกันจากประเทศสมาชิกผู้ใช้ประโยชน์จากลำน้ำโขงทั้งหกประเทศ การประชุมดังกล่าวถูกจัดขึ้นทั้งในระดับ ท้องถิ่น ภูมิภาคและระดับสากลมาแล้วหลายครั้ง และการประชุมว่าด้วยการจัดการปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อมของลำน้ำโขงนี้ ประเด็นที่ถูกนำมาเพื่อหารือกันในการจัดการประชุมวิชาการในแต่ละครั้งล้วนเกี่ยวข้องกับการหาทางออก ที่สมดุลเพื่อจัดการบริหารปัญหาอันเกิดจากการใช้ทรัพยากรจากแห่งน้ำโขง การประชุมดังกล่าวเป็นหนึ่งในกระบวนการเพื่อสรรหาทางออกจากปัญหาความกังวลที่เกิดขึ้นกับลำน้ำโขง เช่นกรณีข้อพิพาทจากกลุ่มประเทศสมาชิกที่อ้างกรรมสิทธิ์เหนือทรัพยากรธรรมชาติร่วมของโลกจะนำไปสู่การสร้างเขื่อนเพื่อกักเก็บน้ำจากเหล่าประเทศสมาชิกต่างๆ จนเกิดกระแสการต่อต้านการสร้างเขื่อนเพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ประโยชน์ภายในประเทศของตนของสมาชิก ด้วยเพราะเกรงว่าความเห็นแก่ตัวดังกล่าวอาจจะส่งผลกระทบต่ออันใหญ่หลวงต่อการลดจำนวนลงรวม ไปถึงการที่ประเทศสมาชิกเหล่านี้จะต้องสูญเสียทรัพยากรป่าไม้ในประเทศของตน ซึ่งนับวันทรัพยากรธรรมชาติเหล่านี้มีแต่จะถูกทำลายลง จนนำไปสู่คำถามเพื่อหาทางออกว่าแท้ที่จริงแล้วนี่คือการพัฒนาหรือทำลายตัวเองของประเทศสมาชิก ด้วยประชากรโลกต่างตระหนักและเข้าใจเป็นอย่างดีว่า ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่เดิมก่อนหน้านี้จะมีคุณค่าและยังประโยชน์ต่อการดำรงอยู่ของมวลชีวิตมนุษย์ของเหล่าประเทศสมาชิกเหล่านี้มากกว่าประโยชน์อันเกิดจากการก่อสร้างใดๆ เพื่อตักตวงผลประโยชน์จากสายน้ำแห่งนี้ให้กับตัวเองแต่ฝ่ายเดียว

จากสื่อภาพยนตร์ร่วมสมัยทั้งสามเรื่อง จึงเป็นภาพแทนของ “ความเป็นลาว” ในยุคโลกาภิวัตน์ อันแสดงให้เห็นถึงความโหยหาอดีตของคนไทย สื่อภาพยนตร์ทั้งสามเรื่องได้แสดงให้เห็นว่า ประเทศสปป.ลาวเป็นประเทศที่มีวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตที่เรียบง่ายและทรงคุณค่า อีกทั้งประเด็นความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศสปป.ลาวที่ไม่เพียงแต่สร้างความรุ่มรวยให้กับประเทศของตนเองแต่ยังประโยชน์แผ่ไปยังประเทศในกลุ่มลุ่มน้ำโขงอื่นๆ อีกด้วย แม้ประเทศของตนจะถูกกล่าวว่าเป็นประเทศปิด ที่ไร้ซึ่งทางออกสู่ทะเล ความเชื่อดังกล่าวกลับ

ไม่ได้แสดงถึงการเป็นจุดอ่อนในทางภูมิศาสตร์ของที่นี่แต่อย่างใด แต่ผู้คนที่นี่ยังคงมีวิถีชีวิตที่เต็มไปด้วยความสุข ขณะเดียวกันที่นี่กลับเป็นดินแดนแห่งสรวงสวรรค์ที่นักท่องเที่ยวชอบเดินทางเพื่อค้นหาและชื่นชมกับความบริสุทธิ์แห่งธรรมชาติและวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น ที่ปัจจัยจากโลกภายนอกยังไม่เข้ามาเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นมากเท่าใดนัก “ความเป็นลาว” ที่ถูกสร้างขึ้นในสื่อภาพยนตร์ร่วมสมัยทั้งสามเรื่องจึงได้นำเสนอความงามของทั้งวิถีชีวิตของคนพื้นเมือง และความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติควบคู่กัน ซึ่งเชื่อกันว่าในครั้งหนึ่งในอดีตความงามเช่นนี้ก็สามารถพบเห็นได้ในเขตดินแดนของประเทศไทยเช่นเดียวกัน

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

งานเรื่อง “การประกอบสร้างความเป็นลาวและสื่อภาพยนตร์ไทยร่วมสมัย” มีจุดมุ่งหมายเพื่อเพื่อวิเคราะห์ “ความเป็นลาว” ในวรรณกรรมและสื่อภาพยนตร์ไทยร่วมสมัย เพื่อวิเคราะห์ บริบททางสังคมและวัฒนธรรมของการนำเสนอภาพแทน “ความเป็นลาว” ซึ่งประกอบสร้างจากวาทกรรมต่างๆ ในวรรณกรรมและสื่อภาพยนตร์ไทยร่วมสมัยดังกล่าวในการวิจัยในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการประกอบสร้าง “ความเป็นลาว” ในวรรณกรรมและสื่อภาพยนตร์ไทยร่วมสมัยจำนวน 7 เรื่อง ซึ่งได้รับการตีพิมพ์และเผยแพร่ในช่วงปี พ.ศ. 2544 – พ.ศ. 2553 ได้แก่ วรรณกรรมเยาวชน 2 เรื่อง ของ “เข้มชาติ” ได้แก่ ลูกแม่น้ำโขง (2544) และ เพื่อนรักริมโขง (2547) นวนิยาย 2 เรื่อง ของ “พงศกร” ได้แก่ สาปภูเขา (2550) และ รอยไหม (2550) กวีนิพนธ์ 1 เรื่อง ของ เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ได้แก่ เขียนแผ่นดินสุวรรณภูมิลาว (2551) ภาพยนตร์ 2 เรื่อง ได้แก่ สะบายดีหลวงพระบาง (2551) ไม่มีคำตอบจากปากเซ (2553)

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า การประกอบสร้าง “ความเป็นลาว” ในวรรณกรรมและสื่อภาพยนตร์ไทยร่วมสมัยแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม วรรณกรรมและสื่อภาพยนตร์ไทยร่วมสมัย นำเสนอภาพแทน “ความเป็นลาว” ซึ่งเป็นผลของการประกอบสร้างทางประวัติศาสตร์ (Historical Construct) ที่เลื่อนไหลไปตามบริบทสังคมและการเมืองระหว่างไทยกับลาว “ความเป็นลาว” อาจผสมผสานและซ้อนแย้งในตัวเอง ภาพแทน “ความเป็นลาว” ที่ปรากฏในวรรณกรรมและสื่อภาพยนตร์จัดได้เป็น 3 กลุ่ม

“ความเป็นลาว” หมายถึงการโหยหาอดีต การนำเสนอ “ความเป็นลาว” ที่หมายความถึงการโหยหาอดีตทำให้เห็นทัศนคติที่เกี่ยวข้องกับ “ความเป็นลาว” อยู่สองประการ คือ การต่อสู้เพื่อยืนยันในตัวตนใน “ความเป็นลาว” และ พลังของการโต้กลับของ “ความเป็นลาว” ต่อมายาคติที่ถูกสร้างขึ้น การโต้กลับดังกล่าวถูกนำเสนอผ่านเรื่องราวของ ผีผ้าลาว และ ผู้หญิงลาว ในนวนิยายเรื่อง สาปภูเขาและ รอยไหม

ทั้งสองเรื่องนำเสนอเรื่องราว ของ ภูตผี วิญญาณ และความลึกลับ ความเชื่อในเรื่องดังกล่าวเกิดขึ้นในบริบทสังคมดังกล่าวมาเป็นเวลานาน แม้โลกภายนอกกำลังเปลี่ยนไปเช่นไร แต่เมืองหลวงพระบางซึ่งเป็นพื้นที่ของความเป็นเมืองแห่งหนึ่งของลาวก็ยังคงดำรงลักษณะความเชื่อเช่นนี้ไว้ การพยายามดำรงซึ่งความเชื่อในเรื่องดังกล่าวจึงเป็นความพยายามที่จะได้กลับกระแสของโลกภายนอกที่พยายามเข้ามาบีบบทบาทต่อความเชื่อแบบดั้งเดิมของชาวลาว เรื่องราวที่คนภายนอกมองว่าภูตผีและวิญญาณเป็นสิ่งแปลกปลอมและน่าจะเป็นอันตรายแก่บุคคลอื่น แท้จริงแล้วความเชื่อดังกล่าวถูกนำเสนอเพื่อที่จะตรึงพื้นที่ของตัวเองไว้ ซึ่งถูกนำเสนอในภาพของการต่อสู้กันระหว่างตัวเองของเรื่องและวิญญาณ ภาพการต่อสู้ดังกล่าวเป็นเสมือนการวิพากษ์ต่ออิทธิพลของสังคมภายนอกที่พยายามจะเข้ามาเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม ด้วยกรอบความเชื่อที่มองว่าวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมของชาวเมืองหลวงพระบางคืออยู่แล้ว และอิทธิพลจากภายนอกไม่อาจจะเข้ามาบีบบทบาทและเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของพวกเขาได้

ภาพแทน “ความเป็นลาว” ที่ถูกนำเสนอผ่านลาว เป็นอีกชุดความคิดหนึ่งที่แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า “ความเป็นลาว” มีรากเหง้าและประวัติศาสตร์อันยาวนาน การถักทอผ้าแต่ละผืนมีประวัติศาสตร์และเรื่องเล่าเพื่อบ่งบอกเอกลักษณ์ของผ้าแต่ละผืน ด้วยเพราะกว่าที่จะสร้างผ้าทอขึ้นมาแต่ละผืนนั้นต้องผ่านกระบวนการคิดว่าผ้าแต่ละผืนจะถูกสร้างขึ้นเพื่อใคร และจะใช้วัสดุประเภทใดเป็นเครื่องหมายบ่งบอกฐานะของผู้สวมใส่ ดังนั้นผ้าลาวทั้งสองผืนในนวนิยายร่วมสมัยของพงศกร จึงได้นำเสนอให้เห็น “ความเป็นลาว” ในอดีตที่รุ่งเรืองด้วยวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของตนเองที่แม้กาลเวลาผ่านไปผ้าทอทั้งสองผืนยังสามารถดำรงอยู่ได้แม้สังคมภายนอกจะเปลี่ยนแปลงไป การดำรงอยู่ได้ดังกล่าวของผ้าลาวทั้งสองผืน ผ่านชั่วอายุคนจากรุ่นหนึ่งมาสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ซึ่งให้เห็นถึงการแสดงออกถึงวัฒนธรรมอันเก่าแก่ ที่ทรงคุณค่าที่ไม่อาจจะถูกทำลายและเลือนหายไป แต่คนในยุคปัจจุบันกลับให้คุณค่าเพียงผิวเผินเพียงการมองว่าเป็นผ้าโบราณจะสามารถตีเป็นเงินตราได้มากน้อยเท่าใดเพียงเท่านั้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าคนในยุคปัจจุบันเองที่ไม่สามารถรับรู้และตระหนักถึงคุณค่าที่แท้จริงของ วัฒนธรรมอันทรงคุณค่าดังกล่าวได้

ภาพแทน “ความเป็นลาว” ที่ถูกนำเสนอผ่านนวนิยายของ พงศกร ยังนำเสนอผ่าน ผู้หญิงลาวคือ เจ้าสีเกิด และ เจ้าหญิงมะณีริน การนำเสนอ “ความเป็นลาว” ผ่านฐานะความเป็น เจ้า ของผู้หญิงทั้งสองสะท้อนให้เห็นถึงสังคมที่มีการจัดวางระเบียบทางสังคมแบบชนชั้น เจ้าทั้งสองบอกเล่าเรื่องราว

ของความเป็นผู้หญิงลาวที่มีบทบาทสำคัญในการดำรงตัวตนของตนเองแล “ความเป็นลาว”ไปพร้อมๆ กัน การบอกเล่าเรื่องลาวเกี่ยวกับความเป็นเจ้าลาวในยุคปัจจุบัน ที่แม่ลาวจะเปลี่ยนแปลงการปกครองไปแล้ว แสดงให้เห็นความรู้สึกผูกพันกับลักษณะสังคมในอดีตแต่ไม่อาจจะต่อสู้กับกระแสของการเปลี่ยนแปลงได้ เจ้าหญิงลาวทั้งสอง จึงถูกกำจัดออกไป แต่อย่างไรก็ตาม ความรู้สึกโหยหาและผูกพันกับอดีตดังกล่าวไว้ว่าจะหมดไป เจ้าหญิงลาวทั้งสองยังมีบทบาทอีกครั้งหนึ่งในยุคปัจจุบัน แม้จะอยู่ในรูปของเรื่องเล่าและวิญญาณก็ตาม การถูกนำกลับมาเล่าใหม่และเผยให้เห็นตัวตนในยุคปัจจุบันของความเป็นเจ้าหญิงลาวทั้งสองจึงหมายถึงความพยายามที่จะบอกเล่าว่า “ความเป็นลาว” ในอดีตดังกล่าวยังทรงคุณค่าแม้กาลเวลา และบริบททางสังคมการเมืองจะเปลี่ยนแปลงไปก็ตาม

ภาพแทน “ความเป็นลาว” ในชุดแรกจึงถูกประกอบสร้างขึ้นด้วยชุดความคิดที่มองว่า เรื่องราวในอดีตอันประกอบด้วย ประวัติศาสตร์และภูมิปัญญาของชาวลาวยังเป็นสิ่งที่ทรงคุณค่า แม้สภาพสังคม เศรษฐกิจและการเมืองจะเปลี่ยนแปลงไปท่ามกลางกระแสสังคมที่มองว่า การพัฒนาของสังคมต้องคำนึงถึงเรื่องราวของปัจจัยทางเศรษฐกิจเป็นหลัก ชุดความคิดดังกล่าวจึงเป็นการโต้กลับกับวาทกรรมเรื่องการพัฒนาที่มุ่งเน้นเรื่องความเป็นอยู่ของปากท้อง หรือแม้แต่การพัฒนาเรื่องสาธารณสุขไป แต่การให้คุณค่ากับรากเหง้า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นดั้งเดิมจึงเป็นอีกเรื่องหนึ่งที่ไม่อาจมองข้ามได้

ในวรรณกรรมเยาวชนสองเรื่อง ภาพแทน “ความเป็นลาว” ที่ให้ความหมายว่า “ความเป็นลาว” หมายถึง มิตรภาพที่ปราศจากอคติ มิตรภาพดังกล่าวถูกนำเสนอผ่านรูปแบบงานเขียนประเภท วรรณกรรมเยาวชน ด้วยรูปแบบของวรรณกรรมที่ ต้องการนำเสนอว่า “เยาวชน” จะเป็นเสมือนตัวแทนของความหวังของคนในแถบลุ่มน้ำโขงที่จะทะลวงกำแพงของอคติในเรื่องเชื้อชาติที่เคยถูกสร้างขึ้นในประวัติศาสตร์ให้หมดไป นำเสนอในวรรณกรรมเยาวชน 2 เรื่อง คือ *ลูกแม่น้ำโขง* และ *เพื่อนรักริมโขง* ประเด็นเกี่ยวกับมิตรภาพ ระหว่าง “ความเป็นลาว” กับสมาชิกแห่งกลุ่มประเทศอาเซียน ถูกนำเสนอผ่านการตั้งคำถามของ กลุ่มเด็กที่มีในเรื่อง ความขัดแย้งของกลุ่มประเทศอาเซียนที่ถูกสร้างขึ้นในอดีต การตั้งคำถามดังกล่าว นำไปสู่การแสวงหาคำตอบด้วยตัวของเด็กเหล่านั้นเองผ่านประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตที่เด็กเหล่านี้ได้เข้าไปมีส่วนร่วม

กระบวนการสร้างมิตรภาพดังกล่าวให้เกิดขึ้นผ่านวรรณกรรมเยาวชนทั้งสองเรื่องดังกล่าว มีมิติของการเสียดสีและแบ่งปันให้กับผู้อื่นโดยไม่คำนึงถึงเรื่องเชื้อชาติ ด้วยในช่วงเวลาดังกล่าวตัวละครเด็กในเรื่องเหล่านั้นล้วนได้รับผลกระทบจากภาวะภัยคุกคามของลัทธิคอมมิวนิสต์ มายาคติเรื่องการแบ่งเขาแบ่งเรา การพยายามเอาชนะกันอย่างเอาเป็นเอาตายแม้ในเกมกีฬาในโลกของผู้ใหญ่นำไปสู่การตั้งคำถามของตัวละครเหล่านั้นว่า แท้ที่จริงแล้วมนุษย์ควรแสวงหาสันติวิธีเพื่อการอยู่ร่วมกัน

การนำเสนอ “ความเป็นลาว” ผ่านการมีส่วนร่วมของกลุ่มตัวละครเด็กผ่าน ประเพณีท้องถิ่น ความหมายที่แท้จริงของการแข่งขันกีฬา ความหมายที่แท้จริงที่ซ่อนเร้นอยู่ในเสียงเพลงที่เด็กทั้งสามเชื้อชาติร่วมกันร้องเล่นและขับขาน นำไปสู่การหาคำตอบของกลุ่มเด็กเหล่านั้นว่า แท้ที่จริงแล้ว ชีวิตของคนในกลุ่มน้ำโขงไม่อาจจะแยกและตัดขาดออกจากกันได้ การก้าวข้ามมายาคติเรื่องเชื้อชาติที่ถูกสร้างขึ้นโดยกลุ่มคนในอดีต จะเป็นอีกหนทางหนึ่งที่จะช่วยให้คนในกลุ่มน้ำโขงสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติภาพแทนของ “ความเป็นลาว” ในชุดที่สองนี้จึงถูกสร้างขึ้นเพื่อทำลายกำแพงอคติเรื่องเชื้อชาติ ซึ่งสอดคล้องกับกระแสอาเซียนนิยมที่ต้องการก้าวข้ามความขัดแย้งของคนในอดีต

ภาพแทนของ “ความเป็นลาว” ในชุดที่สาม ถูกนำเสนอผ่านภาพยนตร์และสื่อวรรณกรรมร่วมสมัยทั้งสามเรื่องได้แก่ ไม่มีคำตอบจากปากเซ สายดีหลวงพระบาง และ เขียนแผ่นดินสุวรรณภูมิลาว ได้นำเสนอ “ความเป็นลาว” สามารถสืบค้นหาร่องรอยถึงวิถีชีวิตอันสงบเรียบง่ายและงามได้ เช่นประเด็นเกี่ยวกับการรักษาวงศ์วานตัวของผู้หญิงลาวที่ยังคงสามารถรักษาเกียรติยศและศักดิ์ศรีของความเป็นผู้หญิงไว้ได้แม้สังคมของ “ความเป็นลาว” เพศหญิงจะสามารถก้าวออกมาทำงานนอกบ้านได้ เช่นเดียวกับเพศชาย แต่ผู้หญิงของลาวก็ไม่หลงลืมที่จะรักษาเกียรติยศของความเป็นลูกผู้หญิงไว้ไม่ยอมตกเป็นทาสของเงิน แม้จะประกอบอาชีพที่ต้องพบปะและข้องเกี่ยวกับผู้ชาย แต่ผู้หญิงลาวก็สงวนท่าทีและไม่ยอมให้เพศชายฉวยโอกาส ขณะที่ผู้หญิงลาวต้องออกไปทำงานนอกบ้าน ความงามดังกล่าวเป็นความงามภายในตัวผู้หญิงลาวที่แม้สังคมจะกำลังเปลี่ยนแปลงไปแต่หญิงลาวยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดั้งเดิมไว้ได้

ในภาวะที่ผู้คนในเมืองหลวงต่างพยายามหาวิถีทางดิ้นรนเพื่อเอาตัวรอด การดิ้นรนเข้ามาแสวงหาโอกาสและคุณภาพชีวิตที่ดีของคนต่างจังหวัดในกรุงเทพฯ กลายเป็นการแข่งขันกันเพื่อให้ได้งานและสร้างเงิน ขณะที่ภาพแทนของ “ความเป็นลาว” ที่ถูกนำเสนอผ่านวรรณกรรมไทยร่วมสมัย แม้สังคมลาว

จะก้าวเข้าสู่การเป็นประเทศที่อยู่ภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม แต่คนลาวที่ถูกนำเสนอก็ยังคงสามารถรักษาคุณภาพชีวิตที่ดีงามควบคู่ไปกับกระแสสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงไป โดยที่ไม่หลงลืมว่าวิถีชีวิตที่มีความสุขไม่ได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านการเงินแต่เพียงอย่างเดียว แต่การให้คุณค่าทางจิตใจมากกว่าคุณค่าทางวัตถุ และการเล็งเห็นคุณค่าของตัวเองและไม่หลงไปกับกระแสตะวันตกที่พยายามเข้ามาบีบคั้นต่อวิถีชีวิตแบบท้องถิ่น

ยิ่งไปกว่านั้นประเด็นเรื่องการดำเนินชีวิตให้มีความสุขใน “ความเป็นลาว” ยังถูกนำเสนอผ่านการดำเนินชีวิตตามวิถีท้องถิ่นที่สัมพันธ์กับธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์ วิถีชีวิตที่อิงแอบอยู่กับสายน้ำและลำธาร แม้ภายนอกวิถีของ “ความเป็นลาว” เช่นนั้นอาจจะถูกมองว่าเป็นวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ไร้ซึ่งความตื่นเต้น แต่ท่ามกลางกระแสโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตให้เร่งเข้าสู่การเป็นสังคมเมือง การได้อิงอาศัยอยู่กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่บริสุทธิ์กลับเป็นต้นทุนที่แท้จริงของการดำรงชีวิตของมนุษย์ ซึ่งวิถีชีวิตที่เรียบง่ายดังกล่าวกำลังเปลี่ยนแปลงและเหือดหายไปจากสังคมไทย ด้วยเพราะปัจจัยจากสื่อและระบบทุนนิยมได้เข้ามาบีบคั้นในการกำหนดคุณภาพชีวิตของคนเมืองผ่านการบริโภค และคนในสังคมเมืองบางกลุ่มที่ไม่รู้เท่ากันก็ตกเป็นเหยื่อของการบริโภคเพื่อหวังว่าจะได้เจอความสุขที่แท้จริง แต่ในความเป็นจริงแล้วการคืนรณหาความสุขเช่นนั้นกลับยิ่งทำให้คนในสังคมเมืองเหล่านั้นห่างไกลจากความสุข เมื่อไม่สามารถหาความสุขที่แท้จริงได้การหวนกลับมาหาภูมิปัญญาดั้งเดิมที่เรียบง่ายกลับช่วยลดความวุ่นวายในสังคมเมืองลง

การได้หยุดพักและหันกลับมาหาวิถีชีวิตท้องถิ่นจึงทำให้คนในสังคมเมืองกลุ่มนั้นได้พบกับความสุขที่ตามหา สิ่งที่ได้รับการหวนกลับมาความสุขตามวิถีท้องถิ่นไม่เพียงจะนำมาซึ่งความสุขที่พวกเขาเหล่านั้นตามหา แต่ยังคงค้นพบว่า วิถีชีวิตในรูปแบบของคนในท้องถิ่นนั้นแท้จริงคือรากเหง้าของ “ความเป็นไทย” ในอดีตก่อนที่ “ความเป็นไทย” ในปัจจุบันจะเปลี่ยนแปลงไปและมีหลายรูปแบบหลังจากวิถีชีวิตและธรรมชาติอันบริสุทธิ์กำลังถูกเปลี่ยนผ่าน

“ความเป็นลาว” ที่นำเสนอในสื่อภาพยนตร์ร่วมสมัยคือ การเป็นแหล่งความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งป่าต้นน้ำ พืชพรรณนานาชนิด รวมทั้งความรู้รวยของวิถีชีวิตแบบท้องถิ่นที่งามและบริสุทธิ์ ท่ามกลางการถูกมองว่า ประเทศสปป.ลาว เป็นประเทศที่ถูกปิดล้อมด้วยประเทศเพื่อนบ้านอื่นๆ และไม่มีทางออกสู่ทะเล ทำให้เสียเปรียบทางด้านเศรษฐกิจ แต่ความจริงกลับไม่ได้เป็น

เช่นนั้น ประเทศสปป.ลาวกลับสามารถดึงดูดให้ผู้คนเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศ เพื่อชื่นชมความงามของวิถีชีวิตและธรรมชาติที่งดงาม

ภาพแทน “ความเป็นลาว” ในชุดที่สาม ได้โต้กลับกับวาทกรรมการพัฒนา ว่าแท้จริงแล้วการพัฒนาท่ามกลางกระแสโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงไป หมายถึงการให้ค่ากับวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ท่ามกลางทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์และชีวิตที่มีความสุขเกิดจากการอยู่ในสภาพสังคมที่เรียบง่าย ประเด็นเกี่ยวกับการประกอบสร้างอัตลักษณ์และตัวตนของประเทศสมาชิกอื่นๆ เป็นประเด็นที่น่าสนใจและศึกษาค้นคว้า การศึกษาในประเด็นดังกล่าวจะสามารถทำให้เราได้ ภาพแทนของประเทศเพื่อนบ้านอื่นๆ ทำให้เราเข้าใจและรับรู้ถึงทัศนคติที่เรามองเพื่อนบ้านอื่นๆ ในภูมิภาคอาเซียน

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กรวรรณ ชิวสันต์, ปัจจัยที่ส่งเสริมและที่เป็นอุปสรรคต่อความสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว การศึกษาเชิงสังคม-จิตวิทยาทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ : 2543.

กรกิต ชุ่มกรานต์, “อุษาคเนย์กับกระบวนการกล่อมเกลாதงสังคมผ่านการศึกษาในระบบ : ลาวในแบบเรียนของไทย” ใน โครงการอุษาคเนย์ในการรับรู้และความเข้าใจของสังคมไทยร่วมสมัย. บรรณาธิการ โดย สุเนตร ชตินทรานนท์ และคณะ. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย , 2549.

กาญจนา แก้วเทพ และ คณะ. สื่อบันเทิง:อำนาจแห่งความไร้สาระ. กรุงเทพฯ: ออล อเบอร์ทัวร์นั้, 2545

กุสุมา รัชมณี, เสาวณิต จุลวงศ์ และสายวรุณ น้อยนิมิต. ศักดิ์ศรีและความอับอายในวรรณกรรมไทย. กรุงเทพฯ: แม่คำฝาง, 2550.

กัจจร หลุยยะพงศ์. “จากกบฏผีบุญสู่กองทัพผีปอบ (หวีดสยอง: ว่าด้วยการต่อสู้ของอีสานและลาวในโลกความเป็นจริงและหนังผี”, รัฐศาสตร์สาร ปีที่ 27 ฉบับที่ 3, กรุงเทพฯ: 2549.

กัจจร หลุยยะพงศ์. “อุษาคเนย์ที่ถูก (ประกอบ) สร้างในหนังไทย” โครงการอุษาคเนย์ในการรับรู้และความเข้าใจของสังคมไทยร่วมสมัย. บรรณาธิการ โดย สุเนตร ชตินทรานนท์ และคณะ. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2549.

กัจจร หลุยยะพงศ์. “ความเป็นหญิงและความเป็นผี” ใน ในวายุภรณ์หนังผี วรรณคดีข้ามชาติ. บรรณาธิการ โดย ตริศลิป บุญขจร และคณะ. กรุงเทพฯ: แชนท์โพร์ พรินตติ้ง, 2548.

เขียน ธีระวิทย์ และ คณะ. ความสัมพันธ์ไทย-ลาว ในสายตาของคนลาว, โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.

จิระนันท์ พิตรปรีชา. ปัญหาโครงสร้างประวัติศาสตร์นิพนธ์และแหล่งข้อมูลในการศึกษาอดีตของลาว.

ใน การสัมมนาความสัมพันธ์ไทย-ลาว: มิติทางวัฒนธรรม. อุดรธานี : สถาบันราชภัฏ
อุดรธานี, 2537.

จุฑาพรรษ์ (จามจุรี) ผดุงชีวิต. วัฒนธรรม การสื่อสาร และอัตลักษณ์, กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2550.

ชัชชาติ นาคบุปผา. “ความต้องการ ความสนใจ และทัศนคติของเด็กวัยรุ่น” ใน โลกของวัยรุ่น.
เชียงใหม่: โรงพิมพ์แสงศิลป์, 2515.

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. “แม่น้ำโขง” จากอาณานิคมมาสู่ต้นสู่โลกาภิวัตน์. นิตยสารสารคดี: ฉบับที่ 225
พฤศจิกายน 2546.

ชุติมา ประกาศวุฒิสาร. ก่อร่าง สร้างเรื่อง: เรื่องเล่า อัตลักษณ์ และชุมชนในวรรณกรรมสตรีชายขอบ,
กรุงเทพฯ: คบไฟ, 2554.

ตรีศิลป์ บุญขจร. จากวรรณคดีศึกษาสู่วัฒนธรรมศึกษา: การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในวงวรรณคดี
ศึกษา. ในวารสารวิเทศศึกษา. หน้า 20-34. คณะวิเทศศึกษา
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตภูเก็ต , 2554.

ถนอมนวล หิรัญเทพ. วาทกรรมกับความพิการในเรื่องเล่าสมัยใหม่ของไทย, วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต สาขาวิชาวรรณคดีศึกษาและวรรณคดีเปรียบเทียบ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.

ไทยพาณิชย์ ธนาคาร, อีตลับสองคลองสิบสี่ ใน สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคอีสาน หน้า 49,
กรุงเทพฯ: 2542.

ธวัช วงศ์สง่า. แรงจูงใจทางสังคมและวัฒนธรรมที่ส่งเสริมการกระทำรุนแรง, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต
สาขาสังคมวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ: 2543.

ธันวา ใจเที่ยง. หมู่บ้านชานาปฏิวัดบนแผ่นดินอีสานตอนบน. กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์, 2549.

ธีระ นุชเปี่ยม. ความคิดหลังอาณานิคมกับมนุษยศาสตร์. เอกสารประกอบการสัมมนาระดับชาติ
วรรณกรรมโพสต์โคโลเนียล ศูนย์วรรณคดีศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. สงครามต์ ใน หมายเหตุวัฒนธรรมร่วมสมัย. หน้า 77-82. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง
แอนด์พับลิชิ่ง, 2537.

ปกรณ์ กฤษประจันต์. สังคมลาวในยุคโลกาภิวัตน์, วารสารอินโดจีนศึกษา, 2545.

พิพัฒน์ พสุธารชาติ. คำอธิบายและข้อวิจารณ์เบื้องต้นต่อการก่อสร้าง: ความจริงในภาพวาด, กรุงเทพฯ
: วิทยา, 2553.

ภักดี วีระภาสพงษ์. แผ่นดินของชีวิต (This Earth of Mankind), กรุงเทพฯ: คบไฟ, 2543.

ยโสธร ตู้อองคำ. ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับลาวในยุคหลังสงครามเย็น, วารสารรัฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมศาสตร์ 11,59 (2545).

รัตนา โตสกุล. “เอื้อนเคยอยู่ อยู่เคยนอน ต้องจรจำลา: ชาวลาวลี้ภัยในสหรัฐอเมริกา,” ใน ความโกลาหล
ของวัฒนธรรมศึกษา. สุวรรณ เกรียงไกรเพ็ชร, หน้า 178-220. กรุงเทพฯ:
ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 2552.

รุจยา อาภากร, ม.ร.ว. ปาฐกถานำ เบื้องหลังประเพณีปีใหม่ ๕ ประเทศ. ใน สงครามต์ใน ๕ ประเทศ :
การเปรียบเทียบทางวัฒนธรรม. สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,
2539.

โรลองด์ บาร์ตส์. **มายาคติ**. แปลโดย วรรณพิมล อังศิริสรรพ. กรุงเทพฯ : คบไฟ, 2536.

วรรณศิลป์. **คำประกาศห้ามมิให้เล่นแอ่วลาว (แคน)**. ใน **ทางอีสาน**: สบายดีปีใหม่ ฉบับที่ 9, ปีที่ 2, กรุงเทพฯ: 2556.

วิภา อุตมพันธ์. **ผลกระทบของสัญญาวิทยุและโทรทัศน์ข้ามพรมแดนระหว่างไทย-ลาว**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.

ศันสนีย์ วีระศิลป์ชัย. **กรุงเทพฯกับเวียงจันทน์ เป็นเครือญาติกันมาก่อน**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ ศิลปวัฒนธรรม, 2542.

ศิริมิตร ประพันธ์ธุรกิจ. **ความสัมพันธ์ไทย-ลาว ในสื่อบันเทิงไทย: กรณีศึกษาการประกอบสร้างอัตลักษณ์ความเป็นลาวจากภาพยนตร์เรื่อง หมากเตะโลกตะลึง** วิทยานิพนธ์ปริญญา ดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550.

สุทธิศักดิ์ วงศ์เทศ .(จปล.) **เจ๊กปนลาว**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ ศิลปวัฒนธรรม, 2530.

ภาษาอังกฤษ

Hall, Stuart. **Representation: Cultural Representation and Signify Practice**. London: Sage Publications, 1997.

Anderson, Benedict. **Imagined Communities: Reflection on the Origin and the Spread of Nationalism**. London: Verso, 1991.

Harvey, David. **The Condition of Postmodernity: An Enquiry into the Origins of Cultural Changes**. Oxford: Basil Blackwell, 1990.

ກາຍາດາວ

ພະຄູເນືອງພິລັກ ໂຊຕິທອນ, ຄວມໝາຍຊອງຄອນພະເພງແລະຫຼີ່ຜີ, 1 ມີນາ 2007.

ທິດສາມແລະຄະນະ, ກົດປະເພນີ-ບັນຊີກວດສອບ ສໍາລັບການສຶກສາຄົ້ນຄວ້າ ກົດປະເພນີຂອງເຜົ່າພູນ້ອຍ, ກະຊວງຍຸຕິທໍາແຫ່ງ ສປປ ລາວ, ໒໐໑໐.

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นายวิทยา วงศ์จันทา เกิดเมื่อวันที่ 11 สิงหาคม 2521 สำเร็จการศึกษาปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาภาษาอังกฤษและการสื่อสาร มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ในปีการศึกษา 2543 ได้รับทุนฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการสาขาการศึกษา จากองค์กรความร่วมมือระหว่างประเทศแห่งญี่ปุ่น(JICA) โดยเลือกศึกษาเรื่อง “นิทานสำหรับเด็กและจินตนาการของเด็ก” (Fables and Children Imagination) ณ เกาะฮอกไกโด เมืองฮาโกดาเตะ จังหวัดฮัปโปโร ประเทศญี่ปุ่น เมื่อปี พ.ศ. 2550 และเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัย สาขาวรรณคดีเปรียบเทียบ ในปี 2552 ปัจจุบันรับราชการตำแหน่งครู อันดับ คศ.1 สังกัดสำนักงานเทศบาลตำบลดงเย็น อ.เมือง จ.มุกดาหาร